

LETO XIV

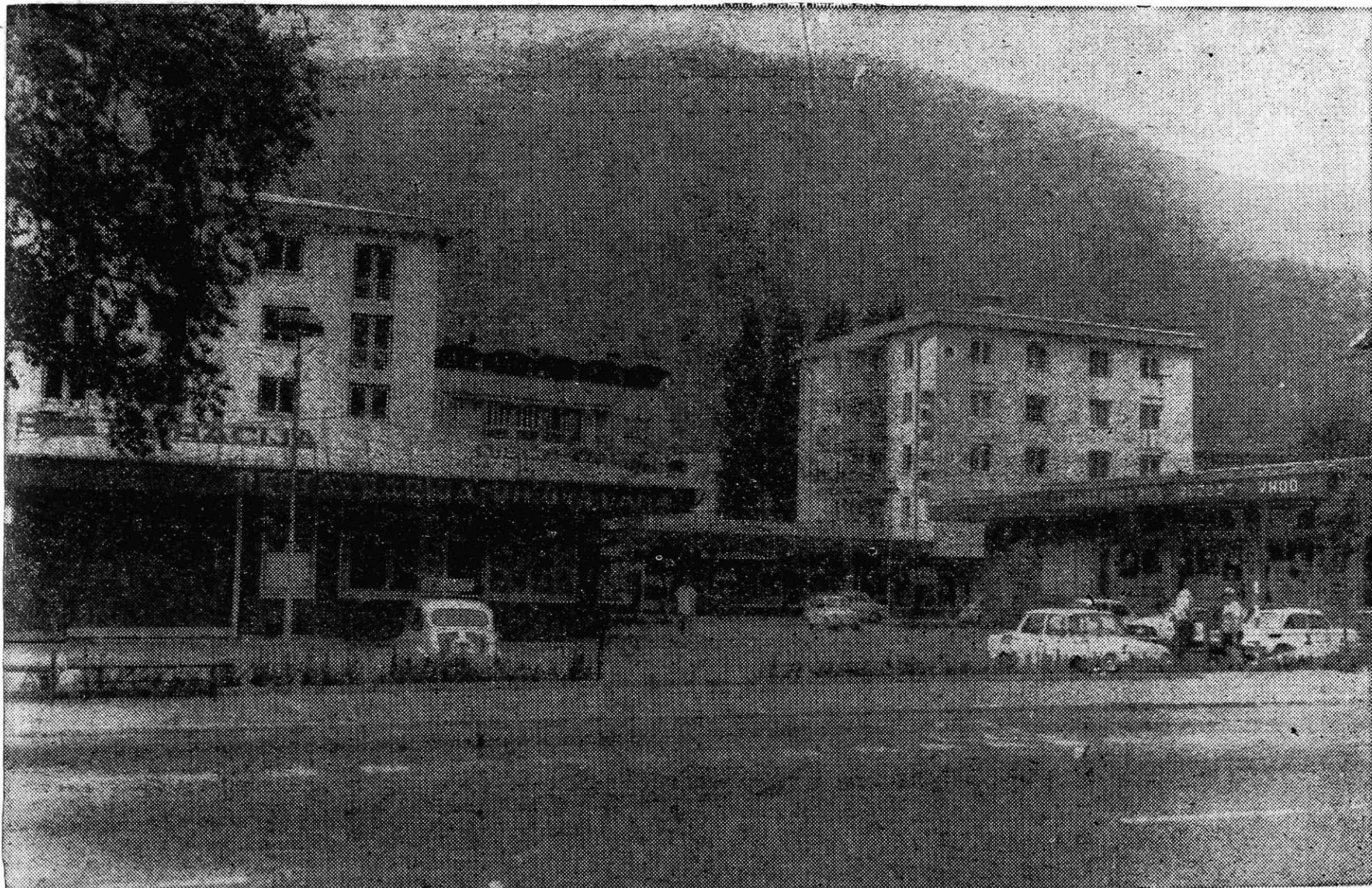
Številka 30

Jesenice, 28. julija 1972

**ŽELEZAR — GLASILO DELOVNEGA
KOLEKTIVA ŽELEZARNE JESENICE**

— Ureja redakcijski odbor — Glavni in odgovorni
urednik Joža Varl — Rokopisov in fotografij ne
vračamo — Naslov: Uredništvo »Železarja«, zdru-
ženo podjetje SLOVENSKE ŽELEZARNE Ljub-
ljana — Železarna Jesenice. Telefon int. uredništvo
483, administracija 484 — Tisk CP »Gorenjski tisk«

ŽELEZAR

*Ob prazniku občine Jesenice,
vsem občanom čestitajo
in jim želijo veliko delovnih uspehov
in osebnega zadovoljstva*

- Skupščina občine Jesenice
- Družbenopolitične organizacije občine
- Uprava Železarne
- Samoupravni organi Železarne
- Družbenopolitične organizacije Železarne
- Uredništvo Železarja

Kdaj in kako v pokoj?

Štiriletno obdobje priprav in razprav o oblikovanju novih predpisov za področje pokojninskega in invalidskega zavarovanja se bliža zaključni fazi. 28. junija 1972 je zvezna skupščina na seji zbora narodov in na seji socialno zdravstvenega zbora sprejela zakon o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Iz tega zakona izhajajo naslednje temeljne pravice:

1. pravica do starostne pokojnine — za primer starosti;
2. pravica do invalidske pokojnine in pravica do poklicne rehabilitacije in zaposlitve z ustreznimi denarnimi nadomestili — za primer zmanjšane ali izgubljene delovne zmožnosti (invalidnosti);
3. pravica do denarnega nadomestila — za primer telesne okvare;
4. pravica do družinske pokojnine — za primer zavarovaneve smrti.

Temeljne pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja izhajajo iz delovnega prispevka, ki ga delavec (zavarovanec) ustvari s skupnim tekočim in minulim delom, in se določajo na njegovi podlagi. Delovni prispevek, ustvarjen z minulim delom ima poseben vpliv na način izračunavanja pokojninske osnove, odmerjanja pokojnine in usklajevanja pokojnine z ekonomskimi gibanji ter na zagotavljanje sredstev za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Ker smo v zadnjem času slišali in brali iz tega tako življenjsko važnega področja toliko različnih in celo nasprotujočih si tolmačenj, moramo poudariti, da gre v tem sestavu za pojasnjevanje že sprejetih zveznih predpisov, ki pa so v nekaterih določilih odvisni od republiških predpisov in od samoupravnih dogovorov med skupnostmi pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Zato bom skušal v današnji in prihodnji številki podati glavne značilnosti zakona o temeljnih pravicah s tega področja in potem v nadaljevanju še najbolj značilno določilo iz osnutka slovenskega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in iz osnutka statuta skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji z namenom, da se bo lahko čimveč delavcev (zavarovancev) vključilo v javno razpravo, katero bomo organizirali v Železarni oziroma na Jesenicah.

Vrnimo se nazaj k temeljnim pravicam:

I. Starostna pokojnina:

Pravico do starostne pokojnine pridobi zavarovanec (moški) oziroma zavarovanka (ženska), ko dopolni starost:

- a) 60 let moški, 55 let ženska, in pokojninsko dobo 20 let, če nima dopolnjenih 20 let pokojninske dobe; si pridobi
- b) 65 let moški, 60 let ženska, če dopolni najmanj 15 let pokojninske dobe (in določeno gostoto delovne dobe)
- c) ne glede na svojo starost pa si pridobi pravico do pokojnine:

moški s 40 leti, ženska pa s 35 leti pokojninske (delovne) dobe.

Starostna pokojnina se odmerja od pokojninske osnove, ki jih je zavarovanec dobil za svoje tekoče in minulo delo v zadnjih 10 letih zavarovanja pred uveljavitvijo pravice do pokojnine ali v katerihkoli zaporednih 10 letih zavarovanja po zavarovanevi izbiri.

Za leto zavarovanja se vzame koledarsko leto v katerem je dobil zavarovanec osebni dohodek oziroma nadomestilo osebnega dohodka najmanj za 6 mesecev zavarovalne dobe.

Osebni dohodek iz prejšnjih let zavarovanja se valorizira tako, da ustreza gibanju povprečja osebnih dohodkov na območju skupnosti (v našem primeru v SR Sloveniji — pripomba pisca), pri kateri se uveljavlja pravica do pokojnine. V družbenem dogovoru pa je treba določiti iz katerega leta se vzame povprečje osebnih dohodkov za valoriziranje osebnih dohodkov iz prejšnjih let.

In še to. Pokojnina za 15 let pokojninske dobe ne sme znašati za zavarovanca manj kot 35 % oziroma za zavarovanke ne manj kot 40 % pokojninske osnove.

osebni dohodek dosežen v letu	Zadnje leto uporabljenega osebnega dohodka za odmero pokojnine					
	1967	1968	1969	1970	1971	1972
1961	308	334	360	422	506	604,0
1962	274	303	332	382	458	547,7
1963	230	254	279	321	358	460,2
1964	174	192	211	243	291	348,1
1965	132	146	160	184	221	263,7
1966		110	121	139	167	199,4
1967			109	126	151	180,5
1968				115	138	164,0
1969					120	143,1
1970						119,4

Omeniti velja še določila št. 67 po katerih uživalci že uveljavljenih pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, katere so uveljavili po dosedanjih predpisih, le-te obdržijo, če so v tem zakonu določene kot »temeljne pravice«, s pristavkom, da jih uživajo v takem obsegu in na način kot to določajo predpisi, ki se bodo uporabljali po 31. decembru 1972.

Uživalcem teh pravic je zagotovljeno izplačevanje pokojnin (brez varstvenega dodatka) in denarnih nadomestil za telesno okvaro najmanj v znesku, ki jim je šel do 31. decembra 1972. Končno naj pomenimo še, da ta zakon o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja v svojem 72. členu

vanke ne manj kot 40 % pokojninske osnove.

To so določila od 9. do 12. člena zveznega zakona in da ne bo preskokov v IX. poglavje zakona na prehodne in končne določbe.

Najprej člen 77:

— za izračun pokojninske osnove se vzamejo osebni dohodki, doseženi od 1. januarja 1966 dalje;

— dokler ni dopolnjeno obdobje 10 let se bo upoštevala pokojninska osnova za vsa leta po 1. januarju 1966;

— dokler ne bo sklenjen družbeni dogovor o tem katere leta se valorizirajo, se osebni dohodki iz prejšnjih let valorizirajo glede na raven povprečnih osebnih dohodkov iz koledarskega leta, ki mu sledi zadnje leto zavarovanja, iz katerega je bil vzet osebni dohodek in izračun pokojninske osnove.

Da bi si bralci lažje predstavljali kako izgleda valorizacija osebnega dohodka prilagamo tabelo valorizacijskih koeficientov za preračunavanje osebnih dohodkov iz prejšnjih let — ta tabela je sestavljena na podlagi vsakoletnega sklepa skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SRS (prej republiške skupnosti socialnega zavarovanja) in se že sedaj uporablja, in sicer tako, da se pri ugotavljanju pokojninske osnove prva tri leta valorizirajo osebni dohodki, za zadnje dve leti pa ne.

daje zavarovancem pravico, da do konca leta 1973 uveljavijo pravico do starostne pokojnine tudi preden dopolnijo starost iz prvega odstavka 9. člena tega zakona (to je 60 let moški, oziroma 55 ženska). Ko dopolnijo najmanj 35 let pokojninske dobe in 55 let starosti (moški) oziroma 30 let pokojninske dobe in 50 let starosti (ženska). Zavarovancu se v tem primeru pokojnina odmerja glede na pokojninsko dobo, zmanjša za 1,33 % za vsako leto predčasnega odhoda v pokoj pred dopolnitvijo predpisane starosti (60 let moški) oziroma 55 let ženska).

Toliko za danes, nadaljevali bomo v prihodnji številki Železarja.

Tugomerju Vogu ponovna zaupnica kolektiva

V sredo, 19. julija, je bila redna seja delavskega sveta železarne Store, na kateri so obravnavali tudi rezultate razpisa za mesto glavnega direktorja podjetja. Na razpis se je prijavil samo dosednji glavni direktor Tugomer Voga. To si je razlagati tako, da so morebitni reflektanti vedeli, da ne bodo uspeli s ponudbo, če se bo prijavil tudi dosednji direktor.

Splošno znano je namreč dejstvo, da je železarna Store eno najsolidnejših podjetij celjskega območja, ki povzroča občinskim možem in drugim forumom najmanj glavobola, ker je skrbno voden in se je z lastnimi napori dvignilo iz težkega položaja po gospodarski reformi, premostitveni krediti so bili res dobrodošli in pravim ljudem, dobrim gospodarjem v pomoč.

Obrazložitev predsednika razpisne komisije, predloga predsednika DS podjetja in predstavnika družbeno-političnih organizacij so vsebovali le priznanje dosedanjim prizadevanjem in preudarnosti organizacijskega vodstva direktorja Voga, ki si je tako pridobil ponovno zaupanje celotne delovne skupnosti tega zgledega podjetja. To so prisotni na seji tudi potrdili z navdušenim ploskanjem, ko je bil dan na glasovanje predlog, da se tovarišu Tugomerju Vogu še nadalje zaupa vodstvo železarne. To je bila trezna odločitev, ki je pokazala, da so delovni ljudje kolektiva zadovoljni z dosedanjim poslovnim politiko in usmerjanjem proizvodnje ter razvojnimi programom podjetja. Dosedanji rezultati proizvodnje in poslovne politike namreč kažejo, da je bila pravilna, uspešna, vključno številnim, izredno težkim oviram, ki so jih morali štorski železarji premagati na dosednji poti.

Tugomer Voga je v Železarni že od leta 1948. Od prvih dni zaposlitve v tej delovni skupnosti je pokazal izredno prizadevnost, resnost, zanesljivost in visoko razvit čut dolžnosti in odgovornosti ter pravičen posluš za realno reševanje tudi najtežjih vprašanj in problemov. Zato je tudi iz leta v leto presenečal s svojimi sposobnostmi, zaupane so mu bile najodgovornejše naloge, postal je vodja planskega oddelka, pozneje tehnični direktor, pa pomočnik glavnega direktorja in sedaj je že 12. leto glavni direktor podjetja.

Pred nedavnim izrečena zaupnica mu bo prav gotovo vtila novih moči za pogumno in odločno spoprijemanje s težavami, ki tudi v prihodnje ne bodo redke pri vodenju tako pomembnega podjetja kot je štorska železarna, soliden člen v združenem podjetju Slovenske železarne. K ponovni izvolitvi tudi naše iskrene čestitke temu uglednemu gospodarstveniku v slovenskem in jugoslovanskem merilu.

Redna seja DS Železarne

Danes ob 10. uri je v Delavskem domu na Jesenicah predsednik dipl. inž. Emil Ažman sklical 9. sejo delavskega sveta Železarne. Poleg pregleda izvršitve sklepov zadnje seje, bodo na seji obravnavali polletno poslovno poročilo, načrt deblokaže, spremembe in dopolnitve sistema nagajevanja, uveljavljanje ustavnih dopolnil v Železarni, pogodbo o ustanovitvi Ljubljanske banke, imenovali glavnega direktorja Železarne, poslušali poročila predsednikov odborov in reševali nekaj tekočih zadev.

Več o seji delavskega sveta preberite v naši prihodnji številki.

Okvara v kisikarni odstranjena

V zadnji številki Železarja smo poročali o nenadni in ne navadni okvari v kisikarni, ko je prišlo do okvare na priključku za izpodirvanje oja pri kisikovi turbini. Danes lahko z zadovoljstvom zapišemo, da je bila okvara izredno kratkem času odstranjena, čeprav je proizvajalec naprave v ZDA moral poslati svojega strokovnjaka iz Anglije. Le-ta je bil tri dni po okvari že na Jesenicah, s seboj pa je prinesel rezervne dele. Okvarjeni del so pod njegovim vodstvom zamenjali domači vzdrževalci ob pomoči delavcev iz obrata kisikarna.

Ceprav je bila kisikarna v okvari od 17. do 24. julija zvečer do 20. ure, uporabniki kisika niso občutili večjega pomanjkanja razen v martinarni, kjer je bila proizvodnja jekla bistveno manjša, ker je primanjkovalo kisika za vpihovanje v peč. Na pristojni službi so nam povedali, da so bile posledice občutno manjše, ker so vsi uporabniki zelo racionalno trošili kisik.

Razgovor uredništva z glavnim direktorjem Železarne
mag. dipl. inž. Petrom Kuncem

Z večjim optimizmom gledamo v bodočnost

Na današnji seji delavskega sveta Železarne bodo poleg obsežnega dnevnega reda sklepali tudi o zaupnici glavnemu direktorju Železarne mag. dipl. inž. Petru Kuncu, za naslednjo mandatno dobo štirih let. Kakor je znano določila statuta Železarne določajo, da delavski svet voli individualne izvršilne organe za mandatno dobo štirih let. Ker je glavnemu direktorju potekla štiriletna mandatna doba, je komisija pri DS v smislu reelekcije objavila razpis na katerega se je kot edini kandidat prijavil dosedanji glavni direktor mag. dipl. inž. Peter Kunc, ki je skupaj s prijavo predložil tudi zelo kompleksen delovni program za naslednje štiriletno obdobje, ki smo ga v celoti objavili tudi v 25. številki Železarja. Delovni program so zelo ugodno sprejeli v sindikalni organizaciji in osnovni organizaciji ZKS Železarne in bili mnenja naj bi to postala praksa pri kandidiranju vseh individualnih izvršilnih organov. V zvezi s ponovno kandidaturo za glavnega direktorja železarne Jesenice za obdobje naslednjih štirih let, smo v imenu uredništva zastavili mag. dipl. inž. Petru Kuncu nekaj vprašanj na katere nam je ljubeznivo odgovoril in jih v celoti posredujemo našim bralcem.

VPRAŠANJE: Eden zelo redkih primerov je, če ne celo edinstven, da ste s svojo ponovno prijavo kandidature za glavnega direktorja Železarne v okviru reelekcije, predložili tudi zelo konkretni in celostni delovni program za naslednjo mandatno dobo. Predno vam postavimo vprašanje o vaših delovnih zamislih za naslednje mandatno obdobje, prosimo, če na kratko ocenite minulo mandatno dobo, oziroma če nam poveste katere vaše delovne zamisli so bile uresničene in kaj je ostalo neuresničeno.

Preteklo štiriletno obdobje bi mogli imenovati z zelo kratkim naslovom — sanacijsko obdobje. Temu so bile podrejene tudi naše akcije in naši napor. Za sanacijo — tako težkega ekonomskega položaja, v katerem se je Železarna znašla, smo morali ne samo napraviti sanacijski program in ga predložiti ustreznim organom ter ga na ta način verficirati kot edino pravo pot za ozdravljenje ekonomičnosti naše železarne, temveč smo morali v vsakodnevni praksi ta sanacijski program tudi izpolnjevati, dosežati predvidene efekte, planirano proizvodnjo, asortiment in pri tem trošiti bore malo razpoložljivih sredstev. Pri tem so trpela tako sama osnovna postrojenja zaradi slabšega

vzdrževanja, slabših rezervnih delov, kot tudi večkrat sama kvaliteta proizvodov, kvaliteta posluževanja naših kupcev, predvsem pa so trpeli ljudje, zaradi izjemnega stanja, v katerem so se znašli tako delavci neposredno pri strojih, kot tudi vodilni ljudje, organizatorji proizvodnje, tehnologi, ekonomisti in ostali — udeleženci v celotnem tehnološkem procesu.

Posledice teh naporov so se pokazale kimalu. Ljudje, naveličani borbe in ker rezultati niso bili takoj v prvih mesecih sanacijskega programa že vidno, so popuščali in ker takega mnenja niso bili vsi, je prišlo do trenj glede zahtev, ki jih sanacijski program nalaga in prišlo je do neljubih sestankov, živčnih konferenc in celo do prekinitve dela. Pa vendar po dveletnem trdem delu, vztrajnim, prizadevnim, brezkompromisnim bojem, smo iz globoke izgube že prišli na normalno poslovno leto, ostale pa so vse posledice težkega časa — nezaupanje članov delovne skupnosti v vodstvo, nezaupanje v družbo, ki je hotela gnojno bulo odrezati in nezaupanje v svoje lastne moči, predvsem pa utrujenost in malodušje. Rezultati v naslednjem obdobju so se še izboljšali. Vračala se nam je samozavest, delali smo še

boljše in lansko leto — zaključili leto tako kot že dolgo ne.

Pokrili smo izgubo naših najtežjih let in startali v leto 1972 čisti, brez obremenitve.

Nekaj pokazateljev bi moglo samo osvetliti premik, ki je bil narejen v teh štirih letih.

Proizvodnja surovega jekla je porasla od 420.000 ton na 461.000 ton, pri tem je izredno pomembno, da je proizvodnja elektro jekla porasla od 80.000 na 158.000 ton. Leta 1968 je bila cena elektro jekla bistveno višja od cene martinskega jekla. V letu 1971 se je zgodilo obratno, da je elektro jeklo bistveno cenejše od martinskega jekla, kar je seveda tudi normalno.

Celotni dohodek je leta 1968 znašal nekaj manj kot 800 milijonov din, v letu 1971 pa že milijarno 362 milijonov. Ekonomska moč se veliko bolj kaže v dohodku podjetja. Leta 1968 smo imeli komaj 56 milijonov din dohodka, v letu 1971, 298 milijonov. Amortizacija je znašala komaj 62 milijonov dinarjev, v letu 1971 pa 91 milijonov. Za sklade v letu 1968 seveda nismo dali ničesar, imeli smo poslovno izgubo, ki je znašala skoraj 60 milijonov dinarjev, v letu 1971 pa smo ustvarili 65 milijonov dobička. Osební dohodek, ki je bil dolgo časa kamen spotike, je danes že nad poprečjem industrije v Sloveniji, prav tako tudi nad poprečjem gospodarstva, v letu 1972 pa celo nad poprečjem osebnega dohodka v Sloveniji na sploh. Leta 1968 smo imeli še nekaj manj kot tisoč dinarjev osebnega dohodka na zaposlenega na mesec in pri tem poprečno delali 202 uri na mesec, v lanskem letu pa smo dosegli 1.630, — dinarjev na mesec na zaposlega, ob najmanjšem številu opravljenih ur na osebo na mesec 197.

Se veliko je drugih podatkov, ki kažejo, da je sanacijski program, čeprav je bil trd in neizprosno — uspel. Zato je bilo povsem na mestu, da je po sklepnem računu za lansko leto delavski svet izrazil posebno zahvalo in priznanje vsem članom delovne skupnosti, ki so vztrajali v Železarni ali pa se celo dodatno zaposlili in tako prispevali levji delež k ozdravljenju Železarne.

Seveda pa ti napor, čeprav so nas večkrat v celoti angžirali in izčrpavali, niso mogli, niti smeli v celoti angžirati naših sposobnosti in znanja. Osnovni cilj sanacije je bil dosežen, ob tem pa smo morali misliti tudi na

(Nadalj. na 8. in 9. str.)

Obvestila kolektivu ● Obvestila kolektivu ●

Dežurna služba

	Telefon v pisarni	doma
SOBOTA, 29. julija: Inž. Vladimir SENČAR, valj. Bela	850	81892
NEDELJA, 30. julija: inž. Emil AŽMAN, TSN	809	81706
PONEDELJEK, 31. julija: inž. Miroslav NOČ vodstvo v.zdrževanja	873	754
TOREK, 1. avgusta: inž. Franc GASAR, vzdrževanje	952	81604
SREDA, 2. avgusta: inž. Franc VICAR, predel. obrati	743	81210
CETRTEK, 3. avgusta: inž. Vito GRICAR, plavž	344	81629
PETEK, 4. avgusta: inž. Jaka SOKLIČ, stroj. del.	556	81131

Dežurna služba traja od datuma nastopa od 7. ure do naslednjega dne do 7. ure. Kolikor dežurnega ni v pisarni ali doma kličite glavnega vratarja na telefon 410. Morebitne spremembe dežurnih so razvidne iz obvestil, ki jih vsako soboto objavljamo na razpisnih deskah pri vseh vratarjih.

Tajništvo tehničnega in proizvodnega direktorja

OBVESTILO

Kadrovski sektor železarne Jesenice sporoča, da je odbor za kadre na svoji seji dne 19. 7. 1972 za šolsko leto 1972/73 odobril študijske ugodnosti za izredni študij na naslednjih šolah:

— Šola za metalurške delavce	25 oseb
— TSS Jesenice — metalurški oddelek	25 oseb
— TSS Kranj — elektro smer 2., 3. in 4. letnik	10 oseb
— srednja ekonomska ali komercialna šola — 2., 3. in 4. letnik	5 oseb
— 2-letna administrativna šola ali stenodaktilografski tečaj	10 oseb
— VSOD Kranj — oddelek Jesenice	25 oseb
— VTS Maribor — strojni oddelek	5 oseb
— VTS Maribor — elektro oddelek	5 oseb
— VEKS Maribor ali ekonomska fakulteta	5 oseb
— II. stopna tehnične ali ekonomske smeri	5 oseb
— Postdiplomski študij	4 osebe

Pripominjamo, da po sklepu odbora tudi slušatelji TSS Jesenice — strojni oddelek, ki se bodo v letošnjem šolskem letu vpisali v 3. ali 4. letnik in so zaposleni v železarni Jesenice, lahko vložijo prošnje za odobritev študijskih ugodnosti.

Študijske ugodnosti in obveznosti izrednih slušateljev so določene s principi in kriteriji za odobravanje stipendij, študijskih ugodnosti in obveznosti za redno in dopolnilno šolanje delavcev železarne Jesenice. Izpolnjevati morajo pogoje, ki jih določajo šole in obvezno opraviti psihološki test.

Prošnje, ki jim mora biti priloženo priporočilo in soglasje obratovodstva, je treba poslati najkasneje do 7. avgusta 1972 na kadrovski sektor železarne Jesenice.

KADROVSKI SEKTOR

PREKLIC IZKAZNI ZA VSTOP V ŽELEZARNO

Rajko Radič, 1935, plavž, Ludvik Bergant, 1936, elektro jeklarna, Jože Tomažič, 1928, žičarna, Franc Medja, 1940, plavž, Fadil Crnkič, 1941, elektrojeklarna, Jože Maver, 1944, Drago Dobravec, 1946, valjarna 2400, Darko Bradaškja, 1947, valjarna Bela, Mirko Martinuč, 1921, transport, Srečko Tomazin, 1953, elektro toplotna energija, Redžep Redžić, 1953, plavž, Stojan Prezelj, 1952, martinarna, Selim Pračalič, 1953, valja na Bela, Safet Keserović, 1926, varnostna služba, Tode Kocev, 1944, Samir Pozderović, 1950, hladna valjarna, Branko Banko, 1950, raziskovalni oddelek, Sando Angelov, 1947, plavž, Franc Rožič, 1916, plavž, Rajko Mezek, 1932, plavž, Janez Kovačič, 1934, plavž, Franc Simnić, 1941, HVŽ, Munib Skenderović, 1949, Boris Kuralt, 1948, strojno vzdrževanje, Janez Potočnik, 1937, VEN, Jože Zgaga, 1936, Javornik I, Asim Ganibegović, Javornik I, Krsto Jordanov, Mile Josifovski, 1953, valjarna Bela.

OBVESTILO!

Prosimo vse paciente, ki so bili dne 10. 7. 1972 v obratni ambulanti pri dr. Novakovi na pregledu, da pogledajo svoje zdravstvene izkaznice, ker se je izgubila zdravstvena izkaznica na ime BABIĆ RUDOLF roj. 1911 leta, stanujoč Jesenice, Tomšičeva 8.

Prosimo, da zdravstveno izkaznico, če jo najdete, prinesete v obratno ambulanto.

Obvestila kolektivu ● Obvestila kolektivu ●

Primerjalni polletni pregled učinkovitega obratovanja in zastojev s povprečjem preteklega leta

Podatki se nanašajo na toplotniške, valjarske, predelovalne obrate, izražene v odstotkih (%) na koledarski čas 100%.

Vzdrževalni zastoji (mehaniki in elektro) se v toplotniških obratih gibljejo od 1 do 5% korišćenega koledarskega časa. Najmanjši delež zastojev imata vsekakor oba plavža, ki ne presegata niti 0,5%, največji delež pa ima aglomeracija, kar 12,02%.

Aglomeracija je imela v juniju 24,28% vzdrževalnih zastojev (mehanika popravila, okvare na DL stroju) in prav ta visok odstotek vzdrževalnih zastojev je dvignil nivo zastojev v prvem polletju, sicer ne bi presegalo 10%.

Solidno je bilo vzdrževanje na obeh električnih pečeh. Poprečje v šestih mesecih zneslo le 1,77%. Nekoliko odstopanja je bilo v januarju na EP LECTROMELT (menjava glave 2. elektrode 10 ur elektro okvara) in pa v juniju na EP ASEA (popravilo

tokovodnika 1. elektrode 21 ur 50 min. elektro okv., stik tokovodnika 3. elektrode 2 uri 5 min. elektro okvara). V januarju in februarju pa je bilo še občutno pomanjkanje električne energije na obeh EP, kar je povzročalo čez 10% zastoj. Tehnološki zastoji (menjava oboka, čakanje na vložek, 10 m elektrod) se gibljejo na obeh pečeh 1 do 3%, transportni pa okrog 1%. Skupnih zastojev je na EP v povprečju šestih mesecev 10%, ali pa okoli 2,50% manj od povprečja lani.

V toplotnicah znašajo vzdrževalni zastoji 2,60%, skupni zastoji (vdrž., tehnol., energ., transp. in drugi) 7,44%, učinkoviti (čisti) čas obratovanja pa 77,04%, ostali % (do 100) pomeni mirovanje in remonte.

Večji odstotek zastojev pa imajo valjarne, tudi vzdrževalnih. Le-ti znesejo 6,10%, oziroma za 0,17% manj od povprečja celokupnega lanskega leta. Pri tem imata naj-

POLLETNI PRIMERJALNI PREGLED OBRATOVANJA IN ZASTOJEV 71/72

obrat	čisti čas obrat.	skupni zastoji	vzdržev. zastoji			
	LETO 71	LETO 72	LETO 71	LETO 72	LETO 71	LETO 72
Plavž I	97,78	99,26	2,22	0,74	0,60	0,03
Plavž II	90,09	99,10	0,72	1,01	0,48	0,02
Agglom.	—	42,23	—	20,50	—	12,02
SM peči (6)	—	58,40	—	1,32	—	—
EP-Asea	84,32	79,81	10,70	10,80	3,00	1,77
EP-Lectr.	78,91	83,47	15,50	10,27	4,74	1,77
TOPLICE	87,78	77,04	7,29	7,44	2,21	2,60
Bluming	69,46	64,64	26,16	27,68	9,10	9,78
Stekel	27,43	21,15	3,78	4,87	0,57	1,18
Valj. žice	54,08	54,75	37,34	34,78	14,58	13,67
Valj. 2400	54,70	52,41	14,70	11,75	2,85	2,06
Jeklov. (22)	50,20	53,63	16,40	13,82	4,24	3,85
VALJARNE	51,17	49,32	19,68	18,58	6,27	6,10
Hlad. valj. (8)	42,41	41,24	29,37	33,76	16,94	6,72
Zičarna (25)	54,50	55,95	21,21	19,15	9,68	4,82
Elektr. (3)	37,70	33,13	15,60	13,77	0,63	2,73
Žebjar. (10)	37,90	41,26	28,98	20,05	4,30	5,57
PREDELOV.	42,08	42,89	24,83	21,68	7,17	4,96
TOPLNICE	87,78	77,04	7,29	7,44	2,21	2,60
VALJARNE	51,17	49,32	19,68	18,58	6,27	6,10
PREDELOV.	42,08	42,89	24,83	21,68	7,17	4,96
ŽELEZARNA	60,31	56,42	17,27	15,90	5,22	4,55

Opomba: za leto 71 je računano povprečje celega leta. Stevilke v oklepaju pomenijo stroje.

večji delež bluming in valjar. na žice 0,78% in 13,67%, ostale valjarne 2400 in jekloviek pa imata 2-3% vzdrževalnih zastojev. V valjarni bluming so vzdrževalni zastoji presegli v vseh mesecih 10%, razen v marcu in aprilu. Pogosto so mehanske okvare: popravilo cevi za hladilno vodo, popravilo cevi za hidravliko, zlom sklopka na valjih, prireditev plošč na manipulaciji, okvara reduktorjev na žerjavih (16 t klesnem), popravilo čepov na nastavni napravi škarij itd. Elektro okvare pa: menjava varovalk, popravilo zavor (žerjavi), relejev (na manipulaciji, itd.), menjava stikal (voz za slabe), večkrat prekinjen kabel, pregorel elektromotor, pogostni izpadi, itd. Pomanjkanje temperature doseže 8-10% zastoj, valjavski se sučejo okrog 3%, na menjka se tehnoloških »2%« in pomanjkanje energije do 1%. Tako znašajo skupni zastoji na blumingu v povprečju šestih mesecev 27,68%, ali za 1,52% več od celokupnega povprečja lanskega leta.

Valjarna žice je imela v mesecu marcu 18,98% vzdrževalnih zastojev, v aprilu kar 23,68%, v maju 12,20% in v juniju 11,68%, le v januarju in februarju pod 9%. O vzrokih za tako visok odstotek vzdrževalnih zastojev je bilo že pisano v železarni (članek šefa vzdrževanja dipl. inž. Noča: 520 kW motor na prosti 320 Ø). Sicer pa nastopajo večkrat te mehanske okvare: popravilo škarij CVD 200 400, popravilo obračalca, ogreji ležaji na valjih ogrodja, okvara gonilnega agregata TRS-300, ustvarjanje proge 270 Ø, popravilo odnosa na navijalcu, zamenjava cevi za vodo na ogrodjih linije, itd. Elektro zastoji pa se pojavljajo vsled menjave varovalk (na valjčnicah), menjave drsnih vodov (na žerjavih), menjava motorjev (proga), popravila kontaktorjev (proge), večkratni izpadi, itd. v valjarni žice znesejo povprečno vzdrževalni zastoji v prvem polletju 13,67% ali za komaj 0,91% manj od povprečja lani.

Poleg vzdrževalnih zastojev je v valjarni žice največji % valjavskih 8-12%, slede tehnološki 5-7%, potem še ostali (slab material, peč) ca 5%. Skupnih zastojev je torej 34,78% v prvem polletju ali za 2,56% manj od leta 1971.

Valjarna 2400 in jekloviek imata precej več mirovanja (25%) kot bluming in valjar. na žice, zato pa manj skupnih zastojev: 11,75% (2400), 13,82% (jekloviek).

V valjarnah znašajo vzdrževalni zastoji 6,10%, skupni zastoji 18,58%, učinkoviti čas obratovanja je: 49,32%, ostalo pa so mirovanje in remonte. Razlika od preteklega leta

(Nadalj. na 5. strani)

Mladi o sebi, svojih problemih, nalogah in perspektivah

Pomembni premiki v razvoju Zveze mladine Slovenije

Na zadnji seji republiške konference Zveze mladine so člani konference sprejeli poročilo o delu konference in njenih organov od oktobra 1971 do junija 1972 ter sprejeli program dela RK ZMS in njenih organov od avgusta 1972 do aprila 1973.

Organizacijsko-politični razvoj ZM je v tem obdobju zavzel pomembna področja dejavnosti, saj je le-ta osnova za celotno delovanje organizacije na vseh področjih dejavnosti.

O organiziranosti so mladi razpravljali na več sejah konference, na seminarjih in rednih posvetih, zato tudi uspehi niso izostali. Ti uspehi so torej plod načrtnega dela in realizacije sprejetih dogovorov mladih iz vseh občinskih organizacij. Še posebej so za to področje pomembni sklepi 2. seje RK ZMS, ki zahtevajo usklajenost programskih nalog in političnih akcij, medobčinsko povezovanje, minimumno usposabljanje v organizaciji, hitrejše spreminjanje materialne osnove ZMS in mladinskih specializiranih organizacij ter akcije na tistih področjih in v tistih občinah, ki niso uresničevale sprejetih dogovorov.

Komisija za družbeno-ekonomske odnose je organizirala vrsto posvetov in seminarjev, na katerih so mladi iz delovnih organizacij razpravljali o aktualnem gospodarskem položaju, tekočih nalogah ZMS, o uveljavljanju ustavnih dopolnil v praksi ter nalogah ZMS pri tem, o problemih vzgoje in izobraževanja učencev v gospodarstvu ter vrsti drugih vprašanj.

Na področju socialne politike so mladi usmerili svojo pozornost na socialno varstvo, predvsem otroško varstvo, stanovanjsko politiko, do katere so zavzeli svoja stališča ter akciji program, pomembno pozornost so posvetili solidarnostnim akcijam, pa tudi socialnemu razlikovanju.

Področje vzgoje in izobraževanja je eno najpomembnejših pri stalnih nalogah Zveze mladine. V tem obdobju je teklo več razprav o pogojih za izobraževanje, o problematiki dijaških domov ter nekaterih drugih vprašanjih, organiziranih je bilo več posvetov in seminarjev, dogovorov o delu na tem področju, ki so zajeli vrsto vprašanj s področja kulturne politike.

Zveza mladine je v tem obdobju tesno sodelovala z vsemi specializiranimi organizacijami, izvedla z njimi vrsto skupnih akcij, vsi dogovori so potekali v okviru centra teh organizacij. Bilo je opravljenih vrsto nalog s področja mladinskega turizma.

Med akcijami centra za obveščanje in propagando naj pomenj stalnega obveščanja omenimo publiciranje, izobra-

ževanje, posebej pa ustanavljanje in uspešno delovanje aktivov mladih novinarjev, ki so zaživeli v večini slovenskih občin in prispevali pomemben delež k objektivnemu pisanju o dejavnosti mladih na vseh področjih.

Komisija za splošni ljudski odpor in revolucionarne tradicije je organizirala vrsto posvetov in seminarjev, organizirala vrsto akcij ter pripravila materiale za sejo republiške konference o SLO in nalogah mladih, njihovi organiziranosti in usposobljenosti pri nalogah na tem področju.

Povečana dejavnost ZMS je bila tudi na področju mednarodne aktivnosti. Akcija Naša beseda 72 in tekmovanje za najboljši aktiv ZMS na vasi pa sta spodbudili mlade k še večjemu uspehu.

Na več sejah, posvetih in seminarjih so mladi razpravljali o političnem sistemu, krajevni skupnosti in volitvah v letu 1973 ter sprejeli svoj program dela na vseh področjih.

Ta bežen oris dejavnosti dela RK ZMS je več kot skromen, je pa vendar krajši pregled področij dejavnosti ZMS v preteklem obdobju.

Po razpravah v občinskih organizacijah ter na posvetih je bil sprejet program dela RK ZMS in njenih organov do aprila 1973.

V avgustu bo izdelan sistem in način financiranja mladinskih ur na srednjih šolah, v septembru bo seja konference o mladinskih specializiranih organizacijah, teke bodo razprave o izkoriščanju prostega časa mladih, izdelan bo petletni načrt raziskovalnega dela v ZMS, izdelan projekt mladinske delovne akcije v Sloveniji ter izdelan načrt za akcijo o ustanavljanju aktivov ZMS v vseh krajevnih skupnostih.

Oktobra bo 6. seja RK ZMS na temo Mladi v Sloveniji kot samoupravni skupnosti in državi, sprejet bo program dela do aprila 1973, organizirana problemska konferenca o dijaških domovih, organiziranih bo več delovnih posvetov o mentorjih, mladih Slovincih v JLA.

Novembra bo problemska konferenca o izkoriščanju prostega časa ter izdelan konkreten program izobraževanja in kulturnega delovanja naših delavcev v tujini.

Decembra bodo stekle razprave o socialni varnosti v naši družbi, aprila pa bo zadnja seja konference starega sklica ter prva seja konference novega sklica, na kateri bo tekla razprava o političnem angažiranju in sodobni organiziranosti mladih v naši družbi.

Poleg stalnih akcij bodo v tem obdobju organizirani vsak mesec povprečno trije seminarji za vsa področja dela Zveze mladine.

milan

Samoupravni organi v preteklem tednu

11. seja odbora za kadre

V sredo, 19. julija, je predsednik dipl. inž. Boris Bregant, sklical 11. sejo odbora za kadre. Iz obsežnega dnevnega reda povzemamo najvažnejše misli oziroma sklepe.

Najprej so obravnavali predlog statutarne sklepa Železarskega izobraževalnega centra in sklenili:

— odbor soglaša z osnovnimi izhodišči za reorganizacijo dejavnosti in samoupravljanja v ZIC;

— z dopolnitvami, ki so sestavni del zapisnika, soglaša z osnutkom statutarne sklepa in priporoča, da letnega sprejmeta tako delovna skupnost, kot svet delovne skupnosti ZIC;

— odbor soglaša s stališčem, da ima v prehodnem obdobju do izdelave novega statuta in drugih splošnih aktov zakonito moč pri urejanju odnosov v ZIC sprejeti statutarne sklepe;

— odbor, kot pristojni samoupravni organ ustanovitelja ZIC naroča direktorju ZIC, da do pričetka novega šolskega leta uredi vse potrebno v zvezi z registracijo in verifikacijo dejavnosti železarskega izobraževalnega centra v smislu temeljne zakonodaje;

Odbor je v nadaljevanju obravnaval predlog kadrovskega sektorja o razpisu izrednega študija in soglašal s predlogom za odobritev izrednega študija tako po zvrsti šol, kakor po številu kandidatov. Odbor je odobril izredno šolanje in okvirno število kandidatov na naslednjih šolah:

— šola za metalurške delavce — 25 oseb;
— TSS Jesenice — metalurški oddelek — 25 oseb;
— TSS Kranj — elektro smer II., III. in IV. letnik — 10 oseb;

— srednja ekonomska in komercialna šola II., III. in IV. letnik — 5 oseb;

— dveletna administrativna šola ali stenodaktilografski tečaj — 10 oseb;

— višja šola za organizacijo dela Kranj — oddelek Jesenice — 25 oseb;

— višja tehnična šola Maribor — strojni oddelek — 5 oseb;

— višja tehnična šola Maribor — elektro oddelek — 5 oseb;

— II. stopnja tehnične in ekonomske smeri — 5 oseb;
— postdiplomski študij — 4 osebe;

Odbor je sklenil, da bo vloge za postdiplomski študij obravnaval na svoji redni seji in da šolanje na šoli za metalurške delavce ni omejeno ter pooblastil kadrovskega sektorja, da lahko organizira tudi več izrednih odelkov. Minimalno število za en oddelek pa je 25 izrednih slušateljev. Sklenili so tudi, da bodo oddelek tehnične metalurške šole financirali pod pogojem, da je vpisanih najmanj 20 slušateljev.

Za tehnično strojno in električno šolo, kakor tudi za ekonomsko-komercialno srednjo šolo bodo kandidatje prejeli študijske ugodnosti po soglasju vodstev obratov in služb ter če imajo uspešno zaključen I. ali II. letnik šole. Vsi kandidatje pa morajo biti pred podpisom pogodbe seznanjeni s politiko kadrovanja strojnih in elektrotehnikov.

V zvezi s študijskimi ugodnostmi na dveletni administrativni šoli so naročili kadrovskemu sektorju, da pregleda program šole in da se glede na zahteve na delovnih mestih v administraciji odloči za redno šolo ali daljši stenodaktilografski tečaj.

Odbor za kadre je na izpraznjena delovna mesta imenoval:

— za obratovodjo plavža od 1. 7. dalje: dipl. inž. Lada SKETA;

— za vodjo tehnične-varnostne službe od 1. 7. dalje: Zorana KREJICA s pogojem, da do konca leta 1973 diplomira na višji tehnični šoli za varstvo pri delu in opravi strokovni izpit iz varstva pri delu;

Na osnovi sklepa skupne seje odbora za kadre in odbora za splošne zadeve, dne 31. marca, je odbor za kadre sprejel predlagano sistemizacijo nove organizacije obratovodstev valjarne Bela, valjarne žice, elektrodne obrate in valjarne debele pločevine. Hkrati pa je zadolžil kadrovskega sektorja, da se ob zaključku tako obdelane skupine predlogov reorganizacije obratovodstev ponovno sestanejo in da se uveljavijo morebitne spremembe, ki se bodo v tem času še pokazale.

Odbor je sprejel predlog o imenovanju na novo sistemizirana delovna mesta in sicer:

VALJARNA BELA

— na delovno mesto tehnolog: dipl. inž. Aleksander MANDELJC;

— na delovno mesto vodja proizvodnje bluming-štekel: inž. organizacije dela Lado PODLIPNIK;

— na delovno mesto dninski vodja proizvodnje: dipl. metalurški tehnik: Valentin RABIČ, Vinko JORDAN, Ma-

rjan KNIFIČ, Zvone MIKLIČ in Alojz BOHINC;

— na delovno mesto vodja proizvodnje adjustaže bluming: inž. metal. Tomaž KAVČIČ;

— na delovno mesto vodja proizvodnje adjustaža-štekel: dipl. met. tehnik Franc TAVČAR.

VALJARNA ŽICE:

— na delovno mesto vodja proizvodnje valjarne žice: dipl. metal. tehnik Franc RAVNIKAR;

— na delovno mesto dninski vodja proizvodnje — dipl. metal. tehniki: Janko GROHAR, Ludvik KNAFELJ, Edo DOLŽAN, Venčeslav JUSTIN;

— na delovno mesto vodja proizvodnje valjarne profilov: dipl. metal. tehnik Nazif LJUTA;

— na delovno mesto vodja proizvodnje: dipl. inž. metal. Roman RIŽMARIČ.

ELEKTRODNI OBRAT:

— na delovno mesto vodja proizvodnje priprave: dipl. metal. tehnik Ivan SODJA;

— na delovno mesto vodja proizvodnje operative: inž. organizacije dela Slavko BILJ.

VALJARNA DEBELE PLOČEVINE:

— na delovno mesto tehnolog-asistent: dipl. inž. metal. Klemen HRIBAR;

— na delovno mesto dninski vodja proizvodnje — dipl. metalurški tehnik: Jože VILMAN, Danijel CRV in Janez BERNIK.

Vsa citirana imenovanja veljajo od 1. 8. dalje.

Odbor je v zaključnem delu seje obravnaval še več vlog in prošelj ter vsem diplomantom poklicne šole, ki so se zaposlili v Železarni do 10. julija, odobril šest dni plačnega dopusta in polovični regres.

Na osnovi člena 10 pravilnika o delovnih razmerjih železarne Jesenice, dajemo naslednjo

PONOVRNO OBJAVO

za prosta delovna mesta v vzdrževanju — šifra 6032 — U 4

1. programer vzdrževanja jeklarne	1 oseba
2. programer vzdrževanja jeseniški obrati	1 oseba
3. programer vzdrževanja HVŽ	1 oseba
4. programer vzdrževanja Javornik	1 oseba

POGOJI:

Za zasedbo navedenih delovnih mest se zahteva strojni ali elektro inženir I. stopnje z 2-letno prakso ali strojni ali elektro tehnik s 5-letno prakso v stroki. Prijave z osnovnimi podatki in podatki o strokovnosti je v roku 8 dni poslati na kadrovskega sektorja železarne. Kandidatom, ki so se prijavili na objavljeno delovno mesto »programer vzdrževanja« z dne 7. 7. t.l. v Železarni, se ni potrebno ponovno prijavljati, ker bodo njihove vloge upoštevane. Ponovna objava se daje zaradi specifikacije delovnih mest programerjev vzdrževanja po obratih.

KADROVSKI SEKTOR

Primerjalni . .

(Nadalj. s 4. strani)

je pri skupnih zastojih majhna, saj doseže le za 1,10 % boljši rezultat, pri vzdrževalnih zastojih pa komaj 0,17 %.

Predelovalni obrati: hladna valjarina, žičarna, elektrodni (oplaševalnica) in žebeljarna imajo v tem polletju 4,96 % vzdrževalnih zastojev, ali za 2,21 % manj od preteklega leta.

Levji delež vzdrževalnih zastojev ima v prvem polletju hladna valjarina 6,72 %. V mesecu februarju je bilo 11,66 % vzdrževalnih zastojev (V. Müller — mehanska okvara 393 ur, M. Müller — elektro okvara 222 ur), v marcu 8,55 % vzdrževalnih zastojev (V. Demag — mehanska okvara 204 ure, V. Müller — mehanska okvara 217 ur). Poleg vzdrževalnih zastojev so še tehnološki (pomanjkanje materiala), ter se gibljejo okrog 1 %, pomanjkanje energije 2 % in pomanjkanje delovne sile kar 22 %. Skupni zastoji znašajo torej samo v hladni valjarni 33,76 % v I. polletju.

V predelovalnih obratih znašajo vzdrževalni zastoji 4,96 %, skupni zastoji 21,68 %

ali za 3,15 % manj od povprečja preteklega leta. Efektivni čas obratovanja pa je 42,89 % oziroma za 0,88 % več od 71. leta.

Če povzamemo topilnice, valjarne in predelovalne obrate skupaj, dobimo sliko Železarne glede na obratovanje in koriščenje koledarskega časa v prvem polletju 1972 v primerjavi s povprečjem preteklega leta.

Železarna je v prvem polletju preteklega leta obratovala v povprečju s 60,31 % efekt. koledarskega časa (pri tem ni upoštevan procent aglomeracije in SM peči — dejansko bi moral biti odstotek čistega obratovanja za 2–3 % nižji), v letošnjem polletju pa znaša čisto obratovanje 56,42 % ali za 3,58 % manj. Skupnih zastojev je bilo lani 17,27 %, letos pa 15,90 %, oziroma 1,37 % manj in od tega vzdrževalnih zastojev lani 5,22 %, letos pa 4,55 % ali za 0,67 % manj kot lani.

Iz primerjalnih števil vidimo, da je rahlo izboljšanje, kar se tiče zastojev, vendar ni preveč spodbujajoče, zlasti ne kar se vzdrževalnih zastojev tiče.

Detalji za cestne odbojnice v profilarni na Javorniku

Sestanki delovnih skupin

O predlaganem sistemu ustvarjanja in delitve osebnih dohodkov so razpravljali na sestankih naslednjih delovnih skupin: 14. 7. — UPRAVNE SLUŽBE — GASILCI, STROJNE DELAVNICE — VONCINA, 15. 7. — HVŽ — PATENTIRNICA — OREŠKI, STROJNO VZDRŽEVANJE — ELEKTRODNI OBRAT, STROJNE DELAVNICE — MEZNARC — MARKUN, 17. 7. — ELEKTROENERGIJA — SOKLIČ, UPRAVNE SLUŽBE — ODDELEK ZA OBRACUN OSEBNIH DOHODKOV, PLAVŽ — KOKALJ — PEČI, STROJNO VZDRŽEVANJE — VALJARNE BELA — VEN — HVŽ, MARTINARNA — VISTER — II IZMENA PEČI IN LIVNA JAMA, OTKR — TEHNOLOŠKI LABORATORIJ, 18. 7. — UPRAVNE SLUŽBE — ODDELEK ZA ORGANIZACIJO DELA, VEN — DES, VEN — ERD, VEN — DES — ERD — JAVORNIK, PLAVŽ — KAMNOLOM APNENICA, HVŽ — URSIC — ŽARILNICA, HVŽ — ODPRAVA IZDELKOV, PLAVŽ — KLINAR, ŠAMOTARNA — OTK, 19. 7. — PLAVŽ — APNENICA, PLAVŽ — KAMNOLOM TREBEŽ, STROJNO VZDRŽEVANJE — AMBROŽIČ — MONTAŽA, 20. 7. — PLAVŽ — GOLBA — JEKLER, HVŽ — ŽICARNA — KOBLAR — VOTLICARNA.

Razen o osnutku oziroma predlogu sistema ustvarjanja in delitve osebnih dohodkov so tudi o drugih problemih razpravljali na sestankih delovnih skupin:

7. 7. — ŠAMOTARNA — PODLESNIK — Plan v juniju ni bil izpolnjen, ker je Pauker stiskalnica zaradi okvare slabo obratovala. S predlaganim planom za julij so se strinjali in želijo, da bi ga ob ustreznih pogojih tudi izpolnili. Zaradi pomanjkanja delavcev, okvar na strojih in drugih vzrokov plan v I. polletju ni bil izpolnjen.

7. 7. — ŠAMOTARNA — RUS — Seznanjeni so bili z izpolnjevanjem planskih nalog v juniju in I. polletju. Plan za junij bo težko dosegljiv zaradi pomanjkanja delavcev. Izrabljeni so tudi stroji, ki so stalno v popravilu. Več je tudi izmečka zaradi neustreznih surovin za šamotno opeko. Zaradi letnih dopustov so ostali delavci primorani, da delajo ob prostih sobotah. Omenjali so tudi delavce, ki izostajajo od dela in delovno disciplino. Vprašujejo kdaj bo urejen prostor za pesek, ki ga potrebujejo pri pečeh.

11. 7. — ŠAMOTARNA — ŠORN — MLINI — Razpravljali so o proizvodni problematiki v juniju ter o vzrokih zaradi katerih plan ni bil izpolnjen. Zanima jih kako je s skladiščem za surovine. Govorili so tudi o planu za julij ter o delovni in tehnološki disciplini.

12. 7. — VEN — JAVORNIK — LUŽNIK — Inž. Seljak je prisotne informiral o hudi nesreči, ko je izgubil življenje sodelavec Ahmed Numanovič. Ponovno so bili opozorjeni na to, da kljub preizkusu znanja s področja predpisov o varstvu pri delu z električnimi napravami, le-teh ne izpolnjujejo dosledno.

12. 7. — VEN — JEKLARNA — KAVČIČ — VOLARIČ — Največ so govorili o smrtni nesreči. Nesrečo je analiziral inž. Kordež in prisotne opozoril na dosledno izpolnjevanje varnostnih predpisov pri delu. Zahtevali so razširitev prostora pred stikalno omaro za bremenski magnet 5-tonskega žerjava. Nad stikalno omaro naj bi podaljšali tudi streho. Tudi dostop do glavnih tokoodjemnikov na 8-tonskih žerjavih v livni jami je utesnjen. Vprašujejo kdo je odgovoren za nabavo žarnic za preizkusne svetilke.

12. 7. — VALJARNA 2400 — KOFLER — Razpravljali so o proizvodnji v preteklem mesecu ter o vzrokih za površinske napake na materialu. Analizirali so ves potek dela, kje in kdaj plošče poškodujejo z namenom, da bi se temu v bodoče izognili. Vsi, ki so zaposleni na žerjavih in pri bremenih so bili opozorjeni, da ne smejo preobremenjevati žerjavov preko dovoljene teže.

12. 7. — ADJUSTAŽA ŠTEKEL — JAVORNIK — DREMELJ — KNIFIC — SVETINA — Razpravljali so o tem, kako naj bi v železarni izpolnjevali stabilizacijski program. Omenjena je bila pobuda kolektiva tovarne Plamen v Kropi »80 ur prostovoljnega dela za stabilizacijo gospodarstva«. Na znanje so vzeli zadolžitve in predlagajo, da bi z

resnimi ukrepi več in bolj organizirano prispevali k stabilizaciji. Z ustreznimi predlogi naj na sestankih delovnih skupin sodelujejo vsi člani kolektiva, da bi prispevali delež k boljšemu delu in izpolnjevanju planskih nalog ter stabilizacijskega programa.

13. 7. — VEN PLAVŽ — STENOVEC — Menijo, da nimamo pravega odnosa do dela. Istočasno je bila poudarjena tudi varnost pri delu in obravnavan nedavni primer hude nesreče elektrikaarja v jeklarni. Obratovodja inž. Koselj je govoril o zasledbi in napredovanju na delovnem mestu. Glede novega programiranja niso bili enotnega mnenja. Strinjali so se, da je delo treba programirati za večja dela, ko naprave ne obratujejo eno dnino ali več. Napraviti je treba program remonta za portalni žerjav.

13. 7. — VEN — ERD — Tovariš Tuma je poročal o nesreči sodelavca Numanoviča. Pojasnil je tudi, kaj bi Numanovič še moral storiti preden je prišlo do nesreče. Navzoče je opozoril naj redno obnavljajo znanje s področja varstva pri delu. Predlagal je, naj bi na vsakem sestanku delovne skupine govorili o varstvu pri delu.

13. 7. — VEN — HVŽ — Analizirali so nesrečo, ki se je končala s smrtnim izidom. Delovna skupina je bila ponovno opozorjena na predpise oz. navodila o varstvu pri delu. V nadaljevanju sestanka so ugotavljali, da delavci v proizvodnih obratih ne upoštevajo navodil in da so dostopi do razdelitev 'O' — 'U' »V« in 'T' zatrpani in pokvarjene ograje. Tudi lestve po katerih je možen dostop na žerjave so večkrat zatrpene z materialom na polju 'A' in v patentirnici. Na zalogi nimajo preizkusnih svetilk, ki so osnovno orodje za elektrikaarje.

14. 7. — VEN — DES JAVORNIK — Obširno so govorili o nesreči elektrikaarja Numanoviča. Tov. Tuma je opozoril na varnost pri delu ter na upoštevanje navodil o varstvu pri delu.

14. 7. — STROJNE DELAVNICE — PRIPRAVA DELA — GEORGE — Razpravljali so o problematiki strojnih delavnic in se zavzemali za večjo disciplino, da bi tako izboljšali storilnost in kakovost izdelkov. Seznanjeni so bili s sklepi seje DE vzdrževanja. Predlagano je bilo, naj bi tudi delavci v proizvodnji pazili na stroje, vzdrževalci pa morajo skrbeti za to, da bodo remontni v predvidenih rokih končani. Čimprej je treba dobiti prostor za sekator in nabaviti nove žage, da bi povečali proizvodnjo strojnih delavnic s tem, da bi bil material vedno ob pravem času pripravljen in dostavljen.

14. 7. — PROFILARNA — PRETNAR — PREDELAVA — Obveznosti so bile do konca I. polletja izpolnjene. Proizvodnja predelave profilov poteka normalno in če bo tudi v prihodnje tako, bodo prvo večje naročilo, izdelavo cestnih odbojnikov, opravili v predvidenem roku. Pleskarji vprašujejo kdaj bo dokončno urejena pleskarnica. Sedanji pogoji, zlasti ob slabem vremenu, so za normalno in zdravo delo nemogoči.

14. 7. — VALJARNA BELA — INŽ. PERNE — Izpolnjevanje plana ni vprašanje enega samega obrata, ampak skupine. O medobratnih problemih naj bi govorili tudi na sestankih delovnih skupin prizadetih obratov. Omenjena je bila preusmeritev proizvodnje na izvoz in posredovani naslednji predlogi: ugotoviti možnost izvoza paličnega jekla iz obrata Javornik I — velike količine in dimenzije ter izračunati rentabilnost. Priprava proizvodnje za izvoz zahteva dodatno delovno silo. Zato je bilo predlagano, naj bi določena občasna dela opravili pogodbeno. Obnoviti bo treba inventar v kantini na Beli, kar bi rešili ob zamenjavi GPŽ. V obratih, kjer delajo po sistemu 4 + 1 pogrešajo dežurstvo na vzdrževanju in to pri vodstvenem kadru, predvsem ob prostih sobotah, nedeljah in praznikih. Vodstvo vzdrževanja naj reši ta problem.

15. 7. — STROJNE DELAVNICE — KOVAČNICA — Ponovno so zahtevali ureditev uskladičenja oglja. Nabaviti bo treba močnejši brusilni stroj. Obratovodja je opozoril na to, da bo treba izboljšati disciplino in bolj koristiti delovni čas.

15. 7. — PLAVŽ — GOLBA — Vprašanja postavljena na prejšnjem sestanku so ostala v glavnem nerešena. Plan na pečeh ter na aglomeraciji ni bil izpolnjen zaradi pogostih zastojev. Na aglomeraciji imajo težave zaradi rude z visokim odstotkom vlage, neustrezno zrnovitostjo itd. Urediti bo treba higienske prostore in prezračevanje v garderobah. Probleme imajo z gretjem vode. Komisija naj si na aglomeraciji ogleda določena mesta, ki so prav gotovo upravičena do beneficiranega delovnega staža. Čimprej je treba urediti vse potrebno glede pranja oblek. Nadalje so potrebne spremembe kategorij iz 5. v 6. skupino za delovna mesta: posluževalec zasipnih trakov, VP silosov in mešalec II.

15. 7. — HVŽ — POCINKOVALNICA — KRA-GOLNIK — Prejeli so odgovor za ponovno ocenitev delovnih mest v pocinkovalnici. Tudi odsesalne naprave za progo III so že prispele in bodo pričeli z montažo. Želijo odgovor k predlogu, ki je bil posredovan na prejšnjem sestanku, da bi jim pri razkladanju pomožnih materialov priznali po 8 ur na vsake tri mesece.

15. 7. — PROFILARNA JAVORNIK — SOKLIČ — Sodelavke zanima kdaj bodo dobile svojo garderobo. Rečeno je bilo, da ne moremo dovoliti v sodobni civilizirani družbi, da se žene ob koncu dneve umivajo v dveh umivalnikih na hodniku stranišča. Kljub prizadevnosti in resnosti na delovnih mestih v I. polletju niso uspeli izpolniti vseh pričakovanj, zato so navedli nekaj faktorjev, ki vplivajo na uspešnost dela in vzroke, da so rezultati pod pričakovanjem. Zaradi premajhnih količin naročenih profilov, je na strojih preveč menjav in tako premajhna izkoriščenost kapacitet. Oblikovni valji na starih progah so iztrošeni in imajo zato več izmečka. Kadra je premalo in ne morejo obratovati na tri izmene. Vložek iz valjarne Bela večkrat ne ustreza in zato ne morejo doseči željeno kakovost profilov in boljši dobit — izplen. Delavci na III. oblikovalnem stroju se pritožujejo zaradi dela na treh izmenah. Zahtevajo povečanje osebnih dohodkov, oziroma grupe na tem oblikovalnem stroju. Glede dela v treh izmenah so dobili ustrezno pojasnilo.

15. 7. — PROFILARNA JAVORNIK — LOGAR — Sodelavke želijo pojasnilo, kdaj bodo dobile nove higienske prostore, ker so sedanji pretesni in neustrežni. Kljub prizadevanjem v I. polletju planskih nalog niso izpolnili. Vzroke za to je treba iskati pri pogosti menjavi valjev zaradi izredno pestrega asortimenta in manjših količin posameznih naročil profilov. Popravila strojev so daljša od predvidenih rokov, oblikovalno orodje je zelo iztrošeno. Tudi vložek dimenzijsko odstopa in je valovit ali sabljast. Če bi hoteli nadomestiti zaostanek iz I. polletja, bi v drugem polletju morali delati na vseh strojih na tri izmene, kar pa zaradi pomanjkanja kadra ni mogoče.

17. 7. — PROFILARNA JAVORNIK — NOČ — Planske naloge niso bile izpolnjene zaradi manjših naročil raznih dimenzij in prepogostih menjav, kar občutno vpliva na dobit — izplen in proizvodnjo. Vložek iz valjarne Bela večkrat ne ustreza, kar vpliva na kakovost profilov. Probleme imajo tudi z oblikovnimi valji. Primanjkuje prvih oblikovalcev. Delovna skupina je bila opozorjena na uporabo zaščitnih sredstev, izkoriščanje delovnega časa, ter na red in čistočo v obratu.

17. 7. — MARTINARNA — BAUMAN — LIVNA JAMA — Razen o nagrajevanju so razpravljali še o akcijskem programu za deblokado žiro računa. Surovine naj bi nabavljali tam, kjer so cenejše, ker obrat nima vpliva na to.

17. 7. — STROJNE DELAVNICE — GARTNER — SILAR — KONSTRUKCIJSKA DELAVNICA — Mnenja so, naj bi normirec tesneje sodeloval z delavci, da bo bolje spoznal delo in pravilno normiranje. Sklep, ki so ga sprejeli se nanaša na delavce, ki koristijo njihove garderobe in predlagajo naj uporabljajo garderobe delavnic, kjer so zaposleni.

17. 7. — RTA — EZ — STARE — S sprejetjem na delovno mesto II. tel. mehanik obeh izučenih vajencev, je zasedba v oddelku spet normalna. Dogovorili so se, da bodo opravili delo po osebnih zadolžitvah, kot je predvideno v organizacijski shemi.

17. 7. — HVŽ — KLINAR — ŽICARNA II. — Posredovani so bili odgovori na vprašanja postavljena na prejšnjem sestanku. K doseženim rezultatom v juniju delovna skupina ni imela pripomb. Upajo, da bodo plan za mesec julij izpolnili, če ne bo prevelika odsotnost in večjih okvar na strojih.

Rakšne so naše stanovanjske potrebe v prihodnje

Februarja letos je bila med vsemi delavci Železarn izvedena anketa na temo: kako bomo v prihodnjih petih letih reševali stanovanjski problem.

Podatke o tej problematiki je zahtevala zvezna konferenca mest, mi pa smo hkrati z njimi dobili zelo podroben pregled sedanje situacije na tem področju in želja oziroma potreb naših delavcev do leta 1976.

S pomočjo študentov smo uspeli anketirati 5076 delavcev, kar predstavlja 91 % vseh zaposlenih. Za celotno populacijo smo se odločili zato, ker smo želeli dobiti čim popolnejšo sliko o stanovanjski situaciji.

Rezultati so zelo obsežni in bodo oddelku za družbeni standard v prihodnjih petih letih dovolj pomemben material za delo na področju stanovanjske problematike.

Tu pa si oglejmo nekaj zanimivejših rezultatov.

Od kje so naši delavci

Najprej nas je zanimalo, od kje naši delavci prihajajo na delo v Železarno. Rezultati po občinah so naslednji: 84,9 % iz občine Jesenice (vključeni so tudi delavci v samskih domovih)

13,1 % iz občine Radovljica
1,3 % iz občine Tolmin
0,5 % iz občine Kranj
0,2 % iz drugih občin

Naši delavci, ki stanujejo v jeseniški občini, imajo pomembno manjša stanovanja od tistih, ki spadajo v občino Radovljica. Slednji imajo za prihodnjih pet let tudi najbolj rešena svoja stanovanjska vprašanja in žele v Železarni dobiti predvsem kredit za gradnjo (34 %), medtem ko bi jeseniški delavci v največji meri radi dobili od delovne organizacije stanovanje.

Razporeditev po posameznih krajevnih skupnostih občine Jesenice pa je takale: 25,5 % Javornik, Koroška Bela

24,8 % Plavž
20,2 % Sava
8,9 % Podmežaklja
6,2 % Zirovnica
4,6 % Blejska Dobrava
4,2 % Mojstrana
2,1 % Kranjska gora
1,9 % Hrušica
1,5 % Planina pod Golico
0,8 % Rateče Planica

V prihodnjih petih letih imajo najslabše rešeno svoje stanovanjsko vprašanje delavci s Podmežaklje (59 % nerešenih). Se en podatek bi bil na tem mestu zanimiv: večina delavci gradijo hiše na tistih območjih, kjer zdaj stanujejo.

Kje so zaposleni zakonci naših delavcev

27,3 % ni poročenih
17,6 % zakonskih tovarišev dela v Železarni
30,3 % zakonskih tovarišev je zaposlenih drugje

v 24,5 % družin pa je zaposlen samo en konec
Od vseh tistih, ki imajo zakonce zaposlene izven Železarn, jih je samo 11 % tudi tam zaposleno za stanovanje — torej dajejo v tem pogledu prednost Železarni.

Trenutne stanovanjske razmere

16,5 % je sstanovalcev
9,5 % delavcev ima samo sobo

1,6 % jih ima garsoniero
12,6 % enosobno stanovanje brez pritliklin
5,8 % enosobno stanovanje s pritliklinami
9,6 % dvosobno stanovanje brez pritliklin
24,3 % dvosobno stanovanje s pritliklinami
12,4 % trosobno stanovanje
7,7 % naših delavcev oziroma njihovih družin pa živi v štirisobnem ali večjem stanovanju.

Stanovanjska prihodnost

Osrednji problem za nas je bilo vprašanje, kako delavci ocenjujejo svojo stanovanjsko situacijo v prihodnjih petih letih. 41,9 % je bilo odgovorov, da s sedanjim stanovanjem za prihodnjih pet let nimajo popolnoma rešenega svojega stanovanjskega problema. Potem, ko smo odšteli pri nas zaposlene zakonce, predstavlja to 1.722 delavcev, kar brez dvoma ni majhna

številka. Od teh jih samo 48 ne računa na pomoč delovne organizacije.

— 1.086 jih želi dobiti od Železarn stanovanje

— 562 delavcev bo prosilo za kredit (za nakup hiše ali stanovanja, gradnjo ali adaptacijo)

— 26 pa jih je predvidelo samo zamenjavo sedanjega stanovanja.

Kdaj žele delavci rešiti svoj problem

Za tovarno je seveda pomembna časovna razvrstitev potreb v raziskovanem petletnem razdobju, zato smo delavce vprašali, v katerem letu

	1972	1973	1974	1975	1976	Sk.
stanovanje od ZJ	827	161	54	28	16	1086
kredit za nakup stanovanja ali hiše	33	16	8	4	2	63
kredit za gradnjo	100	111	39	17	12	279
kredit za adaptacijo	97	88	18	6	11	220
Skupaj:	1057	376	119	55	41	1648

V letu 1972 bi torej po teh rezultatih želelo dobiti stanovanje 827 naših delavcev, kar je prek 200 več kot je trenutno vloženih prošelj pri stanovanjskem referentu. V ta podatek smo vključeni tudi

žele dobiti stanovanje oziroma kredit. Odgovori:

— leta 1972 64,3 %
— leta 1973 22,6 %
— leta 1974 7,2 %
— leta 1975 3,4 %
— leta 1976 2,5 %

Rezultati so sicer pričakovani, ker je planiranje na krajše časovno obdobje lažje, kljub temu pa se nam % v letu 1972 zdi zelo visok, posebno če upoštevamo realne možnosti, ki jih ima delovna organizacija za reševanje stanovanjske problematike.

Oglejmo si še letno razporeditev želja oziroma potreb po načinu reševanja stanovanjskega vprašanja:

	1972	1973	1974	1975	1976	Sk.
stanovanje od ZJ	827	161	54	28	16	1086
kredit za nakup stanovanja ali hiše	33	16	8	4	2	63
kredit za gradnjo	100	111	39	17	12	279
kredit za adaptacijo	97	88	18	6	11	220
Skupaj:	1057	376	119	55	41	1648

tisti delavci, ki v letošnjem letu prošnje šele nameravajo vložiti — vsi pa bi seveda radi stanovanje dobili takoj.

Nekaj ostalih rezultatov

Največ nerešenih stanovanjskih problemov imajo samski

delavci, med katerimi jih kar 72,7 % želi od Železarn dobiti stanovanje. Večina med njimi je mladih s kratkim delovnim stažem in nizko kvalifikacijo, zato se k drugim oblikam reševanja svojega stanovanjskega vprašanja zatekajo v manjši meri kot poročeni, ker so enostavno njihova prihranjena sredstva še premajhna.

Večje nezadovoljstvo smo opazili pri delavcih v starejših in manjših stanovanjih, ki so pogosto neugodna in brez pritliklin, večje število članov pa zanje pomeni zato še dodatni problem.

Če pogledamo situacijo še po obratih oziroma delovnih enotah, imajo za prihodnjih pet let delavci talilnic najslabše, valjarn Bela pa najbolj rešen svoj stanovanjski problem.

Iz teh številk govore torej potrebe in želje naših delavcev. Možnosti za njih realizacijo so seveda znatno manjše, kljub temu pa v prihodnjih letih nekoliko bolj optimistične kot doslej.

Albina Tušar, dipl. sociolog

V predelovalnih obratih marljivi, prizadevni in uspešni

Komisija za racionalizacije in novatorstvo pri svetu DE predelovalnih obratov je pod predsedstvom dipl. inž. Dušana Prešerna v sodelovanju z obratovodji žičarne, hladne valjarne, žebjarne in varilne žice ter ostalih priključenih in pomožnih obratov v zadnjem času močno razvejala inovacijsko aktivnost med zaposlenimi.

V letošnjem letu so člani komisije na treh sejah obravnavali šest v zadnjem času v proizvodnjo uvedenih tehničnih izboljšav. Dva višje ocenjena izboljševalna predloga sta bila z ocenami in priporočili predložena v dokončno oceno in nagraditev pristojnemu odboru pri DS, dve tehnični izboljšavi pa sta bili dokončno ocenjeni in nagrajeni na seji komisije DE z 2.000,00 din.

Na sedmi seji komisije so člani obravnavali dve tehnični izboljšavi, ki prinašata kolektivno velike koristi in znatne prihranke.

VIKTOR RAJHMAN, visoko-kvalificirani strugar in MARJAN BERNARD, visoko-kvalificirani ključavničar iz strojnega vzdrževanja, sta izdelala za potrebe žebjarstva stroj za izdelavo specialnih žičnikov, lepenkarjev vpenjalni trn z udarno iglo. S to originalno in ceneno napravo sta avtorja bistveno zmanjšala kvare in zastoje ter iz-

pade proizvodnje na žebjarstvih strojih za izdelavo lepenkarjev. Predvsem pa je pomembno, da je zamenjava udarne igle nagla in zelo enostavna. Nova naprava z upenjalno glavo, trnom in udarno iglo je že od leta 1968 uspešno v uporabi. Na osnovi izračuna prihrankov in koristi pri večji proizvodnji lepenkarjev in zmanjšanju kvarov in zastojev ter ur vzdrževanja, so člani komisije priznali avtorjema tehnične izboljšave enkratno skupno odškodnino v višini 600,00 din.

Tehnično izboljšavo štev. 2056 »zamenjava, izdelava diamantnih vlečnih votlic z domačimi iz vidia materiala, ki so jo izvedli na pobudo delovodje votličarjev DRAGOTA KOBLERJA, PAVEL DIMITROV, ANTON SOKLIČ, ALOJZ PINTAR in ANTON ČUDEN, vsi votličarji, ki izkazuje preko 800.000,00 din prihrankov in koristi, člani komisije nikakor niso mogli

dokončno oceniti in nagraditi, ker prihranki in koristi prese-gajo pristojnosti komisije. Sklenili so, da se predlog s priporočili in točnimi prikazi koristi in prihrankov predlo-ži v dokončno oceno in nagraditev odboru pri DS Železarn.

Avtorjem te tehnične izboljšave je uspelo opustiti kakršnokoli nabavo diamantnih votlic za vlečenje fine žice od 0,10 do 0,40 mm, katerih so votličarji porabili na leto preko 500 kosov. Po večletnih poizkusih je avtorjem izboljševalnega predloga uspelo opustiti nabavo vseh diamantnih votlic in jih ceneno in uspešno nadomestiti s cenenimi vidia surovci.

Člani komisije so dali odboru za izume in racionalizacije pri DS tudi priporočilo, da ponovno prouči po členu 26 pravilnika tehnični izboljšavi št. 1735 avtorja Franca Polda, ključavničarja iz predelovalnih obratov in št. 1772, avtorja Franca Cerkovnika, delovodja ključavničarjev v predelovalnih obratih, ker se oba izboljševalna predloga po petih letih koristno uporabljata na novih delovnih mestih.

Jubilanti 50-letniki

V mesecu avgustu bodo praznovali 50 let svojega življenja naslednji sodelavci: Franc LESKOVAR, strojno vzdrževanje — 1. avgusta, Avgust SECNIK, PIV energija — 6. avgusta; Jože ŽERJAV, strojno vzdrževanje — 7. avgusta, Alojz KOSIR, žičarna — 13. avgusta, Janko GROHAR, valjarna žice — 13. avgusta, Jože MANFREDA, valjarna žice — 15. avgusta, Jože SUSTAR, strojno vzdrževanje — 22. avgusta, Jože PIKON, strugarna valjev — 22. avgusta, Avgust BOŽIČ, martinarna — 23. avgusta, Jernej SKOK, žičarna — 24. avgusta, Stefan CIGAN, splošni sektor — 26. avgusta in Bogdan STOCCA, dipl. inž. — RO — 26. avgusta.

Vsem jubilentom naše iskrene čestitke!

(Nadalj. s 3. str.)

Jutrišnji dan, na to, kaj bomo delali čez pet let in kakšen bo start za nadaljnji razvoj tudi čez 10 let. Izdelali smo petletni razvojni program in nakazali možnosti nadaljnega razvoja celo do leta 1985. Pri tem smo delovali v več smereh:

a) Prestrukturiranje proizvodnje

Proizvodnja v Železarni je bila dolgo vrsto let skoraj nespremenjena. Rekonstrukcija, ki smo jo začeli, se je pričela bistveno prepozno zaradi izredno težkih pogojev gospodarjenja pred letom 1960 — pozneje se je ta rekonstrukcija zaradi devijacij od predvidene reforme, še nekoliko odmaknila od predvidenih rokov. Zato smo morali vztrajati na zastareli tehnologiji pa tudi tržišče ni omogočalo, da bi spremenili asortiment. Že na vsem začetku smo se spoprijeli s problemom ustavitve zastarele tehnologije, ki ni šla v korak s časom in jo ni bilo mogoče z enostavno rekonstrukcijo obdržati pri življenju. Tako smo ustavili sivo livarno, valjarno tanke pločevine, težko progo, močno zreducirali proizvodnjo na srednjih in lahkih progah, praktično ustavili proizvodnjo v kamnolomu in še nekaterih oddelkih. V planu, ki smo ga predložili samoupravnim organom in širši družbeni skupnosti, smo upoštevali transportne težave zaradi oddaljenosti surovin, dimenzije naše železarne, ki ni niti mini železarna niti železarna za masovno proizvodnjo. Upoštevali smo morali, da smo z nekaterimi obrati že toliko zakasnili, da rekonstrukcija ni več možna, upoštevali smo morali tudi to, da so nekatere železarne v Jugoslaviji, čeprav so na začetku našega povojnega razvoja pomenile bistveno manj, zaradi drugačne klime v kateri so delovale, prerasle

Železarno in nam določene asortimente že prevzele. Pri tem smo bili vezani tudi že na nekatere začete investicije. V letu 1969 smo ravno dokončevali valjarno žice, ki smo jo potem v tem obdobju še nekoliko rekonstruirali, dopolnili. Veliko smo že vložili v aglomeracijo in smo jo v letu 1971 dokončali. Zaradi novih pogledov na nadaljnji razvoj Železarne, smo prekinili z nadaljnjo rekonstrukcijo talilnic in ustavili gradnjo novega plavža. To je imelo za Železarno dalekosežne posledice, ki jih čutimo še danes. Aglomeracija pač ni prilagojena obstoječim plavžem in šele z dodatnimi investicijami, smo delno usposobili aglomeracijo za delo z obstoječimi plavži, nekaj tega truda pa nam še ostane.

b) Veliko časa in truda smo vložili v nadaljnje povezovanje naše železarne z ostalimi železarnami in drugimi gospodarskimi organizacijami.

Integracija je uspela, čeprav ji marsikaj prigorjamo, pa je to le ena izmed najuspešnejših integracij. Dosegli smo tudi neko družbeno priznanje, in tako nekoliko bolj umirjeno in normalno poslovanje. Prizadevali smo si pridobiti več obratnih sredstev, doseči primerne prodajne cene za naše proizvode in deblokirati žiro račun. Žal ravno na področju obratnih sredstev in deblokade žiro računa naša prizadevanja niso bila v celoti izpolnjena, tako da deblokada žiro računa ostaja tudi vnaprej naša najtežja naloga.

c) Prestrukturiranje proizvodnje in nadaljnega razvoja nas je prisililo, da smo razmišljali o drugačnem oskrbovanju z osnovnimi surovinami.

Zato so bile sklenjene dolgoročne pogodbe za oskrbovanje s koksom, predvsem pa za oskrbovanje z grodljem in surovim jeklom. Dve pogodbi, v katerih smo se za-

Z večjim optimizmom

vezali, da bomo v koksarni Lukavac in železarni Smederevo vložili nekaj svojih sredstev za njihovo rekonstrukcijo, sta naša dolgoročna orientacija, naš skupni riziko in osnova za našo bodočo rast, po količini — kvalitetno rast pa bomo morali doseči izključno z lastnim jeklom.

d) V tem obdobju smo uvedli nove metode pri obdelavi podatkov.

Postavili smo nov, modern računalnik, ki nam je prav pri preračunavanju optimalne proizvodnje in vseh kombinacij glede nabave polfabrikata, ustavitve posameznih obratov, kalkulacij itd. v mnogočem pomagal, da so naše odločitve bile pravilnejše. Uvedli smo nov način planiranja in letošnje leto že tečejo zadnje priprave za direct-costing sistem, za sistem predkalkulacij itd. Nove metode nam omogočajo selekcijo programov. Tako programov, ki izhajajo iz naročil za naše proizvode, kot tudi investicijskih programov, ki naj bi jih realizirali.

e) Pomanjkanje delavcev vseh poklicev, od nekvalificiranih do fakultetno izobraženih.

To nas je sililo, da smo v višji produktivnosti pri vseh projektih — tako pri odpravi ozkih grl, kot tudi pri novogradnjah zasledovali predvsem cilj, kako z manj zaposlenimi doseči večjo proizvodnjo. Kriza s številom delavcem se ni začela in končala s sanacijskim programom, temveč se nadaljuje in bo naša stalna skrb. Prav temu smo po prvih letih težke sanacije dali veliko večji poudarek, tako pri šolanju no-

vih kadrov za neposredno proizvodnjo, kjer pričujemo žičarje, valjavce, poskušamo pa sedaj tudi s ključavničarji, električarji itd., kot tudi z izgradnjo stanovanj in drugih družbenih objektov. Želeli bi, da se delavci, ki delajo v Železarni, v svojih domovih počutijo dobro, neutesnjeno, da se skratka čutijo enakovredni, upoštevani občani in člani delovne skupnosti Železarne.

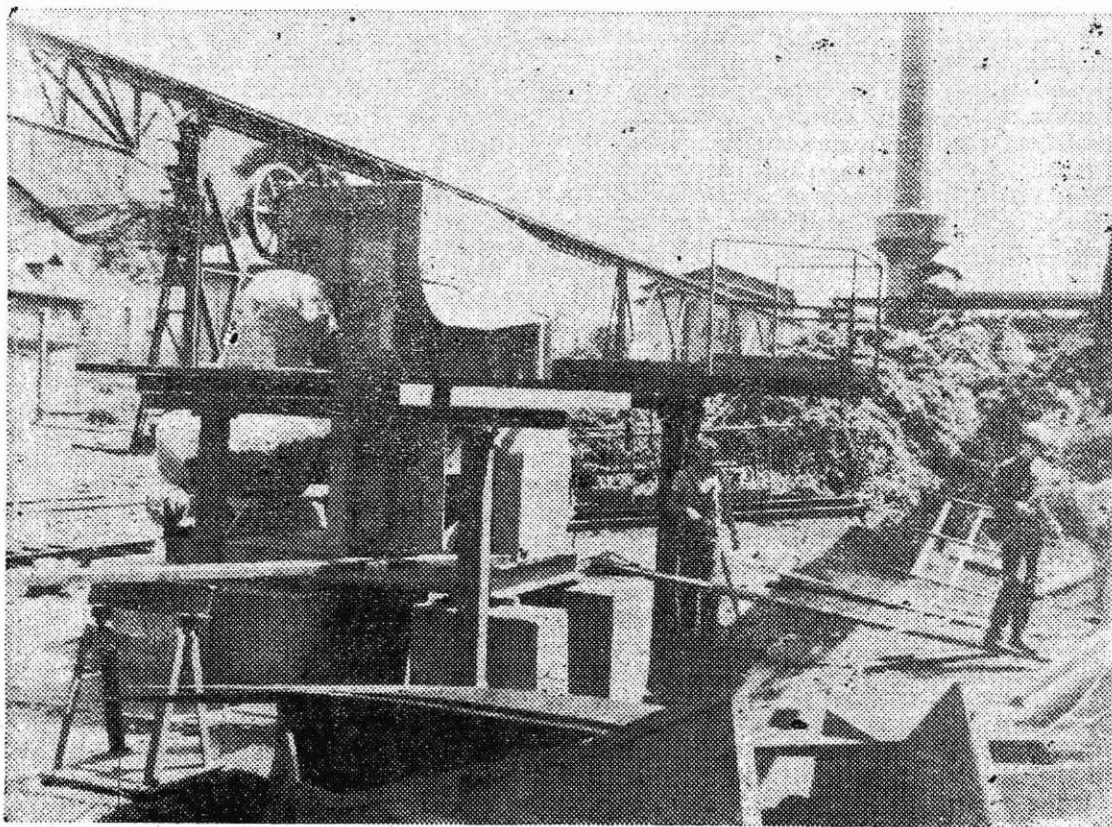
f) Veliko časa smo potrošili za izpeljavo nove organizacije, tako v tehnološkem smislu, kjer smo najeli celo inozemske strokovnjake, strokovnjake OECD-ja, nemške strokovnjake za obdelavo elektronskih podatkov, strokovnjake norveške konsultantske firme, ameriških firm za tehnologijo, predvsem pa naše domače strokovnjake iz Zavoda za varilno tehniko, iz Filozofske fakultete, Instituta za metalurgijo, Instituta za sociologijo itd. Postavili smo izvirni sistem neposrednega samoupravljanja po 15. ustavnem dopolnilu, kjer so nosilci samoupravljanja prav delovne skupine. Veliko je bilo zamisli, ki so bile že izvedene, pa bi jih bilo težko naštevati, ker bi jih bilo treba tudi nekoliko bolj opisati, ker so po svojem značaju tudi nekoliko bolj skrite in se manifestirajo na popolnoma drug način, veliko zamisli pa je ostalo nerešenih. Ne toliko zaradi neživiljenjskih idej, tudi takih je bilo veliko, temveč bolj zaradi naše vztrajnosti da vztrajamo na ustaljenih poteh, da v miselnem procesu ne sledimo temu kar zahteva sodobno tehnološko, ekonomsko, skratka poslovno življenje. Zamisli, da bi tehnologijo ne prilagajali ljudem, temveč ljudje tehnologiji, še do danes nismo uspeli speljati. Tako regulativni, ki so ne samo napisani temveč preizkušeni, dokazani, od naših kupcev tudi potrjeni, saj se kažejo v odličnem proizvodu, ki zapišča našo železarno, pozneje v redni proizvodnji doživljajo kaj neprijetno in nezaslužno usodo. Tehnološki regulativi se prilagajajo ljudem, njihovim starim navadam in staremu življenju. Neobdelana in neizpolnjena je tudi zamisel o večji delovni disciplini, ki smo jo bili tudi v najtežjih mesecih, da ne rečem letih, v stanju dvigniti na najvišji nivo, ko pa nam ekonomika kaže nekoliko bolj radosten obraz pa pozabimo to osnovno pravilo. Boljše izkoristiti delovni čas, pomeni boljši zaslužek.

Prav tako nismo v celoti izpolnili svojih predvidevanj glede uspeha integracije. Pričakovali smo, da bi leta 1971 že imeli tudi nekaj večjih materialnih medsebojnih obvez, en del subsidijarne od-

govornosti za poslovanje posamezne železarne. Pričakovali smo pa tudi, da bi v 1971. letu k slovenskim železarnam pristopile tudi nekatere druge delovne organizacije, ki predelujejo naše proizvode. Te naloge nas še čakajo. Brez dvoma največji problem, ki je ostal nerešen je blokada žiro računa. Vsi napor, ki smo jih okrog tega vložili za rešitev za nas tako težkega problema do sedaj niso rodili drugega sadu kot to, da je blokada ostala na približno istem nivoju, da ni rasla, kljub rasti v ostalih organizacijah, da pa tudi multilateralne kompenzacije, niti kliringi pred tem, niso bistveno pripomogli k rešitvi in na koncu — vseskozi govorimo o veliki odgovornosti vseh nas, ta odgovornost je še vedno zelo, zelo imaginarna. Ne zaradi tega, ker ni predpisana v samoupravnih aktih, ker ni določena v dnevnih nalogah, v mesečnih operativnih planih ali v letnem programu, temveč enostavno in preprosto zaradi tega, ker največkrat nismo zreli za odgovorno delo in nismo pripravljeni za svoje delo tudi nositi celotno odgovornost.

VPRAŠANJE: V vašem štirlentnem delovnem programu, ki so ga kot del svojega programa sprejele tudi politične organizacije železarne, in ki smo ga v celoti objavili tudi v našem glasilu, zelo celostno zajemate nadaljnji razvoj železarne. Prosimo, če bi v programu zajete naloge poskušali opredeliti z ozirom na prednostni vrstni red, čeprav so nekatere naloge pogojene druga z drugo in z ozirom na to katere naloge so tipično naše tovarniške in pri katerih nalogah bomo morali dobiti širšo družbeno podporo.

Železarna takšna, kakršna je, ki je tako trdno in usodno povezana z okolico, predstavlja neke vrste organizem, ki v normalnih pogojih raste povsem skladno. Prehitevanje rasti na enem sektorju, bi tak organizem bistveno skazilo. Zato po zdravljenju, ki smo ga v preteklih letih opravili in pri tem zanemarili normalno rast, saj smo zdravili posamezne dele organizma, sledi usklajeno delovanje v danem razvoju. Zato je zelo težko dati prednost onemu ali drugemu področju dela, ki je predvideno za naslenja štiri leta. Lahko pa ločimo naloge, ki so Železarni naložene zaradi njenega lastnega programa in naloge, ki so Železarni naložene zaradi tega, ker je Železarna le en del celotnega gospodarstva, v gospodarstvu pa se dogajajo nekatere stvari, pri katerih moramo sodelovati vsi. Sedanja kriza našega gospodarstva, je vsaj tako huda kot je bila kriza železarn

Montaža novega mlina za ostružke

gledamo v bodočnost

pred nekaj leti. In kot je bilo treba za naše lastno ozdravljenje izjemnih naporov, v katerih smo bili osamljeni, ostali so le bolj opazovali od strani, je potrebno danes, da vsi nosimo ustrezni del teže, da bi stabilizacijo, ki jo tolikokrat omenjamo tudi dosegli.

a) Srednjeročni plan razvoja do leta 1975, ki ga prav v tem času obravnavajo republiški organi in bo sprejet v letošnjem septembru, kaže na velike razlike v stopnji razvoja na posameznih sektorjih našega gospodarstva. Te razlike so posledica različnih pogojev gospodarjenja posameznih gospodarskih vej in posameznih gospodarskih organizacij znotraj gospodarskih vej. Veliko truda in natisnjenih strani v planu razvoja je porabljenih za bolj usklajeno rast. Pomanjkanje reprovromateriala, velika odvisnost od uvoza in tako dalje, nalagajo družbi v naslednjem obdobju obvezo, da skrbi za svoj lastni reprodukcijski material. V družbenem planu je zato vnešen tudi nekaj naših postavk, ki smo jih predvideli v nadaljnjem razvoju. In v kolikor družba ne bo s svojimi napori nadaljevala in se bo zadovoljila samo s tem, da so te postavke vpisane v srednjeročnem planu, potem seveda tudi našega plana ne moremo realizirati. Tu mislim predvsem na gradnjo naše nove hladne valjarne.

To pa ne bo dovolj, za naš razvoj bomo potrebovali tudi razumevanje takrat, ko bodo inflacijski stroški naše proizvodnje le narasli previsoko in s plafoniranimi cenami teh stroškov ne bomo mogli več pokriti. Razumevanje družbe bo potrebno tudi takrat, ko bomo zaradi podražitev prosili za nova obratna sredstva. Do sedaj take podpore od družbe nismo bili deležni v taki meri kot druge veje gospodarstva.

b) Naše naloge je težko razvrstiti pa vendarle mislim, da je najslabši del našega celotnega delovnega procesa ne toliko tehnologija kot organiziranost. Prav z izvajanjem predvidenih ustavnih dopolnil glede temeljnih organizacij združenega dela, moremo bistveno približati interes zaposlenih v Železarni za poslovni rezultat temeljne organizacije, združenega dela v kateri delujejo. Verjetno ne samo v letu 1972 ampak tudi 1973 ne bomo v celoti v teh prizadevanjih uspeli. Prepričan pa sem v našo inventivnost, saj smo tudi pred 15. ustavnim dopolnilom pokazali, da znamo če hočemo in da zmoremo celo tisto kar drugim ne uspe.

Zakon sili, pa tudi vsakodnevna ekonomika, da z maksimalnimi napori rešimo tudi problem naše blokade. Ob

sedanjih poslovnih rezultatih je to tudi možno pričakovati. Povečanje produktivnosti, hitrejše aktiviranje novih naprav, bolj elastično prilagajanje tržišču in nenehna skrb za ugodno delovno počutje — so seveda naloge, ki sledijo takoj predhodnima dvema. Le z zavestjo, da to kar proizvajamo, delamo za nas vse in zavestjo, da smo v delovni skupnosti upoštevani, ustrezno deležu, ki da doprinašamo k skupnemu uspehu, je možno pričakovati izpolnjevanje zastavljenih nalog in hitrejšo rast naše Železarne.

VPRAŠANJE: V naši vsakodnevni praksi, ne samo tovarniški, temveč tudi v naši slovenski in jugoslovanski, je prisotna že kar kronična bolezen, da zelo radi veliko polemiziramo in da se čas od pozitivne zamisli do realizacije zelo razvleče. Kaj menite, kakšna zdravila bi morali uporabiti, da to odpravimo oziroma, da bomo manj govorili in več delali.

Verjetno najbolj tipično za jugoslovansko gospodarstvo ni nelikvidnost, ki je čisto jugoslovanski izum, temveč veliko bolj naša neučinkovitost. Ta se začne že kar pri sestankih. Ne samo da je sestankov preveč, brez potrebnih dnevnih redov in materialov, temveč so tudi predolgi in kar je najhujše na sestanku je tudi vedno preveč ljudi. To se potem nadaljuje naprej v proizvodnji, transportu, trgovini, bankah in tudi na družbenopolitičnih skupnostih. Seveda ne moremo pričakovati drugačnega tempa tudi pri izgradnji novih kapacitet. Ne samo zaradi kroničnega pomanjkanja denarja, večkrat tudi premalo pripravljenih načrtov, temveč predvsem zaradi našega odnosa do rezultatov dela, našega odnosa do postavljanih rokov izgradnje, ker največjo slovesnost smo pripravljali prirediti takoj, ko je nekdo dogradil še tako majhno napravo pred predvidenim rokom. Nič koliko investitorjev, ki želijo doseči v najkrajšem času predvidene ekonomske rezultate, se je zato odločilo raje za nekoliko dražjo nabavo opreme v inozemstvu in celo z inozemsko montažno grupo, kot pa da bi se naslonili na lastne domače proizvodne in montažne grupe. No in povsem v skladu s takim ponašanjem v Jugoslaviji se ponašamo tudi mi v železarni Jesenice.

Letni plan, ki ga sprejmemo po dogovoru, čeprav priznam pod določenimi pritiski in prepričevanji, da je toliko in toliko možno in potrebno storiti, pa vendar plan je dogovorno sprejet. Prav bi bilo, da se potem temu planu vsi podreujemo in da vse svoje napore vlagamo v to, da take številke kot so v planu pred-

videne tudi dosežemo.

Za ni potrebno večkrat niti mesec, da se že spremeni operativni plan, ki bistveno odstopa od letnega plana. Pri tem so nam vsi izgovori dobrodošli. Prav enako velja tudi za ostala področja dela. Tudi pri nas skoraj nismo aktivirali nobene novogradnje v predvidenem roku. V stanju smo nekje v rokih izvajati remonte, toda v trenutku, ki povezujemo več sektorjev ali še nekatere zunanje firme, pa naši roki niso več sigurni. Na sestankih sprejemamo tudi druge zadolžitve, toda s kaj lahkim srcem pozabljamo na datum, do kdaj je treba dati poročilo ali mnenje na podano poročilo ali poslati podatke itd.

Stanje se le počasi izboljšuje. Z večjim povezovanjem z inozemskimi firmami, ki odgovarjajo tekoče, vedno v predvidenem roku, prav tako pa tudi plačujejo vedno v predvidenem roku, zahtevajo pa enako poslovanje tudi z naše strani, vnašamo tak duh tudi v medsebojno poslovanje. Zdravila za tako bolezen pravzaprav univerzalnega ni. Treba je primerno ljudem poiskati tudi primerno zdravilo — skratka odvisno je od sredine v kateri poskušamo odpraviti to nalezljivo bolezen. Mislim pa, da bi mogli z nekaterimi ukrepi le nekoliko povečati našo učinkovitost in sicer:

Na vodstvena mesta tako v direktni proizvodnji ali drugih strokovnih službah, kot v ostalih družbeno političnih organizacijah ne bi smeli izbirati ljudi, toliko po njihovih govornih sposobnostih ali celo po sposobnostih za dolge govore in diskusije, temveč predvsem ljudi, ki so v stanju sprejete naloge v rokih in v kvaliteti redno izvajati. Ob materialu za razpravo bi morali vse bolj uvajati prakso, da se istočasno predloži tudi sklep, ki naj bi bil sprejet, kajti samo na ta način si lahko razpravljalci zamisljajo končni učinek sestanka, pa čeprav bi to mogoče na videz nasprotovalo naši demokratični usmerjenosti. Potrebno bi bilo vse bolj izkoriščati vsa javna občila, da bi na ta način bila informiranost še večja. Sestanki, predvsem masovni, pa naj bi bili zaradi tega krajši, bolj prepričljivi in seveda učinkoviti. Zaključki sestankov naj ne bodo obvezni samo za udeležence sestankov, kar se največkrat tako razume, včasih pa celo da je to stvar samo predlagatelja, temveč obvezni za vse tiste, katere ljudje, ki so na sestanku bili v tistem trenutku predstavljajo.

VPRAŠANJE: Poleg tega kar smo navedli v predhodnem vprašanju, pa je

enako prisotna tudi nestrpnost in neučakanost, Maršikaj bi radi že imeli čez noč, kar drugje nastaja desetletja in več, zelo radi potenciramo tudi slabosti, medtem, ko na velike dosežke tako v delovnem kolektivu, kot nasploh, pozabljamo. Kaj menite, da bi morali narediti, da bi bolj cenili to kar smo že dosegli in da bi z večjim optimizmom gledali v bodočnost.

Nestrpnost in neučakanost sta kaj nelep čednosti. Vendar pa sta spremljevalki najlepšega dela našega življenja — mladosti. Očitno kažeta na razkorak med željami mladega človeka in njegovimi sposobnostmi in možnostmi, ki mu jih daje okolica. Tudi samoupravljalec je lahko mlad in tudi delavec, pa naj si bo na kateremkoli delovnem mestu, je lahko mlad. Mogoče samo po delovnem stažu sicer, pa vendar nečakan in nestrpen. Razvoj podjetja pa gre zakonito pot, pri čemer je njegovo gibanje odvisno od tisočev različnih faktorjev in kateri je v določenem trenutku najodločilnejši, je večkrat zelo težko ugotoviti.

V Železarni, ki je dolga leta predstavljala tradicijo industrijsko razvitega kraja, ki je predstavljala s svojimi proizvodi v takratnem času osnovo za rast nadaljne industrije in še danes, je mnogokje prisotna ideja o samopomembnosti. Prav zaradi bližnje preteklosti pa smo bogatejši na spoznanju, da po tej poti iti ne moremo, da je nujno potrebno preiti na druge vrste proizvodov, na drugače organizirano proizvodnjo, na drugačne odnose do kupcev, prav tako pa tudi na drugačne delovne pogoje, ki bi bili bolj primerni sedanjemu času, pa se v Železarni pojavlja velika grupa tistih ljudi, ki pričakujejo to spremembo takorekoč čez noč.

Ne zavedajo se namreč vseh težav, ki spremljajo prestrukturiranje proizvodnje, ne toliko zaradi tradicije, kot zaradi kompleksnosti, ki jo tako prestrukturiranje predstavlja. Res je, da zaradi kritičnih besed, ki jih večkrat izrekamo po vrsti na tempo našega lastnega razvoja, v želji, da bi pospešili razvoj, nekateri manj poučeni iz tega lahko zaključijo tudi obratno, da se premikamo prepočasi, pa vendar ni razloga za malodušje. Železarna je to v zadnjem času dokazala in kot smo uspeli sanirati težak ekonomski položaj, bomo uspeli tudi nadoknaditi tehnološki zaostanek, ki je nastal zaradi kriznega obdobja. Že v zadnjih letih smo zgradili nekaj novih naprav, ki bi v drugih podjetjih predstavljale veliko investicijo, velik napredek in bi tako delovno zmago člani delovne skupnosti tudi slovesno proslavili. Mi pa smo skoraj neopazno stavili v pogon novo aglomeracijo. O valjarni žice prav tako skoraj ni bilo ničesar slišati. Postavili

smo novo linijo za hladno oblikovane profile. Ta trenutek postavljamo novo linijo za razrezovanje toplo valjanih trakov. Postavili smo vrsto novih žičarskih strojev. Novo linijo v elektrodnem oddelku itd. itd.

Tudi v naslednjem obdobju so pred nami znatni tehnološki napredki. Ne samo zaradi predvidene gradnje nove hladne valjarne, temveč zaradi novih proizvodov, ki jih razvijamo v Železarni. Tako novih vrst elektrod v elektrodnem oddelku, novih proizvodov v žebeljarni, sekane in spojni elementi, novih asortimentov žic v žičarni, dinamov trakov in hladni valjarni, specialnih pločevin na specialnih sektorjih v valjarni 2400, novih obdelovalnih kapacitet v strojnih delavnicah, lokomotive v transportu itd. itd.

Člani delovne skupnosti so premalo seznanjeni z napori, tu ne mislim samo fizične napore, temveč finančne napore, ki so narejeni v smeri izboljševanja delovnih pogojev, večje produktivnosti večje donosnosti proizvodov in tako naprej. Ne bomo se mogli v bodoče zapirati ozko na posamezne samoupravne organe, kjer poročamo o doseženih rezultatih, temveč bo treba o tem obvestiti celotno delovno skupnost. Niso redki primeri, ko člani delovne skupnosti v nekaterih novih obratih, pa čeprav že obratujejo tudi po 6 ali 7 let, niso bili niti enkrat. Le seznanjeni z našim nadaljnim razvojem lahko člani naše delovne skupnosti ocenijo naš program in delo.

Prepričan sem, da se bodo pridružili mišljenju tistih, ki smo ta program pripravili, ga postopoma izvajamo in za njega tudi odgovarjamo. Ob takem medsebojnem zaupanju in poznavanju, moremo vsi z večjim optimizmom gledati v našo bodočnost.

Spominska plaketa železarni od Teleoptike Zemun

MIHA POTOČNIK
sekretar ZPSZ

Samoupravljanje v združenem podjetju Slovenske železarne

Namen sestavka je osvetliti funkcioniranje samoupravljanja v ZPSZ ter še posebej v tovarnah združenega podjetja ter tako prikazati temeljne značilnosti ene ali druge ureditve, opozoriti na dobre ali slabe izkušnje v ZPSZ oziroma posamezni tovarni, ki bodo lahko služile kot orientacija pri izboljševanju samoupravljanja v ostalih tovarnah. Glede na različno organizacijsko strukturo tovarn so znatne razlike tudi v organizaciji samouprave in pristojnostih posameznih organov širših ali ožjih enot. Glede na specifičnosti razvoja in položaja posameznih tovarn tudi v prihodnje ne bo moglo priti do poenotenja samoupravne strukture v ZPSZ, kar je povsem umestno. Vendar pa bodo dosedanje izkušnje posamezne tovarne oziroma zbirni pregledi lahko koristen pripomoček ostalim tovarnam pri izboljševanju in večji učinkovitosti dela samoupravnega mehanizma. Tudi na tem področju se medsebojno premalo poznamo, zato je prav, da tudi tu stopimo korak naprej. Predvsem pa je treba zagotoviti tudi na tem področju vsaj približno enak položaj, pravice in dolžnosti vsem delavcem v ZPSZ.

ORGANIZACIJA SAMOUPRAVLJANJA V ZPSZ

Organ upravljanja:

delavski svet ZPSZ

Kolektivni izvršilni organ:

poslovni odbor ZPSZ

Individualni izvršilni organ:

generalni direktor ZPSZ

Posvetovalno telo:

team direktorjev ZPSZ

Vodilo pri načrtovanju samoupravne strukture v ZPSZ je bilo že od vsega začetka, da združevanje tovarn ne sme okrniti samoupravnih pravic delavcev. Kljub integraciji ni prišlo do centralizacije samoupravljanja. Slednje v združenem podjetju povsem izhaja iz samoupravnih struktur tovarn. Tovarne samostojno sprejemajo vse odločitve, razen tistih, ki pomenijo načrtovanje in usklajevanje proizvodnje ter drugih skupnih zadev, za katere se tovarne dogovorijo, da jih bodo le skupaj reševale. Pa tudi glede teh vprašanj poteka najprej razprava po tovarnah, šele nato centralni organ upravljanja dokončno odloča. Pri pripravljalnem delu za centralne odločitve sodelujejo delavci tovarn skupaj z delavci direkcije in se tako resnično prepletajo naporji vseh, preden pride do skupnih odločitev. To je vsekakor tudi za naprej pravilna pot. Težiti je le, da bi v praksi tako tudi vedno funkcioniralo.

Delavski svet ZP šteje 25 članov; od tega števila jih je osem iz vsake tovarne, eden pa je član direkcije ZP. Delavski svet ZP je imel od jeseni 1969, ko je bilo ustanovljeno združeno podjetje, pa do sredine leta 1972, devet sej z zelo obsežnimi dnevnimi redi. Sprejel je statut in več splošnih aktov ZPSZ, odločal o vrsti temeljnih vprašanj poslovne politike ZPSZ, sprejemal gospodarske načrte, zaključni račun in reševal ostale zadeve. Pretežno je obravnaval proizvodno problematiko in se zadrževal na analizi doseženih proizvodnih rezultatov.

Poslovni odbor ZP šteje sedem članov; od tega števila sta dva iz vsake tovarne ter generalni direktor ZP. Po uveljavljeni praksi sodelujeta na sejah tudi predsednik delavskega sveta ZP in predsednik koordinacijskega odbora sindikata ZP. Odbor je imel doslej 19 sej, na katerih je urejal tekoče operativne zadeve ter pripravljala gradiva za seje delavskega sveta ZP.

Generalni direktor ZP kot individualni izvršilni organ tekoče vodi poslovanje združenega podjetja; izvršuje sklepe delavskega sveta ZP in poslovnega odbora ZP, zastopa in predstavlja združeno pod-

jetje, organizira in vodi delo direkcije ter je pri svojem delu izredno aktiven. Zelo aktiven je tudi team direktorjev kot posvetovalni organ generalnega direktorja, ki se sestaja 1–4-krat mesečno in vse bolj predstavlja kolektivno vodstvo ZP.

Premalo medsebojnega zatupanja in resnične zainteresiranosti za boljše delo in rezultate vseh skupaj, kot tudi vsake posamezne tovarne do boljšega dela druge tovarne, so slabosti sedanje povezave tovarn v združeno podjetje, ki ovirajo večje dosežke. Temu botrujejo subjektivne sile in ne toliko objektivno pogojene okoliščine ali tradicija; nikakor pa to ne odraža pogledov in stališč neposrednih proizvajalcev, kar dokazujejo razprave na organih samoupravljanja ZP ter tovarn. Razen načelne podpore za skupne akcije je bilo konkretno doslej malo storjenega, da se uresničijo že sprejeti sklepi ali obvezujoča določila statuta ZP ali ustanovitvene pogodbe (n. pr. združevanje sredstev, enotna komercialna politika).

Poglavitna pomanjkljivost v dosedanjem delu organov samoupravljanja združenega podjetja je v tem, da ne obstaja mehanizem, po katerem bi skupaj sprejeti sklepi obvezovali posamezno organizacijo združenega dela, da v praksi postopa skladno z dogovorjenim sklepom. Več primerov neizvršenih odločitev poslovnega odbora ZP (n. pr. vprašanje medsebojnih dobav med tovarnami, združevanje sredstev na ravni ZP) kaže na to, da razen s ponovno razpravo in s prepričevanjem trenutno ni druge poti, ki bi privedla do realizacije sklepa. Brez prave materialne osnove hkrati s povečano odgovornostjo odgovornih delavcev se samouprava v združenem podjetju ne bo mogla dvigniti iz nivoja debatnega krožka na nivo resničnega odločujočega organa s potrebno avtoriteto. Optimalna poslovna politika posamezne tovarne še ne pomeni, da je s tem začetna hkrati tudi optimalna poslovna politika združenega podjetja kot celote. Zato bi morali — ker smo pač pod skupno streho in v to zavezuje tudi sprejeta odločitev vseh delavcev sedanjega združenega podjetja na referendumu leta 1969 — prvenstveno krojiti s skupnimi močmi optimalno poslovno politiko združenega podjetja in šele v tem okviru optimalne poslovne politike posameznih tovarn, saj le taka usmeritev dolgoročno zagotavlja delavcem socialno varnost in tovarnam zdrav napredek oziroma obstoj.

ORGANIZACIJA SAMOUPRAVLJANJA V DIREKCIJI ZPSZ

Organ upravljanja:

zbor delovne skupnosti

Pri delu samoupravne strukture ZPSZ je naloga direkcije strokovno pomagati pri uspešnejšem delu organov samoupravljanja ZP. Glede na svojo organizacijo in sprejeti koncept teamskega dela (predstavniki direkcije skupaj s predstavniki tovarn ZP) se delavci direkcije vključujejo v delo samoupravne strukture združenega podjetja in s tem postajajo njen sestavni del.

Delovna skupnost direkcije, ki šteje ob polletju 1972 deset članov, izvršuje svoje samoupravne pravice na zboru, ki se sestaja po potrebi, po dotedanji praksi pa 6–8-krat letno. Sama izvršuje samoupravne pravice oziroma dolžnosti organizacije združenega dela brez svojstva pravne osebe, vendar skladno z ureditvijo oziroma prakso v tovarnah ZP, kar občasno preverja poslovni odbor ZP oziroma delavski svet ZP.

ORGANIZACIJA SAMOUPRAVLJANJA V TOVARNAH ZPSZ NA NIVOJU TOVARNE

ZELEZARNA JESENICE

Organ upravljanja:

delavski svet

KOLEKTIVNI IZVRŠILNI ORGANI

odbor za poslovno politiko

odbor za splošne zadeve

— odbor za kadre

— odbor za osnovna sredstva

— odbor za plan in finance

— odbor za dohodek in nagajevanje

— odbor za življenjske pogoje in rekreacijo

— odbor za varstvo pri delu

— odbor za izume in racionalizacijo

— odbor za tisk in informacije

— komisija za delovna razmerja

— komisija za ugotavljanje kršitev delovnih dolž-

nosti

— komisija za pritožbe

— komisija za stanovanjska vprašanja

— komisija za varstvo žena, invalidov in mladolet-

nih delavcev

— komisija za zadeve borcev NOB

INDIVIDUALNI IZVRŠILNI ORGANI

— glavni direktor

— pomočnik glavnega direktorja za ekonomska vprašanja

— direktor proizvodnega sektorja

— direktor tehniškega sektorja

— direktor sektorja prodaje

— direktor finančno računovodskega sektorja

— direktor sektorja za ekonomiko

— direktor kadrovskega sektorja

— direktor sektorja za tehnično kontrolo in raz-

skave

— sekretar

V DELOVNIH ENOTAH

ORGAN UPRAVLJANJA

— svet delovne enote

(Talilnice

Valjarna Bela

Valjarna Javornik

Predelovalni obrati

Vzdrževanje

Transport

Energija

Upravne službe)

KOLEKTIVNI IZVRŠILNI ORGANI

— komisija za proizvodnjo

— komisija za nagajevanje

— komisija za kadre in medsebojne odnose

— komisija za varstvo pri delu

— komisija za racionalizacije in novatorstvo

— komisija za ugotavljanje kršitev delovnih dolž-

nosti

V OBRATIH

ORGAN UPRAVLJANJA

KOLEKTIVNI IZVRŠILNI ORGANI

— komisija za medsebojne odnose in nagajevanje

— komisija za varstvo pri delu

— komisija za ugotavljanje kršitev delovnih dolž-

nosti

NEPOSREDNO SAMOUPRAVLJANJE

— delovne skupine

— referendum

ZELEZARNA RAVNE

ORGAN UPRAVLJANJA

delavski svet

KOLEKTIVNI IZVRŠILNI ORGANI

poslovni odbor (imenuje 2 svoji komisiji)

odbor za splošne zadeve (imenuje 4 svoje komisije)

— komisija za kadre in delovna razmerja

— komisija za oceno kršitev delovnih dolžnosti in izrekanje ukrepov

— stanovanjska komisija odbora za splošne zadeve

— komisija za zadeve invalidov in borcev NOB od-

bora za splošne zadeve

— komisija za oblikovanje in delitev OD

— komisija za narodno obrambo in samozaščito

— komisija za osnovna sredstva poslovnega

odbora

— komisija za racionalizacije poslovnega odbora

— komisija za varstvo pri delu odbora za splošne

zadeve

— komisija za obveščanje in kulturno dejavnost

odbora za splošne zadeve

INDIVIDUALNI IZVRŠILNI ORGANI

— glavni direktor

— tehniški direktor

— direktor finančno računovodskega sektorja

— direktor sektorja za gospodarjenje

— direktor metalurške proizvodnje

— direktor mehanske obdelave

— direktor komercialnega sektorja

— direktor kadrovskega splošnega sektorja

V DELOVNIH ENOTAH

ORGAN UPRAVLJANJA

— delavski svet enote

(Enota metalurške proizvodnje — I,

Enota mehanske obdelave — II,

Skupni sektorji — III)

KOLEKTIVNI IZVRŠILNI ORGANI

— komisija za varstvo pri delu

— stanovanjska komisija

— odbor za proizvodno komercialne zadeve (le pri enotah I in II)

V OBRATIH

Organ upravljanja:

- sveti (le v enoti III)

KOLEKTIVNI IZVRŠILNI ORGANI

- delovne skupine
- referendum

ŽELEZARNA ŠTORE ORGAN UPRAVLJANJA

delavski svet

KOLEKTIVNI IZVRŠILNI ORGANI

ekonomske-poslovni odbor

odbor za splošne zadeve, informacije in splošne akte

- odbor za kadrovske socialne zadeve
- komisija za delovne odnose in kršitve delovne dolžnosti
- (gl. zgoraj)
- stanovanjska komisija
- komisija za varstvo borcev NOB
- arbitražna komisija

INDIVIDUALNI IZVRŠILNI ORGANI

- glavni direktor
- (direktor tehniškega sektorja — vodilno del. mesto)
- (finančni direktor — vodilno del. mesto)
- (kadrovski direktor — vodilno del. mesto)
- (direktor splošnega sektorja — vodilno del. mesto)
- (komercialni direktor — vodilno del. mesto)
- (glavni inženirji-proizvodnje — vodilna del. mesta)
- (glavni inženir vzdrževanja — vodilno delovno mesto)
- glavni energetik — vodilno del. mesto)

V DELOVNIH ENOTAH ORGAN UPRAVLJANJA

- svet delovne enote

(Metalurška enota

Kovinska enota

Enota vzdrževalnih in pomožnih obratov

Enota uprave in skupnih služb

Stanovanjsko gradbena enota

Gostinska enota)

KOLEKTIVNI IZVRŠILNI ORGANI

- komisija za varstvo pri delu
- komisija za kršitve delovnih dolžnosti

V OBRATIH

NEPOSREDNO SAMOUPRAVLJANJE

- zbor delovnih skupin
- referendum

IZKUŠNIE PRI SAMOUPRAVLJANJU V TOVARNAH

NEPOSREDNO SAMOUPRAVLJANJE

Delovne skupine

Z ustavnimi amandmaji je bila začrtana usmeritev, da se bolj uveljavijo neposredno samoupravljanje v združenem delu. Tovarne so prav s formiranjem delovnih skupin našle pot, kako bolje informirati delavce o problematiki tovarne oziroma ZPSZ ter jih vključiti v neposredno samoupravljanje.

Železarna Jesenice

Železarna Jesenice je s statutarnim sklepom že koncem leta 1969 kot prva vzpostavila delovne skupine, ki naj pomenijo nov člen v borbi za demokratično sprejemanje odločitev. Prav tu je bil dosežen največji uspeh pri samoupravljanju. Vzpostavljene so bile 256 delovnih skupin, ki so jih ustanovili sveti delovnih enot. Načeloma ne štejejo več kot 30 delavcev. Imajo predvsem informativno funkcijo, čedalje bolj pa postajajo soustvarjalci politike tovarne. Skladno s 36. členom statuta tovarne vsak član delovne skupine sodeluje prek skupine v samoupravljanju zlasti z oblikovanjem stališča do določenih vprašanj, z izražanjem predlogov in mnenj, s sprejemanjem informacij ter s postavljanjem vprašanj iz celotnega področja dela ožjih enot ali celotnega ZPSZ.

V zadnjem obdobju so delovne skupine v tovarni obravnavale združevanje sredstev v ZPSZ, razdeljevanje jubilejnih nagrad, predlog novega sistema o nagrajevanju, na zahtevo delovnih skupin bo odslej v predhodni razpravi razdelitev sredstev sklada skupne porabe itd. Večinska stališča delovnih skupin so bila v fazi odločanja na pristojnih samoupravnih organih dosledno upoštevana. Prav razprava o jubilejnih nagradah, kjer je bil predlagani sistem podelitve nagrad na delovnih skupinah zavrnjen, je opozorila na konstruktivno kri-

tičnost razpravljalcev in moč njihovih odločitev, saj je moral biti na taki podlagi izdelan povsem nov sistem nagrajevanja.

V statutu je precizno vzpostavljen postopek komuniciranja delovnih skupin do ostalih organov ter odgovornost za posledice. V 29. členu je kot skrajna možnost predvidena celo legalna prekinitev dela, če je delovna skupina predhodno izkoristila vse možnosti, da dobi odgovor na postavljeno vprašanje v zvezi s poslovanjem in delom, vendar pa takega odgovora ni dobila. Taka določba je vsebovana samo v statutu železarne Jesenice. Te določbe ni mogoče izigrati, ker je hkrati zaostrena odgovornost članov delovnih skupin, če zaradi neinformiranosti po lastni krivdi oziroma zaradi neizkoriščanja statutarne pravice komuniciranja povzročijo tovarni škodljive posledice. To pomeni posebno hudo kršitev delovne dolžnosti in s tem možnost izključitve iz delovne skupnosti. Priporočiti velja, da od uvedbe take statutarne določbe v tovarni ni bilo prekinitev dela. Poostrena pa je tudi odgovornost vodij delovnih skupin za izvrševanje statutarne naloge (sklicovanje sestankov, informiranje, komuniciranje) ter za posledice zaradi neizvrševanja nalog.

Analiza dela delovnih skupin za leto 1970 je pokazala, da je imela ugodnejši odmev tista problematika, ki je neposredneje in konkretnije vezana na določene koristi, pravice in dolžnosti (pozitivno ali negativno). Delovne skupine so se sestajale bolj redno takrat, kadar je bila problematika posredovana v razpravo v obliki pismene informacije samoupravnega ali strokovnega organa tovarne. V letu 1970 so bili sestanki delovnih skupin 2-6-krat letno. Glede na to, da se nekatere delovne skupine sploh niso sestajale, situacija ni povsod ugodna. Analiza je nadalje pokazala, da odgovorni delavci ali organi ne bi smeli dopuščati, da se delovne skupine ne sestajajo zato, ker na svoja vprašanja niso dobile pojasnil ali se njihovih predlogov ne upošteva. Izobraževanje in izpopolnjevanje vodij delovnih skupin bi nadalje morala postati stalna praksa, saj je le tako mogoče afirmirati samo delo skupin. Prav temu delu so v tovarni ob ustanavljanju skupin posvetili veliko pozornosti in organizirali seminarje za vodje skupin (skripta, konzultacije, testi). Le s tako vnaprej dobro pripravljeno akcijo so delovne skupine v praksi lahko zaživele.

Z delovnimi skupinami so vzpostavljeni novi odnosi v samoupravljanju. Ne le, da so delavci preko popolnejših informacij bolj obveščeni, temveč postajajo prav zaradi tega tudi odločujoč faktor, saj se večinska stališča delovnih skupin iz neposredne razprave potem dejansko le še potrdijo na pristojnih organih. Dejansko odločanje je tako prenešeno na delavce same.

Železarna Ravne

Delovne skupine so v železarni Ravne vzpostavljene šele na podlagi sprememb in dopolnitev statuta, sprejetih na zasedanju delavskega sveta tovarne dne 23. 5. 1972. Predvidena je podobna ureitev kot jo vsebuje statut železarne Jesenice. Izpuščeno je le določilo o legalni možnosti prekinitve dela. Odgovornost se v takem primeru presoja glede na takratne konkretne razmere in se šele tedaj oceni upravičenost ali neupravičenost akcije.

Delovne skupine bodo pomenile korak naprej k večji uveljavitvi neposredne samouprave v tovarni, saj se doslej neposredni vpliv delavcev večkrat ni mogel odraziti v dovoljeni meri. Tudi informiranost kolektiva ni bila vedno dovoljna, kar je dokazala prekinitev dela v tovarni sredi februarja letos. Preko skupin bo v prihodnje mogoče v večji meri realizirati družbeno-ekonomsko vzgojo, ko delavci že končajo šolanje.

Železarna Štore

Delovne skupine so predvidene od uveljavitve novega statuta tovarne dalje, to je od konca junija 1970, ustanovljajo se pa od januarja 1972 dalje. V začetku junija 1972 je bilo v tovarni ustanovljenih 87 delovnih skupin, približno 25 pa jih še bo na novo formiranih, predvsem v skupnih službah ter v gostinski in stanovanjsko-gradbene enoti. Tovarna spremlja izkušnje železarne Jesenice ter jih prenaša na lastne razmere. Delovne skupine so se doslej sestale vsaka 2-3-krat.

V statutu tovarne so zbori delovnih skupin le na kratko omenjeni in se šele preko lastnih kot tudi drugih izkušenj postopno oblikuje njihova fizionomija. Sestavlja jih 6 do 25 (izjemoma do 30) delavcev. Poleg informativne funkcije je njihova pristojnost dajanje mnenj o gradivu, ki ga da v razpravo katerikoli samoupravni organ, ocenjevanje uspešnosti poslovanja v obratih, na zborih

delovnih skupin pa se delavci lahko pogovore tudi o vseh problemih posamezne skupine. **Odgovornost** posameznikov za uspešno delo sistema komuniciranja bo urejena v posebnem pravilniku o odgovornosti na delu v tovarni.

Za uspešnejše delo delovnih skupin bo potrebno v prihodnje predvsem usposobiti vodje delovnih skupin prek seminarja. Dosedanji individualni razgovori z večino vodij delovnih skupin so pomenili le začetek njihovega usposabljanja za uveljavitev skupin.

Referendum

V vseh treh statutih tovarni je referendum opredeljen kot oblika neposrednega odločanja delavcev o statusnih in drugih pomembnih vprašanjih, ki so temeljnega pomena za poslovanje in razvoj tovarne. Razen sklepa o združitvi tovarni v ZPSZ jeseni leta 1969 v tovarnah kasneje ni prišlo do odločanja z referendumom, saj se niso več pojavljala vprašanja, ki bi opravičila uporabo tega instituta. V vseh treh tovarnah je za veljavno odločitev predpisana kvalificirana večina (večina glasov vseh zaposlenih v tovarni), pri čemer je v železarni Ravne ta meja še zaostrena z najmanj dvotretjinsko večino vseh zaposlenih.

SAMOUPRAVLJANJE V OBRATIH

Samoupravljanje na nivoju obratov se ob širokih možnostih neposredne samouprave ni razvilo. Razen treh kolektivnih izvršilnih organov v vsakem od obratov železarne Jesenice ter obratnih svetov le v enoti III na Ravnah drugih oblik samoupravljanja ni. Čeprav so bili sveti v železarni Ravne predvideni v predlogu sprememb in dopolnitev novega statuta v vseh treh enotah, je razprava pokazala, da glede na dosedanje izkušnje in specifičnosti dela enot I in II tam ni potrebno formirati teh organov. V enoti III svet po statutu opravlja določene zadeve, ki jih sicer opravljajo sveti delovnih enot tako v tej kot v ostalih dveh tovarnah (n. pr. odločanje o koriščenju dela amortizacije, odločanje o prekinitvi delovnega razmerja).

Z vzpostavitvijo delovnih skupin je v železarni Jesenice opaziti, da kolektivni izvršilni organi bolje delujejo, saj jim delovne skupine dajejo vzpodbudo za njihovo delo, hkrati pa tudi kontrolirajo njihovo delo preko zastavljanja vprašanj obratnim organom. Aktivnost organov je glede na problematiko različna; tako so najaktivnejše komisije za medsebojne odnose in nagrajevanje, saj odločajo npr. o premestitvah delavcev znotraj obrata, o napredovanjih, sprejemajo plan dopustov in odobravajo izredno plačane dopuste za rekreacijo do 7 dni. Komisije za varstvo pri delu, ki nimajo neposrednih zadolžitev in možnosti odločanja, so razumljivo manj aktivne.

Kotikor delavci sami želijo, da samoupravljanje v obratih bolj zaživi, je treba dati organom večje pristojnosti in večjo materialno osnovo. Z večjo uveljavitvijo delovnih skupin in postopnim uresničenjem temeljnih organizacij združenega dela pa bi bilo mogoče prenesti samoupravljanje v obratih tudi povsem na slednje oblike samouprave.

SAMOUPRAVLJANJE V DELOVNIH ENOTAH

Cilj vzpostavitve samoupravnih struktur v delovnih enotah je bil zožitev področja dejavnosti samoupravnih organov tovarne in približanje samoupravljalca problemom. Organi upravljanja so v vseh treh tovarnah podobni (sveti, delavski sveti) ter štejejo 17-35 članov na Jesenicah, 25-31 članov na Ravnah ter 14-20 članov v Štoreh.

Pristojnosti posameznih svetov so po tovarnah različno razporejene. Pretežno vsi sveti obravnavajo določena gradiva strokovnih služb ali samoupravnih organov tovarni ter posredujejo svoja mnenja in stališča, nadalje zasledujejo, spremljajo, predlagajo in razpravljajo o rezultatih poslovanja, disciplini itd. Glede njihove pristojnosti odločanja so po tovarnah razlike velike. Sveti po tovarnah odločajo:

Jesenice, Ravne in Štore:

- odločajo o ukrepih za izboljšanje proizvodnje oziroma gospodarnem poslovanju enote
- razporejajo sredstva oziroma odločajo o koriščenju dela amortizacije
- ustanovljajo in odpravljajo delovne skupine
- volijo oziroma imenujejo člane komisij pri svetu

IVAN JAN

Pred 30-letnico kokrškega odreda

(Nadalj. s prejšnje številke)

Naslednji dan so domobranci hoteli zasledovati partizane, a ker pri tem niso imeli uspehov, so se znesli nad nočnim čuvajem, ki so ga ubili v Debevčevem kamnolomu.

Cez tri dni — 17. 9. — je del II. bataljona, ki se je trenutno zadrževal pod Storžičem, odšel v napad na vlak. Zasedel je teren ob železniški progi pri Strahinju blizu Nakla in čakal na vlak, ki je pripeljal iz Tržiča. Njegov namen je bil napasti vlak ter mobilizirati delavce, ki so se zvečer vozili z dela. Sredi čakanja pa je bila zaseda nenadoma napadena, kar je bila posledica izdajstva. Potem so Nemci in domobranci Strahinjo obkolili, kar je preprečilo napad na vlak.

Presenečenje je v prvih trenutkih prineslo napadalcem toliko prednosti, da so partizani prepozno sprejeli boj, potem pa so se prebili pod Storžič.

Na partizanski strani ni bilo izgub, umik pa je bil potreben zaradi neugodnega

terena in premočnega sovražnika. Poleg tega je bilo v bližini več postojank. Poročilo navaja, da je bilo v tem spopadu ranjenih nekaj sovražnikovih vojakov.

Oddelek 1. čete I. bataljona, ki se je še vedno zadrževal v Gornjesavski dolini, je tam nadaljeval z akcijami. 20. septembra je napadel sovražnikovo posadko v Martuljku. Ta se je zadrževala v hotelu Kop — zdaj Špik. Če je bilo kaj žrtev, tedaj ni bilo mogoče ugotoviti. Vajnejše od tega pa je bilo, da se je sovražnik tudi v tej, za narodnoosvobodilni boj neugodni in odtrgani dolini začel čutiti ogroženega.

V tej dolini namreč nobena večja partizanska enota ni mogla ostati dolgo. Dolina je preozka, blizu Avstrije, po njej pa je tekla železnica in cesta. Zato so tudi tamkajšnji politični delavci imeli težko delo. Ta in še nekaj drugih vojaških akcij pa je tudi v teh krajih pomagala utrjevati in razvijati Osvobodilno fronto. Ta večer je partizanska skupina razbila tudi

železniško postajo v Gozd-Martuljku.

Naslednji dan — 21. 9. — je v tej dolini spet zletel v zrak del železniške proge. Oddelek minerske čete je med postajama Martuljk — Kranjska gora razrušil 30 metrov železniške proge. Tako je bil promet spet pretrgan za 6 ur, kar je povečalo ugled partizanom med ljudmi in dvignilo zavest tamkajšnjih ljudi, saj je od tam le nekaj kilometrov do Avstrije.

Da bi ta skupina borcev I. bataljona v Gornjesavski dolini ob tej priložnosti napravila čim več, se je dogovorila za skupno akcijo s partizani zahodno-koroškega odreda in s člani okrožnega komiteja KP za Ziljsko dolino. Tako je ta združena skupina hotela pri Sv. Lenartu na Koroški strani izvršiti kazensko akcijo proti neke- mu izdajalcu, predvideli pa so tudi miting, kjer bi ljudi seznanili s cilji osvobodilnega gibanja.

V bližini Sv. Lenarta pa so partizanske izvidnice zvedele, da je v vasi osem članov »Arbeitsdiensta«. Zato so partizani vas obkolili, okoli 9. zvečer pa je iz cerkvenega zvonika odjeknil strel. To je bilo znamenje za napad na partizansko skupino, ki je bila ob prihodu izdana. Vnel se je za partizane neugoden spopad, ki je v vasi in okoli nje trajal okoli dve uri. Takrat je padel politkomisar minerske čete.

Sovražnikove izgube so bile tedaj občutnejše kakor na

partizanski strani, vendar natančnih podatkov o tem ni bilo mogoče dobiti.

Po celi vrsti akcij se je skupina I. bataljona spet vrnila v sestav enote pod Stolom. Take pohode so tudi pozneje organizirali večkrat. Taka taktika je bila v teh krajih potrebna, če so hoteli da ne bodo žrtve še večje, a da bodo pri vsem tem vendarle v pomoč pri razvijanju osvobodilnega gibanja. Razmere v tej dolini so bile torej dokaj težke, še neugodnejše pa so bile onstran Karavank na Koroškem. Tudi tak način delovanja je bila ena izmed vrst pomoči pri razvijanju osvobodilnega gibanja tudi na Koroškem.

Takoj za tem je oddelek minerske čete kokrškega odreda spet odšel v Gornjesavsko dolino. Tam je 25. septembra miniral železniški most med Mojstrano in Martuljkom. Ta most je bil dolg 35 metrov. Porušili so ga le delno, vendar je bil poškodovan toliko, da je promet tekkel le s pomočjo prestopanja.

Ob tej priložnosti so minercji porušili 40 metrov železniške proge.

V teh dneh je I. bataljon izvršil še več drobnih akcij. Tako je 23. septembra njegov oddelek spet miniral železniško progo. Med postajama Žirovnico in Javornikom so porušili nekaj metrov proge in tako ustavili promet za nekaj ur. Tja je potem privozil nemški oklopni- jak ter začel obstreljevati okolico pod Stolom. Hkrati

z njim je začela streljati tudi protiletalska artilerija, ki je bila postavljena na Koroški Beli.

Poleg teh akcij je bila pomembna tudi mobilizacija. V času od 5. do 25. septembra 1944 so vse enote kokrškega odreda mobilizirale v svojem območju 306 novincev. Del teh je bilo poslanih na Koroško, da bi s tem okrepili tamkajšnje partizanske enote, sto ljudi pa je bilo s transportom poslanih prek Save. Razporejeni so bili v enote XXXI. divizije. To je bil eden izmed znanih transportov, ki so na tveganih pohodih prek Save odhajali v različne enote. Vsi novinci niso mogli ostati na Gorenjskem. To zaradi pomanjkanja orožja, neugodnega terena ter taktike, ki ni dovoljevala velikih in preobremenjenih enot. Poleg tega je bilo to zaledje, ki je vse do konca vojne pošiljalo regularnim enotam številne novince. Ti so bili tako iztrgani nemški mobilizaciji.

Kokrški odred je 9. septembra 1944 štel 587 ljudi, po raznih spremembah, dopolnitvah in utrjevanjih pa je 26. septembra imel 695 moških (IZDG — arhiv kokrškega odreda F 338/I).

Medtem je dejavnost domobrancev naglo naraščala. 22. septembra se je tudi v Tržič iz kranjske smeri pripeljalo štiri vagon domobrancev. Ti so takoj začeli nad prebivalstvom zganjati nasilje. Aretirali so tudi številne ljudi ter jih odvažali v Kranj ali v Begunje. Štiri iz-

Slavko Tarman:

Z majhim korakom sem stopil v Pariz, I. ga skušal pogledati, videti in doživeti...

VSE PREVEČ HITIMO...

Brez dvoma vsak od nas skriva v sebi željo, da prestopi prag svoje domovine, da prekorači ta čudni, danes morda že nenavadni prostor — mejo. Z majhnim korakom sem stopil v svet, ga skušal pogledati, videti in doživeti. Stal sem sredi življenja, ki se danes menuje svet. Vsi smo v sredini tega dogajanja, sami krojimo naš DANES in zavestno pripravljamo konec jutrišnjega dne.

Ko sem prvič prestopil to nenavado pregrado XX. stoletja, sem pričakoval, da me na »drugi strani« čaka nekaj popolnoma drugačnega, česar tu, na »moji« strani ni. Vendar sem se bridko zmočil! V bistvu nobenih razlik! Ljudje živijo, delajo in se ukvarjajo s svojimi vsakdanjimi težavami. Tam, kot doma, teče življenje svojo pot. Povsod ljudje z naglico popravljajo neprijetne spomine na vojno,

poskušajo čimprej postaviti temelje novemu življenju. In ko nam v ušesih še odmeva včerajšnji vojni čas, svet že pripravlja novo pustošenje, pa čeprav na drugem koncu našega planeta. Medtem ko se na eni strani poraja novi človek, negotovo stopica po materi zemlji in vstopa v novo življenje, na drugi strani taisti človek umira, šteje minute svojega življenja in zapušča svojo mater — ZEM-LJO.

Kljub vsemu je ta naša zemlja lepa, bodisi na tej ali na drugi strani pregraj našega stoletja. Sila v nas, nas vleče v druge kraje, in ko smo tam in se še dobro nismo naučili tujega sonca, že nas vleče nazaj, pod domači krov. Tako se neprestano ponavlja. Ves čas gori v nas skrita želja po spoznavanju in odkrivanju starih, a za nas novih lepot in novega sveta. Prav to odkrivanje in

spoznavanje človeka nas žene v tuje kraje, med novo, a vendar povsod enako spoštovano lepoto in umetnost.

Kljub temu, da sem marsikaj videl in doživel, me ves čas spremlja občutek, da sem videl malo, premalo — nič. Na teh potovanjih me je navdušila tista umetnost, oziroma tiste umetniške stvaritve, o katerih sem mnogo slišal in bral v rani mladosti. Vendar, kako drugače, kako lepše so umetniške stvaritve, ko so pred teboj v vsej svoji mikavnosti in lepoti. Čeprav so ti znane s številnih reprodukcij in nešteti opisovanj, nobeno opisovanje ne more pričarati mika originala. Tako se mi je nešteto krat dogodilo, da sem ves nemiren hitel proti svojemu cilju v želji, da bi čimprej videl in občudoval lepoto kipa ali slike. Vse mogoče misli in občutki so se mi mešali v glavi. Bojazen in strah, ali je res

tako, kot si predstavljam? Ali je morda lepše? Ne bom morda razočaran? Ali pričakujem preveč? Priznati moram, da so taki in podobni občutki, bili skoraj vedno odveč in nepotrebni. Stvaritve same so me tako presenetile, navdušile s svojo polnostjo, da sem se nemalokrat vračal in se znova predajal občudovanju mojstrov v muzeju LOUVRE: Davida, Delacroixa, Milleta, Botticellia, Leonarda da Vinci-ja, Urbina, Tiziana, Tintoretta, Breughla, Rubensa, Holbeina, Dürerja, Rembrandta ali Van Dycka. Pa kdo bi vse naštel. Mislim, da sem takrat lepoto, resnično umetnost, res užil s polnimi pljuči, s široko odprtimi očmi. Kdaj pa kdaj me je spreletel občutek lakote. Lakota, ki pa izgine, ko vnovič stojiš pred umetnino in jo počasi, del za delom sprejemaš in zdaj se ti kot hrana, ki nam je vsem potrebna in ki jo vse manj uživamo. Čas nas prehiteva. Vsiljuje se misel, da bežimo, hitimo mimo vseh lepot in se ne utegnemo niti ozreti nanje. Skoraj slepi smo zanj. Mnogo bližje tej lepoti so bili naši predniki. Pristnejši in bolj pošteni so bili v sprejemanju umetniških stvaritev. Večjo ceno so jim izkazovali. Danes smo vse preveč odmaknjeni in odtujeni

in premalo cenimo lepoto, umetnost. Čeprav je ravno ta, ali pa bodisi katerakoli vrsta umetnosti, dvignila svet in človeka iz teme neznanja ter odprla svoja vrata na stečaj vsem, ki so hoteli iz nje črpati novih moči. Malodane živimo v muzeju preteklosti in dozdeva se mi, da je ta naš mali svet, ta naša zemlja, po kateri hodimo s prehitrimi koraki — ena sama galerija. Galerija neprecenljivih umetniških stvaritev, lepote in duha, sovraštva in ljubezni, izraženih na tisoče načinov. Lepota, umetniška stvaritev je ena in povsod po svoje enako lepa. Vendar resnično zaživi in doseže svoj namen šele takrat, ko jo človek občuti in doživi, ko ga oplemeniti s svojo popolnostjo — pa čeprav morda samo za trenutek. Vendar, prav ta trenutek je tisti, ki prisili človeka dandanašnjega stoletja k razmišljanju, ocenjevanju, razsojanju. Nešteto stvari lahko prevzame človeka na poti... In ljudje, predvsem CLOVEK, današnji človek kot edini dedič vse te bogate preteklosti lepote in njenega duha. Spomeniki preteklosti in nje čudoviti nemalokrat razburljivi trenutki pa nam vedno znova zbuja željo, živo hotenje, da ohranimo to lepoto, ji damo v našem

med so kar Deanci selij v. J nem rožni sti yljali v pe so Zato bil ši danci no plano glav vodil Deansk je v času da ja tu Ti seli v zang pioni ci. zno inž. von domacev, njnje lovez meš zar gub gled župa htev bras prep mes malu

Eiffelp v

vsak m smisloštov ki jada. obuz pri modšega zadn se j korče pi živeti dopol naša sa.

BOA PR žE DA

Pa čar tkale poto pote o so vtisi šte v zgoš in drol in mi vsakosti, od pravz in mija. Č topiš se pe skritsk pc lika a po.

nedeljo so ta dan ustrelili

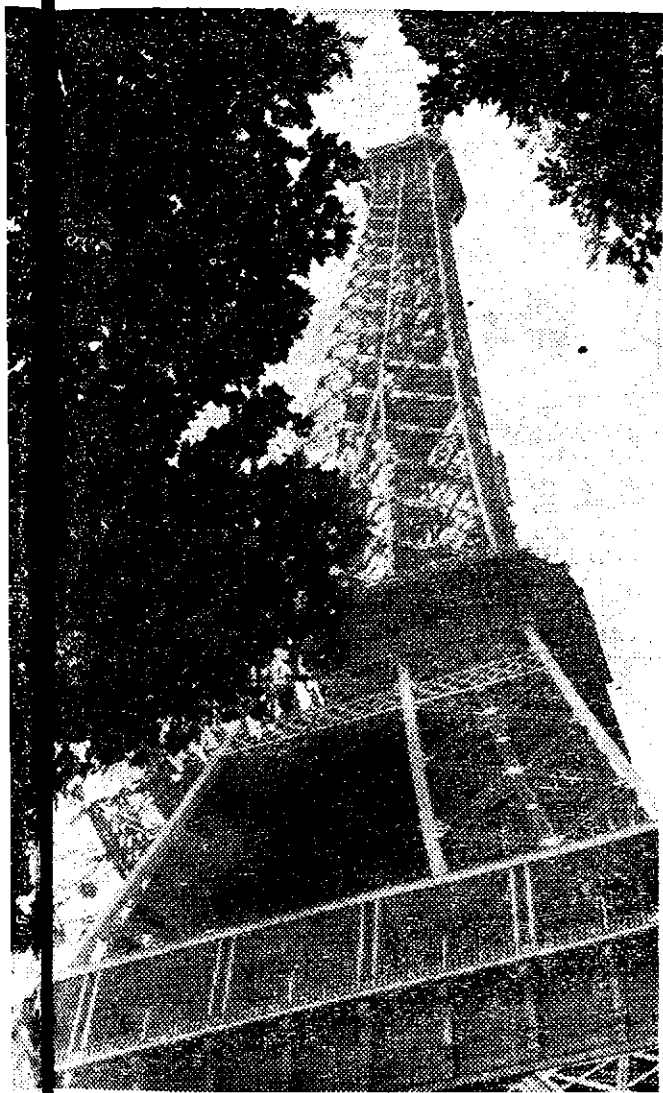
Dobranici so se tako nahajali v Tržiču in poslednji dnevi niso več došli. Pa se hodili le malo. Tudi bili toliko agilnejši, ki jih je skupina vodil Miha Perko. Dobranska organizacija je v času šla tako daleč, a je bila tudi že del otrok. Išli so voljati za partizane, pionirski in sodelavski. V Tržiču župan iz von Kurz ni maral omembe, je nekako le z jimi deloval. Ko pa so došli zaradi nasilja izubli gled med ljudmi, je spadal v najdomorane prepovedo vstop v mesto, malo za tem so do-

mobranci res morali iz Tržiča, pred odhodom pa so premetali tovarno Peko, kamor so se nameravali vseliti.

Vendar pa je delovanje domobrancev povzročilo, da je tudi južna okolica Tržiča vse bolj padala pod njihovo nadzorstvo in vpliv. Severna okolica Tržiča pa je zaradi večje prisotnosti partizanskih enot tudi v večji meri sodelovala z osvobodilnim gibanjem (arhiv v muzeju Tržič).

Dosti hujše razmere kot tu pa so nastale na področju vzhodno od železniške proge Tržič-Kranj in vse tja do Kamnika. To se pravi v precejšnji meri pod južnimi strminami Storžiča, predvsem pa onstran Kokre pod Krvavcem.

(Se nadaljuje)

filip v Parizu

ake življenju svoj niso poštovanje in mesto, jada. Obenem, da jo iz preteklosti z vso očesa spomina in na dnih se ji skušamo kolikor približati, jo do retji dopolniti s snovanji tega časa.

BOLJA PRETEKLOST ZIVJE DANES...

Posledičar in užitek je atipično potopisa kako leto temu so vsi spomini in iskanja številna doživljanja oči in očisti vseh oblik in malo pomembnih akcij, kot sta ostali in pravzaprav le barva in tona. Čar je tkati po pisni pod patino kakor ritmično pod sivino, svetlo in po ponovnem po-

tovanju in srečanju s prav istim mestom.

SO KRAJI, KI JIH CLOVEK NIKOLI NE POZABI...

Zaustavil bom svoje misli v Italiji, za katero se mi zdi, da je ogromen muzej, mesta in mesteca — galerije in parki — razstavniki prostori antične in klasične arhitekture. Ne bom se preveč ustavljal v Benetkah, čeprav zaslužijo vso pozornost obiskovalca. Vendar se mi zdi, da so Benetke, v vsem svojem obstoju in razvoju, z vsemi pridobitvami tehnike in civilizacije 20. stoletja, izgubile vso privlačnost in čar. Skomercializirane so, od prve gondole do zadnjega kamna in celo globa na Markovem trgu.

Sicer pa tudi Andrej od sovražnikov ne pričakuje milosti. Večkrat je govoril, da sovraži fašiste tako globoko, da bi ga njihova milost poniževala.

Žef se spominja teh Andrejevih besed, kaj več pa ta hip, ko gre za kožo njemu in tovarišem, o Andreju ne premišljuje. Pot je še dolga in vijugasta. Vzpenja se v serpentinah, položnih in dolgočasnih, čeprav jih sekajo, kjerkoli jih morejo. A še bolj kakor dolga je nevarna, saj je to vojaška pot, na kateri lahko sleherni hip trčijo ob vojaško ali financarsko patroljo. Prav gotovo so karabinjerji telefonsko obvestili obmejne posadke o njihovem begu.

Ta skrb ne gloda samo Žefa, marveč tudi Janka, ki je pravkar opozoril Petra na to nevarnost.

»Ne boj se!« pravi Peter. Sam je mislil na to in je že takoj v bregu nad vasjo prvič prerezal telefonsko žico, med potjo pa še nekajkrat, a nekajkrat jo še bo, tako da bodo morali Italijani obnoviti vso napeljavno med dolino in posadkami na Krnu in pod Bogatinom.

Peter je izkušen in misli na vse. Njemu se lahko zaupaš. Samozavesten je kakor Mojzes, ki je popeljal Izraelce skozi puščavo mimo vseh nevarnosti v obljubljeni deželi.

Vsaj tak se zdi Žefu. Primerjava z Mojzesom se mu zdi popolnoma na mestu.

Ali ni dežela onstran vršacev za Slovence obljubljena dežela. Tudi Žefu bo po nesrečnem in ponižnem otroštvu, po letu tveganega in nevarnega dela v tajni tigrovski organizaciji, dala zavetje in varnost ter mu odprla pot do sreče.

Tako se vzpenjajo skozi grom in nevihto v strmino gore, ki je še vedno prepredena s strelskimi jarki, zarjavljenimi žičnimi ovirami, ki jih ponekod še vedno niso pobrali, navrtana s kavernami, kjer so še pred enajstimi leti iskali vojaki zavetja pred topov-

skim obstreljevanjem, pred granatami, ki so rile po strelskih jarkih, pred njimi, za njimi in pripravljale ozemlje za spopad sovražnih front, ki sta se razbijali in krvaveli druga ob drugi, preorana z grobovi in preurejena v italijansko vojaško pokopališče s spomenikom, ki je povzročil krajem ob njenem vznožju toliko nesreče in gorja zaradi strele, ki je udarila v ta spomenik in ga osmodila.

»Ko bi ne bilo tega spomenika, bi bil oče prav gotovo še živ in mama bi bila še vedno srečna in mlada. Take so druge žene njenih let.«

Kako je že rekel o tej gori neki Andrejev znanec, tisti doktor, ki se je pred štirimi leti smrtno ponesrečil v triglavskih gorah in čigar besede je Andrej tako rad ponavljal.

»Kako lep je naš gorski svet! A kaj ko te v teh žalostnih časih njegova lepota ne more potešiti, ker čutiš, da se nad temi svetimi kraji godi velik greh, človek pa je še vedno preslaboten, da bi ta greh preprečil. Zato hodiš po teh gorah kakor pod težkim jarmom, ki te tišči k tlom. Kako moraš potem uživati sredi teh lepih planin, če vidiš s strelskimi jarki in žičnimi ovirami oskrunjeno lice narave, če te duši zavest, da si v deželi, kjer vsak tvoj korak nadzorujejo sebični tujci, ki si jim v napoto že samo zato, ker tu živiš, ker ljubiš svoj gorski svet in soljudi, ki prav tako kakor ti ljubijo rodno grudo. Kako moreš biti tu, kjer se obnašajo sebični tujci, kakor da so oni gospodarji in da si tujec ti v krajih, ki so tvoj dom, tvoja domača zemlja, potem še srečen in miren? Ne, ne moreš biti. Prav je imel nesrečni dr. Jug.

Tako je Andrej večkrat govoril na tigrovskih sestankih in jim dopovedoval, da usode ne smeš voljno prenašati, če ti jo kroji krivica, poniževanje, nasilje. Treba se ji postaviti po robu, četudi za ceno lastne žrtve. Le tistim, ki se znajo žrtvovati, se usoda pokori. Le tisti, ki ne odnehajo, dosežejo svoj smoter.

Toda, ali niso že odnehali? Ni tale beg že beg pred usodo, ki bi si jo morali pokriti. Je prav, da zapuščajo svoje kraje in bežijo v varnost zavetja

obljubljene dežele onstran meja?

Take misli obetavajo Žefa. Pluskajo vanj z dežjem, ki mu biča obraz, dokler jih ne odvrne.

Že mora biti prav, če se o tem ne vprašuje niti Peter, Andrejev namestnik in sedaj vodja njihove tigrovske skupine. Tudi Andrej ne bi ostal tu, ko bi se mu ponudila prilika za beg. Z begom vendar ne bodo pokazali hrbita boju za osvoboditev domačih krajev, saj so tudi na oni strani tigrovci, ki podpirajo tigrovski boj v neosvojenem delu domovine. Peter, ki je mnogokrat zahajal tajno čez mejo, jim je pripovedoval o njih. Ti jim bodo pomagali tudi sedaj.

No, da! Njemu, Žefu njihova pomoč ne bo potrebna, saj ima v Ljubljani strica, uglednega čevljar-skega mojstra z veliko delavnico; človeka, ki ima ugledne in vplivne znanke, med njimi celo tovarniške direktorje in osebe, ki so pri oblasti na pomembnih položajih.

Res, stricu ne bo težko, da bo posredoval zanj pri uglednih ljudeh in mu sposloval, da se bo lahko šel učiti ključavničarja. Brez težav mu bo lahko pri-skrbel takega mojstra, pri katerem se bo lahko temeljito izučil in nekoč postal sam tak mojster.

Taka upanja nosijo Žefa navzgor skozi meglo in dež. Potem se sivina nad njimi začne rdečiti, dež pa ponehavati. Vedno bolj svetlo je, megla se naglo pogreza v dolino. Nekje, že nizko iznad zahodnih grebenov gora, jih kmalu obsije sonce in posrebrji soparo, ki puhti iz njihovih, do zadnjega vlakna premočenih oblek.

Zlata sončna luč valovi morje megle pod njimi. Sprva se niti ne zavedajo, da bi bilo zanje bolje, ko bi jih pokrivala megla pred očmi kake patrolje, ki bi jim lahko prišla naproti in jih ustavila. Peter, ki je med potjo preklinjal meglo in dež, preklinja zdaj sonce.

»Treba se bo skriti in počakati teme,« — pravi in že zavije s poti v strmo pobočje po neki kozji

TIGROVEC ŽEF

MIHA KLINAR

stezi, ki jo vidi samo on, drugi pa se počasi in previdno pomikajo za njim v nenehni nevarnosti, da zdrsnejo po strmini navzdol.

Sledijo Petru. Zaradi utrujenosti se jih loteva vrtoglavica, čeprav so drugače vsi vajeni strmin. Potem se skoro kakor vrv ozka steza skriva za skalno vzboklino in se razširi v široko polico, v trikotno ploskev, ki se skriva pod previsom in izginja v kaverni.

»Tu bomo na varnem,« pravi Peter in izgine v gostem mraku kaverne.

Kaverna je prostorna; prava podzemna jama. Ko bi ne bili tako mokri, bi bil počitek v tej votlini prav prijeten. Lahko bi zakurili ogenj, saj bi se dim ne razločil od izpuhtevanja skal, ki jih obliva pozno popoldansko, že skoraj večerno poletno sonce. A nimajo s čim.

Mrazi jih. Bolje bi bilo, da bi hodili. Tako pa se lahko samo slečejo in ožamejo premočeno obleko in perilo. Obleka je zdaj lažja, toda suha še vedno ni. Morala se jim bo posušiti na koži.

Toda o tem ne toži nihče.

»Vseeno bi rad vedel, kako so karabinjerji zvedeli za nas,« vpraša Filip. Videti je potrpeh. Bogat je in najbrž bo zaradi tega bega izgubil precejšnjo vsoto denarja, ki mu jih dolgujejo ljudje. Toda listnica, ki jo je pri ožemanju obleke vzel iz žepa, je bila še vedno lepo rejena.

»Nekdo nas je moral izdati,« pravi Peter.

»A kdo?«

»Bomo že zvedeli,« je vse, kar more odgovoriti Peter. Le to ve zagotovo, da jih Andrej ni. Še preden so prišli Andreja, so karabinjerji vedeli za vso skupino iz vasi. Spraševali so po njih pri Fonu v sosednji vasi, Fon pa jih je pogostil z žganjem, da je lahko poslal svoja sinova, ki še hodita v šolo, pred njimi v vas.

»Da, Stanko me je obvestil,« pritrdi Janko.

»A menc Tonček,« pravi Peter.

Naše okolje

Umetno jezero Moste neprimerno čistejše kot pred letom dni

To je predvsem zasluga energetikov jeseniške železarne, ki so junija 1971. leta ukinili plinske generatorje na Javorniku. Potok Javornik je bil dobesedno črn od nesnage s katranom in fenolsko smolo, vse skupaj pa se je zlivalo v Savo in jo onesnaževalo leto za letom. Sedaj so v jezeru zopet ribe, tovarna gliserjev Elan pa ima svojo traso za preizkuševanje čolnov v vodnem smučanju.

Po ustavitvi plinskih generatorjev so še trije glavni onesnaževalci vode: plinski čistilci, nova aglomeracija in odpraševalna naprava na EP. Vseh teh onesnaževalnih vod je 724 m³/h, v tej vodi pa je še 48 t dan prahu. Onesnažena voda se odčrpa pod nap, kjer se odlagajo tudi žlindrini odpadki — ne gre v Savo. Prečiščena voda pa teče v Savo in ne vsebuje nikakršnih agresivnih snovi. Čiščenje teh voda se izvaja v dveh usedalnikih tipa Dorr in se doseže stopnja čiščenja od 92 % do 96 %. Energetiki (zlasti plinske in vodne energije) pravijo, da bodo obratovanje in poslovanje čistilnih naprav še izboljšali pri izdelavi glavnega projekta s sodelovanjem zavoda Hidroingeniring v Ljubljani.

Seveda pa je hujši problem z onesnaževanjem zraka. Sama lega jeseniške doline kot tudi stalen veter dosti pripomore, da ni samo mesto še bolj rdeče kot je, vendar gre vse skupaj v škodo okolice od Rateč do Lesc.

Pl.	Datum	Vrsta goriva	S %	Poraba goriva	Emit. SO ₂
I	7. 4. 72	koks	0,60	117,0 t/24 ^h	1,40 t/24 ^h
I	13. 4. 72	koks	0,60	166,4 t/24 ^h	1,99 t/24 ^h
I	21. 4. 72	koks	0,60	176,8 t/24 ^h	2,12 t/24 ^h

Iz gornje tabele je razvidno, da emitirani SO₂ narašča od porabe. Večja je poraba goriv, več je emitiranega SO₂ v zraku. Torej pri porabi od 110 t do 180 t goriva gre 1—2 t

SO₂ v zrak. Sicer pa ta teoretični izračun pri plavžih povsem ne drži, kajti samo 10 % žvepla gre v zrak, ostalo pa se veže na žlindro in grodelj. Pri ostalih napravah se lahko poslužujemo teh analiz.

Meritve se vrše ciklično in na različnih merilnih mestih.

LETO 1961	VRSTA GORIVA	S %	PORABA GORIVA v t	EMIT. SO ₂ v t
plavž (upoš. 10 %)	koks	0,10 x 0,90	130.000	234
ost. potroš.	koks	0,10 x 0,90	10.000	180
ost. potroš.	premog	0,10 x 1,80	243.600	8769,6
ost. potroš.	tek. gor.	0,10 x 1,40	28.000	784
SKUPAJ			411.600	9967,6
LETO 1971				
plavž (upoš. 10 %)	koks	0,10 x 0,60	105.400	126,5
ost. potroš.	koks	0,10 x 0,60	14.500	174,0
ost. potroš.	premog	0,10 x 1,80	14.400	518,4
ost. potroš.	tek. gor.	0,10 x 1,40	104.800	2934,4
SKUPAJ			239.100	3753,3
RAZLIKA				
leto 1961			411.600	9967,6
leto 1971			239.100	3753,3
MANJ PORABE — MANJ EMIT. SO₂ ZA			172.500	6214,3

Iz prikaznih števil vidimo, da je stopnja emit. SO₂ za 2,6 krat manjša ali 6214 t ga je manj v zraku kot pred desetletjem. To je približno toliko kot če bi 10 vlakov po 40 vagonov (1 vagon nos. 15 t) odpeljalo ta strup z Jesenic. Tudi je nadalje razvidno, da se je ob občutnem zmanjšanju premoga povečala poraba tekočih goriv, zlasti mazuta, kar tudi pripomore k zmanjšanju SO₂.

V letu 1971 je tudi boljše izbira koks od 0,90 % S na 0,60 % S, vendar je šlo še vedno okrog 10,4 t SO₂ v zrak na dan.

Pred nedavnim je bilo na zboru volivcev Javornik-Kor. Bela postavljeno vprašanje o onečiščenju okolja, ki bi ga

Te vrši OTK (oddelek tehnične kontrole), ki pa je v stalnem sodelovanju z Metalurškim inštitutom v Ljubljani. Meritve se vrše še kakšno

slabo leto, zato bom podal primerjavo emitiranega SO₂ glede na letno porabo goriv v razdobju desetih let po formuli:

$$EMIT SO_2 = \frac{2 \times S \% \times \text{por. goriv. (v t)}}{100}$$

povzročilo obratovanje nove hladne valjarne na Javorniku. O tem daje odgovor strokovni sodelavec RO (raziskovalnega oddelka), ki je bil med drugimi na pogodbinih razgovorih o prej omenjeni izgradnji v ZDA:

»V novi hladni valjarni na Javorniku se bodo uporabljala samo plinska (butan, propan) goriva in električno kurjenje. Praktično ti plini ne vsebujejo nobenega žvepla in izgorijo v CO₂ in H₂O. V kolikor bo tu oprava s kislinami (žveplena, fluorova, soliterna), se bodo iztrošene nevtralizirale z apnom in se nadaljuje na levem bregu Save blizu ječlovke prečistile v Dorr-ovih čistilcih; prečiščena voda pa se bo vračala na-

zaj v sam proces. Poleg teh kislin bo tudi voda v lužilni liniji (spiralna voda) deloma kislila in se bo tudi nevtralizirala z apnom in usedala v Dorr-ovih čistilcih. Preskrbljeno je tudi za kislinne pare. Banje s kislinami bodo pokrite s plastičnimi pokrovi in opremljene s sesalnim sistemom, ki bo pare kislin vodil v posebne spiralne stolpe, v katerih bo apno absorbiralo in nevtraliziralo. Za ureditev vseh potrebnih in z zakonom predpisanih naprav je izdelal zavod Hidroingeniring ustrezen projekt.

Torej glede nove hladne valjarne in onesnaženja okolja ni bojazni.

(Nadalj. na 17. str.)

Uporabna spoznanja iz psihologije V.

VPLIV OSVETLJENOSTI, ROPOTA IN KLIMATSKIH POGOJEV NA DELAVCE

Naloga inženirjev in tehnikov je, da načrtujejo in izdelujejo prostore, stroje in naprave, ki ne bodo zadovoljevali le tehnološko, ampak bodo obenem ustrezali človeku. Za doseg tega cilja pa je gola tehnika nezadostna in mora zato iskati pomoči predvsem pri medicini in psihologiji dela, ki dajeta podatke o tem, kako človek-delavec reagira in se prilagaja različnim vplivom proizvodnega procesa.

V tem sestavku si bomo ogledali nekatere vplive delovnega okolja, katerim je industrijski delavec izpostavljen večji del svojega aktivnega življenja, posebno še v težki industriji, torej tudi v naši Železarni.

USTREZNA OSVETLJENOST SE IZPLAČA

Za človeka so oči nedvomno najpomembnejše čutilo, saj jih odrasli uporabljajo 16 ur dnevno, v delovnem procesu pa nastopa vid poprečno kar 70 % delovnega časa; z njim zaznavamo oblike predmetov, njihovo svetlost, barve in relief, z njim zaznavamo prostor. Da bi bilo vidno zaznavanje pri delu dobro, je nujno predvsem dvojno: jakost osvetlitve mora ustrezati konkretnemu delu, vidno polje pa mora biti osvetljeno čim bolj enakomerno, s posebej svetlimi predeli na neposrednem delovnem torišču. Upoštevati moramo tudi množico drugih faktorjev: bleščanje, sence, tip in barva razsvetljave ipd.

Ustrezna ureditev razsvetljave ima več koristnih učinkov. Najprej naj omenim dvig produktivnosti, ki je vedno najbolj iskan podatek. Luckiesh in Moss sta na primer ugotovila, da se pri izdelavi jekla poveča produktivnost za 10 %, če izboljšamo razsvetljavo s 33,0 na 126,4 luxov, pri proizvodnji železa pa za 12 % ob izboljšanju razsvetljave s 7,7 na 148,4 luxov. Čeprav je res, da se s povečano razsvetljavo povečajo tudi stroški, pa nam podatki prepričljivo dokazujejo ekonomičnost, ki izvira iz povečane produktivnosti. Ustrezna razsvetljava pa ima poleg povečane produktivnosti ugodne učinke na delavčevo počutje in njegovo varnost.

ROPOT — BIČ SODOBNOSTI

Zanimivo je, da ropot pravzaprav sploh ni fizikalni, ampak je psihološki pojem, in sicer imenujemo ropot vsak zvok, ki se doživlja kot neugoden. Dokazuje za subjektivnost ropota najdemo povsod: pri delavcu, ki razbija po železu in očitno uživa ob zvoku (ropota) svojega dela, medtem, ko gre njegovemu sosedu ali mimoidočemu ta ropot (zvok) obupno na živce; in najdemo ga pri ljubitelju hipermoderne glasbe, ki ob fizikalno istih zvokih doživlja najprijetnejše urice, medtem ko si njegovi sosede mašijo ušesa ali zapirajo okna.

Kljub tej psihološki pogojenosti in nasploh izredno velikim subjektivnim razlikam v doživljanju ropota pa najdemo nekatere fizikalne zvoke, ki so za večino ljudi neprijetni: sem štejemo predvsem zelo glasne zvoke, nenadne zvoke (presenečenje), neenakomerno nihajoče zvoke (tuljenje ali zavijanje) ter visoke zvoke, ki pa so toliko neprijetnejši, čim tišji so. V železarni na žalost beležimo ropot najrazličnejših vrst in jakosti.

Kakšno škodo nam ropot povzroča? Nekateri imenujejo ropot bič sodobnosti, ker mu nismo izpostavljeni le pri delu, ampak ga prinaša civilizacija tudi v privatno življenje in prosti čas. Drugi menijo, da škodljivi učinki ropota napihujejo. Ne glede na različnost mnenj pa je z medicinskega in psihološkega vidika škoda očitna. Kaže se v (poklicni) naglušnosti kot posledici daljše izpostavljenosti močnemu ropotu. Ne smemo pa prezehtati, da zlasti nervoznim in labilnim osebam ropot povzroča glavobole, pretirano razdražljivost in nespečnost.

Podatki o vplivu ropota na produktivnost so protislovni. Omenimo naj zelo zanimivo študijo, v kateri so ugotovili, da je za produktivnost odločilno to, kaj delavci mislijo o učinkih ropota: če namreč smatrajo, da ropot produktivnost povečuje, bo njihova produktivnost stvarno večja, če pa mislijo, da jo znižuje, bo produktivnost stvarno manjša. Torej je stališče delavcev do ropota zelo pomembno.

In kako se škodljivostim ropota lahko izognemo? Rešitve so trojne: da tehnično odpravimo ali bolje — omilimo ropot z ustrezno ureditvijo strojev in prostorov; da izberemo delavce, ki so za ropot najmanj občutljivi (za kar že obstaja nekaj meril) in da te delavce po določenem času premeščamo z ogroženih delovnih mest; in da nazadnje zavarujemo delavce z zaščitnimi sredstvi (vato, antifoni).

Prihodnjič si bomo v posebnem sestavku ogledali vpliv klimatskih pogojev (temperature, vlage, prepiha, prahu) na delavce; v posebnem sestavku zato, ker so ti problemi oz. pogoji za Železarno zelo pomembni in pereči.

F. Blečič, dipl. psih.

Jesenice, Štore:

- sprejemajo splošne akte
- sklepajo o uvajanju novih meril nagrajevanja
- odločajo o prekinitvi delovnega razmerja v določenih primerih

Jesenice:

- potrjujejo spremembe števila delavcev
- odobravajo denarne in materialne nagrade

Ravne:

- v okviru globala odločajo o porabi sredstev za investicijsko vzdrževanje
- odločajo o številu stanovanj, ki pripadajo obratom, oziroma njihovi dodelitvi
- odločajo o stališčih, vprašanjih, priporočilih in predlogih, ki so bili izoblikovani na sestankih delovnih skupin ali sestankih svetov obratov
- odločanje o pritožbah
- sprejemajo ukrepe glede izpolnjevanja pogodbenih obveznosti, zasedenosti kapacitet, kvaliteti proizvodnje in izmečka
- sprejemajo ukrepe s področja varstva pri delu

Štore:

- sprejemajo ukrepe za izvajanje sklepov višestopenjskih organov
- potrjujejo sanacijske programe

Kolektivni izvršilni organi v delovnih enotah pretežno spremljajo problematiko, obravnavajo, proučujejo, zbirajo pripombe in jih sporočajo pristojnim organom. Nekaj manjših pristojnosti, ki jih imajo, se v glavnem prekriva s pristojnostmi svetov delovnih enot, kolikor glede na značaj njihovega dela ni problematika specifična (n. pr. komisija za kršitve delovnih dolžnosti v železarni Štore, ki odloča o ukrepih v zvezi s kršitvami).

Sveti delovnih enot imajo torej statutarne priznane precejšnje pristojnosti, vendar v praksi ne morejo teh v polni meri uveljaviti. Kljub določenim napisanim pristojnostim zaenkrat v praksi s sredstvi ne razpolagajo. Brez materialne osnove pa tudi samoupravljanje ne more dobro zaživeti in se na tem nivoju ni uveljavilo. To je delno posledica tudi organizacijskih težav, saj brez strokovnih delavcev, ki so zadolženi za pripravo gradiv, izdelavo analiz delovanja, samouprave itd., samoupravljanje ne more zaživeti. Slednje je bolj problematično v Štorah kot na Jesenicah.

Razlike v pristojnostih odločanja prav gotovo niso zgolj rezultat specifičnosti posameznih tovarn, zato je možno v prihodnje v večji meri uskladiti ta določila, s čimer bi bile delavcem priznane podobne samoupravne pravice na podobnih nivojih dela.

SAMOUPRAVLJANJE NA NIVOJU TOVARN

Najvišji organi upravljanja v tovarnah so delavski sveti, ki štejejo v železarni Jesenice 69 članov, v železarni Ravne 57 članov in v železarni Štore 5 članov. Število članov je v statutih fiksirano, razen v železarni Štore, kjer so volili na vsakih 30 delavcev 1 člana, delavski svet pa šteje najmanj 5 članov (kot je to primer sedaj). Mandatna doba članov je povsod 4 leta, pri čemer v železarni Jesenice in Ravne nihče ne more biti dvakrat zaporedoma član delavskega sveta (torej le enkrat), v železarni Štore pa nihče več kot dvakrat zaporedoma (torej dvakrat). Na vsaki dve leti se izvoli polovica članov.

Glede na podobno organizacijsko strukturo samoupravnih organov na nivoju tovarne so tudi pristojnosti delavskih svetov po tovarnah podobno določene. Vsi trije delavski sveti oblikujejo poslovno politiko tovarne na področju proizvodnje, investicij, razvoja, financ in ekonomike, kadrov, organizacije, nagrajevanja in varstva pri delu, sprejemajo splošne akte tovarne, gospodarski načrt, zbirajo računi tovarne, odločajo o statusnih vprašanjih, o katerih se ne odloča z referendmom, volijo in imenujejo, obravnavajo in ocenjujejo. Delavski sveti tovarn prav tako oblikujejo stališča tovarne zadevah, ki jih delavski svet združenega podjetja rešuje v razpravo tovarnam.

Zaradi specializacije področij, uresničujoč določila XV. zveznega ustavnega amandmaja, so v tovarnah v večjem obsegu ustanovljeni kolektivni izvršilni organi. Področja dela teh organov se po tovarnah ne prekrivajo, saj je samoupravna struktura izpeljana iz organizacijske strukture tovarn, ki je različna. Odbori kot organi s širšim delokrogom dela in širšimi pristojnostmi štejejo na Jesenicah od 7—11 članov, na Ravnah 9—11 članov in v Štorah 7—11 članov. Komisije kot organi brez večjih pristojnosti odločanja, ki rešujejo predvsem stvarne zadeve, štejejo na Jesenicah 5—7 članov,

na Ravnah 5 članov in v Štorah enako kot odbori 7—11 članov. Mandatna doba članov kolektivnih izvršilnih organov traja v železarni Ravne in Štore 4 leta, v železarni Jesenice le 2 leti. V železarni Ravne obstoji nadalje specifičnost v določitvi komisij, saj sta že po statutu določeni 2 komisiji kot komisiji poslovnega odbora in 4 komisije kot komisije odbora za splošne zadeve, kar ni primer v ostalih dveh železarnah, ki so statutarne imenovane le komisije delavskega sveta tovarne.

Kolektivni izvršilni organi so prevzeli del dosedanjih pristojnosti delavskih svetov tovarn. Poleg tega, da obravnavajo predloge strokovnih služb z lastnega področja in jih skupaj s svojimi stališči pošiljajo delavskemu svetu tovarne, sprejemajo tudi poslovne odločitve v okviru začrtane poslovne politike tovarne. Analize po tovarnah so potrdile, da je bila široka delitev ne samo organov, temveč tudi nalog in pristojnosti osrednjega organa upravljanja tovarne pravilna in se je v praksi že uveljavila. Predvsem je bil dosežen osnovni smoter uvajanja številnih kolektivnih izvršilnih organov, da se pospeši delo samoupravnih organov, se dvigne na potreben strokovni nivo in se s tem racionalizira. Analiza v železarni Jesenice je dokazala, da se je za delo samoupravnih organov porabilo po novem dosti manj časa, pri tem pa so se vprašanja reševala hitreje, bolj operativno in bolj strokovno.

Z razširitvijo neposrednega samoupravljanja na delovne skupine v vseh treh tovarnah se uveljavljajo tudi v delu delavskih svetov tovarn novi odnosi. To se izraža v največji meri v železarni Jesenice, ki je delovne skupine prva uvedla in ima tu največ izkušenj. Delavski svet dobiva drugo vlogo:

- vlogo arbitra
- kontrolira izvajanje sprejete politike.

Člani delavskega sveta lahko torej potrdijo večinsko mnenje delovnih skupin, ali ob izenačenih stališčih za in proti vrnejo zadevo v ponovno obravnavo na delovne skupine z novimi argumenti, ali sprejemajo dvojni sklep (za del tovarne oziroma delovnih skupin velja drugačen sklep kot za ostali del, pri čemer pa ne sme priti do prikrivanja). Možna pa je tudi, da delavski svet kljub večinskemu mnenju delovnih skupin odloči drugače, vendar mora imeti za tak sklep prepričljive razloge, ki bi naknadno prepričali delavce (n. pr. nova dejstva). Odloča torej dejansko večina delavcev v neposredni razpravi še pred končno odločitvijo na delavskem svetu. Odločujoč faktor postajajo torej vsi delavci — proizvajalci in hkrati upravljalci — ne pa le peščica formalnih članov delavskega sveta.

Določena pasivnost članov delavskega sveta na sejah je pogojena prav s poprejšnjo temeljito razpravo v delovnih skupinah, odborih in komisijah, tako da ponovna razprava še na delavskem svetu ob že usklajenih mnenjih ni več potrebna. To je potrdila anketa v železarni Jesenice med vsemi člani delavskega sveta aprila in maja 1972, ko so člani delavskega sveta sami opozarjali, da aktivnosti ne smemo ocenjevati samo skozi prizmo dejavnosti delavskega sveta, temveč je treba nujno upoštevati samoupravni sistem tovarne kot celote. Delovne skupine, odbori in komisije tovarne (razen redkih izjem) zelo dobro delajo in so diskusije zelo živahne.

V prihodnje bo treba dosedanje prakso novega tipa delavskega sveta uzakoniti še formalno preko splošnih aktov tovarn. Predvsem bi bilo koristno določiti primere, kdaj je delavski svet vezan na stališča delovnih skupin (kakšna večina skupin zadostuje) ter razširiti primere obvezne obravnave posameznih aktov oziroma predlogov na delovnih skupinah.

TEMELJNE ORGANIZACIJE ZDRUŽENEGA DELA

Novi ustavni amandmaji (predvsem amandma XXVII k ustavi SRS in amandma XXI k ustavi SFRJ) so vzpostavili temeljne organizacije združenega dela (TOZD) kot temeljno obliko združenega dela, v kateri delavci na podlagi svojega dela neposredno in enakopravno urejajo medsebojna razmerja pri delu, upravljaajo zadeve in sredstva družbene reprodukcije, odločajo o dohodku in o drugih vprašanjih svojega družbenoekonomskega položaja. TOZD postaja torej temeljna samoupravna in ekonomska celica, kjer delavci neposredno izvršujejo vse svoje temeljne samoupravne pravice in dolžnosti. V tovarnah je bila ideja o TOZD sprejeta v tem smislu, da so TOZD ena od oblik na sedanji stopnji samoupravnega razvoja, ki naj v večji meri zagotovi neposredno odločanje delavcev o usmerjanju in uporabi rezultatov njihovega de-

la. To obliko oziroma novo možnost je treba izkoristiti in ustavne amandmaje čim prej realizirati, tudi zato, ker veljajo amandmaji glede uresničitve TOZD neposredno že od 30. 6. 1971 dalje.

V vseh treh tovarnah so že vzpostavljene strokovne grupe, ki proučujejo tako ekonomska, pravna, organizacijska, finančna in ostala vprašanja s tem v zvezi; na sestanku družbenopolitičnih in vodstvenih struktur celotnega ZPSZ dne 30. 6. 1972 v Ljubljani pa je bila ustanovljena tudi koordinacijska komisija ZPSZ, ki bo v prihodnje usklajevala delo po tovarnah in pomagala k uspešnejšemu poteku in zaključku akcije. Izoblikovalo se je že stališče, da je treba ustanoviti v okviru vsake od tovarn več TOZD in to po možnosti do konca letošnjega leta, pri čemer bi moralo biti izhodišče za ustanovitev enotno, tako da bi ne prišlo v eni tovarni do formiranja n. pr. 2 TOZD, v drugi 40. Nadalje se je že tudi izoblikovalo stališče, da je treba še nadalje krepiti integracijo slovenskih železarn — ZPSZ ter ustanovitev več TOZD po tovarnah povzeti z istočasnimi akcijami po večji medsebojni povezavi. Večjo povezavo lahko uresničimo le tako, da se predhodno uskladijo interesi vseh nastajajočih TOZD, ki pa se bodo uveljavili na nivoju ZPSZ že integrirani preko tovarn oziroma njihovih organov. Tovarne naj bi torej tudi po novi ureditvi ostale usklajevalce in usmerjevalce integriranih interesov temeljnih enot — TOZD v ZPSZ. Pri tem bi TOZD v okviru tovarn vezala popolna subsidiarna odgovornost, v okviru ZPSZ pa bi moralo priti do delne subsidiarne odgovornosti.

Intencija ustavnih amandmajev kot tudi sedanje slabosti samoupravne ureditve na nivoju obratov in delovnih enot nas prepričujejo, da bi prav ustanovitev več TOZD v okviru vsake tovarne izpolnila praznino v samoupravljanju med zelo aktivnim delom delovnih skupin in organov na nivoju tovarne. Posamezne sedanje delovne enote ali sklopi določenih obratov (oziroma divizije) bi v tovarnah lahko predstavljali osnovo nove samoupravne strukture, katere temelj bi morale še nadalje ostati delovne skupine s svojim vrhom na nivoju tovarn oziroma združenega podjetja kot celote. Pred vzpostavitvijo TOZD bo treba rešiti še vrsto vprašanj, ki posegajo v temeljne odnose, pripraviti osnutek povsem novih aktov — od samoupravnih sporazumov o zdrževanju dela in sredstev, statutih, pa do raznih pogodb o ureditvi medsebojnih materialnih vprašanj med novimi TOZD. Predvsem pa bo stvar ekonomistov, da najdejo v novni samoupravni strukturi ekonomske vzpodbude za še boljše in učinkovitejše delo vseh TOZD, tovarn ter združenega podjetja kot celote. Tu bodo vsekakor koristne dosedanje izkušnje drugih delovnih organizacij, ki jih bomo izmenjali. Dne 5. 7. 1972 je tako že prišlo do posveta predstavnikov delovnih organizacij črne in barvaste metalurgije Slovenije v Tovarni dušika Ruše, kjer smo ugotovili, da so vse delovne organizacije pango pred podobnimi problemi in na podobni stopnji uresničevanja ustavnih dopolnil.

Skladno z novimi ustavnimi amandmaji bi bilo treba težiti, da ne le organi na nivoju tovarn, temveč tudi organi ožjih enot (TOZD) v večji meri sodelujejo pri načrtovanju politike ZPSZ. Po sedanjih statutih so za to pristojni le samoupravni organi na nivoju tovarn. Čeprav bi ostale tovarne še nadalje temeljni faktor integracije v ZPSZ, pa bi bilo težiti, da pride pri vseh pomembnejših predlogih do širše razprave, do novih pobud in s tem do vključevanja večjega števila delavcev v samoupravni mehanizem ZPSZ.

SKLEP

Z uveljavljanjem pravice in dolžnosti čim bolj neposrednega odločanja delavcev z rezultati lastnega in skupnega dela, hkrati pa z združevanjem vseh delovnih in umskih možnosti bo mogoče ustvariti osnovo za bolj smotno in produktivno delo. To bomo lahko dosegli le tedaj, če bosta potekala oba procesa čim bolj usklajeno in v skladu z interesi vseh delavcev. Razviti samoupravni odnosi pomenijo pogoj za doseganje visoko produktivnega dela, zato je treba temu v prihodnje posvetiti še posebno pozornost. Vse tri združene tovarne so našle svojo specifično pot samoupravljanja, ki zagotavlja neposredno odločanje vseh delavcev na osnovni lastnih spoznanj in interesov, po drugi strani pa prav na taki podlagi tudi boljše ekonomske rezultate. Prikazana primerjalna ureditev ene ali druge tovarne ter ZPSZ kot celote skupno z izkušnjami bo lahko koristna vzpodbuda za prenašanje izkušenj ter nadaljnjo krepitev in dopolnjevanje začrtane poti samoupravljanja, po kateri stopamo železarni.

Slovenske železarnе v letu kakovosti

Na pobudo Društva inženirjev in tehnikov Jugoslavije, je zvezna skupščina proglasila akcijo za leto 1972/73 za leto kakovosti. Uraden začetek leta kakovosti je bil 13. maja z odprtjem Sejma tehnike v Beogradu. Zaključek te akcije pa bo septembra leta 1973 na Zagrebškem velesejmu.

S tem bo leto kakovosti sicer formalno zaključeno, začete akcije in splošna skrb za zagotavljanje in dviganje kakovosti proizvodov in storitev pa bo treba neprekinjeno nadaljevati. Glavni namen akcije leto kakovosti je le poseben impulz za začetek sistematičnega dela in večje skrbnosti v proizvodnji za zagotavljanje kakovosti.

Taka akcija ni jugoslovanska iznajdba. Vse glavne industrijske razvite države so leto kakovosti že izvedle. To predvsem velja za države, katerim je bila doslej poverjena organizacija letnega kongresa evropskega združenja za kontrolo kakovosti. V zadnjih letih so bile prirediteljice tega kongresa: Nizozemska, Zahodna Nemčija, Danska, Švedska, Anglija, Španija, ČSSR, Sovjetska zveza in letos Norveška. Vsaka od prirediteljic tega svetovno pomembnega kongresa je leto dni pred prireditvijo, nujno potrebovala dobro organizirano in učinkovito akcijo za priprave kongresa, obenem pa so v tem obdobju med drugim zbrali tudi vse podatke o dosežkih na področju kakovosti, proizvodnje in storitev ter izdelali smernice in plane za naprej. V splošnem je bilo vsakokrat ob prireditvi takimenovane konference EOQC nujno potrebno priti do jasne slike o položaju glede kakovosti proizvodov in storitev na domačem področju prireditelja. To področje si namreč »ogledajo« tisoči udeležencev — vodilnih strokovnjakov za kontrolo in vodenje kakovosti z vsega sveta.

Izkušnje akcij »leto kakovosti« v državah, ki so jih izvedle so zelo spodbudne. Povsod so bili doseženi izredni rezultati in velik napredek na področju kakovosti. Dobri del izkušenj in informacij o vodenju akcij, o uspehih in neuspehih je doslej živ.

Letošnji kongres EOQC v Oslu je bil 16. po vrsti. Po akciji »leto kakovosti« v Jugoslaviji in gornji razlagi se že tako razume, da je organizacija kongresa v letu 1973 poverjena naši državi. Do takrat moramo videti in jasno kritično ugotoviti, kje smo napredovali, kje smo s kakovostjo v svetovnem merilu, kateri so najučinkovitejši ukrepi za nadaljnji napredek. Treba bo v splošnem svetu nekaj pokazati in od armade strokovnjakov tudi marsikaj pridobiti.

Za akcijo v gospodarstvu so pri zvezni gospodarski in pri republičnih gospodarskih

zbornicah organizirani akcijski odbori za kakovost proizvodov in storitev, ki so pripravili okvirne programe. Za področje črne metalurgije je pri GZ SRS imenovan v akcijski odbor dipl. inž. Jože Rodič.

Program dela tega odbora, ki obsega vsa področja dejavnosti je:

— Zagotoviti sistem registriranja vseh akcij, izvrševanja in poročanja o poteku in dosežkih.

— Sistematično programiranje dela z dolgoročnimi in kratkoročnimi nalogami.

— Učinkovito operativno programiranje dela.

Za posamezne gospodarske panoge so osnovane strokovne komisije, ki so že izdelale ustrezne programe za svoja področja. Za črno metalurgijo SRS je team raziskovalcev ZPSŽ, dne 22. 5. predlagal komisijo, v kateri sta iz vsake železarnе predstavnik s področja razvoja in raziskav ter s področja kontrole kakovosti. V komisiji sta tudi predstavniki Metalurškega inštituta in direkcije ZPSŽ.

Sestav strokovne komisije po odločbi generalnega direktorja združenega podjetja Slovenske železarnе je naslednji:

Direkcija ZPSŽ — inž. Marolt

Metalurški inštitut — inž. Prešern

Železarna Jesenice — inž. Kürner, inž. Medja

Železarna Ravne — inž. Rodič, inž. Letonja

Železarna Store — inž. Vuk, inž. Nečemer

Naloga strokovne komisije je:

— Izdelati program tehnično tehnoloških organizacijskih mer za odpravo kakovostnih napak in pomanjkljivosti v proizvodnji in za zagotovitev enakomernosti kakovosti izdelkov.

— Izdelati program vzgoje kadrov, ki bi zagotavljal kakovost in enakomernost kakovosti proizvodnje.

— Izdelati predpise, ki regulirajo pravice, obveze in sankcije v odnosu proizvajalca: kupec, v pogledu kakovostnih zahtev.

— Izdelati program publicistično propagandne akcije za razširitev akcije leta kakovosti po posameznih obratih v železarnah.

— Izdelati program akcije za informacijo potrošnikom o možnosti proizvodnje visoko kakovostnih in zlahkaj jekel v slovenskih železarnah za potrebe regionalne predelovalne industrije ter o možnosti njihove uporabe.

— Komisija bo morala ob zaključku akcije leta kakovosti zbrati vse rezultate in zagotoviti nadaljevanje dosežkov v naslednjem obdobju.

Celotna akcija leto kakovosti, mora v združenem podjetju Slovenske železarnе začeti z geslom:

KAKOVOST JE KLJUČNI FAKTOR V POSLOVNI POLITIKI SLOVENSKE ŽELEZARNE

Integralna kontrola kakovosti in nadzor mora biti v proizvodnem procesu ena od osnov za znižanje proizvodnih stroškov. Regulativi in pravilniki za kakovost v tehnologiji proizvodnje in namembnosti izdelkov, odredajo tudi mesto kontrole kakovosti.

Komisija mora registrirati vse naloge, vezane na vprašanja kakovosti naših proizvodov, ki so v času akcije leta kakovosti že končane, pričete ali v teku izdelave.

Redno je treba zasledovati potek akcije in registrirati rezultate ter sestavljati občasna poročila.

Strokovna komisija ZPSŽ je izdelala okvirni akcijski program, v katerem so določene posamezne naloge, zadolžitve in roki. Ta program služi le za osnovo in se bo dopolnjeval na osnovi programov posameznih železarn, ki bodo izvirali iz predlogov posameznih obratov in oddelkov. Da bi akcija v redu stekla, je treba v posameznih železarnah formirati teame za vodenje akcij v letu kakovosti praviloma v naslednjem sestavu:

— Oba predstavnika v strokovni komisiji ZPSŽ za vodenje akcije.

— Predstavnika sektorja proizvodnje.

— Predstavnika za področje komercialno tehnične problematike (nabava, vhodna kontrola, prodaja).

— Organizacije dela.

Program akcij v letu kakovosti za črno metalurgijo je bil delno že obravnavan, podrobneje pa bo še obravnavan v naslednjih mesecih po upravnih in samoupravnih linijah v posameznih železarnah. V skladu z izbranimi nalogami in z enotno republiško strukturo pri evidentiranju in vodenju akcij, je program za področje črne metalurgije razdeljen na sedem okvirnih področij. V nadaljevanju omenjamo ta področja s kratkim komentarjem, dočim bodo posamezne naloge v teku leta kakovosti posebej obravnavane.

Razvojna in raziskovalna dejavnost

V letu kakovosti naj bo razvojno raziskovalni dejavnosti na področju reševanja

tehnološke in kvalitetne problematike za izboljšanje kakovosti proizvodnje in izdelkov dana splošna prioriteta z neposredno aplikativnimi nalogami. Poleg nalog neposredno vezanih na izpolnjevanje tehnologije in kakovosti, so v tem okviru tudi naloge v katerih je zajeto izpolnjevanje dejavnosti na področju informacijsko dokumentacijske službe, obdelave podatkov, urejanja dokumentacije o lastnostih jekel in možnostih kakovostnih garancij, osvajanje novih kvaliteten višjih proizvodov, razvoj poslovno informacijskih sistemov in pd.

Standardizacija

V okviru tega področja je zajeta vsa dejavnost slovenskih železarn pri razvoju standardizacije v okviru JUS, UIZ ali pa interno v posameznih železarnah.

Kontrola kakovosti v proizvodnji

Poleg večjega števila nalog, neposredno vezanih na metodiko in kriterije kontrole kakovosti je v tem področju precej nalog organizacijskega značaja. Pomembna je uvedba redne avtomatske obdelave podatkov o izmečku in neuspeli proizvodnji s strokovnimi analizami. Nikakor ne bo lahka naloga dopolnitev in razširitev sistema stimuliranja proizvajalcev z vključitvijo faktorja kakovosti. Pomembna je izpolnitev sistema in ojačanje delovanja vhodne kontrole, posebno na področju vložnih surovin in goriv, ter izdelava in unifikacija dobavnih pogojev.

Preizkušnje in ugotavljanje kakovosti

Železarna Ravne na tem področju že drugo leto intenzivno ureja metodiko laboratorijskih in kontrolnih preiskav, razvija tipizacijo in standardizacijo pogojev ter postopkov s prilagoditvijo dokumentacije avtomatske obdelave podatkov. S pomočjo statističnih analiz je izdelanih nekaj obdelav za dokumentiranje določenih lastnosti jekel. V zaključni fazi je zelo obširen katalog statističnih analiz obdelave mehanjskih lastnosti jekel in redne kontrole. V vseh treh železarnah in tudi na Metalurškem inštitutu je dosežena do neke mere uskladitev laboratorijskih storitev in uskladitev cenikov, kot osnove za nadaljnje ugotavljanje stroškov kontrole in raziskave. Kot posebna naloga je razširitev kvalitetnega asortimenta proizvodov priznanih s strani registrov, klasifikacijskih društev in mednarodnih kontrolnih inštitucij.

Potrošnik, kakovost in zaščita

V teku je izdelava splošno veljavnih smernic za enotno sestavo tehničnih dobavnih pogojev za industrijske izdelke, s posebnim poudarkom za področje črne metalurgije. Pomembno in zelo zahtevno delo predstavlja ureitev in tipizacija tehničnih prevzemnih pogojev. Pri tem bo potrebno precej intenzivno sodelovanje vseh slovenskih železarn. Izpopolnjevanju sistema obdelave naročil in podatkov preko centra za strojno obdelavo podatkov zaradi kvalitetnejše in hitrejše obdelave naročil na relaciji kupec — prodaja — proizvodnja je že nekaj časa v železarni Jesenice ena od glavnih nalog, kateri se pridružujeta tudi železarni Ravne in Store. Zelo pomembna je organizacija novih oblik dela s potrošniki v cilju izmenjave in pridobivanja informacij, ki bodo služile za dvig kvalitetnega nivoja proizvodov. Na tem področju ne smemo zanemarjati posebnih akcij za informiranje potrošnikov v proizvodnji visokokvalitetnih jekel v slovenskih železarnah ter o možnosti uporabe za potrebe na določenih področjih kovinsko predelovalne industrije.

Vzgoja in usposabljanje

Dobro se zavedamo, kakšen pomen ima vzgoja in usposabljanje kadrov za kakovostno proizvodnjo, zato je razumljivo, da so naloge na tem področju z organiziranjem seminarjev, posvetovanj, šolanja in publikacij zelo številne in pomembne.

Informiranje, spodbuda in publiciranje

Poleg populariziranja »leto kakovosti« po upravnih in strokovni poti v podjetjih, po samoupravnih organih prek tovarniškega tiska, strokovnih publikacij, strokovnih posvetovanj in z drugimi sredstvi, je na tem področju programa predvidenih veliko število referatov na različnih posvetovanjih in prireditvah v letu kakovosti. Doslej smo premalo skrbeli za dviganje renomeja slovenskih železarn in njihove proizvodnje v javnosti. Leto kakovosti naj nam bo tudi na tem področju posebna spodbuda.

O dejavnosti in o problematiki kakovosti, o zastavljenih nalogah in o rezultatih bomo morali v tem letu še precej razpravljati in pisati. Zato naj bo to samo kratka informacija o začetku in programu akcij v letu kakovosti.

dipl. inž. Jože Rodič

0 skrbi za delovnega človeka Naše okolje

Delavci Železarn živejo v različnih življenjskih razmerah. Izmed vseh so življenjsko najbolj pomembni osebni dohodki in stanovanjski pogoji. Na osebne dohodke vplivajo rezultati dela in notranji delitveni odnosi, ki se dajo sistemsko in stimulativno še izboljšati.

Najbolj kritično pa je stanovanjsko vprašanje, ker je gradnja stanovanj zaradi že znanih finančnih težav v preteklosti zaostajala, povečalo pa se je število prosilcev. Naši delavci živijo v različnih stanovanjskih razmerah. Stanujejo v družbenih in zasebnih stanovanjih, ali pa se stiskajo pri sorodnikih in znanih. Pritisk na stanovanje je iz dneva v dan večji, ker nekateri delavci živijo s svojimi družinami v težkih socialnih in zdravstvenih okoliščinah. Od vseh delavcev pa enako pričakujemo, da prihajajo na delo redno, zdravi in razpoloženi, da bo njihov delovni elan večji; od tod tudi verjetno izvirajo vzroki odsotnosti z dela in stalna fluktuacija delavcev. O škodi in posledicah, ki nastajajo zaradi tega v proizvodnji v tem članku ne mislim razpravljati, čeprav bi ekonomska računica pokazala, da bi verjetno odtehtali precejšnja družbeno sredstva v korist gradnje stanovanjskega fonda in družbenega standarda na sploh. Mislim, da je bil zato sklep delavskega sveta Železarn pravilen in dolgoročen, ko je povišal prispevek za stanovanjski sklad na 9 %. Ta odločitev bo že v bližnji prihodnosti vplivala na pospešeno gradnjo stanovanj in s tem na hitrejšo reševanje stanovanjske problematike. Torej pogled v prihodnost je svetlejši ker temelji na ukrepih, ki bodo zagotavljali večjo socialno varnost naših delavcev in stabilnejši položaj naše Železarn.

V nadaljevanju tega člankaelim opozoriti tudi na nekatere deformacije, ki ogrožajo socialno varnost in položaj naših delavcev v družbi. Niso izjemni primeri, ko naši delavci sami rešujejo stanovanjsko vprašanje z gradnjo lastnih hiš, kar je za družbo še najcenejše. To pomeni, da bi bodoče morali odmerjati več denarja za posojila pri zasebni gradnji stanovanj in zagotoviti večje ugodnosti pri komunalnih prispevkih.

Problem so tudi zemljiško-pravne zadeve, lokacijska in gradbena dovoljenja (ne za weekend), ker se ta vprašanja urejajo prepočasno in zaleteno tako, da nekateri interesi raje iščejo možnost za gradnjo hiš v sosednji občini, celo pod ugodnejšimi pogoji.

Mislim, da bi bilo potrebno na področju planiranja življenjskega prostora (urbanizem) zagotoviti več zazidalnih kolišev, ki bi povečali inte-

res za gradnjo stanovanj. Poleg tega pa bi morali bolj sistematsko in uslužnostno pristopiti k reševanju tega perečega vprašanja. Ne bi bilo odveč razmišljati o servisni službi pri stanovanjskem podjetju ali pri občini, ki bi olajšala in zadovoljila delovnega človeka pri uslugah, kadar ubira pota in briše kljuko (pa tudi znoj) po uradih preden so urejene vse te formalnosti. K temu naj dodamo še finančne težave in tekanje za gradbenim materialom, ki ga je brez dobrih zvez in botrov težko dobiti. Zaradi tega ne bi bilo odveč, da o organizaciji servisne službe za naše delavce razmišljamo tudi v Železarni, ki bi razbremenila delovnega človeka skrbi in ga sprostila za večjo ustvarjalnost na delovnem mestu.

Spremeniti pa bo najbrž potrebno tudi naš odnos do družbenih vprašanj. Na področju urbanizma in komunalnih zadev smo v zadnjih letih storili nekaj več kot v preteklosti. Finančnih sredstev za urejanje teh vprašanj pa je še vedno premalo, če bi hoteli zadovoljiti vse potrebe na področju urbanizma in stanovanjske izgradnje. Vsako urejeno stanovanjsko naselje vključuje tudi trgovine in druge servisne usluge in kar je v naši občini najbolj pereče pri vedno večji zaposlenosti žena, tudi otroško varstvene ustanove. In končno tudi igrišča za otroke, rekreacijske površine in prostore za družbeno in politično aktivnost naših občanov. To pomeni, spreminiti pogled in odnos našega občana do teh perečih družbenih vprašanj, pa tudi naših odbornikov v občinski skupščini, ko bo potrebno v bodoče več denarja iz občinskega proračuna.

Omenjeni problemi pa niso samo odgovornost in skrb občinske skupščine, marveč vseh dejavnikov v občini, zlasti delovnih organizacij, ki premalo aktivno pomagajo z namenskim finančnim sredstvi pri razreševanju tistih zadev, ki so življenjskega interesa za našega delovnega človeka. Torej tudi delovne organizacije naj širše odpro vrata, ko govorimo o skrbi za človeka, kjer prebiva in živi, da bo njegovo počutje izraz zadovoljstva, pa tudi večje ustvarjalnosti.

Stanovanjska stiska pa med drugim povzroča še vrsto drugih težav in neurejenih zadev, zlasti na področju podnajemniških odnosov. Neurejene »podnajemniške« visoke stanarine, ki so izven norm in družbene kontrole zajedajo v življenjsko subzanco delovnih ljudi. Od visokih podnajemniških stanarin do skromno odmerjenega stanovanjskega prostora, so vprašanja, ki zadevajo širšo družbeno skupnost. Ljudje se, spričo perečega stanovanjske-

ga vprašanja stiskajo tudi v zasilnih bivališčih, katera večkrat služijo kot stanovanje, za vsako ceno, samo da imajo streho nad glavo. Nekaj takih stanovanj, najbrž da jih je tudi več, je izven vsake stanovanjske kategorije, oziroma standarda, katera zaslužijo prepoved za sklenitev podnajemniških odnosov. Največ teh je v zasebni lastnini, kjer so stanovalci prepuščeni izkoriščanju in pravno neurejenim odnosom. Od tod tudi izvirajo nekateri vzroki, ki povzročajo posebno kategorijo socialnih razlik.

O teh problemih bi lahko pisali še bolj kritično, kakor tudi o slabih podnajemniških odnosih, ne glede na to, ali gre za družbeno ali zasebno imovino. Pri tem mislim tudi na upravljanje in gospodarjenje s stanovanji in s stanovanjskimi hišami. Ti odnosi so prav tako problematični, kakor je aktivnost stanovalcev v hišnih svetih in širše v krajevni skupnosti.

To so samo razmišljanja o nekaterih problemih, kadar govorimo o skrbi za delovnega človeka, o socialnih razlikah in o njegovi vlogi v družbi.

Navedel sem samo nekatera nerešena vprašanja, kot so podnajemniški odnosi in stanarina, razpolagalna pravica in »prosti viški« stanovanjske površine, ki delno rešujejo stanovanjsko stisko, vendar ne za vsako ceno, ali pa spreminjanje stanovanjske površine v sobe za tujce in za turizem. In končno prispevki od stanarine »nad stanarinov«, ki naj bi jih urejali s posebnim odlokom. Mislim, da razmišljanja in ukrepi o teh vprašanjih ne bodo odveč.

BE

(Nadalj. s 14. str.)

Nadalje občani sprašujejo kakšne so možnosti zmanjševanja prahu iz martinarskih dimnikov?

Kot ima elektropoč odpravevalno napravo, tako bi morala na vsak način imeti tudi jeklarna podobno odpravevalno napravo. Vendar pa to ni v tem trenutku samo izvedbeni problem, marveč tudi investicijski. Zaenkrat se ne predvideva noben projekt.

So pa še črne pike, ki bi jih morali na vsak način odpraviti. Naj navedem samo en primer. Pri čiščenju prašnih vreč strešajo prah iz zabojev na levi breg Save. Ker je to zelo droban in fin prah ga že majhna sapica vzdigne visoko v zrak, tako da izgleda, kot bi se valil iz elektropeči. Tisto območje, zlasti okrog rešilne postaje je »nevidljivo«, tako da je onemogočeno celo gibanje v trenutku strešanja.

Na ta pereč problem opozarjajo bolničarji s potaje, kajti nemalokrat jih ovira pri delu (prah leze tudi skozi zaprto okno). Zaboje bi morali transportirati in stresti brozgo (prah pomešan z vodo) pod haldo ali pa kam drugam; sicer naj pa o sami tehnični izvedbi razmišljajo odgovorni delavci na Plavžu. Verjetno je še polno možnosti, kjer bi se dalo kaj »pogrunatati«, prav glede izboljšanja svojega okolja in če vsak doprinese samo za kg se bo že poznalo v tonah.

In takrat ne boš zrl v jeseniško dolino kot v kraj, kjer se je nekaj vžgalo, kjer se venomer nekaj kadi, kot bi goreli celi gozdovi.

Železar, če se v nedeljo, ko prideš z izleta, ob lepem vremenu vračaš na Jesenice, tam iz radovljiške smeri, pogled, ko si nad žirovskim mostom, v kakšnem okolju preživiš večino svojega življenja!

Ko sem pred leti obiskal Gerlafingen, majhno mesto v severozahodnem delu Švice, mi je prijatelj pokazal tamkajšnjo jeklarno, v kateri je delal kot talilec. Enostavno mi ni šlo v račun, da se nič ne kadi. Povsod sami vrtovi, parki, hiše pa bele kot nove. Prišlo se mi je niti ne sanja ne o kakšni industriji, kaj šele o težki.

Železarna je v teh desetih letih nedvomno naredila precejšen korak v tej smeri in prav gotovo si bodo odgovorniki še naprej prizadevali izboljševati tehnologijo, ki bo pripomogla k zdravemu okolju, to ni navsezadnje samo naloga, temveč že dolžnost, kajti v nasprotnem primeru se bomo zadušili v lastni industriji.

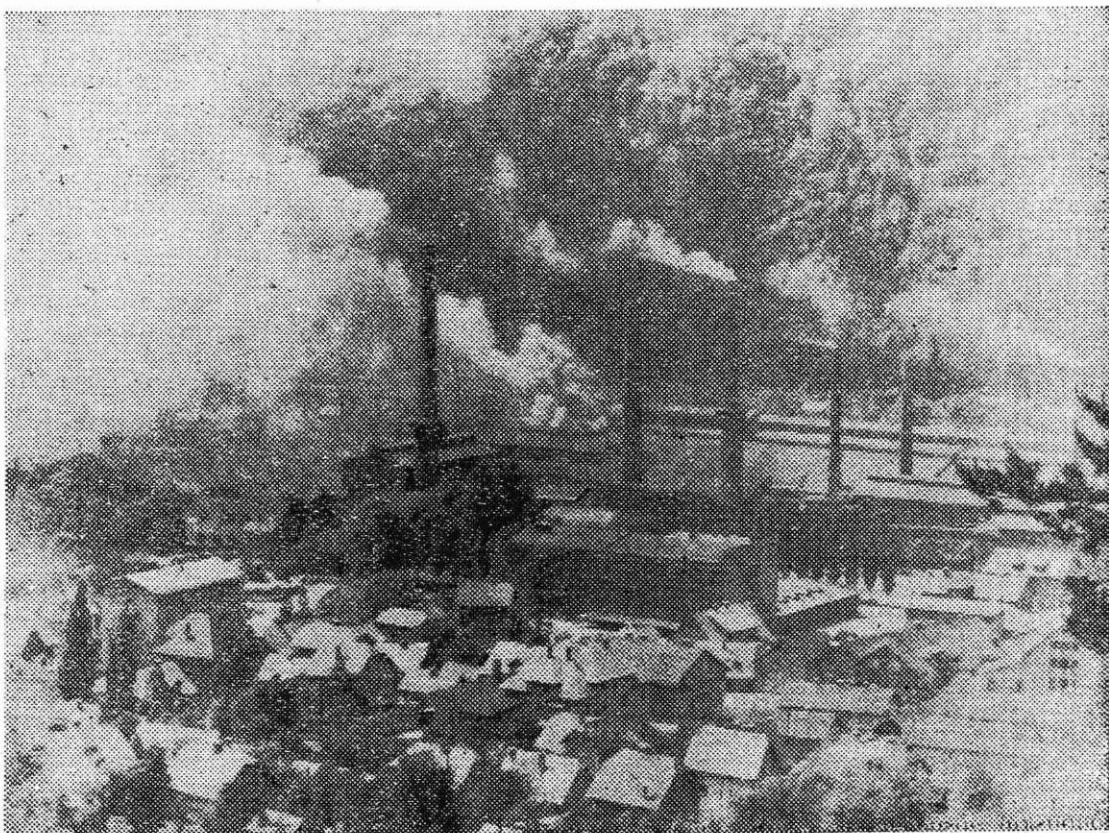
Ob tej priložnosti se prav lepo zahvaljujem vsem sodelavcem za posredovanje informacij in ostalih podatkov, ki so kakorkoli pripomogli k vsebini tega članka.

Tomaž Iskra

Železarski globus

BRAZILIJA — Brazilske rudarske družbe so sklenile z zahodnonemškimi železarnami novo pogodbo za dobavo kvalitetne železove rude. V prihodnjih petnajstih letih jo bodo dobavile vsako leto po 6 milij. ton.

JAPONSKA — Japonske železarnne želijo uvoziti vedno več železove rude iz Sovjetske zveze. Glavni vzrok so velike možnosti za trgovinsko menjavo. Pred kratkim so sklenile z odgovornimi sovjetskimi organi pogodbo za dobavo 30 milij. ton železove rude za obdobje prihodnjih petih let.

V Železarni je prisotno prizadevanje, da bi bilo v prihodnje takih prizorov čim manj

iz občine

SVET GORENJSKIH OBČIN je imel v torek na Jesenicah 16. redno sejo. Pod predsedstvom Franca Žvana so največ časa posvetili razpravi o zdravstveni problematiki. Razdelili so denar, ki ga na Gorenjskem namensko zbiramo za potrebe zdravstva in sicer za investicije v objekte in opremo, poleg tega pa so se menili tudi o družbenem dogovoru o investicijah v naslednjih letih. Razdelili so skupno 7.625.276 novih dinarjev, od katerih so največ namenili — 3.136.276 dinarjev za opremo Splošne bolnice Jesenice, 2.200.000 dinarjev za ureditev in adaptacijo zdravstvene postaje v Radovljici na novi bolj primerni lokaciji (glede na to, da je to ena najnujnejših investicij, bodo enako vsoto namenili tudi prihodnje leto), 200.000 dinarjev pa so namenili tudi Psihiatrični bolnici v Begunjah. Pri tem so upravičeno menili, da bo treba urediti financiranje ustanov kot sta bolnica v Begunjah, kjer je med bolniki le tretjina z Gorenjske ali pa bolnica na Golniku, kjer je med bolniki le četrtina z Gorenjske.

Posamezniki so tudi menili, da bi morali s solidarnostnimi akcijami dvigniti zdravstvo na Gorenjskem na določen nivo in da bi morali zato bolj poskrbeti za opremo kot pa za večje število postelj. Sklenili so še, da mora zdravstveni svet Gorenjske do 10.

decembra letos pripraviti program razvoja zdravstvenega varstva in pa program razvoja materialnih pogojev s prioritetenim redom investicij na Gorenjskem. To je potrebno predvsem zato, ker naj bi predvidoma imeli do leta 1976 na voljo okroglo 35 milijonov novih dinarjev. Razpravljali so tudi o družbenem dogovoru o investicijah v zdravstvene objekte in opremo, ki naj bi ga podpisale vse gorenjske skupščine občin in zdravstvene delovne organizacije. Predlog dogovora so z manjšimi popravki sprejeli, le odločiti se niso mogli, kolikšen naj bi bil prispevek občin k investicijam. O tem bodo pripravili predlog in ga kot dodatek sprejeli k dogovoru.

Na seji sveta gorenjskih občin so še sklenili, da je treba v programu dolgoročnega razvoja Gorenjske glede na nedavni posvet na Bledu na novo pripraviti predlog za tako imenovani kvartalni sektor (zdravstvo, šolstvo, kultura in telesna kultura). Potrdili so ključ za volitve delegatov v republiško skupnost za ceste, po katerem bodo v občinah Kranj, Radovljica in Jesenice volili po dva, v občinah Trzin in Škofja Loka pa po enega delegata.

Menili so tudi, da bi morali na Gorenjskem ustanoviti regionalni organ za ceste. Na

koncu seje so še sklenili, da se je treba dogovoriti, kaj na področju šolstva na Gorenjskem potrebujemo in kako bomo to dosegli, o čemer naj bi svet gorenjskih občin razpravljal na eni od prihodnjih sej.

SVET ZA URBANIZEM, GRADNJE, KOMUNALNE ZADEVE, KRAJEVNE SKUPNOSTI IN STANOVANJSKE ZADEVE pri Skupščini občine je imel v četrtek, 20. julija, redno sejo, na kateri so se menili o programu izgradnje žičnic in smučišč v Gornjesavski dolini. Navzoči so se strinjali s programom, menili so le, da je treba dodati še področje Macensovca v Ratečah in Črne gore v Mojstrani. Predlog odloka o tem mora potrditi še skupščina občine, prav tako tudi odločbo, da je gradnja žičnic in smučišč, ki jih bodo uredili v Kranjski gori, že v bližnji prihodnosti v splošnem interesu. V Kranjski gori marljivo urejajo zgornji del smučišč na Vitrancu, tako da bodo proge za slalom in veleslalom lahko dobile stalno FIS priznanje.

Na omenjeni seji pa so potrdili tudi odlok o višini cenah vode v naši občini. Kot smo že poročali, bo cena vode v bodoče višja za povprečno 30 starih dinarjev. Predvidoma naj bi višje cene veljale že od 1. avgusta dalje.

V soboto, 29. julija, bo v gledališču Tone Čufar na Jesenicah, ob priliki letošnjega občinskega praznika slavnostna seja skupščine občine. Ob tej priliki bo slavnostni govor imel predsednik France Žvan, nato pa bodo podelili 63 priznanj, ki jih je podelil našim občanom predsednik republike, poleg tega pa še letošnje Čufarjeve in Gregorčičeve plakete zaslužnim kulturnim in športnim delavcem.

Pred tem bo tudi krajša delovna seja Skupščine občine, na kateri bodo rešili nekatere zadeve.

Proračun občine je po šestih mesecih še vedno pod predvidevanji. Največji izpad je pri taksah, prav tako tudi pri davkih, medtem ko je pri prispevkih od osebnih dohodkov zaposlenih bistveno manjši izpad. Proračun je pod predvidenim kar za okroglo 12,5%.

Kot vedno pa je bistveno manjši izpad pri dohodkih za potrebe temeljne izobraževalne skupnosti, saj so izbrani bolj zanesljivi viri. Proračun za potrebe šolstva je pod predvidevanji le za slabih 3 odstotke.

Naj še omenimo, da je izpad sredstev proračuna letos manjši, kot pa je bil po šestih mesecih lanskega leta.

Za dan vstaje slovenskega naroda je bilo v radovljiški občini več proslav in kulturnih prireditev. Poleg krajevnih svečanosti so na praznik priredili v zdraviliškem parku na Bledu promenadni koncert godbe na pihala JLA. Zvečer ob 21. uri pa je bil tradicionalni ognjemet z blejskega gradu.

Gasilsko društvo Begunje slavi te dni 90-letnico obstoja. V soboto je bila slavnostna seja društva in kulturni program. V nedeljo dopoldne je bilo veliko zborovanje gasilcev na katerem so izročili namenu nov gasilski avto in razvili pionirski prapor. Slovesnosti je sledil mimohod gasilcev in narodnih noš ter koncert godbe na pihala iz Lesc. Popoldne so v vrtu pri Joževcu zabavali udeležence proslave člani domačega ansambla Avseniki.

Občinski odbor Rdečega križa, je v sodelovanju in podporo občinskega sindikalnega sveta Radovljica, organiziral krvodajalsko akcijo v torek 25. julija v Bohinjski Bistrici in v sredo 26. julija v Kropi.

Od 24. do 28. julija je bila na Bledu mednarodna konferenca o psihiatriji motenih otrok. Strokovne referate so podali poleg najbolj znanih jugoslovanskih specialistov tudi gostje iz tujine.

V nedeljo 23. julija je bila v Bohinju kmečka ohcet, osrednja turistična prireditev, ki vselej privablja številne domačine in turiste. Že v soboto zvečer pa so domači kulturni delavci prikazali Pod skalco vasovanje in druge ženitovanjske šege.

Pred kratkim je Turistično društvo Bohinj uredilo pot do slapa Savice. Položili so kamnite stopnice in zavarovali najbolj težko prehodna mesta, da bi olajšali pristop k tej zanimivi naravni izletniški točki.

Včeraj je bila na obisku v Beneški Sloveniji komisija za odnose z zamejskimi Slovenci pri občinski konferenci SZDL. V Čedadu so se pogovarjali s predstavniki kulturnega društva Ivan Trinko o tesnejšem sodelovanju in pripravi za kulturno politično prireditev posvečeno Beneškim Slovincem, ki bo jeseni na Bledu.

V petek 21. julija zvečer je bila v Kazini na Bledu glasbena prireditev »Po domače s harmoniko«. Nastopili so najboljši slovenski harmonikarji znani s tekmovanja na Goreljeku pri gostišču »Ob tabornem ognju«.

Prejšnji torek je v močnem neurju, ki je divjalo na Bledu in okolici strela udarila v 67-letno Angelo Vidic — Ledararjovo mamo z Mlinega, ki se je ta s hčerko zatekla v senen stog. Mati je bila na mestu mrtva, hči pa so težko poškodovano prepehali v bolnišnico.

20. julija zvečer je bila v festivalni dvorani na Bledu vsakolletna glasbena prireditev Pesem poletja. Pred nabito polno dvorano se je predstavilo sedem pevcev zabavnih in prav toliko pevcev narodnih pesmi, med njimi edina Slovenka Majda Sepe. Poslušalcem je najbolj ugajala pesem Lastavica gnezdo vije, ki jo je zapel beograjski pevec Miki Jevremović in narodna Zapevajte pesme stare v interpretaciji Predraga Gojkovića.

Na blejskem otoku, ki je bil pred kratkim odprt, za javnost prirejajo vsako popoldne od 16.30 do 17.30 ure koncert na orglah. Otoška cerkva je tako postala ena od najbolj privlačnih turističnih točk na Bledu. Vstopnina na koncert znaša le 2 din.

V prvi polovici julija je bilo na Bledu povprečno 3400 gostov dnevno, medtem ko jih je bilo lani ob tem času 3090. Manj je domačih, več pa tujih turistov. Najštevilnejši so bili Nizozemci, nato Nemci, Angleži, Amerikanci in šele nato Italijani in Avstrijci. Slednji prevladujejo v izletniških skupinah.

V Gorjah so pravkar zaključili z obiranjem ribezna. Na Kmetijski zadrugi Bled, ki je glavni odkupovalec tega pridelka pravijo, da bi bila letina rekordna, če ne bi bilo spomladanske toče. Računajo, da bo celoten pridelek presegel 150 ton. Lani je zadruga odkupovala kilogram ribezna po 5.30 din letos pa plača po 9 din. Med 700 nabiralci, kolikor naj bi jih bilo, je bilo tudi veliko pridnih rok z Jesenic. Vsak obiralec je prejel 2 oz 3 din za kilogram nabranega ribezna. Posameznik nabere, če je dovolj spreten, dnevno tudi več kot 30 kg.

Na državnem prvenstvu v smučanju na vodi, ki je bilo na jezeru pri Titovem Velesu v Makedoniji, so se najbolj izkazali tekmovalci iz Elana. V skokih je bil prvi Finžgar, v kombinaciji pa Deteček. Finžgar je postavil tudi nov državni rekord 31,88 m.

Na državnem prvenstvu v kolesarstvu, ki je bilo prejšnji teden na 100 km dolgi krožni progi Kranj—Preddvor—Kranj, se je med 99 tekmovalci posebno izkazal mladi blejski kolesar Rakuš, ki je bil tretji. Blejska ekipa je zasedla četrto mesto.

Intenzivna gradnja stanovanj v tovarni verig Lesce

V zadnjih nekaj letih so se notranje razmere v tovarni Veriga v Lescah bistveno zboljšale. O tem pričajo ne zgolj spodbudne številke o povečanju in razširitvi proizvodnje in višji osebni dohodki, marveč tudi precejšnja skrb in razumevanje samoupravnih organov in uprave podjetja za socialne, kulturne in rekreacijske probleme in sploh za višji družbeni standard članov kolektiva.

Posebno pozornost so posvetili reševanju stanovanjskih potreb. Lani so dogradili dva stanovanjska bloka s 24 družinskimi stanovanji. Za to gradnjo so porabili nekaj nad šest milijonov din. Letos pa je v gradnji še en blok z 12 stanovanji in sodoben samski dom s 54 posteljami. V samskem domu, ki bo namenjen njihovim delavcem bo 27 komfortnih sob s predsohami, niše za kuhinje in sanitarije. V pritličju doma bodo ure-

dili prostore za razstavljanje in prodajo lastnih izdelkov.

Za izgradnjo samskega doma bodo vložili predvidoma 3 milijone din.

Poleg sredstev za gradnjo družbenih in samskih stanovanj podjetje kreditira svoje delavce, ki gradijo zasebna stanovanja in hiše. Po sprejetem pravilniku lahko dobi kredit vsak zaposleni član kolektiva, ki je dokončal tretjo fazo gradnje. Posamezniku dajo 70.000 din; dvem zaposlenima skupaj pa 84.000 din posojila. Doslej so odobrili posojila že 18 posilcem v znesku nad milijon dinarjev. Celotna naložba za stanovanjsko gradnjo pa znaša že čez 100 milijonov din.

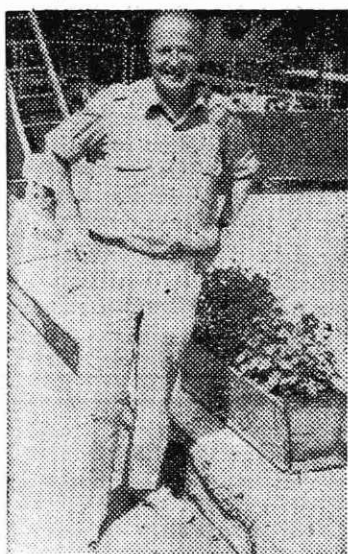
Te dni zaključujejo tudi dela na kanalizacijskem omrežju celotnega zazidalnega zemljišča, kjer so ali pa se bodo v prihodnje gradile družbena in zasebna stanovanja za delavce podjetja.

JR

Občinski praznik — spomin na prve žrtve oboroženega boja z okupatorji

Prvega avgusta praznujemo občinski praznik, ki nas spominja na večjo partizansko akcijo in oborožen spopad z Nemci na Obranci, v katerem sta padla Viktor Arzenšek in Ferdo Koren. Žive priče tega pomembnega dogodka med narodnosvobodilno borbo so samo še štiri. Eden od štirih je Roman Stana, ki je bil obratovodja šamotarne, sedaj pa je upokojen.

Takole nam je pripovedoval:

Stana Roman

»V okolici Jesenic so se pojavili partizani kmalu po prihodu okupatorja. Po napadu Nemcev na Sovjetsko zvezo, se je število borcev še povečalo. Junija in julija 1941. leta so bile v hribih okoli Jesenic tri partizanske skupine. Stane Bokal je vodil skupino na Črnem vrhu, na Mežakliji je bil vodja Jože Finžgar, Jože Gregorčič pa je vodil skupino na Hrastniku.

Te tri skupine so se združile julija. Točnega datuma se ne spomnim več, dobro pa se še spomnim 29. julija 1941, ko je bil sestanek okrožnega komiteja za jeseniško področje. Takrat so nas Nemci prvič napadli. Pri tem napadu ni padel nihče, eden od tovarišev pa je po zelo čudnem naključju dobil kroglo v peto. Kako mu je bilo ime ne vem, vem le, da je bil po poklicu kovač.

Tisti dan je bil pri nas tudi Tomaž Verdnik, kasnejši narodni heroj. Naše taborišče je bilo nad Babo nad Poljanami. Zaradi možnosti boljše obrambe je bilo narejeno v polkrogu.

V noči od 31. julija na 1. avgusta 1941 smo šli v akcijo. Naš cilj je bil minirati zgornji, glavni in spodnji zasilni most, ki so ga naredili Italijani, ko so speljali nekako obvoznico potem ko je bivša jugoslovanska vojska ob umiku razstrelila most glavne ceste v Mostah.

Eksplziv za to akcijo nam je preskrbel Riček, ki je bil

takrat minerec v kamnolomu. Akcija je bila, lahko bi rekel, natančno organizirana. Kot je bilo vnaprej dogovorjeno, je bil Riček z eksplozivom in zažigalno vrvico točno ob določenem času na Potokih.

Operativno nas je pri tem vodil Jože Gregorčič, ki je postal po združitvi vseh treh skupin komandir te jeseniške čete.

Za vodiča na terenu pa je bil Stane Kersnik-Jelovčan. Pri miniranju so bili eni na straži, drugi pa smo pomagali pritrjevati in povezovati mine. Ko je bilo vse nared, smo se umaknili proti Potokom. Bili smo daleč, ko je na vso moč počilo. Pri tem je spodnji most povsem razneslo, zgornji pa je bil le poškodovan.

Minilo je dobrih deset minut, ko je z Jesenic že privozil zelo osvetljen tovornjak z vojaštvom. Svetili so na vse strani, a sledi za nami niso našli. Medtem smo šli čez Savo na Dobravska polja, čez most, ki je bil nekoč narejen nad Savo pod Potoki. Sedaj je ta prostor pod vodo umetnega jezusa hidrocentrale v Mostah.

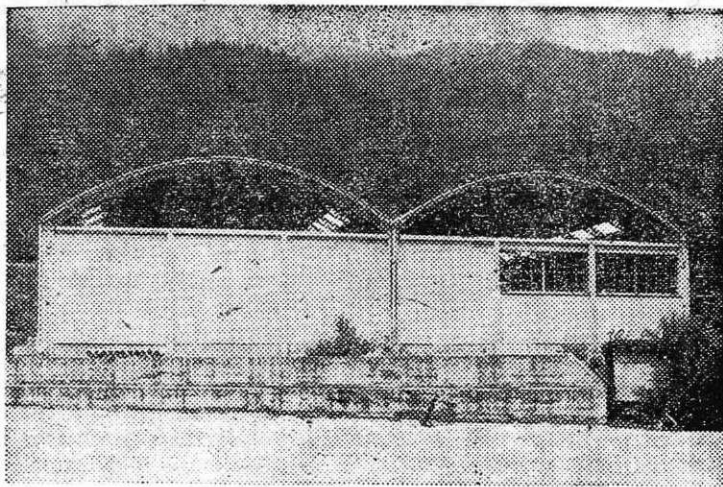
Kot bi nekaj slutil, nas Jelovčan ni peljal po isti poti, kot smo prišli z Mežaklje. Ko smo prišli, pod naše taborišče nad Babo, smo zaslišali strele. To je bilo opozorilo, da so ga napadli Nemci. Pohiteli smo proti taborišču, kjer smo že od daleč zagledali Nemce. Takoj smo si poiskali kritje in začeli streljati na sovražnika. Policisti so bili razumljivo presenečeni, ker je začelo pokati za njimi. Z nekaj mrtvimi so se v neredu umaknili. Pozneje smo zvedeli, da jih je v naše taborišče pripeljal Koritnik poštar z Javornika, ki smo ga pred par dnevi videli v naši bližini, pa temu nismo posvečali posebne pozornosti.

V taborišču sta prva zagledala prihajajoče Nemce Franc Papler, ki je pozneje padel in Franc Božič, danes direktor Športmetala na Jesenicah. Pozneje so nam povedali, da so se pred policisti umaknili v skale. V taborišču sta bila tudi Viktor Arzenšek in Ferdo Koren, ki sta imela na skrbi radiosprejemnik in sta nas obveščala o novicah po svetu. Med umikom iz taborišča sta namesto po zgornji, šla po spodnji poti in to je bilo zanju usodno. Policisti so ju pokesili. Padla sta kot prve žrtve v boju z okupatorjem na jeseniškem področju in tudi na področju Gorenjske. Njuno ime je tako postalo zapisano v zgodovini našega boja.

Ko so se naši, ki so med akcijo v Mostah ostali v taborišču, iz njega umaknili, so policisti prevrnili vse v njem. Z bajonetj so prevrtali vso posodo, predno smo jih mi napadli. Pred nekaj dnevi smo si to taborišče ogledali. V njem smo še našli nekaj preluknjane posode.

Naše taborišče je bilo tako odkrito in zato smo se morali umakniti od tod. Šli smo na Pokliuko. Tam nas je komandir Gregorčič učil pesem Črnolaska, ki se jo je naučil v Španiji, kjer se je pred tem boril kot španski borec. Od tod smo se mimo Bohinjske Bele premaknili na Kupljenik in od tam na Jelovico. Tu smo se združili z leščansko četo, ki jo je vodil Tonček Dežman, kasnejši narodni heroj.

Tu je Roman prenehal s pripovedovanjem. S tem je namreč opisal prvo poglavje začetka oboroženega boja z okupatorjem na področju jeseniške občine. S svojo krvjo pa sta se v prvo poglavje oboroženega boja proti okupatorju vpisala Viktor Arzenšek in Ferdo Koren.

Nov obrat ELIM na Hrušici (ne ISKRE, kakor smo pred časom napačno poročali)

ELIM v novih prostorih

V soboto, 29. julija, ob 13. uri bodo v bližini bivše železniške postaje na Hrušici izročili svojemu namenu novo proizvodno halo, v kateri bo dobilo nujno potrebne prostore podjetje Elektroindustrijska montaža Jesenice.

Hala, ki jo gradi grad. podj. Gorica, bo v celoti urejena konec avgusta, tako da bo podjetje imelo tudi primerne poslovne prostore. V novi hali bodo pridobili 1773 kvadratnih metrov površine tako, da bodo v bodoče še lahko razvili njihovo osnovno dejavnost: elektro stikalno in razdelilno tehniko. Obdržali bodo tudi še prostore na cesti Železarjev s skupno 250 kvadratnimi metri površine, kjer bodo imeli montažno skupino za elektroinstalacije v industriji in gradbeništvu, medtem ko bodo izpraznili prostore v bivši Svetetovi hiši.

Podjetje, ki je začelo s popravilom elektromotorjev se je v zadnjih letih povsem preusmerilo v izdelavo razdelilnih omar in stikalnih plošč, vse več pa imajo tudi naročil za montažna dela v industriji in na novih objektih. Zato uspešno sodelujejo z Železarno, sklenili so kooperacijsko pogodbo z Iskro, z nekaterimi elektro podjetji in pa seveda z gradbenima podjetje-

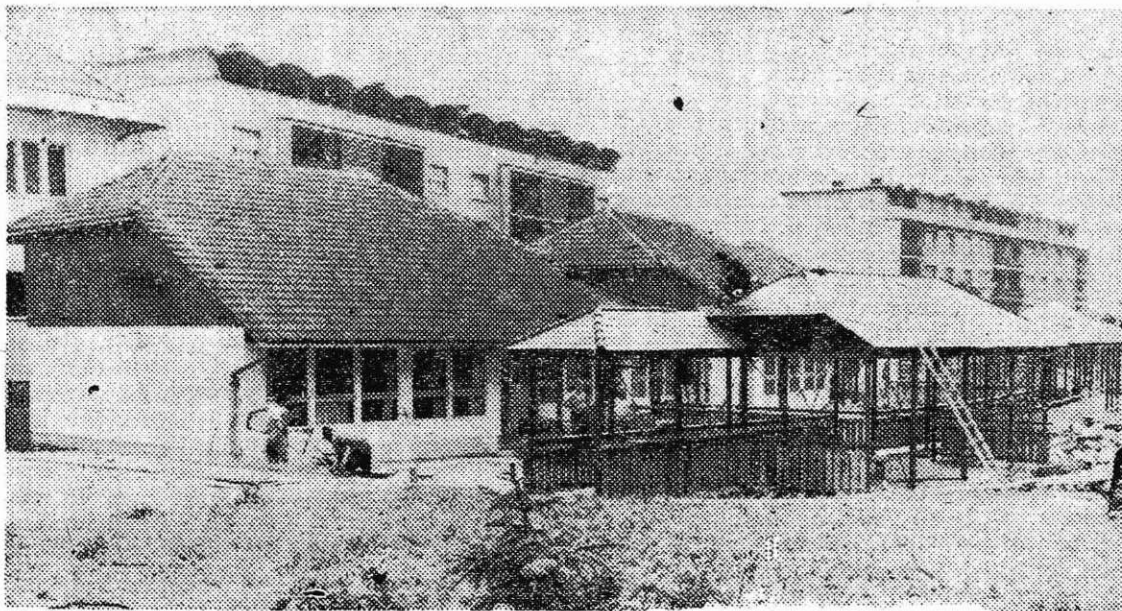
ma Sava in Gorica. Pred letom dni so začeli tudi z montažo centralno ogrevalnih naprav. Tako so povsem opustili popravilo elektromotorjev, ostal je le še servis gospodinjstva.

Število zaposlenih se je od 43 v letu 1970, trenutno dvignilo na 80. Sami skrbijo za potreben kader, saj imajo trenutno 18 vajencev, vsako leto pa jih 5 do 10 izučijo za dela, ki jih opravljajo. V perspektivnem programu imajo zapisano še nadaljnje povečanje števila zaposlenih tudi z možnostjo priučevanja in pa seveda tudi povečanje realizacije saj predvidevajo da bodo od lanske 7.230.000 din (letos upajo na 10 milijonov) v letu 1985 prišli že na 20 milijonov realizacije.

To pa bodo z novimi prostori in pa z vedno večjim povpraševanjem po njihovih uslugah in izdelkih tudi lahko dosegli. Trenutno imajo nekaj težav, saj je edino Elim poleg Železarne v naši občini z blokiranim žiro računom. Tudi pri njih imajo več dolžnikov, kot pa je njihovih obveznosti do drugih in če bi lahko izterjali zaslužen, bi tudi težave odpadle.

Naj še dodamo, da zaposleni v podjetju želijo prispevati k stabilizaciji. Vse potrebne elektro instalacije v novi hali bodo opravili v lastni režiji, delavci pa so zato pripravljeni žrtvovati tudi proste sobote. Tak kolektiv pa je jamstvo za nadaljnji razvoj.

T. L.

Včeraj so na Plavžu izročili svojemu namenu novo vzgojno versivno ustanovo

Dopisujte v Železarja

Dali so življenja a še žive

Padli so kot junaki, kri je tekla po Mežakliji, Pokljuki, Jelovici, na Primorskem, Dolenjskem, Koroškem, Štajerskem, po vsej Jugoslaviji.

Nikdar ne moremo pozabiti imen: Andreja, Poldeta, Viktorja, Ludvika, Ferdota, Joža in tisoče drugih.

Morda ste videli tovariši, umirati junaka — borca zadetega od sovražne krogle, ki je poslednjikrat poljuboval domačo zemljo. In njegov zadnji nasmeh? Ali ste slišali njegove šepetajoče besede: »Borite se dalje in uničite ti stega, ki mi je ubil očeta, pregnal družino — mater in otroke, uničil dom.«

Spomin nanj je, na naše mrtve borce, borce za novo lepšo Jugoslavijo, Jugoslavijo, v kateri mora biti bratstvo in edinstvo naših narodov vedno ena od osnovnih načel sleher-

nega državljana in ta spomin nam mora ostati živ zgled, ki nas spodbuja k novemu poletu in ki nam ga danes začrtuje Zveza komunistov.

V spomin na te padle borce danes nosijo razne šole, društva in organizacije njihova imena. In ena izmed teh je fotoamaterski klub Jesenice, ki nosi ime po Andreju Prešernu, po domače Remarjevemu Andrejcu, ki je padel 19. 9. 1941 zaradi izdajstva za Mejo dolino pod Klekom.

Ceprav je stanoval v Podhomu 70 — Grabnu ali bolje na koncu Poljan, je pripadal Jesenicam ne le kot fotograf, vedno z rdečo ruto okoli vratu, ampak kot delavec takratne KID.

Letos praznuje fotoamaterski klub Andreja Prešerna 20-letnico odkar nosi njegovo ime. Ob tej priložnosti organizi-

rajo razstavo fotografij, najbolj zaslužni člani pa bodo prejeli priznanje — plaketo Andrej Prešern. Razstava, ki je prirejena tudi v počastitev občinskega praznika 1. avgusta, se bo pozneje prenesla še v Radovljico in Andrejev domači kraj Gorje.

Življenje Andreja Prešerna je bilo življenje proletarca, polno težav, brezposelnosti, zaporov in na koncu še internacija.

Zelo zanimivo je, kar piše v svojih spominih, da je bil kot rezervist takoj po 1. svetovni vojni vpoklican k vojakom v Ljubljano, vendar so ga kmalu zaprli in je bil 11. 6. 1920 ob 13. uri po enem letu izpuščen z jetniške palače, kakor jo imenuje sam.

Iz knjige Boj pod Triglavom, ki jo je napisal Ivan Jan-Srečko in je posvečena boju Gorjancev proti okupatorju, je razvidno, da je na Andreja že takrat vplivala ideja oktobrske revolucije v Rusiji.

Konec leta 1920 se je zaposlil v tovarni KID na Dobravi. Takoj je pričel ne le z organizacijo delavsko kulturnih društev, ampak je tudi že med delavci razširjal letake o oktobrski revoluciji in da se je lažje gibal tudi med ostalimi ljudmi v Gorjah, na Dobravi, v Zasipu in drugih bližnjih vaseh, si je nabavil fotoaparatus (ki je shranjen v tehničnem muzeju Železarne — oddelku NOB) in fotografiral. Poleg tega je bil tajnik Svobode v Spodnjih Gorjah in aktiven član Svobode na Jesenicah.

Kmalu je postal član Rdeče pomoči, zato in zaradi njegovega revolucionarno-agitacijskega dela je bil ob likvidaciji tovarne na Dobravi 26. 11. 1936 obračunan in tri leta brezposelnosti so bila za njega in njegovo družico Nežko, ki je še poleg tega bolehal, izredno težavna.

Da je lahko preživel družino, se je posvetil fotografiranju in postal takrat izredno znan in priznan fotograf. In tudi njegova šegavost in vedrina — poštenost sta mu dala izredno priljubljenost.

Pri tem pa ni pozabil na svoje članske obveznosti, v Svobodi, zato je bil večkrat klican na zaslišanje h gorjanski žandarmariji. Da mu je olajšalo takratno težavno življenje, mu je partijska organizacija preskrbela zastopstvo pri trgovcu komunistu Krašovcu in pri komunistu Stanetu Bokalu. Tako so se njegove življenjske razmere nekoliko izboljšale.

Dne 9. 10. 1939 je bil sprejet nazaj na delo v KID, in sicer v mehanično delavnico. Tudi tu je nadaljeval svoje partijsko delo, zato je bil januarja 1941 interniran v Ivanjico. 25. junija 1941 je odšel v partizane, kjer je 19. 9. 1941. leta padel na Pokljuki. Na željo domačih leži še vedno tam, ob njem pa spominsko obeležje, ki spominja in opominja.

Prireditve ob občinskem prazniku

V okviru praznovanja 1. avgusta, praznika občine Jesenice, bodo naslednje kulturne prireditve:

— v soboto 29. 7. ob 18. uri v mali dvorani Delavskega doma na Jesenicah otvoritev kolektivne razstave slik članov DOLIK;

— v ponedeljek, 31. 7. ob 17. uri KONCERT pihalnega orkestra jeseniških železarjev v parku Podmežakljo;

— v ponedeljek, 31. 7. ob 18. uri otvoritev razstave umetniške fotografije članov foto kluba Andrej Prešern v delavskem domu na Javorniku;

— v ponedeljek, 31. 7. ob 18. uri otvoritev razstave plastik kiparja Draga Koširja v avli občinske skupščine;

— v torek, 1. 8. ob 17. uri KONCERT pihalnega orkestra jeseniških železarjev v vrtu društva upokojencev na Javorniku.

1. Skupščina občine Jesenice in vodstva občinskih družbeno političnih organizacij občine Jesenice pozivajo vse delovne organizacije in občane — lastnike stavb, da v počastitev prvega avgusta — praznika občine Jesenice razobesijo zastave in to že 28. julija 1972.

2. Skupščina občine in družbeno politične organizacije občine Jesenice vabijo vse občane, da se udeležijo koncertov. Obenem vam ob občinskem prazniku čestitamo in želimo še več delovnih in osebnih uspehov.

Skupščina občine Jesenice
Občinska vodstva družbeno političnih organizacij občine Jesenice

Odbor kokrškega odreda obvešča in vabi

vse borce kokrškega odreda, aktiviste nekdanjih okrožij Kranj, Jesenice in Kamnik, svojce padlih borcev te enote ter predvsem mladino in ostalo prebivalstvo k udeležbi praznovanja tridesetletnice te enote. Prireditve se bodo vrstile takole:

28. 7. 1972 ob 17. uri otvoritev razstave o organizacijskem razvoju kokrškega odreda v Trzinu.

29. 7. 1972 ob 10. uri odkritje spominske plošče kokršskemu odredu v Dragi pri Begunjah.

30. 7. 1972 ob 11. uri odkritje plošče kokršskemu odredu na Kališču pod Storžičem.

Od 1. do 5. 8. 1972 obiskovanje spominskih obeležij in krajev, kjer so se borile enote kokrškega odreda ter polaganje vencev.

6. 8. 1972 ob 10. uri v Trzinu zbor kokrškega odreda, združen s parado in zborovanjem vsega prebivalstva ter s praznovanjem občinskega praznika.

Govoril bo Vinko Hafner, nekdanji politkomisar I. grupe odredov, v katerega je 1942. leta spadal tudi kokrški odred.

Sledil bo bogat program, v katerem bodo poleg tržiške godbe na pihala ter pevskega zbora iz Dupel nastopali še pevci in recitatorji: Ladko Korošec, Jože Zupan, Jože Logar, Anka Ahačič, na klavir bo spremljala prof. Olga Eržen.

Zbor za borce kokrškega odreda je ob 9. uri na nogometnem igrišču v Trzinu. Posebnih vabil ne bo.

Po kulturnem programu srečanje udeležencev in zabava.

Vsi toplo vabljeni!

Fotoamaterji za občinski praznik

Marljivi fotoamaterji foto kluba Andrej Prešern Jesenice, organizirajo v počastitev občinskega praznika občine Jesenice — 1. avgust, razstavo fotografij svojih članov.

Razstava je posvečena bivšemu članu, prvoborcu Andreju Prešernu, po katerem ima tudi klub svoje ime. To ime nosi foto klub že 20 let. Sedaj so izdelali plaketo z likom Andreja Prešerna, katero bodo podeljevali zaslužnim članom in za dosežene uspehe na razstavah.

Na razstavi se bo predstavilo 21 avtorjev s 101 fotografijo. Med njimi je več znanih amaterjev, sovrstnikov Andreja Prešerna, kakor tudi mladi, obetajoči mladinci.

Pokroviteljstvo sta prevzela predsednika občine Jesenice in Radovljica.

Otvoritev razstave bo v ponedeljek, dne 31. 7. 1972, ob 18. uri v delavskem domu na Javorniku in bo odprta od 6. 8. vsak dan od 9. do 12. ure in od 16. do 19. ure.

Andrej Prešern

Za pevce Jeklarja enomesečni oddih

Jeklar, pevski zbor jeseniških železarjev, je z nastopom na proslavi Prešernove brigade in jeseniško-bohinjskega odreda v Bohinju, zaključil pevsko sezono 1971/72. Poleg dveh rednih pevskih vaj tedensko je imel Jeklar v minuli sezoni v skupnem deset nastopov. Od tega kar štiri samostojne koncerte, eno gostovanje v Avstriji in nastope na raznih prireditvah, oziroma proslavah. Samostojne koncerte so imeli v Storah, v Gorjah, v domu upokojencev na Javorniku in v domu upokojencev na Jesenicah, gostovanje v tujini pa na jubilejnim koncertu v Ferndorfu v Avstriji. Za vestno in plodno delovanje v minuli sezoni bodo pevci Jeklarja pričelom prihodnje sezone nagradjeni z avtobusnim izletom v Crikvenico.

Po enomesečnem oddihu bo zbor obnovil naštudirani program za gostovanje v Trbovljah, na Ravnah na Koroškem in v Šent. Jakobu na

Koroškem. Zbor, ki šteje 35 rednih pevcev, bodo skušali pričelom nove sezone pomnožiti z mladimi pevci. Naštudirali bodo nov koncertni program in nastopali v sezoni 1972/73 v novih oblekah, za nabavo katerih je odobrila potrebna sredstva železarna Jesenice. Jeklar se bo pripravil tudi na primeren sprejem moškega pevskega zbora tovarne heraklita iz Ferndorfa v Avstriji, ki bo v jeseni gostoval na Jesenicah. V Trbovljah pa bo navezal stike za vsakoletno izmenjavo gostovanj Trboveljskega slavčka na Jesenicah in Jeklarja v Trbovljah. Za prihodnjo sezono ima Jeklar v načrtu tudi snemanje za RTV Ljubljana. Po enomesečnem oddihu čaka torej Jeklarja pestra nova pevška sezona, ki jo bodo izvedli le z rednim obiskovanjem pevskih vaj, vestnim študijem in moralno ter materialno podpora vseh, ki so odgovorni za kulturno dejavnost na Jesenicah.

Jezikovni pogovori

Nekaj številč nazaj smo govorili o predlogih in ugotovili, da v zvezi z njimi kar precej grešimo. Še enkrat si oglejmo najpogostejše primere.

K Ančki grem (na) televizijo.
K Ančki grem gledat televizijo.
Janez naj pride (na) telefon.
Janez naj pride k telefonu.
(Pod) takim pogoji se ne da delati.
V takih pogojih se ne da delati.
Poročilo so mi poslali (skozi) kurirja.
Poročilo so mi poslali po kurirju.
(Glasem) odločbe bo moralo to biti že opravljeno.
Po odločbi bi moralo to biti že opravljeno.
Pritožbe (od strani) gostov so redke.
Pritožbe gostov so redke.
(V slučaju) slabega vremena bo tekma v telovadnici.
Ob slabem vremenu bo tekma v telovadnici.
(Napram) učiteljem se vede popolnoma nevzgojeno.
Nasproti učiteljem se vede popolnoma nevzgojeno.
(V svrhu) izboljšanja kvalitete so poostriili kontrolo.
Da bi izboljšali kvaliteto, so poostriili kontrolo.

Danes pa dodajamo še nekaj novih primerov, katere bi se veljalo zapomniti. Preden nadaljujem, naj omenim tole. Primari v zvezi z nepravilno rabo predlogov so več ali manj izmišljeni, pozorni bralec naših časopisov pa bo kaj kmalu našel podobne primere. Nekaj let sem se je razširila med nami prav grda razvada; mnogi namreč niso več zadovoljni z našimi izdelki, ampak raje hodijo ponje čez mejo, posebno mikavna je Italija in seveda trbiški trg. Splošno znana stvar je, da je tam mogoče barantati o pravi oziroma končni ceni, to pa je včasih prav mikavno in obetavno. Pomudbe z ene in druge strani so včasih tako smešno visoke oziroma nizke, da ni čudno, če bi slišal v množici tole opazko:

Ne pogajajta se toliko (okoli) cene.
Ne pogajajta se toliko o ceni.
Ne pogajajta se toliko za ceno.

V kakršnemkoli času biti oče ali mati ni lahko, danes pa je morda še težje. Živimo v miru, svet mladini nudi vse, veliko dobrega pa tudi slabega, od pesameznikov je veliko odvisno, kako znajo to sprejeti oziroma porabiti v življenju. Starši pa opazujemo in po svojih močeh svetujemo in pomagamo, uspešno ali manj uspešno, odvisno od otrok in staršev. Uspešno izšolati in otroka pripraviti za prvi poklic je največja želja tako staršev kot vzgojitelja. Tako mnogokrat lahko slišimo na ulici, na šolskem hodniku ali doma, ko mati ali oče zatrjuje:

(Na tem) mi je zelo veliko, da sin uspešno zaključi vseh osem razredov.

Veliko mi je do tega, da sin uspešno zaključi vseh osem razredov.

Otrokom napravimo vse, kar vemo, da je v njihovo dobro in korist in sicer že od prvega dne njihovega življenja, če že ne prej. Nekajletnim malčkom so posebno pri srcu pravljice in pravi umetniki moramo biti, da so zadovoljni. Starši radi sprašujemo, katero pravljico želi slišati, ali (od) Janka in Metke ali (od) Mojce Pokrajculje. No, če hočemo, da otrok ne bomo učili napak že v rani mladosti, raje vprašajmo, če želi slišati pravljico o Janku in Metki ali o Mojci Pokrajculji.

V različnih poročilih beremo podobne primere.

Razpravljali so (po) vprašanju nezaposlenosti v občini.

Razpravljali so o vprašanju nezaposlenosti v občini.

Če bo kdo v današnjem času rekel, da je življenje poceni, ga ne bomo vzeli resno, ampak preudarili, kaj ga je privedlo do takih misli. Če bi ta človek malo bolj pristal in pogledal okrog sebe, bi moral kdaj le začuden vzključiti:

Vsak ima pravico (na) življenje.

Vsak ima pravico do življenja.

Eden od največjih problemov današnjega časa je najti pravočasno stanovanje. Čeprav težko, se mnogi odločajo za gradnjo hiše in pogosti so pogovori:

Zanimam se (na) gradnji hiše.

Zanimam se za gradnjo hiše.

Še nekaj primerov si poglejmo:

Oče (na) to ne bo privolil.

Oče v to ne bo privolil.

Varuj se (pred) steklimi psi.

Varuj se steklih psov.

Prihranil si je (na) času.

Prihranil si je čas.

Prelomil je (z) navado.

Prelomil je navado. Ali še boljše:

Odvadil se je.

(Pripomba: Besede v oklepaju pomenijo napačno rabo.)

Za občinski praznik dve razstavi

V soboto, 29. oziroma v ponedeljek 31. julija, bodo ne-
utrudljivi Jeseniški Dolikovci v počastitev občinskega praz-
nika občine Jesenice, odprli kar dve novi likovni razstavi.
V mali dvorani Delavskega doma na Jesenicah bodo v soboto
29. julija ob 18. uri odprli še tradicionalno kolektivno razstavo
likovnih del članov DOLIK. Na predvečer praznika, 31. julija,
prav tako ob 18. uri pa bodo v avli občinske skupščine in
zdravstvenega doma na Jesenicah odprli razstavo plastik ki-
parja — samorastnika DRAGA KOŠIRJA. Ob tej priliki bo
imel tudi kratek koncert vokalni oktet DPD Svoboda France
Prešeren Žirovnica — Breznica.

DRAGO KOŠIR, avtor pla-
stik, ki bodo razstavljene v
avli občinske skupščine, se je
rodil 12. februarja 1921 v Je-
lovcu pri Sodražici. Kot otrok
delavske družine se je izučil
za zidarja, ker drugih možno-
sti ni imel, čeprav je že v
mladosti začel oblikovati les.
Aktivno je sodeloval v narod-

noosvobodilnem boju, danes
pa živi v svojem domačem
kraju. Je tudi član Tabora
slovenskih samorastnikov v
Trebnjem.

Ob njegovi samostojni raz-
stavi v likovnem salonu v Ko-
čevju lansko leto, so o njem
in njegovem ustvarjanju za-
pisali:

»Odrpati človeka od življe-
nja, ki ga živi in ga povabiti
kam drugam, je izredno tež-
ko. Občutili smo, da je Dra-
go Košir, kipar samorastnik,
takorekoč privezan ob svoja
svoja dela, ki so nastajala
daleč od kulturnih središč
med dobrimi in preprostimi
ljudmi, kakor so dobra, pre-
prosta, po vsebini pa zlahka
njegova dela.

Košir naj bi v svojih zre-
lih letih dosegel tisto, o č-
mer je sanjal, za kar se je
pehal, boril in trpel. Tega še
ni dosegel. Računa na prihod-
nost, čeprav s kančkom pesi-
mizma.

Pokazal nam je samo eno-
stran svojega temperamenta,
drugo skriva.

Nič zato, žig, ki ga nosi je
čitljiv: pripada tisti skupini
samorastnikov-kiparjev, ki
jih imenujemo entuziasti, slo-
govno in teoretično pa je v
svojih stvaritvah tako razno-
vrsten, da se njegove pobude
gotova pot uresničevanja ki-
parjeve notranje potrebe.

Kipar bo na Jesenicah raz-
stavil 11 reliefnih plastik in
16 skulptur.

Dolikovcev našim bralcem
najbrž ni potrebno posebej
predstavljati. Delujejo kot
sekcija DPD Svoboda Tone
Čufar Jesenice že neprekinje-
no in kontinuirano od leta
1946. Poleg tega, da Dolikovci
pridno ustvarjajo in se tri-
krat letno s svojimi deli ko-
lektivno predstavijo na Jese-
nicah ter razstavljajo tudi iz-
ven Jesenic, s svojim delom
veliko prispevajo tudi k or-
ganizaciji in izvedbi od 14 do
20 razstav letno drugih av-
torjev na Jesenicah.

Tako kot za vse dosedanje
razstave, je tudi za to raz-
stavo strokovna žirija odbra-
la najboljša dela, ki si jih
ljubitelji likovne umetnosti
lahko ogledajo vsak dan od
9. do 12. in od 16. do 19. ure,
do vključno 9. avgusta.

Razstava plastik kiparja
Draga Koširja pa bo odprta
vsak dan od 7. do 19. ure v
avli občinske skupščine in
zdravstvenega doma, od 1.
do 10. avgusta.

Kipar DRAGO KOŠIR pri svojem oblikovanju

Godba na pihala DPD Svoboda Hrušica zelo aktivno deluje. Zadnji čas je nastopala v Planini
pod Golico ob prireditvi za meseca narcis, za dan borca je imela promenadni koncert ob za-
četku praznovanj krajevnega praznika na Hrušici, zadnjo nedeljo pa je igrala na Dovjem ob
razvitu prapora lovske družine Dovje. Njen zadnji nastop je bil 26. julija, ko je imela pro-
menadni koncert pred domom družbenih organizacij na Hrušici. Godbo zavzeto vodi Štefan
Preželj.

BALINANJE

USPEH JESENISKEGA PARA V ITALIJI

V italijanskem rudarskem mestecu Predil je bil v nedeljo, 23. 7., velik mednarodni turnir v balinanju dvojic, na katerem je sodelovalo enaindvajset parov iz Slovenije in Italije. Iz Slovenije so nastopili štiri pari BK Jesenice, dva iz Radovljice, dva iz Postojne, dva iz ljubljanskega Litostroja in enajst italijanskih dvojic iz Predila, Trecenta, Gemone in Boerrisa.

Zmagala je nepričakovano toda popolnoma zaslužno dvojica Jesenic, za katero sta nastopala Ante Bazo in Stan-ko Krivec. Naslednja mesta so zasedli par Radovljice, Trecenta in Postojne.

Od ostalih naših parov je

treba omeniti par Dornik, Dornik, ki sta zasedla šesto mesto. Druga dva jeseniška para, za katere sta igrala Gučanac — Vudrič in Elaršič — Cafuk, nista uspela, da bi se uvrstila med prvih 16 parov. Uspeh Baza in S. Krivca na tako močnem turnirju, kot je bil ta v Predilu je res imeniten uspeh.

C. K.

PRIJATELJSKI TURNIR NA HRUSICI

V nedeljo, 23. 7., je bil na Hrušici prijateljski turnir v balinanju, v počastitev dneva vstaje. Na turnirju so sodelovale tri ekipe iz Mojstrane, Hrušice in Jesenic. Zmagala je ekipa Jesenic pred Mojstrano in Hrušico. Toda omeniti je treba, da ekipa Hrušice ni igrala v popolni postavi. Za ekipo Jesenic so igrali Pregel, Vrhunc, Frelih in Smodiš.

C. K.

O telesnokulturnih skupnostih

Občinska konferenca SZDL Jesenice je organizirala skupaj z občinsko zvezo za telesno kulturo in svetom za šolstvo, kulturo, prosveto in telesno kulturo pri SOB Jesenice, dne 6. 7. 1972, javno razpravo o osnutku zakona o telesnokulturnih skupnostih in zakona o sredstvih za financiranje telesno kulturne dejavnosti v SRS.

V javni razpravi so številni razpravljavci pozdravili osnutek obeh zakonov in hkrati sprejeli naslednje pripombe in stališča:

1. Smatramo, da je potrebno sprejeti oba zakona hkrati še v letu 1972. Na ta način bi mogli pravočasno pristopiti organizacijsko in kadrovske k formiranju skupnosti. Zakon o financiranju pa bi omogočil nemoteno delovanje osnovne dejavnosti v letu 1973 in vplival na jasnejšo situacijo glede proračunske politike družbeno političnih skupnosti.

2. Z zakonom bi morali urediti tudi vzdrževanje športnih objektov v okviru proračunskih sredstev družbeno političnih skupnosti, kot sestavni del komunalnih objektov. Prav tako je tudi odprto vprašanje nadaljnjega financiranja novih športnih objektov in investicijske politike na področju telesne kulture. Zato predlagamo, da se 8. člen zakona o telesnokulturnih skupnostih, peti odstavek, dopolni tako, da se glasi: — skrbi z družbeno politično skupnostjo za materialne in druge pogoje...

3. Pri financiranju telesnokulturnih skupnosti 17. čl., druga točka, ki govori o dotacijah družbeno političnih skupnosti smatramo, da je potrebno še nadalje enotno tako na nivoju republike kakor tudi pri družbeno političnih skupnostih zagotoviti proračunska sredstva za telesno kulturo.

4. V javni razpravi je bilo poudarjeno, da je potrebno v drugem členu, drugi odstavek, zakona o telesnokulturnih skupnostih, bolj točno opredeliti osnovno dejavnost telesne vzgoje, športa in športne rekreacije. Smatramo, da moramo navesti katere osnovne organizacije spadajo v okvir telesne kulture. To vprašanje je neenotno urejeno v republiki in tudi po občinah. V kolikor to ni mogoče v samem zakonu bolj točno opredeliti je potrebno to vprašanje urediti s statuti.

5. Predlagamo, da se tretji člen zakona o sredstvih za financiranje telesnokulturne dejavnosti, ki se nanaša na delitveno razmerje spremeni tako, da odpade od 0,39% na republiško telesnokulturno skupnost največ do 0,09%. Spremembo delitvenega razmerja predlagamo predvsem zato, ker smatramo, da je v občinah, kjer je telesna kultura dosegla optimalne možnosti razvoja, potrebno zagotoviti večja finančna sredstva za osnovno dejavnost.

6. Prav tako smo v razpravi ugotovili, da je potrebno drugemu členu v zakonu za financiranje, bolj jasno razčleniti financiranje programov telesnokulturne dejavnosti. Ugotavljamo namreč, da se lahko pod razumevanjem osnovne dejavnosti skrivajo drugi interesi, zlasti financiranje nekaterih športnih objektov in drugih dejavnosti, ki ne sodijo v okvir osnovne dejavnosti.

Poleg navedenih stališč in pripomb smo v razpravi omenili tudi problem funkcioniranja in nadaljnjega delovanja republiških strokovnih zvez. Smatramo, da so te strokovne zveze zelo drage in s svojo dejavnostjo znatno obremenjujejo družbeno sredstva. Njihov odnos ni vedno najboljši do osnovnih organizacij, ker delujejo še vedno nad njimi in niso razčističeni tudi odnosi njihovega delovanja v ZTKS. Mislimo, da bi moral biti odnos strokovnih zvez v enakem položaju kot je odnos osnovnih organizacij v občinskih zvezah. Na ta način bi lahko tudi republiška telesnokulturna skupnost bolj racionalno odmerjala finančna sredstva strokovnim zvezam, ki ne predstavljajo osnovne dejavnosti.

K O Š A R K A

Jesenice : ZRN 50:94 (17:51)

V četrtek, 20. julija so ljubitelji košarke imeli priložnost videti pod jeseniškimi koši olimpijsko reprezentanco ZRN, ki je pred okrog 500 gledalci premagala Jesenice z rezultatom 50 : 94.

Dvanajst izbranih košarkarjev ZRN, se že nekaj časa pripravljajo v Kranjski gori. Pravzaprav imajo pri nas zaključne priprave, kajti že približno pred dvema letoma so se zbrali na skupnih pripravah za olimpiado. Na nedavnem turnirju v Münchnu, so presenetljivo premagali popolni reprezentanci Italije in ČSSR, medtem ko so si sovjetski reprezentantje zmago zagotovili z izrednimi napori.

V zadnjem času je Nemcem forma nekoliko padla, tako, da na Jesenicah niso pokazali vsega.

Zal pa so popolnoma izven forme tudi naši košarkarji, ki so pred to tekmo trenirali le trikrat, za kondicijo tako, da so bili vsi igralci od napornih treningov precej utrujeni. To velja predvsem za prvi polčas, ko so dosegli le sedemnajst košev.

Vendar pa so v drugem delu prišli na račun verjetno

tudi gledalci, saj so bili Jeseničani popolnoma enakovredni gostom in so drugi del izgubili le z desetimi točkami.

Najboljša pri naših sta bila Vujačić in gost iz Ljubljane Lorbek, na čase pa je dobro igral tudi Vauhnik.

Koše za Jesenice so dosegli: Vauhnik 14, Bunderla 4, Božič 12, Lorbek 13, Bizjak 2, Čampa 4, Vujačić 2.

Dva nova kandidata za košarkarske trenerje

V KK Jesenice se že vrsto let čuti pomanjkanje strokovnih kadrov, ki bi trenirali ekipe tega kluba. Pred nekaj leti so sicer že šolali štiri trenerje, ki pa so klub zapustili še pred koncem šolanja ali pa zaradi drugih obveznosti niso mogli prevzeti dela.

Prejšnji teden pa sta se iz Ljubljane vrnila igralca KK Jesenic Seršen in Jeršin, ki sta se na stroške občinske zveze za telesno kulturo in košarkarskega kluba, udeležila enotedenskega seminarja za košarkarske trenerje.

Kot zanimivost velja omeniti, da je bila tekma odigrana z žogo iz usnja. S takšno mi žogami bo odigran ves olimpijski turnir v Münchnu. Jeseniški košarkarji nadaljujejo s pripravami za nadaljevanje prvenstva. V prihodnjem mesecu pa bodo odigrali več prijateljskih tekem.

Ljubitelji košarke bodo imeli priložnost videti na delu nekaj kvalitetnih ekip iz druge zvezne lige, morda pa bo na Jesenicah gostovalo tudi kakšno moštvo iz prve lige.

Košarkarji bodo skrbeli, da bo avgusta pod streho jeseniške hale izredno živahno.

B. r.

Delovni načrt seminarja je bil izredno obsežen tako, da so kandidati sledili predavanjem kar sedem do osem ur dnevno.

Šolanje pa s tem seminarjem še ni končano, kajti jeseni se bodo kandidati za pet zbrali v Ljubljani, nato pa bodo na šolskem centru za telesno vzgojo v Ljubljani opravljali izpite iz šestih predmetov.

Oba kandidata iz naše občine sta že pričela delati v klubu, kjer sodelujeta pri pripravah jeseniških ekip za jesenski del tekmovalnj.

B. r.

Poletno smučarsko prvenstvo

Smučarsko društvo Jesenice je na dan vstaje 22. 7. organiziralo poletno prvenstvo Slovenije v slalomu. Prireditelj je sodila obenem v okvir športnih prireditev ob občinskem prazniku.

Na plazu pod Prisojnikom v neposredni bližini koče Na gozdu, je za republiško prvenstvo v slalomu štartalo več kakor 80 tekmovalcev iz vse Slovenije. Na štartu so se zbrali vsi najboljši tekmovalci v vseh kategorijah. Pravico nastopa pa so imeli le tekmovalci od 1.—3. razreda in tekmovalke od 1.—5. razreda. Najstarejši zastopstvo je imelo Smučarsko društvo Jesenice saj je zanj nastopilo več kot četrtino vseh tekmovalcev.

Zelo uspešno so nastopili člani SD Jesenice saj so, zasedli prav vsa najboljša mesta enako tudi mlajši mladinci. Manj zadovoljni smo z nastopom starejših mladincev. Isto pa velja tudi za vse ženske kategorije. Naše barve je v ženski konkurenci zastopala le ena predstavnik.

Tekmovanje je potekalo v zelo dobrih pogojih, tudi vreme je bilo tekmovalcem naklonjeno. Proga je nudila vsem tekmovalcem enake pogoje saj je plaz zelo zbita snežna gmeta. Proga je postavil Jože Klinar in jo zakoličil z 42 vrati. Tekmovalci so morali progo prevoziti dvakrat.

Že v prvi vožnji se je pokazalo, da so tekmovalci favoriti izredno izenačeni. Eno

sekundo prednosti si je priboril Gašperšič pred Jakopičem prav toliko pa slednji pred olimpijcem Kavčičem. Tudi ostali so zaradi majhnih razlik imeli še vse šanse za doseg dobrega mesta v drugi vožnji. V drugem teku je bil boj še hujši. Gašperšič je z mirno in preudarno vožnjo uspel zadržati prvo mesto pred Jakopičem. Najbolj drzno pa je vozil v drugem teku Stravs. S to vožnjo mu je uspelo da je potisnil Kavčiča na 4. mesto in s tem zaokrožil pravo zmagovalstvo med člani. Posebno priznanje zaslužijo še prav vsi mlajši mladinci, ki so društvu priborili prva 4 mesta, posebej še, ker so časovno zelo blizu članskim rezultatom.

Konkurenca med dekleti je bila znatno slabša. Omembe vredno je tudi to, da sta imeli tako st. mladinka kot tudi mlajša boljši čas od najboljših plasirane članice.

Tekmovanje, ki ga je izvedlo Smučarsko društvo je bilo izvedeno brez napak in zastonj. Delegat SZS je za vzornost organizacijo društva dal znak zahvale posebno priznanje SSJ.

Rezultati: mlajše mladinke 1. Črešnar (Branik) 80,2, 2. Kotnik (Fužinar) 90,1, 3. Vagner (Olimpija) 91,0; starejše mladinke: 1. Jež (Fužinar) 75,2, 2. Pikon (Radovljica) 82,9, 3. Gazvoda (Jesenice) 83,4; članci: 1. Matvoz (Fužinar) 83,6, 2. Mikež (Radovljica) 109,0; mlajši mladinci: 1. Šobek (Jesenice) 73,8, 2. Polajnar (Jesenice) 75,8, 3. Oblak (Jesenice) 79,3, 4. Peskar (Jesenice) 79,9; starejši mladinci: 1. Lovšin (Olimpija) 72,7; članci: 1. Gašperšič (Jesenice) 70,6, 2. Jakopič (Jesenice) 70,8, 3. Stravs (Jesenice) 70,9, 4. Kavčič (Olimpija) 71,3, 5. Pesja (Jesenice) 71,9. L. L.

Razpis nagradne križanke

Današnja skandinavski križanka je nagradna. Za reševalce s pravnimi rešitvami, razpisujemo naslednje nagrade:

ena nagrada	100 din
dve nagradi po	70 din
tri nagrade po	50 din
štiri nagrade po	30 din

Vsak lahko sodeluje pri žrebanju le z eno rešitvijo, ki naj jo pošlje v kuverti, na katero poleg naslova Uredništvo Zvezarja, napiše še nagradna križanka.

Rešitve vpišite v izrezan lik križanke s tiskanimi črkami in čitljivo ter nam jih pošljite do vključno 9. avgusta do 12. ure. Rešitvam ne prilagajte nobenih drugih dopisov.

Kaj bodo gledali v kinu

Kino RADIO

29. in 30. julija amer. CS barvni film **MALI IN VELIKI MOŽ**, v režiji Arthur Penn, v gl. vlogi Faye Dunaway, ob 17. in 19. uri.

31. julija in 1. avgusta dan. CS barvni film **JAZ ŽENA**, III. del, v režiji Mac Ahlberg, v gl. vlogi Gun Falk, ob 19. uri.

2. avgusta amer. CS barvni film **MALI IN VELIKI MOŽ**, ob 19. uri.

3. in 4. avgusta amer. barvni film **AVTOSTOPERKA**, v režiji Peter Hall, v gl. vlogi Rod Steiger, ob 19. uri.

5. avgusta ital. CS barvni film **DO ZADNJE KAPLJE KRVI**, v režiji John Byrd, v gl. vlogi Graig Hill, ob 17. in 19. uri.

Kino PLAVZ

29. in 30. julija dan. CS barvni film **JAZ ŽENA**, III. del, ob 18. in 20. uri.

31. julija in 1. avgusta amer. CS barvni film **MALI IN VELIKI MOŽ**, ob 20. uri.

2. in 3. avgusta amer. barvni film **DVA BREZ ŽENE**, ob 20. uri.

4. avgusta dan. CS barvni film **JAZ ŽENA**, III. del, ob 20. uri.

5. avgusta franc. italij. barvni film **MORA ZA UBIJALCA**, ob 18. in 20. uri.

Kino DOVJE

29. julija ital. CS barvni film **PERVERZNA ZGODBA**.

30. julija franc. barvni film **MAMILO**.

5. avgusta dan. CS barvni film **JAZ ŽENA**, III. del.

Kino KRANJSKA GORA

29. julija franc. barvni film **MAMILO**.

30. julija amer. barvni film **DVA BREZ ŽENE**.

3. avgusta dan. CS barvni film **JAZ ŽENA**, III. del.

5. avgusta amer. CS barvni film **MALI IN VELIKI MOŽ**.

Kino DELAVSKI DOM JAVORNIK

29. julija ital. CS barvni film **NAJ ŽIVI AMERIKA**, ob 19. uri.

30. julija ital. CS barvni film **PERVERZNA ZGODBA**, ob 19. uri.

3. avgusta amer. CS barvni film **MALI IN VELIKI MOŽ**, ob 19. uri.

5. avgusta amer. barvni film **DVA BREZ ŽENE**, ob 19. uri.

DO ZADNJE KAPLJE KRVI je italijanski western, kar dokazuje kako velike filmske hiše rade segajo po tej filmski zvrsti, ki je izgleda med gledalci zelo priljubljena. Film ima konvencionalno vsebino — rop v banki in spopad med bandama. Film je na sporedu v naših kinematografih.

Planinskemu cvetju grozi uničenje

Sedaj, ko se poletje naglo in strmo poganja v svoj vrh, hite pisane reke izletnikov, turistov in planincev po gosti mreži dobro nadelanih in skrbno zavarovanih planinskih poti v vse, še tako oddaljene predele našega planinskega sveta.

Naš gorski svet je najbogatejša gorska zakladnica pisane in redkega planinskega cvetja. V oddaljenih predelih naših gora najdemo bogate in razkošne vrtove pisane planinskega cvetja. Mnogo jih je med obiskovalci naših gora, ki znajo ceniti to edinstveno bogastvo. Na žalost pa je še mnogo več tistih, ki brezsrčno in prekomerno, vandalsko uničujejo tudi z zakonom zaščiteno pla-

ninsko cvetje. Pri nas je zakonsko zaščiteno prek petdeset najlepših in najredkejših planinskih rož.

Prekomerno, brezsrčno in vandalsko trganje in uničevanje planinskega cvetja pa ni le protizakonito, temveč je tudi nekulturno početje brezsrčnežev. Planinske rože se znajo braniti in čuvati same, veliko smrtnih planinskih nesreč na Veliki in Mali planini, na Krvavcu ali Zvohu, Begunjski ali kjerkoli v Karavankah ali Julijskih Alpah se je pripetilo zaradi pohlepnega trganja planinskega cvetja.

V gorah naj velja pravilo: ne treh, niti ne dveh, nobene planinske rože. Barzunasta

ZAHVALA

Ob nenadomestljivi izgubi dragega moža in očeta

STANKA ZUPANČIČA

se zahvaljujeva predvsem zdravnikom jeseniške in ljubljanske bolnišnice za njihovo veliko skrb in požrtvovalno prizadevanje, da bi nam ohranili njegovo življenje. Prav posebna zahvala dr. Jensterlu, ki nama je nudil v najtežjih trenutkih vsestransko pomoč in tolažbo.

Globoko hvaležni sta tudi kolektivu železarne, osnovne šole Kor. Bela, trgov. podjetja Rožca za posebno pomoč in razumevanje. Hvala bližnjim sorodnikom za izreden trud, hvala pevcem za poslednjo pesem našemu dragemu Stanku, hvala govorniku za tople besede in vsem številnim darovalcem cvetja, vsem, ki so ga spremili na poslednji poti in vsem, ki so s svojimi vozili nudili dragoceno uslugo.

Zalujoča žena s hčerko

ZAHVALA

Ob boleči in nepričakovani izgubi mojega moža in očeta

ALOJZIJA ALES

se iskreno zahvaljujeva vsem sorodnikom, prijateljem in znancem, ki so nama v težkih trenutkih stali ob strani, naju tolažili in izrekli sožalje.

Zahvaljujeva se vsem sodelavcem za pomoč in poklonjeni venec, še posebno pa družinam: Goršetovi, Petčevi, Vrtačnikovi in Maroševičevemu Igorju za vso pomoč.

Najlepša hvala pevskega zboru za žalostinke in vsem lastnikom osebnih avtomobilov za dragoceno uslugo.

Zahvaljujeva se gostinskega podjetja Železar za venec. Vsem prav lepa hvala za spremstvo na njegovi zadnji poti.

Zalujoči: žena Francka, hčerka Marinka, brat z družino, sestra Manca, Marija, Francka in ostalo sorodstvo

planika, očnica, opojno duhteča murka, jeglič in svišč so edinstveno lepi le in samo v svojem okolju, nikakor pa ne zavrnjeni in uveli na razglednih počivališčih, pri studencih ali ob planinski poti. Vse te redke planinske rože nikakor ne morejo okrasiti razkošnega stanovanja ali obogatiti zlate ali kristalne vaze.

Pustimo redko planinsko cvetje v svojem okolju, da osrečuje še druge prave in iskrene, kulturne ljubitelje gora. Bodimo kulturni glasniki našega množičnega, kreativnega planinstva, čuvajmo edinstveno lepoto našega planinskega sveta — cvetja!

Korenščica molči

Lepo sončno vreme so v nedeljo, dne 2. julija številni prebivalci Jesenic, Javornika, Koroške Bele in številnih drugih okoliških vasi koristno izkoristili za krajše ali daljše izlete v okoliške Rovte, planine in gore.

Navdušen nabiralec zdravilnih zelišč Jakob Razinger (71) s Tomšičeve c. se je napotil z ženo, hčerko in drugimi prijatelji in znanci prek Javorniških Rovtov in Pristave mimo Pustega Rovta na planino Korenščico na vrhu Karavank med Medjim Dolom in sedlom Kočna od koder se nudi enkratni razgled na Rož in Podjuno.

Vsi so bili navdušeni nad edinstvenim razgledom na Bled in Julijske Alpe in na koroško stran.

Stari Razinger Jakob je bil dober poznavalec teh gora, samotar, ki je vedno in vztrajno iskal in nabiral zdravilna zelišča. Zgodaj popoldan se je z obljubo, da se bo pravočasno vrnil na planino Korenščico, poslovil od razigrane družbe.

Lep sončen dan je naglo tonil v mrak, Jakoba ni bilo od nikoder. Meja na Karavankah je v neposredni bližini planine, pobočja proti Koroški Beli in Javorniku, proti Medjemu dolu in Pustemu Rovtu so pregledna in preprežena z labirintom lovskih, pastirskih in drugih poti na severni, koroški strani pa planina Korenščica (1764 m) pada v kruljivih stenah.

Svojci in znanci pogrešanega Jakoba Razingerja so takoj začeli iskati in klicati, za njim je izginila na prostrani planini vsaka sled. Svojci so o zagonetnem izginotju obvestili tudi postajo LM Jesenice in postajo GRS Jesenice.

Iz dneva v dan so bile vztrajne, toda na žalost brez uspešne posamične in skupinske poizvedovalne akcije v vse smeri od mesta zadnjega videnja.

V poizvedovalnih akcijah so sodelovali gorski reševalci, lavinski psi (9) s svojimi vodniki, graničarji, miličniki in gorski reševalci. Do sedaj je sodelovalo pri štirih poizvedovalnih akcijah tudi po 35 reševalcev, miličnikov, graničarjev in drugih prijateljev in znancev zagonetno izginulega. Natančno je bil pregledan ves obsežen teren med Medjim Dolom, sedlom Kočna, Pustim Rovtom in še dalje na jugoslovanskem območju.

Korenščica s svojimi rovti, travniki, pašniki, gozdovi, rušjem, grapami in tokavami vztrajno molči, za Razingerjem ni in ni sledu. Med prebivalci, lovci, pastirji in drugimi vztrajnimi iskalci krožijo vse mogoče in nemogoče domneve in vesti.

Kljub temu, da imajo gorski reševalci iz GRS postaj jeseniške občine trenutno veliko dela z raznimi manjšimi in težjimi nesrečami planincev in alpskih smučarjev, so se gorski reševalci GRS postaje Jesenice v soboto (22. t. m.) odločili da izvedejo zadnjo natančno poizvedovalno akcijo s Koroške, severne strani Korenščice.

Ekipa petih izvežbanih in preizkušenih večletnih reševalcev se je odpeljala prek Ljubelja v Sveče in natančno pregledala vso obsežno dolino Male Suhe, Mušenik in Lom, še prav posebej pa vse grape in ostenje Korenščice med sedlom Kočna in Medjim Dolom. Po celodnevni iskanju na žalost za pogrešanim Jakobom Razingerjem iz Hrušice ni dobila nobene sledi.

Gorski reševalci so s to zadnjo, peto poizvedovalno in iskalno akcijo izgubili vsako upanje, da bi našli Jakoba Razingerja po treh tednih iskanja in poizvedovanja. Vse obiskovalce cvetočih in razglednih Karavank, še prav posebej pa na območju Kočne, Korenščice in Medjega Dola naprošamo, da sporočijo če bi slučajno našli in zasledili kakršnokoli sled za pogrešanim Jakobom Razingerjem na naslov postaje LM ali GRS Jesenice.

V gorah, planinah, Karavankah, še prav posebno v obmejnem pasu pa priporočamo ljubiteljem in obiskovalcem skrajno previdnost. Nikoli ni dobro in varno če je človek sam, še prav posebno pa ne v gorah in celo v obmejnem območju.

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem osnovni organizaciji sindikata železarne Jesenice, kakor tudi sindikalnemu odboru Valjarne Bela — obrat blumingštek, za denarno pomoč v času mojega bolovanja.

Ivan Meh
blumingštek

BALINARJI ZA OBCINSKI PRAZNIK

V nedeljo, 30. julija, bo na balinišču v Bazi, s pričetkom ob 8. uri

MEDNARODNI BALINARSKI TURNIR V POČASTITEV OBCINSKEGA PRAZNIKA

Na turnirju bo sodelovalo sedem italijanskih in pet slovenskih ekip. S turnirjem bodo jeseniški balinarji slavili tudi 10-letnico sodelovanja z balinarji z Ronchi — Italija.

KDO IZ MENE POJE:
LJUDJE, LJUDJE, LJUDJE...

LISTI

Uredil kulturno-umetniški klub TONE ČUFAR

Številka 9

Jesenice, avgusta 1972

Tone Čufar

Napadi pri Županovih

Justina je plela njivo. Delo ji je šlo še kar nekam od rok, četudi ni bila trdnega zdravja. Le dolčas ji je bilo na vso moč, saj ni mogla z nikomer poklepetati, a brez obiranja ljudi je težko živela. Zato ji samota ni prijala. Vseokrog je vladal blažen mir, sonce je prijetno grelo, a iznenada so v bližini bajte zavreščale kure. Justino je vrglo na noge, vsa iz sebe je planila proti bajti in vpila je, kolikor ji je sapa dala:

»Zefa, Zefa, na pomoč!«

Na pragu se je pokazala nekoliko močnejša deklica, njena sestra. Mahala je z rokami in se pomagala predirati Justini, da je bilo kakor bi ju kdo na meh odiral. Preganjali sta jastreba, ki je predrzno krožil nad bajto in spravljal vso perutnino v preplah. Zefa je pograbila poleno in ga zalučala v zrak; a Justa je samo vreščala od strahu za kure. Stisnile so se po vseh kotih. Da ni bilo deklet, bi si jastreb gotovo katero izbral za pojedino, kakor se je že tolikokrat primerilo. Tako pa je moral odleteti praznih krempljev.

»Sreča, da sem v pravem času pritekla z njive,« se je pohvalila Justina.

»Mojega polena se je zbal,« je ponosno poudarila Zefa.

Potem sta sklicali vso kokošjo družino in jo prešteli. Manjkalo ni nobenega kljuna. Zefa jim je vrgla nekaj zrnja, Justina jih je pa materinsko milovala. V veliko korist so bile kokoši in tudi petelin je bil potreben, vsako jutro je oznanil zoro. Za jajca in kure se je pa tu in tam prikotalil kak kovač v bajto.

»Bog ve, kaj bo še z njimi,« je modrovala Justina, »preden bo leto okoli. Vse nam bo odnesel jastreb. Cenc bo moral paziti na nje.«

V mislih je imela brata, ki je še hodil v šolo in so ga doma vpregli za karkoli že. Ta dan je šel z očetom v gozd. Spotoma je zagnal krave na pašo in zvečer sta se z njimi vrnila k bajti. Pri večerji sta Zefa in Justina zaupali svojo skrb očetu, ki ni bil preveč zgovoren mož. Poslušal ju je z resnim obrazom, zajemal močnik in ko sta mu vse povedali, je potkal z žlico po mizi.

»Zaradi kur je že dosti govorjenja!«

Bil je precej utrujen in ga usoda perutnine ni ganila. Že z rajno ženo se je zaradi nje pogosto sporekel in se jezil, da kure puščajo perje v senu in se zmeraj motovilljo pod nogami. Ko pa Zefa le ni mogla spraviti jezika za zobe in je venomer dopovedovala, da bo treba nekaj narediti zastran kur, in še ko ji je Justina vneto pritrdjevala, je moško odrezal:

»Jastreb naj jih kar znosi; še ustregel mi bo. Ali pa za kure najamemo pastirja, drugače jih ne otmemo, smo vse preveč pod skalami.«

Borna Županova domačija je stala na samem visoko v hribih. Imeli so nekaj njiv, ki sta jih obdelovali deklet, dočim je moral oče pogledati za drugim zaslužkom, da so spravili skupaj za sol in petrolej, pa za obleko in kar še mora biti, da človek ne živi kakor divjad. Samotno domačijo so ljudje krstili za Županovo, ker se je stari oče sedanjega gospodarja rad pošalil pred dolinci, da je gorj v hribih sam svoj župan. Sedanji gospodar ni kazal njegove vedrine, Cenc pa je bil bolj žive krvi in gibčnega jezika, samo vselej mu niso dali, da bi govoril. Pomenek o kurah je poslušal s skrivnim nasmehom.

»Ali ste videli danes kaj zrakoplovov?« je na lepem vprašal.

Sestri sta ga debelo zijali in še oče je postrani pogledal nanj.

»Kaj pa ima zrakoplov s kurami?« je vprašala Justina.

»Mislim, da ima!« se je postavil Cenc. »Zrakoplov prevaža pošto, ljudi. Tam, kjer so velike ravnine, sejejo z zrakoplovom žito, drugod pa mečejo bombe nad ljudi. Zrakoplovi z bombami so za nas prav tisto, kar je jastreb za kure. A ljudje se branijo.«

»Kure se ne morejo, nimajo take varnosti, zato jih boš pa malo popazil,« je rekla Zefa.

»Kurji pastir pa ne maram biti!« se je branil Cenc.

Zefa mu je požugala, naj se nikar ne punta. In ker oče ni maral, da bi se mlajši upirali, je Cenc molčal ter na tihem kahal jezo na sestro. Ni se bal jastreba in tudi pič kudega se mu ni zdelo, da bi malo pogledal za kurami, le tega ni maral, da bi zvedeli v dolini, kaj mu je Zefa nartila. V šoli bi ne imel miru, kjer koli bi se prikazal, bi otroci kričali za njim, da je kurji pastir. In morebiti bi se ne znebil tega priimka vse življenje. K sreči je bil kaj malo doma in so kure morale same gledati nase. Smilile so se mu pa vendarle, saj ni bil trdega srca. Ko je bral in poslušal o napadih na mesta iz zraka, je večkrat mislil, kako bi bilo, če bi k njim privozili zrakoplovi in jih zasuli s smrtjo. Kure so pa že doživljale take napade. Kmalu po tistem, ko ga je Zefa navtila, naj bo kurji pastir, je prišel jastreb in odnesel piščanca. Tistega, ki je bil Cencu najbolj všeč.

Zdaj je šel k Zefi v kuhinjo in ji povedal.

»Zaklonišče bomo naredili.«

Zefa je zijala vanj kakor v čudaka, kajti zmeraj je kar na lepem bleknil kakšno tako, ki je nihče ni pričakoval, a jo je moral popreči dolgo tuhtati. Navadno se je izkazalo, da ni bila kar tako od muh. Cenc je čutil, da sestra ne ve, kam bi z njegovimi besedami, pa ji je razkladal, da se

ljudje pred napadi iz zraka zavarujejo. V zemljo izkopljajo rove in se zatečejo vanje kadar je sila.

»Le kdo ti vse to natrobi?« je spraševala Zefa, kajti imela ga je za premladega, da bi vse to že vedel.

»Zakaj pa hodim v šolo?«

»Županov si in boš še resničen župan nekoč, če boš zmeraj modrijanil. Ej, Cenc, prevelika modrost tudi škoduje.«

Cencu je bilo na tihem všeč sestrino priznanje. Hotel se je pa tudi izkazati. K bajti je nanosil količe in vejave, potem je iztrebil prostor zraven kurnika in je na široko zabil količe, jih zvezal med seboj z latami. Z vejavjem je naredil streho in stene. Tako so dobile kure zavetišče, kamor se jastreb ni mogel spustiti.

»Pa to ni podzemni rov,« je modrovala Zefa.

»Jastreb tudi ni tako krvoloč kakor so bombarderji,« se je odrezal Cenc. »Nad kure ne bo nikoli spuščal plinov. Samo pred njegovimi kremplji pa so varne pod to streho. In vendar imajo sonce in travo, a še ven gredo lahko.«

V nedeljo si je še oče ogledal vso napravo. Prej ni nič rekel, sinu je kar pustil, naj dela, kar se mu ljubi; zdaj ga je pa zadovoljno potrepljal in dobrodušno kimal.

»Fant, tole pa ni napačno. Zdaj ne bo več perja v senu.«

Očetu niso bili mar požrešni jastrebi, všeč mu je bilo, da kure ne bodo več v škodo. Vendar so še tu in tam ušle iz zavetišča in se razkodašale po hlevu in seniku. Pa celo jastreb je neki dan prišel na svoj račun. Letal je nad bajto, se spustil niže, kure so zavreščale, pa niso prišle takoj k pameti in so letele na vse strani, samo v zaklonišče se jih je kaj malo zateklo. Sestri sta Cenca dražili, da se njegov izum ni obnesel. Fant je pa molčal in ko je vse premislil, je odločil:

»Kadar bo kdo pri bajti, jih spustimo ven, drugače jih pa zapremo v zavetišče in se ne bo nikoli nič zgodilo.«

Ravnali so po njegovem in res se poslej niso mogli jastrebi mastiti na Županov račun. Cenc je bil zadovoljen sam s seboj. Ne toliko zato, da mu je nekaj uspelo, kakor zato, da ga niso naredili za kurjega pastirja.

Roman Savinšek: Nosečnica

V 9. številki LISTOV sodelujejo:

Z LITERARNIMI PRISPEVKI: Maruša AVGUŠTIN, Vladimir BRUN, Valentin CUNDRIČ, Marjana ČUFAR, Tone ČUFAR, Benjamin GRACER, Ivan JAN, Miha KLINAR z lastno poezijo in prevodi Jiřija WOLKERJA in Vitezslava NEZVALA, Andrej KOKOT, Jelka KOŠIR, Joža KOŠIR, Marija MENCINGER, Janko MESSNER, Neva MITROVIČ, Valentin POLANSEK, Mojca SITAR, Leda STOCCA, SALLY, Crtomir ŠINKOVEC, Slavko TARMAN, Edo TORKAR in Cvetko ZAGORSKI.

Z LIKOVNIMI PRISPEVKI: akad. slikar Jaka TORKAR s portreji in akad. slikar Roman SAVINŠEK — reprodukcija njegovih slik.

MOŽ s talentom

CVETKO ZAGORSKI

Spoznal sem ga, ko je prihajal v uredništvo. Ne k meni, ki sem samo pisal, marveč k uredniku, ki je imel to funkcijo, da je po kurirju pošiljal moje članke v tiskarno. Mimo moje mize je šel, ne da bi me pogledal in mi voščil vsaj dober dan. Pa tega ni voščil niti uredniku, ko je jeznega, kar besnega obraza zagasil na njegovo mizo rokopis, ko da bi mu rekel: »Žri, pesjan!« A še preden je utegnil urednik prebrati naslov, ga je prišlec še bolj besno pogledal in butnil:

— Honorar!

Ko ni urednik takoj segel v denarnico, je jezni mladenič odsekano pojasnil:

— Brez dinarja sem!

Zraven je nestrpno pobobnal po urednikovi mizi.

Delal sem se, ko da se še naprej ukvarjam z rokopisom pred sabo, in izpod čela opazoval prizorček. Pričakoval sem, da bo urednik odrinil rokopis in avtorja bolj ali manj ljubeznivo poslal k hudiču, kot se je primerilo že marsikateremu dosti bolj talentiranemu, pa ponižnemu avtorju. Ampak to pot se je izteklo drugače. Urednik se je zaskrbljeno prijel za šlasto bradico, se zagledal v rokopis pred seboj, si snel očala, jih zbrisal in si jih spet nataknil.

— Hm, — je nazadnje zinil v zadregi, — veš, to ni tako preprosto. Izplačujemo šele ob obračunu številke...

— Se pravi, naj crknem? — je vprašal avtor obupano, ko da je zadnjič pokazal glavo iz vode.

— Ob izidu številke predlagamo uredniki honorarje, — je skušal urednik z blagim glasom pomiriti avtorja in odvrniti nesrečo. — Glavni jih odobri, tajnica sestavi honorarno listo, kurir jo odnese v knjigovodstvo...

— Knjigovodja jo odobri, tajnica knjigovodstva jo prepiše, kurir jo odnese bogu očetu... Jaz pa naj crknem, tačas ko boste opravljali vi vaše birokratske zakramente! — je zakričal avtor z grozečim glasom in še bolj grozečim obrazom.

— Poskusil bom, vse bom poskusil, obljubim ti, — se je prestrašil urednik in odšel z rokopisom v roki iz sobe, urejat avtorjeve finance in mu reševati življenje. Medtem je avtor koračil kot obseden po sobi gor in dol ter brundal:

— Kaj pa imam od te države? Prekleta država! Preklet dan, ko sem se rodil genij temu bedastemu narodu!

Ves čas sem sedel negibno in le od časa do časa plašno dvignil pogled z mize. Ubogi avtor, sem si mislil, kako ga pesti to naše življenje! Se zmešalo se mu bo. Ponudil bi mu posojilo, pa sem se bal, da bi ga užalil. Zato sem ostal še naprej na videz zatopljen v delo, radoveden, kako se bo stvar iztekla.

Avtor pa je postajal vse bolj nestrpen, tako da sem se že zbal za svojo varnost. Na srečo se je še pravi čas vrnil urednik, pritekel je, srečnega obraza mahal z nekim listkom in zaklical:

— Posrečilo se mi je! Sam glavni je podpisal! Za nikogar drugega ne bi steril tega! No, stopi s temle v blagajno, ljubček!

Avtor je ježno iztrgal uredniku nakazilo in se pognal iz sobe.

Urednik je vidno olajšan sedel nazaj za svojo mizo, preden pa se je spet zatopil v branje svojih člankov, je z globokim vzdihom, kot iz najgloblje-ga spoznanja šepnil sam zase:

— Tak talent!

Fant s talentom je prihajal potem še večkrat, po enkrat pa tudi po dvakrat na teden. V urednikovi mapi so se zbirale črtice in novele, da bi lahko samo z njimi polnil časopis. Urednik je priskrbel talentu večjo akontacijo, da bi mu pomagal na noge. Potem je talent nehal prinašati rokopise, pač pa je še prihajal od časa do časa in povabil urednika na važen literaren pomenek, s katerega se je vračal le-ta šele okoli poldne in so odšli tistega dne moji rokopisi v tiskarno brez njegovega blagoslova.

Vtem je izšlo že nekaj talentovih črtic z njegovim imenom v poudarjenem okviru in zelo moderno ilustrirana, vse v neklih vijugah, konicah, bradavicah in trapecih. Tekst ni bil slab. Ekspresionističen, hipermoderen — nekako iz časa po prvi svetovni vojni.

Medtem sem zvedel o njem, kar me je zanimalo: ime, starost, poročen in točen in spet poročen, a že planira novo spremembo; na srečo brez otrok; oče neznan, mati kot snažilka sama preživljala štiri otroke in pri petem umrla; otroci so prebijali vojno na cesti in njih usoda je bila različna: eden je dirjal po vojni z mladinske akcije na akcijo, drugi pobegnili čez mejo, sestra je čakala odjemalce pri Slonu in prenočevala v Peau d'Outiqueu (izgovori: Podutik pri Ljubljani). Vse to je zbuvalo sočutje in simpatije do fanta, ki se je odločil za umetniško poslanstvo in žrtvovanje narodu. Zato ga je bilo treba podpreti, razumeti in potrpeti z njim.

V glavnem se razmerje od njega ni spremenilo niti potem, ko se je zglasila v uredništvu stara gospa in pokazala orumenelo številko »Žike« (reklamne revije tovarne kave »Žika«) izpred četrst stoletja: njen pokojni mož je kot študent po prvi svetovni vojni, ko se je bil vrnil bolan s fronte, objavil v »Žiki« črtico, ki je izšla zdaj pod drugim imenom v našem časopisu. Gospa je želela popravek in honorar.

Dokaz je bil jasen in urednik je povabil fanta s talentom na pomenek. Delikatne zadeve nista obravnavala vprčo mene, ampak sta šla v kavarno. Pomenek je moral biti dolg, ker se je vrnil urednik ves mačkast v redakcijo šele drug dan proti poldnevju. Naslednje dni sem si po več urednikovih pomenkih z drugimi uredniki ustvaril takole podobo: fant s talentom je ogorčeno ugovarjal, ko pa je zagledal »Žiko«, se je zarežal: »Hoho, to sem vas potegnili, vi tepci. Baba vas je morala opomniti, sami sploh ne bi nikoli odkrili! Hotel sem vas preskusiti, če ste kaj doma v literaturi!«

Pogovori sem, pogovori tja, dejanje je bilo obsojanja vredno, ampak upoštevati je bilo treba tudi olajševalne okoliščine: revščina, cesta, pomanjkanje vzgoje, vojna... predvsem pa fantov talent. Navsezadnje ga vsak pravi talent kdaj polomi. Čim večji talent, bolj ga polomi.

Poslej ni več prihajal v naše uredništvo. Pri-družil se je literarnemu krožku nekih mladih talentov — vmes so bili sinčki in hčerke funkcionarjev kot tudi starih meščanskih družin — ki so sklenili, da zbrisejo s tega planeta včerajšnji dan. Zakaj tudi ne? Mladina ima pravico, da je revolucionarna, kritična do preteklosti in tudi nekoliko predrzna. Zato je izdajala ciklostilen listič z domiselnim naslovom: »GENI(T)ALNOST«.

Fanta s talentom sem potlej srečaval na cesti in v kavarni. Včasih samega, zmeraj pa z besnim, surovim obrazom — revež gotovo neznansko trpi, sem si rekel; včasih je bil v družbi vrstnikov, ki pa niso imeli besnih obrazov, pač pa so se mi zdeli nasprotno medli, kar samomorilsko blazirani; zmeraj so se zavzeto, skoraj zarotniško o nečem prepričevali; mimo mene je hodil zmeraj kot mimo avtomata za žvečilni gumi, veličasten v svojem besu in tugi — nekoč pa se je zgodil čudež — ustavil se je pred mano, ubogim črvom v prahu domovine.

— O, čizo! — me je poklical, kakor me kliče le nekaj prijateljev. Obenem se je v hipu ves spremenil, ko da je potegnil iz žepa drug obraz: prijateljski, dobrodušen, mil, da sem onemel in se pozabil vprašati, od kod ta nenadna sprememba, in od kdaj me sploh pozna, ko pa še nikoli ni blagovolił pogledati mojega nevrednega nosu in spregovoriti z mano besedico. Ampak že mi je položil roko na ramo in me med poplavo besed, ko da nadaljujeva včerajšnji pogovor o literaturi, kritiki in ženskah, obrnil v lokal in že sva sedela in imela pred sabo žganje, črno kavo, vino, pivo in kisló vodo.

Res, očaral me je, toliko lepega in zanimivega je znal povedati, vse v čudovitih podobah, primerih in obratih; sama duhovitost, ljubeznivost! Zadržal sem njegovo roko v žepu in z zadovoljstvom plačal ceno. Ko pa sva bila na cesti, ga je nenadoma obsedla nervoznost, hlastno je pogledal na poštno uro in se spomnil, da mora pohiteti na randi. Strašno se mu je mudilo, toliko da si je v naglici še utegnil sposoditi tisočak, ki mi ga bo

zagotovo vrnil pojutrišnjem od pol enajstih v istem lokalu, ker da dobi ob desetih honorar.

Minilo je nekaj mesecev in kadar sva se srečavala, je spet gledal besno in užaljeno mimo mene, ko da sem kilometrski kamen ob njegovi veliki poti. Potem pa spet presenečenje.

Pozvonilo je in s praga se mi je ljubeznivo smehljaj njegov široki, mladi obraz. V hipu me je povsem razorožil in zmehčal. Sprejel sem ga kot izgubljenega sina. Na mizo sem znosil kar sem imel v shrambi, in dobro mi je delo, ko je izginjalo v njegov mladi želodec vse razen krožnikov, kozarcev, pribora in zobotrebecev. Ubogi fant, sem si mislil, bogve kako ga pesti to naše neusmiljeno življenje. Vidiš, pa le ni tako slab, zmeraj je treba verjeti v človeka, sem si rekel: zdramilo se je v njem človeško, prijateljsko čustvo.

— Ne mislite na tisto posojilo, že zdavnaj sem pozabil, — sem ga poskusil potolažiti, pa me je debelo pogledal, ko da se mi meša, in se začel razgledovati po slikah in stenah. Žal imam le nekaj Pirnatovih in Klemenčičevih partizanskih grafik, a vsak list imam rad kot tak ljub obraz, ki ga lahko pogledam, kadar mi je pusto. Naj si jih ogleda, sem si mislil, koristilo mu bo. On pa se je ustopil pred vrpo grafiko — partizanko s titovko na glavi in kito čez hrbet — in si zavlečeno, otožno zažvižgal začetek popevčice »Bele rože iz Aten...« Potem je šel do druge slike — utrujena partizanska kolona v snegu — in si piskajoče, visoko zažvižgal začetek pesmi »Hej brigade, hiti-te...« In tako naprej. Jakopičeve rože je počastil z »Na planincih« in Groharjevo Pomlad z Avsenikovo polko. No ja, sem si rekel, fant je tudi glasbeno nadarjen, vsesplošno talentiran.

— Saj! — je zinil nazadnje nekam pomilovalno, ko da ni vredno besede, me pogledal obenem usmiljeno in prezirljivo, potem pa mahoma rekel resno, kakor da vendarle pričena tehten pomenek: — Nad vami stanuje mlada gospa z enim otrokom, a ne? Lepa gospa z močnim idiotom, jo poznate? Brihtna ženska, eksistencialistka, brez predsodkov.

Poznal sem jo, a da bi bila eksistencialistka, se mi doslej še sanjalo ni. Rada se je nescila po modih, hodila v pisarno, vodila otroke v vrtec, tudi mož je hodil nekam na delo, a da bi bil idiot, tega doslej še nisem vedel.

— Vsa neumna je name. Nora je na umetnike, po nesreči pa zanosila s tem bebčom. Haha! Imate kakšno metlo, ja?

Pa si je že sam poiskal metlo za vrati in z ročajem potrkal po stropu. V odgovor so se oglašili trije udarci.

— Na svidenje! — mi je zaklical navdušeno in se ves iz sebe pognal navzgor po stopnicah.

To se je ponovilo še nekajkrat in priznal sem, da ljubezen res ne pozna meja. Radoveden sem bil le, kako se bo izteklo. Želel sem fantu in njegovemu talentu vse najboljša pa mu predlagal, naj si poskusi življenje z ljubljeno žensko nekako urediti.

— Haha! — se mi je zarežal kot kompletnemu bedaku. — Zdaj vzdržuje ona mene, potem bi pa moral jaz njo!

Onemel sem, obupal pa še zmeraj ne. Zdelo se mi je celo, da se med nama le pletoje neke človeške, prijateljske vezi. Menil sem, da ni človeškega bitja, ki mu s potrpežljivostjo in razumevanjem za njegove težave in nagnjenja ne bi mogli priti do živega, mu staliti led okoli srca. Verjel sem v fantov talent in v to, da se bo naložba v ta talent še bogato obrestovala. Pisal je zmeraj bolje; s precejšnjim darom za opazovanje in kritičnim očesom je upodabljaj ljudi poveljnega časa in njih odnose v razmahu samoupravljanja. Izraz je bil sicer podoben zdaj temu zdaj onemu pokojnemu svetovnemu klasiku modernizma, ki je postal moderen pri nas šele zadnja leta, pa nič zato. Samo blazirani literarni zgodovinarji uživajo nad tem, da z odkrivanjem vplivov znižujejo svoje piscoče sodobnike.

Toliko sem se ukvarjal z njim in mu popuščal, da sem ga pričenal imeti rad, čeprav sem z žalostjo v srcu dognal, da je vse, kar počenja, preračunano na gmotno korist. Niti ne mislim, da bi počenjal to zavestno; njegov spretni, kar geniatni način, kako dosegati svoje blizu zastavljene cilje, pristojam bolj instinktu. Kot kak rokohitrec je pritegnil vso pozornost svoje trenutne žrtve — pa naj je bila ženska, urednik, prijatelj ali slučajen znanec, katerega uslugo je potreboval — na zanimivo igro svojih ust, jezika, oči, vsega obraza, rok, prstov in po potrebi tudi nog, žrtv omamil, potem pa ji z nenadnim prijemom od zadaj ali od strani v hipu zavil vrat, tako da ni čutila prvi hip nobene bolečine, ampak mu je bila celo hva-

ležna za slasten objekt. A tudi to sem mu odpustil in opravičeval z usodo cestne živalce, ki jo je življenje prisililo, da je postala zviščna, če se je hotela ohraniti pri življenju. In nazadnje — ali ga ne bi moglo celo to njegovo iskanje koristi navezati na to naše življenje? Ščasoma ga bosta menda minila lakota in nezaupanje in bo dozorel v odgovornega človeka...

— Kaj sem jaz kriv, če sem taka baraba? — me je zavrnil nekoč, ko sem ga poskušal pokarati zaradi neke falotarije. — Takega so me naredili. Ob kakšnih vrednotah pa smo rasli mi mladi?

Nisem mu ugovarjal, deloma sem mu moral dati celo prav. V takem zagovarjanju sem videl celo skrito željo, da bi vendarle splaval na trdnjša tla.

— Veste kaj, — sem mu predlagal, — v nedeljo sem namenjen v Podgorje, tam imam strica. Povabim vas s seboj.

Moj namen je bil, da tega velikega otroka ulic in nočnih lokalov popeljem v naravo, med polja, pod mokro visoko nebo, k blistim studentem, pod stene, kjer se počuti človek tako majhnega in mu splahne njegova ošabnost.

Privolil je in tako sva se dobila v nedeljo na peronu in se odpeljala do Duplice. Vozovnice sem vzel za eno postajo bližje, tako da bi hodila kako uro peš. Hoja med rosnimi njivami bo vplivala nanj, sem menil. Pretegnil se bo, prezračil — zdrav duh v zdravem telesu. Ko bo zaduhal planine, bo šele spoznal, v kakem gnoju je živel in bo kot srnjak zahrepenel po čistem zraku. Sodil sem po sebi, ki me nobena reč bolj ne pomirja in navdihuje kot takale hoja skozi vedro jutro s pogledom na ta prelepi kos domovine pred seboj: ravno polje, z leve in desne obdano od zelenega gričevja, ki ga spredaj zapirajo beli vrhovi Alp. Z vsakim korakom se mi bližajo in lahak postajam ob želji, da bi stopil mednje in postal tam gor čisto in svetlo kot oni sami in azur nad njimi.

Stegnil sem roko proti planinam in hotel izpovedati nekaj tega čustva, obenem pa mu predstaviti imena sedel in vrhov: Kamniško sedlo, Kokriško sedlo, Brana, Planjava, Grintovec... On pa je le za hip mrko pogledal tja.

— Kamen, — je pribil. »Nič drugega ko kamen! Prekleti kamen!«

Ko mi je postal molk že mučen, sem poskusil napeljati pogovor na literaturo.

— Juš Kozak nekje piše, da umetniku njegovo ustvarjanje zravna konflikte v življenju...

— Kozak je star idiot! — je bruhal. Z mahanjem in jezo mi je začel dopovedovati: — Vse to je romantika! Laž! Veste, kdaj se je začela slovenska literatura? Ko sem nesel vse te Cankarje, Zupančiče in Kozake na Odpad in si kupil cigarete pa v njihovem dimu napisal svojo prvo prozo.

Komaj sem zadrževal smeh in malo je manjkalo, pa bi ga bil vprašal, če ni bila tista prva proza mogoče iz »Zike«. Ampak nisem ga hotel užaliti. Prišla sva do nekega visokega, še nedograjenega industrijskega objekta in mladi talent je preskočil z literature na gospodarska vprašanja:

— Vse sama laž! Socializem, industrija, pot v komunizem! Ljudstvu je treba svoboda! Svoboda, svoboda! — je zaklical s preroškim glasom.

Potem je tako dolgo govoril o svobodi, da sva zavila s ceste na stezo in jo mahnila proti vasi s cerkvijo in pokopališčem na vzpetini. Pod vasjo zaustavim korak pred križem ob poti in se kot prej nešteto krat zagledam v razpetega lešenega Kristusa, ki mu že kdove koliko desetletij dež izpira rebra in ranjene noge. Še kot otroka me je prevzemal njegov pomirjeni obraz, s katerega smrt ni zbrisala trpljenja in muk. Najbolj pretresljiva pa je bila rana, ki jo je zasekal v Kristusovo glavo prvi med umetniki — čas: kot da se je sekira zasekala v glavo, je zevala rana v obliki trikotnika čez vso levo stran čela v levo oko... Ščasoma sem bil očistil njegovo podobo mističnosti in odkril v njej človeške, ljudske poteze — muko našega človeka, ki jo je skozi Kristusa v lesu izpovedoval ljudski umetnik. To bi rad dopovedal tudi temu fantu s talentom. Ustavil bi se rad pred to in ono hišo, pokazal prelep rezljan hodnik okoli gospodarskega poslopja, spominsko ploščo, na kateri se je že davno pokojni gospodar zahvalil za srečno vrnitev iz prve vojne, pa zanimiv napis na pokopališču: »Tukaj počiva Jožef Ogrinec, oče šestih otrok, bivši podgorski župan, ustanovitelj bralnega društva, umrl 22. vinotoka 1875...« Pa sem opustil vse take lepe namene, ker sem razbral s fantovega obraza, da je romantike sit, pač pa kruha lačen in utrujen na smrt.

Zavila sva torej k stricu. Doma pa sta bili le teta in njena petnajstletna vnukinja Verica, lepo raščena deklica črnih oči in s črno hito čez hrbet.

Fant s talentom je teto, ki ji je bilo resda že petdeset let, ampak bi se po postavnosti in lepoti lahko merila še z marsikatero dosti mlajšo mestno gospo, le ošnil s pogledom, zato pa se ves predru-gačen, sladek in mehak, nasmejan in raznežen sklonil k deklici, toliko da se mu niso sline poce-dile iz režečih se ust.

— Joj, kako lepo kitko imaš! Pa te očke! — je dvoril z žametnim glasom, pridrušeno. Deklica, ki drugače ni boječa, se je začela izmikati in se plašno ozirati po teti. Pa jo je zgrabil v obe šapi, jo dvignil visoko v zrak, potem pa stisnil k sebi, da je od strahu zacvilila in so ji očke izstopile.

S teto sva bila v zadregi — ona takih ljubeznivosti ni bila vajena, mene pa je obšel srh od spoznanja: »Kakšna strašna lakota! Se bo kdaj nasitila ta lakota?«

Otrokov vrišč in otepanje sta ga nazadnje le stregnila, da je sedel za mizo. Celo razgovoril se je in še kar spodobno: nekaj o vremenu, pa kako lepa je vas — jaz sem pa že vedel, da mu to pri-jaznost narekuje želodec in da se hoče teti pri-kupiti. Medtem ko je nalivala žganje, mi je pripo-vedovala vaške novice: o triindevetdesetletni sose-di, kako je še krepka — bere brez očal — pa kako je vzredila sama tri otroke, ko ji je mož v prvi svetovni vojni padel: na dnino je hodila, pa si ni upala malice pojediti, ampak jo je nesla domov in razdelila otrokom; o vaščanu, ki je leto dni garal v Nemčiji in vrnil z avtom, zdaj pa se na Starem gradu prekucnil v jarek, da leži v bolnici... Pove-dala je še, da je državno posestvo razširilo svoje meje, pa da so porušili nekaj hrušk, ki so rodile vsako leto take (z rokami je pokazala) sadeže. Fant s talentom je sočutno odkimaval in pripom-nil, da hočejo pač zemljo in kmeta uničiti, jaz sem pa lahko le molčal in odložil pomenek s teto na primernejši čas. Vtem je postavila teta na mizo veliko skledo zabeljenih žgancev in pred vsakega skodelo mleka in štiri velike žlice.

— Saj tudi midve še nisva zajtrkovali, — je rekla in sedla z Verico, ko še ni prišla do besede, nama nasproti. Toda nismo še utegnili prijeti žlic v roke, ko je fant s talentom že objel skledo z obema šapama, si jo pritegnil predse in se začel na vse pretege zalagati. Ostali trije smo gledali in bilo nas je sram, posebno mene, ki sem ga pripeljal. Saj teta ni skopuška, v veselje ji je, če imaš pri njeni mizi tek — ampak tole zdaj je bilo nekaj drugega. In ko sem tako gledal tega fanta s talentom, me je obšel strah — kaj če je ta lakota v resnici brez dna in če je takih fantov s talenti še več na tem svetu in če jim bo naš socia-lizem dajal tako potuho. Kaj bo potem s tem so-cializmom.

Skleda je bila velika, pa se je vseeno kmalu pokazalo dno. Ko je bilo na dnu le še nekaj ajdo-vih grud, jo je porinil na sredo mize, se zravnal in nas sito, začudeno pogledal, ko da nas je šele zdaj opazil. Teta je vstala in odnesla skledo v kuhinjo, Verica je stekla za njo. In ko ju delj časa ni bilo na spregled, sem vstal še jaz.

— Greva, — sem rekel precej neljubeznivo. Spo-toma sem stopil v kuhinjo in našel teto ob štedil-niku, kako tolaži Verico. Prosil sem teto, naj ne zameri.

— Oh, saj ni nič, samo ne vem, s čim naj po-strežen... — se je opravičevala.

Ko sva odhajala po stezi navzdol iz vasi, je naenkrat zagodrnjal nekaj o prekletih kmetavzih, a ko sva bila vstric Kristusa, je obstal, pobral kamen, ki mu je ležal pred nogami, in ga z vso močjo zalučal v Kristusa, da mu je odletela glava in se skotalila v jarek. Prvi hip se sploh nisem znašel, potem sem se ozrl okoli sebe, če naju ni kdo videl. Nikogar ni bilo, zato sem skočil po glavo in jo skril pod suknjič.

Skoraj stekel sem proti Kamniku in pustil fan-ta s talentom na polju, naj odklama, kamor hoče. Že vse leto se pripravljam, da bi šel k teti in se jima opravičil, pa vrnil Podgorju Kristusovo glavo, ampak ne vem, če bom kdaj zbral toliko poguma in volje.

Glava leži v predalu in skrivaj jo vzamem kdaj pa kdaj v roke: iz vratu, kjer je bila odlomljena, ji štrle treske, in zdi se mi, da rana v čelu zmeraj bolj zeva in se v mrtvi, upadli obraz zmeraj globlje in globlje režejo brazde trpljenja in muk.

P. S. To črtico sem napisal pred dvajsetimi leti. Od takrat se je razvil fant s talentom v pra-vega moža s talentom, genija in skoraj že klasika. Mimo mene hodi seveda spet kot mimo avtomata za buble gum. Seveda, kako pa bi drugače mogel postati tako uspešen. Požel je že nekaj lepih lite-rarnih nagrad, dosegel zavidljiv standard in spravl svojo prvo ženo v umobolnico. (O kulturi in socia-lizmu pa rajši ne premišljam več. So že drugi vse premislili in me tudi primerno poučili.)

Jelka Košir Nenavadno

Pravzaprav je smešno
hoditi po osmih nogah,
korenine so nezadovoljne!
Če takrat voda ne bi bila
tako prismojeno mokra,
bi prej našla pot
Potok je skril obraz
pod tiste tri ure čakanja,
ko se je mračilo.
In vrba je preklinjala,
toda tisto vejico sem že davno
vrgla skozi vrata
razočaranja —
ne morem pozabiti:
tekson se na soncu
tako segreje...

Nedeljsko popoldne

Listi trpotca kriče,
barva za pleskanje sten
iht, i
rečni kamni
z glasom antimaterije
se morajo do jutri
naučiti majsko pesem.
Meni je vseeno,
če je tista šipa razbita,
in da se zeleni lošč
kruši;
raje mislim na to,
da se jezero še ne bo izsušilo
in na ključ,
ki je pozabljen
ostal doma
in na mravlje,
ke lezejo po ledjih —
in da so storži
tako čudne barve.

V hrumečo daljavo
me črna pošast je odvela,
V luči si čakaj,
dokler ni slika
blestela v svetliškem sijaju
brez dimenzij.
Veter viharje odnašal je
iskre in solze
in lik tvoj blesteči
sredi teme
v rdeči svetlobi
slovesa toneč — — —
in tema je zastrla
z atomi ledene daljave
mogočno obzidje
varne pomladi
v tvojem objemu
in jok v kristalih
v tvojih očeh.

Marija Mencinger Ti, veliki človek

Svet ne bo prav nič lepši,
če ga boš gledal skozi
stekleni kozarec,
prav tisti iz katerega
si pil vsa ta leta,
dolga manj kot
sončna sekunda.

V ovalnem dnu boš
zagledal le svojo spačeno
podobo, ki jo boš zatopil,
ne biš se hotel sprijazniti
z dejstvom, da si res tak,
ti Veliki Človek.

Leta bodo tekla.
Sprijaznjeval se boš
s svojo spačeno podobo,
a ko se boš z njo sprijaznil,
boš že pozabil,
da si delček vesolja.

Valentin Cander ti in jaz (odlomek)

jaz 11

ni drugega sveta
nobene zemlje niti zvezde
le tvoja glava se vrti
na prstancu praznine
prvo oko: edino sonce
drugo oko: edina luna
in jezik je črv tvoje zemlje
kakšna ruševina glave

roke torej ni
noge torej ni
spola torej ni
le glava brez prisklednikov

in jezik izgovori mesojedo
ki te hoče oviti z listi
ki te hoče razriti
izgovori besedo mesojedo

izgovori drugo mesojedo
ki hoče prvo oviti s polipi
ki hoče prvo razriti
izgovoriš drugo besedo mesojedo

še dobro da ne sije sonce
še dobro da ne sveti luna
še dobro da beseda
svoj zarod žre

jaz 12

nekoč bila je roka
ki je lomila kruh
nalivala je vino
hodila v goste na drugi svet

križemrok ne morem
križemnok ne morem
ne morem križemspola
samo križemglave

nekoč bila je roka
trgala je epoletke blata
z robčkom spola je šumela
dlake upanja je pulila

bila bila je roka
bila bila je roka
tvoja last in posest
odurna povest

in človek je bil rokomoljka
in ljudje so bili rokobožci
roka miče
roka vleče

boljša roka do komolca v roki
kot pesem na strehi
zdrava zdrava rokopoljka
zblaznela družba je tvoj sad

jaz 13

nekoč bila je noga
podanašnjila se je s prstjo
tista iz smole
tista iz ledu

svet na nožni pogon
se je še vrtel
zdaj se nihče ne vrti
zdaj nič se ne vrti

pod steklom tanke kože
je skrivale koščice v popkih
in še kakšen sluzast cvet
in še kakšen trhel čep

bila bila je noga
bila bila je noga
tvoja last in posest
odurna povest

in človek je bil nogomoljka
in ljudje so bili nogobožci
noga miče
noga vleče

boljša noga do kolena v roki
kot pesem na strehi
zdrava zdrava nogopoljka
zblaznela družba je tvoj sad

jaz 14

nekoč je bilo srce
ta obredni kolač telesa

ta prečavica začasnega
pošepaloma vednosti
potem smo ga popašili
ali največkrat razplatili
razpalsali po vrvi za perilo
in po kavljih za lamski sneg

hotel je biti tetiva
tetiva z viteškim repom
v drnjeni mesa in krni
se je nagačilo v laž

bilo bilo je srce
bilo bilo je srce
tvoja last in posest
odurna povest

in človek je bil srcemoljka
in ljudje so bili srcebožci
srce miče
srce vleče

boljše srce v roki
kot pesem na strehi
zdrava zdrava srcemoljka
zblaznela družba je tvoj sad

jaz 15

nekoč je tekla kri
za ljubezen in sovraštvo
zdaj se njeni podplati
tod okoli ne sledijo več

nekoč je tekla kri
iz nje je rasla črna meja
ljudi in mravih smrti
so drobencijale po njej

tekla je iz vedno polne skleda
iz skleda misli in pojavov
tekla skozi cunjico človeštva
tekla skozi pesek bližnjstva

je tekla kri
je tekla kri
tvoja last in posest
odurna povest

in človek je bil krvomoljka
in ljudje so bili krvobožci
kri miče
kri vleče

boljše kri v roki
kot pesem na strehi
zdrava zdrava krvopoljka
zblaznela družba je tvoj sad

ti 12

hrastičje mesa
in hrastičje duše
črv besede razrije
tako zlepa zgrda

beseda grapava grbasta
me duši
gumena obleka glasu
čez mojo glavo vržena

tebe ne duši
to je tako
ti si obstret besede
njen sijaj in lišp

na zemlji telesa
se draga kopno mesa
iz mojih besede
to je tako

življenje zlepa zgrda
ki se mi posvetiš tako posvetiš
da živiš z munjijo svojega glasu
s preteklostjo zasenčen

tebe ne duši
to je tako
ti si obstret besede
njen sijaj in lišp

ti 12

zakonska postelja dneva
si taži ti
tvoje telo in tvoja kri
tako skuda nanaglomna

beseda ploščata kurirasta
me duši
zagatnica njenega glasu
me je prerasta

tebe ne duši
to je tako
ti nisi v mesu ograjen
ti si izplul iz sebe

po stridnem kaju
kajuh mesa
greko kazalben dase
to je tako

življenje štada nanaglomna
nam tebe samo tina je
o življenja se te rigu
iz prepotnega želodca

tebe ne duši
to je tako
ti nisi v mesu ograjen
ti si izplul iz sebe

ti 13

uboga glava poletja
je tako gola
slepa gluha
tako zlepa sprva

beseda zrnata hrupava
me duši
na stebrovniku glasu
hom zguil

tebe ne duši
to je tako
ker ti si štel preštel
izločal in izbral

kremplji besede
nohti glasov
kako velika ptica
me kljuva

življenje zlahka sprva
te vabi z zlato roko
te iz ljudske pesmi vabi
vabi te s podganjo vabo

tebe ne duši
to je tako
ker ti si štel preštel
izločal in izbral

ti 14

šele prvi korak si
prvi korak rodu
in rod se ne prenagli
tako dosihdob

beseda nabrazdana nazlebkana
me duši
iz čolnov glasov
me oprezujejo in obstreljujejo

tebe ne duši
to je tako
ker ti si peti letni čas
peta stran neba

v nevihti mesa
v nevihti glasov
stojiš nag in skrhan
brez udov

življenje dosihdob
te razobeša po obzorju
in imaš drobno iz snega
in ga imaš in nimaš

tebe ne duši
to je tako
ker ti si peti letni čas
peta stran neba

ti 15

besedozelnost
in besedičina
besedoslužje
tako tokraj tostran

beseda pernat valovita
me duši
na privezniku glasov
se premetavam

tebe ne duši
to je tako
ker ti si roka do komolca
v mojem grlu

prsti duše
grede čez prste mesa
in se jim gnusi
vse kar je človeško

življenje tokraj tostran
je lahko samo še brezbrizno verižno
je samo še izlizani tatman
ad koder vzlelijo mušice

tebe ne duši
to je tako
ker ti si roka do komolca
v mojem grlu

Vladimir Brun Madrigali

I.

Pojdi
z menoj v korak

svet
v katerega
sva poklenjena
ni za te
mala

Pojdi
z menoj v korak

s svojimi igrivimi
očmi
komaj razornane
njave
s salom
noči
v laseh
s korakom
mlade košute
v mraku

mimo tega sveta
mimo sveta
kateri meče
skeleče rapirje
besed
na tvojo pot

pot
med zubljem
in razpelom

Pojdi
z menoj v korak

z menoj
mala
z menoj
v moj
najin
svet

v svet modrine
za najin jutri

Pojdi
z menoj v korak

II.

Postal sem
postal
v svetu modrine
in ti z menoj

Zrl sem v tvoje
igrive oči

in nisem vedel
kam
kam
kam

Sprejel sem govorico
tvojih rok
sprejel
in nisem vedel
kam
kam
kam

Postal sem
postal
v svetu modrine
in ti z menoj

Zagrebel sem vase

in vate
žil svaje
telo

legel v val
strasti

in pozabil
da človeška
drhal
hodi po dveh

in laja v luno

Radel sem masko
masko
masko
masko

III.

Igram
na neuglašeno strano
na starem glasbilo
znanje note

vaš KLOVEN

Igram
in lajam
v luno

merim korake
v sivini pločnika
pod mrtvim
nebo

in vas ne razumem

Igram
igram
igram

in ostajam
vaš KLOVEN
vaš KLOVEN

IV.

Prekleli ste čas
ko z vami
sem meril
korak

vaš KLOVEN

Prekleli ste moje
ime

da bi pozabili
svoj čas
čas zmot
in laži

Prakleti

za solzo jutri
za solzo jutri

V.

Poznam samo en čas
PRETEKLI

Včeraj
še deklet z igrivimi
očmi
razokane njive

danes žena
ki z menoj
meri korak

žena
porojeni otrok
sedanjosti
s prgiščem
sme in dvomov

Poznam samo en čas
PRETEKLI

en čas
in en prezir

Razpotje

Na razpotju danes
se je ustavil čas

v vejah ne gnezdi
modra ptica

na asfaltu na odneva
modri korak
in besede
ne brujajo
modrih korenin

Na razpotju danes
se je ustavil čas

In jutri se ne rodi

Miha Klinar

Okamenela samota

Brodolomec

Nobene roke
Nobene palice
nikjer ljudi

Kamenja

Le sivo kamenje
z valovi ostrimi
z valovi negibnimi
v brezbrežje obzorja
beži

Nobenih kačipotov

Nobenih poti

Brodolomec onemogel

med valovi kamnitimi

brez sledi

brez sledi

se utopim

v morju sivega kamenja.

brez sledi

brez sledi

brez znamenja

Nobene roke

Nobene palice

Nikjer ljudi

Pošast

Okamenel morski pes
na kamnitim morju
na kamnitim morju
grenke samote
na razbeljenem morju
v razbeljenem soncu
pregiba
kamnito plavut
Kamenje, ki vanj
me je vrgla usoda
je živa pošast

Suha struga

Reka
presaklih upanj
Nobene vrbe ni
nobene bilke
Nobena ptica
si ne spleta gnezda
v mrtvih vejah
Razbeljen kamen
v prsni me skeč
Nikoli več
ne bom pojoča reka
če vame ti
ljubezni svoje
ne pretočiš

Čeri

Usedlina let
v moji duši
čeri
okamenelih spoznanj
potuhnjenih
sivih
in skrinj
pod sinjo gladino
prežetih
na bele konvoje
sanj
Kotiko pesmi
spuščam
skrinj
nepetih
kotiko jadrnic
belih
v vikarjih
v nevarjih
razbeljen
Kotiko
Kotiko
Kotiko
Kotiko

Mrtve zvezde

Ogenj
ki dogoreva

Dim
ki se razblanja

Oblak
ki sameva
na prazni sinjini
neba

Galeb

Ki se je ranil
ob sinji gladini,
z zateglimi kriki
samoten umira
na sivih čerih
v neskončni puščavi
morja

Utvara je zarja

ki na gladino

polaga ja sonce

do samotnih čer

Smrt

ti je sojena:

ne moreš

v višave

ne moreš

v doljave

ki golta jih morje

z žrelom noči

Obzorje

je črno

in mrtve

so zvezde;

drobci

črepinje

razbite sinjine

neba

Med mrtvimi zvezdami

v razbitem prostoru

kot v sreč

razbitem

med sanjami

mrtvimi

tišina

tema

Zavist

Med drobnimi oblaki
drobni se
noč
in ptice
zobajo
poslednje zvezde
kot drobna zrna
Jetnik usakdanosti
preklinjam svet
prižgan
ob pesmi ptic
in jutro, ki ga
razplamteva veter
žrebec
z zlato grivo
Razkraj me
zavist:

zavidam pticam
svetlo pesem
obsojen
na sivino
v sponah bolečine
zavidam
rožnatim oblakom
sinjo srečo
Zaman z rokami
poželjivo grabim
za zlato grivo
vetra
Vem:
ne ubežim razkroju
ne povzpnem
se k sreči
jetnik nemočni
v sivi ječi časa

Sivi steber

Prežet s sivino
v bolečini
v sivi steber
hrepotim
V sinjini jutra
težka

Siva senca
padam
po dolini
Dan me drobi
in izpodjeda
s posmehom
sivih cest
kot da prosjajam
med ljudmi
berač
za skorjo kruha
A jaz
le roki
dvignil sem
v zenit

za žarkom sonca
da bi ga ponesel
zablodele ptice
ki se je na poti
k soncu
izgubila
in je spletla
v mojem srcu
borno gnezdo
Zal, srce
ni razcvetela veja
žal, srce
ni dobri gozd
tišine
da bi v prahu
sivega hrumenja
slišal pesem
zablodele ptice
siromak
V hrupu
sivih cest
prežet
s sivino
s ptico v srcu
v nemi steber
kamenim

Kljubovanje

Skalnat otok
sredi morja
slok
kot sadrast kip
kipi
v nebo
Kot star
izstradan
onemogel ribič
še mi zdi
Galebi
venci belih
in otočnih kr'kov
mu obkrožajo
telo

Ob vznožju
morje mi šumi
in se razteza
v nedogled
kot smija mreža
polna
težkih rib
pretežka za
te starčevske roke
Nikoli stavec
ne izvleče je
na breg
In vendar glej:
okamenel
morda že sto
krat tisoč let
in več
v usodo vdan
in vendar ji
nenehno kljubujoč
razbija vsak
aničujoči val
in vsak vihar
že sto
krat tisoč let
in stočno strmi
v beg
belih ptic
in per
v nemoči
moč

Meditacija

Agnenčasta gora
s komaj vidno

brazgotino
kamenoloma
na pomočju
Dež biča
njena ledja
Dež bne
po njeplih plečih
Udarja
po temenih
s tisoč biči
Vbada
v njeno kožo
tisoč
ostrih igel
Dotke do srca ji
že tisočletja
piščali drobne
za orgle vetru

Pravimo:
Gora
Navadna gora
Agnenec
siv
brazgotinasto
neizrazen
Kakor kreda
krhek
Potreben rudi
da da železo
in železu
da pretopi se
v jeklo
Potreben še
zidarjem
pri zidavi
O nikoli
ne prevrtamo
z možgani
do skritih jezer
ki spijo v gori
Nikoli do ožljaj
ki vodijo v srce

če gora
sama
ne odpre
nam rane
do kapnikov
v duši
Vstopam
skozi rano
Oči strmijo:
gora ni ničesar
izgubila
pod biči dežja
in vbodi igel
Vsako
prazno kapljo
napolnila
je s seboj
in se iztila
v kapljah kamenitih
v stebrišču
stalagmitna
in stalaktitna:
v podobe
kipov
Nobena kaplja
bolečine
ne presahne
Nobena
grenka kaplja
V moji duši
raste
stalagmit spoznanja
in se staplja
s stalaktitom
v zahvalni steber:
Nisem prazna kaplja

čisti H₂O
ki izhlapeva
in se spreminja
v oblake bele
ki za bežen hip
so dvignjeni
v nebo
meglena gneča
ki me zviška
bicaš
ti
prazni dež
ki šele
bolečina moja
te oplodi

(1961-1962)

IVAN NEDOKONČAN JAN SESTANEK

Znočilo se je:

Breznikovi iz Gabrja so sloneli ob radijskem sprejemniku in s čudnimi občutki vlekli na ušesa vznemirljive zvoke. Iz aparata v kotu so donele bahavo-kričave nemške koračnice, ki so jih prevpile tenko piskajoče flavte.

To je bilo jeseni 1938, ko so hitlerjevci zasedli Sudete...

V vasi je bilo takrat še malo radijskih aparatov, zato Breznikovi niso bili sami. Prišli so Rogljevi, ki so jih novice zadnje čase hudo zanimalo. Stari Breznik se je rad družil s takimi, ki so politizirali in kritizirali ter pričakovali dogodke, ki naj bi vse skupaj obrnili in razvozlati tako, da bo nazadnje glavno besedo imela Sovjetska zveza.

Toda Rogljevi so nemške koračnice poslušali s povsem drugačnim zadovoljstvom kot Breznikovi. Brezniku ni bilo nič kaj prav, da se nekdo v njegovi navzočnosti in v njegovi hiši navdušuje za Hitlerja.

»Tudi pri nas manjka takega! Kar pogledajte, kaj je naredil iz Nemčije: kruha dovolj, denarja tudi, gospodarstvo cvete! Vse sili v Nemčijo!« se je navduševal mladi Rogelj.

»Drugega pa ne vidiš!« ga je skušal zadrževati nejevoljni Breznik.

»Drugega?«

»Tankov, orožja, vojske, Hitlerjevih želja!« je bil gospodar že skoraj iz sebe.

To je šele godilo Roglju in Rogljevim.

»S tako armado bo kaj dosegel! Kar pogledjte: vsi se ga boje!«

Breznik se ni več vzdržal in je revsnil:

»Če ti je to tako všeč, pa pohiti k njemu, k Hitlerju!«

Rogljevi so se spogledali, prav tako Breznikovi. In mladi Rogelj je rekel počasi:

»Saj bi šel, pa morda ne bo treba!«

Bilo je že precej pozno, ko je vstopil Breznikov Andrej. Njegov pogled je bil temen, zamišljen, skoraj zbezan. Vse oči so se obrnile vanj in nastala je mučna tišina. Andrej je bil načitan fant in zaradi politike je imel že večkrat opravka z žandarji.

Andrej je nekaj časa molčal, potem pa je padlo iz njega:

»Zaprte že to ogabno glasbo!«

Vsi so ga vprašujoče pogledali. Mladi Rogelj se ni mogel zadržati:

»Vedno imaš toliko čez domačo oblast! Kako, da je naenkrat ta glasba tako grda?!«

Brat je medtem že segel po gumbu in spet poiskal Ljubljano, ki je oddajala zadržano simfonijo.

Andrej je Roglja usekal kar naravnost:

»Zato, ker so s to muziko hitlerjevci zasedli Sudete! Ali ti je zdaj jasno?«

Njegov dvignjen glas je vzpodbodel še Roglja:

»Zasedli, praviš! Kaj pa, če so jih samo Os-vo-di-li!«

V hiši sta nastala v trenutku dva tabora! Andrej je zdaj debelo pogledal in tenko zažvižgal:

»Tak si torej?«

Rogelj se je samo skrivnostno nasmehnil in vsi njegovi so vstali.

»Kaj pa, če se zgodi, da tudi k nam pridejo Hitlerjevi tanki!« je zbodel Rogelj, ko je že odhajal.

»Ven!« je zarjul Andrej.

Rogljevka je nazadnje še zabelila:

»Še žal vam bo za tole!«

Oče in Andrej sta zdaj z jasnostjo videla, da se bo treba Rogljevih ogibati, kajti njihovi računi niso bili čisti.

Andreju, ki je očitno prišel od nekod, kjer so že govorili o teh dogodkih več, kot je povedal, je bilo hudo, da bi zajokal. Resnično je imel solze v očeh, ko je rekel zdaj samo domačim:

»Hitler je začel, ti hudiči pa kar žare od veselja! Pokvarjeni so in morda celo plačani za to!«

Mama je bila zaskrbljena zanj, ker ji ni bilo znano, kaj vse se dogaja. Le slutila je.

»Saj še ni nič hudega! Ne bodi tako nagel!«

Andrej je zamišljeno gledal predse in nada-ljeval:

»Če bo šlo tako naprej, bom šel s fanti!«

»Kam, za božjo voljo?« Mati je zdaj že uganila kam, a je vendarle vprašala.

»S prostovoljci! Ali ne vidite, da se lahko začne vojna!«

»Kaj govoriš! Ne bodi tako nepremišljen! Saj ni tako hudo!«

»Tako hudo je! Zelo hudo! Fašizem se širi in nihče ga ne ustavlja!«

Zdaj je posegel vmes oče:

»In misliš, da ga boste vi, zeleni mladeniči! Praznih rok proti tankom!«

»Če ga drugi ne bo, ga bomo pač morali mi!«

Poznali so Andreja, njegov uporni duh in mehko srce, in ostali so tam sklonjeni in zamišljeni glav. Zdaj se bodo morali tudi takih bati, kot so Rogljevi.

Mama je hotela to tišino napolniti z nečem, zato je rekla:

»Andrej, spat pojdi in umiri se! Bomo že videli, kaj bo jutri. Vse je še tako daleč od nas!«

Z mamo sta bila velika prijatelja, čeprav se je Andrej vedno nečemu upiral, prebiral čudne knjige in hodil po svojih potih, mama pa se je vselej hotela sprijazniti z usodo, čeravno bi bila krivična. Ni ji šlo v glavo, kako človek tako mehkega srca, kot je bil njen Andrej, ne more verovati v istega dobrega boga kakor ona!

In tudi zdaj Andrej ni mogel mirovati:

»Daleč! Hm! Zapomnite si, tudi nas bo zadelo tako, kot brate Čehi! Rogljevo vprašanje je bila že grožnja!«

Še dolgo so sedeli v sobi, a kakšne rešitve niso našli. Soglašali pa so v tem, da je nemška vojska res velika sila, ki se ji bo mogla upreti samo Rdeča armada. V to so imeli tako veliko zaupanje, kot mati v dobrega, vsemočnega in pravičnega boga.

Nekaj dni je Andrej hodil ves poparjen, v soboto pa se je spet izgubil od doma, ne da bi povedal kam.

*

V tistih dneh je vrela tudi Ljubljana. Na Univerzi je bilo kot v panju. Okupacija Sudetov ni šla kar tako mimo študentov, ki so se razdelili v več taborov. Študentje so bili nekakšen barometer političnih in vojaških dogajanj, kako potem ne bi reagirali na dogodek, ki je morda pomenil začetek novega, silno obsežnega svetovnega klanja. Vžigalice, ki so ga netile, so bile po njihovem Hitlerjeve čete, ki so že bobnale na Češkem.

Hribarjeva Vera, ki je študirala v Ljubljani, je hitela po oddelkih in iskala tovariše, da bi se z njimi pogovorila o najnovejših dogodkih.

Zunaj jo je potegnil za rokav študent Pavle in izginila sta v temni ulici. Med potjo ji je razložil kako bo nad Gabrjem, nad domačo vasjo poiskala učitelja Leban. Potem ji je izročil na gosto popisano pismo, ki ga je dobro skrila...

In tudi ona se je tisto soboto odpravila na tvegano in tajno pot...

*

Orožniški komandir Franjo je dobil naročilo, naj te dni dobro pazi na vse zapisane. Zlasti na učitelja Leban, na Breznikovega Andreja in vse tiste, s katerimi se bosta kjerkoli spuščala v pogovor.

Zdaj se mu je ponudila lepa priložnost, da malo bolje potiplje škodljivca, ki mu hodi v zelje. On se že nekaj let muči okoli Hribarjeve Vere, pa se ji približa ta bosopeti in uporniški Andrej! A ne le to! Vero je spravil tudi na kriva pota in celo tako daleč, da ji Andrej pomeni več, kot njen oče, veljavni Hribar. Dekle se je z njim sprlo in jo na svojo roko potegnili v Ljubljano! Čudna mladina, ki se krega s kruhom, ki ga ima doma pri očetu več kot dovolj!

Take so bile komandirjeve misli, taki njegovi sklepi in spet se je poglobil v podatke, ki so migljali pred njim na papirju...

Med prijaznim bukovjem rahlo nagnjenega po-bočja, od koder je bilo lepo videti srebrno svetlikajočo se Savo, je bilo zbranih že pet ljudi. Največji med njimi, učitelj Leban, je spregovoril:

»Dobil sem sporočilo, naj se danes zberemo tukaj. Napotek za delo bo prinesla Vera, ki pa je še ni! Zelo čudno! Še nikoli ni zamudila!«

»Prav zato. Tudi mene skrbi,« je dodal možak suhega obraza.

Andrej, ki je sedel na štoru, je molčal in pričakujoče gledal v smer, iz katere bi že zdavnaj morala priti Vera. Najbolj zaskrbljen je bil prav on, a tega ni smel in ni hotel pokazati. Vera mu ni bila samo somišljenik, sobojevnik, Vera je bila tudi njegova ljubezen. Sicer se zadrževana, še ne-doživeta, zaenkrat še plaha in neizgovorjena, vendar lepa in trdna. Bil je prepričan, da sta oba vedela, kako kdo čuti in komu po vsej svoji notranjosti, po vseh čustvih pripada. A dotlej še ni bilo priložnosti to izraziti, to sprostiti in doživeti.

Leban se je počasi obrnil k njemu:

»Andrej, morda ti kaj več veš o njeni zamudi?«

Andrej je bil že zrel fant, a tako neposredno in nenadno vprašanje, mu je nagnalo rdečico v obraz. Še nikoli ga nihče ni tako ogovoril, še nikoli mu nihče ni tako glasno povedal to tako prikrivano resnico. Končno je bilo to samo kratko vprašanje, vendar mu je zvenelo tako, kot če nekdo vprašuje moža po ženi. Pri vsem tem je mislil, da so ti njegovi občutki tako globoko zakopani v njem, da jih kljub občutljivosti tudi Vera le stežka ugi-ba. Zdaj pa ga vprašajo tako, kot bi bil že njen mož! Med temi zreli ljudmi je stal kot nekdo, ki so ga pravkar slekli!

Toda kdo si ne bi želel take družice?! Tako pametne, tako odločne, preudarne, tako lepe! Lepe tako, da mu je bilo tesno, kadar jo je gledal in se je bal, če bo kdaj imel toliko hrabrosti, da ji bo razodel svoja nagnjenja! Bil je brez doživetij, ki bi pomagala razbiti nevidno steno! In če ga je po njej vprašal tak človek, kot je bil Leban, se res ni treba sramovati!

Vendar — ali gre mar za to? Saj mu pripisujejo več, kot ima! Vedno je česa manjkalo ali pa je bilo česa preveč: priložnosti, korajžje, čudnih idealov samoodpovedi ali nezaupanja vase! Vera je bila preveč lepa, preveč vzvišena, preveč človek razuma in pravičnosti, da bi jo izgubil po nerodnosti. Čakal jo je in jo hrabil, kot obleko za praznik, ki še ni prišel.

Morda pa je bilo najbolj zadrževalno to, da je bila ona študent in iz bogate hiše, od koder je sicer v posebnih okoliščinah pobegnila, on pa de-lavec! Cisto ravadni predsodki, ki pa še niso zble-deli. Temu je treba izbiti dno!

A kakšno naj bo življenje po tem oblačnim ne-bom? Kakšna sreča? Saj zdaj ni časa zanjo! Vsaj ne za take ljudi, kot sta on in Vera!...

Lebanu ni vedel odgovoriti nič drugega, kot da je nekajkrat zmigal z glavo.

Potem je še bolj strmo upiral pogled v smer, od koder naj bi se pokazala Vera.

Končno je nad njimi zašumelo listje! Presene-tila jih je Vera, ki se je spustila mednje od zgoraj in ne od tam, kamor je zapilil oči Andrej.

Roman Savinšek: Za cirkuškim šotorom

bil
dri

na
zel

je
Ko

ga

čist

sm

Štu

zgo

drž

nje,

a p

jevi

bi.

A h

da

pok

širi

preg

kor

in

tudi

A

v v

ke!

A

pa z

sih

izvir

L

T

G

njih

U

L

sliša

P

so o

»S

A

znali

M

sploh

darsl

rino

A

umal

V

kolik

šen

se je

Andre

V

je bi

in ka

so se

te» n

je po

Ve

že op

od ta

lo. N

ona ž

Vero

veji.

skalo

liščin

nudil

resen

»A

Bila je začnana.
»Že na postaji sem imela lep sprejem. Tam je bil Franjo s tremi žandarji! Morala sem oditi v drugo smer...«

Razumeli so, da je naredila velik ovinek in nje na zamuda nazadnje ni niti tolikšna! Morala je zelo hiteti!

Z Lebanom sta stopila za debelo bukev in on je hitro razgrnil papir, ki mu ga je dala iz čevlja. Ko je končal, se je zazrl v Vero:

»Ti je znano, kaj piše?«

»Približno. Zakaj?«

»Zato, ker ostali ne smejo vedeti vsega. Takoj ga morava uničiti!«

Papir je raztrgal na drobne koščke in ga zažgal. Potem je najprej poskrbel za varnost:

»Te je Franjo opazil, ko si prišla?«

»Upam da ne, toda odkrito povedano, nisem čisto prepričana! Izstopila sem na drugo stran!«

»V redu! ... Vrniva se, da bomo začeli. Že tako smo pozni...«

Potem jo je Leban še vprašal:

»Kako pa je v Ljubljani?«

»Vre. Najraje bi udarili kar na Česko! Posebno študentarja!«

Staknili so glave in izpod rahlo pobarvanih zgodnje jesenskih bukovih krošenj, so privreli za držani toni pesmi:

»Vstanite, v suženjstvo zakleti...«

Bilo je kot himna, kot zakletev, kot hrepenenje, kot bi dvigal težak zastor.

Učitelj Leban je živahno, z rahlo vznemirjenim, a prepričljivim glasom govoril:

»... Nemški proletariat je obglavljen in Hitlerjevi kremplji segajo nemoteno, kamor se jim zljubi. Česka je primer, ki se ne sme več ponoviti... A hitlerjevci se ne mislijo ustavljati! To pomeni, da mora priti do večjega spopada. To brošuro — pokazal je brošurico »Hitlerjevci v Sloveniji« — širite hitro in naj gre iz rok v roke. Policija raje preganja nas, ki razkrinkujemo petokolonaše, kakor da bi udarila po hitlerjevcih, ki odkrito pišejo in zahtevajo našo Slovenijo. To pomeni, da so tudi oni petokolonaši!

Andrej, ti boš imel posebno veliko dela. Celice v vaši tovarni so kljub številnemu delavstvu šibke! Kaj vendar zadržuje večji razmah?«

Andrej nekaj časa tehta, kaj bi rekel, potem pa zlojuje:

»Konspiracija, morda strah! Ta je taka, da včasih še tistega ne dobiš, ki bi ga moral. Iz tega izvira tudi zoževanje...«

Leban ga je ustavil:

»Ne, ne! Še drugi razlogi morajo biti...«

Tedaj se je Vera naglo premaknila in dahnila:

»Žandarji!«

Gledala je prav v smer, odkoder so se pokazale njihove kape.

Učitelj se je takoj znašel in velel:

»Uničite papirje in vsak v svojo stran!«

Listje pod njimi je tako zašumelo, da ni bilo slišati topota nog.

Po gozdu so se že podili žandarji in za bežetimi so odmevali glasovi:

»Stojte! Stojte! V imenu zakona ste aretirani!«

A taki ljudje teh zakonov niso poslušali ne priznali in se naglo odmikali žandarjem.

Med drevjem je bilo ljudi težko prepoznati in sploh opaziti. Toda, kaj bi se zgodilo, če te žandarske trojke ne bi zadosti zgodaj ujelo živo Verino oko? Ali bi se mogli bežati?

A to se ni zgodilo in zborovalci so se uspešno umaknili.

Vera je zavila navkreber, kjer ji je bil svet kolikor toliko znan. V daljavi je grmelo in precejšen piš ji je zaganjal krilo sem in tja. Zadihana se je pognala zdaj povprek in videla, kako se je Andrej pognal čez skalo in se skotalil po bregu.

V nevarnosti človek ni rad sam in poleg tega je bil pred njo Andrej. Zato je spremenila smer in kar samo jo je zaneslo za Andrejem. Med veter so se že mešale prve deževne kaplje! Tistih »stojte« ni bilo več slišati. Predalec je bilo že in veter je povzročal velik šum.

Vera ni hotela zaostajati za Andrejem, ki jo je že opazil. In ker je bila kljub vsemu še streljaj od tam, kjer so jih presenetili, je skočila čez skalo. Njeno široko krilo je zaplapolalo in ko je bila ona že v zraku, se je zataknilo na odlomljeni veji. Vero je to potegnilo nazaj, tako da je obvisela na veji. Andrej se je naglih korakov vrnil nazaj pod skalo, nad katero je visela Vera. V drugačnih okoliščinah bi se prav gotovo smejal, tak prizor je nudil pogled na visečo dekle. Toda fant je ostal resen.

»Andrej! Andrej!« je zaprosila.

Bila je v nevarnosti, da z glavo naprej zleti po strmini, kajti blago njenega krila je bilo ravno toliko močno, da jo je ujelo, a preslabo, da se ne bi počasi trgalo naprej. Pri vsem tem je Vera izgubljala ravnotežje, ne da bi si mogla kolikaj pomagati.

Takrat so se izpod skale že stegovale k njej razgrete in močne Andrejeve roke, ki so jo snеле s tega obešalnika kakor majhno punčko. Obšli so jo posebni občutki, prav nič podobni tistim, ko je tekla!

Andrejeva moč ji je bila znana že od tedaj, ko je hodila v osmo in še v cerkev. Bila je volilna nedelja in strankarsko razgreti fantje so se pred občino stegli. Prav ko je prišla mimo, se je med dva vročokrvneža pognal Andrej in ju razdvojil, kot bi bila le kosa namazanega kruha! In če bi bilo zdaj okoli nje sto žandarjev, zdaj, ko se je znašla v teh rokah, se ne bi bala!

Mar je vsaka hrepenela po močnih rokah, ki jo bodo objele, zaščitile in varovale še dolgo, večno!

Zdaj je postal Andrej kraljevič z močnimi rokami, ter od presenečenja, bega in njene bližine tako razgret, da ni več razmišljal o tistem, kar si je rekel še pred pičlo uro! Kdo bo izbijal dno? O tem ni bilo treba več misliti!

In Vera je bila v Andrejevih rokah tako, da se jim je predala kakor otrok. Stisnila se je k njemu tako tesno, da je Andrej začutil vse njene oblike, vso njeno toplino, razgretost! Zdaj se je tudi v njej razkrilo, da je že zdavnaj vsa Andrejeva, in Andrej je ni razburjal le s svojimi močnimi rokami in valovitimi lasmi, temveč ves, kar ga je bilo. Vzbujal je v njej zaupanje in še veliko, veliko več.

Učil se je dež in Andrej je med kapljami osvobodil Vero z veje.

Spustil pa je še ni. Namesto da bi stekel iskat streho, je stal v bregu z dekletom v naročju. Ob sebi je zdaj čutil telo ženske, ki je bila že dolgo njegova in samo njegova! Čutil je telo, ki mu je vzelo že marsikatero uro spanja, čutil je človeka, ki mu je pripadal že davno. Hladen dež se je spreminjal v najčudovitejše kaplje, ki so blagoslovljale dvoje teles.

Kaj res ne bo lepše priložnosti za tako srečanje? Človek, kaj pa hočeš še lepšega in v lepšem kraju? Zdaj bo moral tudi nekaj reči! Že leta je nosil v sebi besede, ki jih bo povedal ob nečem potrebnem, zdaj pa ne ve nič od tega! Razgretost in medsebojna bližina, ista nevarnost in ta dež, so zbrisali vse, kar bi ji moral reči.

Toda zdaj, danes in ta hip ni bilo treba nič misliti na besede. Vse je bilo tako preprosto, tako jasno! Goste kaplje so jima začele lepiti lase in Vera se ga je oklenila še tesneje. Mar je mogla tesneje? Dež je bil vse močnejši, ustnice pa so brez premišljevanja drhteče dahnila:

»Vera, Vera moja!«

»Andrej, oh, Andrej!«

Več niso zmogle, kajti sprane od bogatega deža so se našle in povedale vse.

Pretrgala sta tisto, kar ju je zadrževalo tako dolgo, skoraj predolgo! Vsa njuna notranjost je bila prežeta od tega velikega trenutka — vendar sta se naenkrat spet vrnila v gozd, kjer so ju zasiedovali žandarji, odkoder se je bilo treba umakniti.

Držeč se za roke sta zdaj skočila naprej in potem navzgor. Bila sta že do kože mokra, vendar sta se drug drugemu nasmihala, kot bi bilo to umevno samo po sebi. Teklo jima je za vrat, po hrbtu, lepili so se jima lasje, v čevljih je čmokalo...

Streho sta našla v majhnem oddaljenem seniku. A ta zdaj kot streha ni bil več pomemben. Saj sta bila tako že mokra. Potrebovala sta le tih kraj, da so se njune ustnice spet našle, odkrivale dolgo zadrževano ljubezen in se napažale vsega, čemur sta se dolgo odrekala. Zdaj sta imela drug drugega, dva dela ene misli. Imela sta vse!

Ne, ni bilo tako. Dež je sicer nehal, kajti bila je le nenadna ploha, toda v dolini so bili še oblaki in žandarji, ki so ju sicer pognali v izpoved tistega neizmerno večno človeškega, za Karavankami pa je grozila še hujša nevihta.

Zdaj nista vedela, kaj početi z njuno bogato ljubeznijo. Navsezadnje bi bilo morda boljše, da si tega še vedno nista odkrila, kajti zdaj sta nosila s seboj skrb več. Morala se bosta odpovedati in odrekati toliko bolj, kolikor sta si izpovedala in pokazala! A brez ljubezni nista mogla več živeti!

Zvečer je bila Vera že spet v Ljubljani, Andrej pa je poiskal učitelja Leban, ki so ga spet iskali žandarji.

Leda Štočca

Oškreblian kozarec

Prazen oškreblian kozarec
in v ozadju ti kot kič.

Toda rada ima take šaraste reči,
pridi, skozi sliko se priplazi.

Zatohlo je v tem raju,
pojdiva raje k smreki.

Tako vitka je, brez sramu
a ti, skrivaš se kot čmrlj.

Se nekaj je narobe nad najinim
horizontom,
ker doma ti je mleko prekipelo.

Preštevaš dimnike na strehah
in slike rišeš v dim.

Ponudil si mi košček trave,
a vzela sem le bilko.

Zebe te kot starca s Himalaje,
ti pa tu si poleg sveta svetlobe.

Čakaš na prepovedano marmelado,
s katero si namazal ptičje limanice.

Pojdi nazaj kot kič pozabe
ni vredno vzeti tebe.

Slika se je razrušila,
ostal je oškreblian kozarec.

Skrivam se...

Skrivam se pred ljudmi,
tako, da sem jim podobna.
Toda, ne morem pozabiti
včerajšnje nevihte,
ki me je iskala
in napolnila z besedami.

Marjan Čufar Žalostinka

Ko si prišla —
sem videl tvoj odhod
tvoje tihe korake
pod previski in stenami
ki zapirajo ulice
ropotajoče stopnice in šumeče kulise
in stala si tam
v siju sveč
in latern z rdečim steklom

Mrtvaški vonj suhih vencev
vlažna toplota grobov
in smrdeči grehi pod rušo
prepoznanih spoznanj
vijoča se pot navzdol
gladka in na videz krepstna
bodočnost na kosteh
dolgo zverinsko črevesje
je prebavilo moje besede
in ostal sem nem

O ti lipov cvet
moje ranke vizije
luči vzdolž noči
se prižigajo z vso resnostjo
brez fiksnih nasmeškov
brez daljših dlak v repu
za katere si vlekla kostrune

In ko trohnoba prepoji
tihe barke samotnih veslačev
in ko izirgan list koledarja
ufone v temo vampirjev
te gledam ob črpalki krvi
ki jo črpaš za svoj psevdonim

mečkajoči prsti — in pismo.

Slavko Tarman:

Profesor Anton Dermota lirični tenor svetovnega slovesa

»UMETNOST JE TELEFON VEČNOSTI. TODA ZA TELEFONIRANJE JE TREBA DVEH: TISTEMU, KI KLICE, MORA NEKDO ODGOVORITI. SELE Z ODGOVOROM ČASA JE POZIV VEČNOSTI ZVEZAN V UMETNISKO DELO...

UMETNOST JE DELO CLOVEKA: VANJO SE CLOVEK PROJICIRA, SE V NJEJ SPOZNAVA, LE TO KRITICNO ZRCALO MU DAJE NJEGOVO KONCNO PODOBO...

(JEAN-PAUL SARTRE)

DVOJE PRIROJENIH LASTNOSTI: TALENT IN OKUS

Slavni pevec dunajske državne opere ANTON DERMOTA je bil rojen 4. junija 1910 v Kropi na Gorenjskem. Prvo glasbeno izobrazbo je pridobil v orglarski šoli v Ljubljani, kjer so mu bili pedagogi Stanko Premrl, Franc Kimovec in Hugolin Sattner. Po treh letih šolanja je sprejel leta 1927 prvo službeno mesto organista in pevovodje na Bledu. Toda slast po izpopolnjevanju ga je gnala naprej. Glasbeni študij je nadaljeval na ljubljanskem konservatoriju. Stroške študija si je Dermota služil kot pevec v zboru v ljubljanski operi. V letu 1934 je diplomiral na pedagoškem oddelku konservatorija. Še istega leta odide Dermota kot štipendist na Dunaj. Tam si v privatni šoli znane glasbene pedagogije prof. MARIE RADO nabira prve ure za poznejši uspešni prodor v areno svetovnih pevcev.

Ze leta 1936 napoti Bruno Walter Antona Dermota v dunajsko državno opero. Kot prvi lirični tenor ostaja Dermota zvest dunajski operi do današnjih dni. Prek glasbene partije Dona Ottavia v Don Giovanniju pripelje Bruno Walter tenorista Dermota do Mozarta. V letu 1937 prestane Dermota »ognjeni krst« v tej vlogi na slavnostnih poletnih Mozartovih igrah v Salzburgu.

Naslednjih 25 let — vsako poletje nastopa Dermota v opernem, kot tudi v koncertnem repertoarju v delih MOZARTA in RICHARDA STRAUSSA. Odmevnost prvega DERMOTOVEGA nastopa na slavnostnih MOZARTOVH IGRAH je bila ogromna in nadvse pozitivna. Širni glasbeni svet je postal nanj takoj pozoren. Tako prepotuje skupaj s soprogo Hildo skoraj vseh pet celin. Prepeva

v številnih opernih hišah in koncertnih dvoranah širom sveta (v milanski SCALI, v RIMU, v NEAPLU, v PARIZU, v LONDONU, v COLONU, v BUENOS AIRESU, v ADELAIDI, v SYDNEYU itd.) Vsa leta sodeluje tudi pri vseh pomembnih evropskih festivalih. Posebno priznanje si Dermota prisluži v teku let na številnih nastopih, saj ga sodobniki upravičeno imenujejo: »avtentični interpret MOZARTOVH del današnjega časa«. Tako postane Dermota sinonim za MOZARTOVE glasbene interpretacije.

ZRELA UMETNOST, SKROMNOST IN TIHA VELIČINA...

Dermota je dosegel vrh tako v opernem kot v koncertnem prednašanju tenorskih partov. Danes je znan predvsem kot izjemen interpret oratorijev in klasične pesmi nasploh. Slovenskemu narodu je prof. Dermota storil ogromno uslugo, kajti v svoje koncertne programe je vedno vnašal slovenske umetne in ljudske pesmi. S tem je pravzaprav prevzel vlogo kulturnega ambasadorja ter na številnih gostovanjih po svetu seznanjal na najbolj primeren način tujino s slovenskimi kulturnimi zakladom in samospevi.

V vseh teh letih je prof. Dermota kot prepričan Slovenec, stalno vzdrževal stike z rodno domovino. Precej je nastopal po koncertih doma ter mnogo snemal za slovensko radijsko in televizijsko mrežo.

Poleg MOZARTA obvlada prof. Dermota mojstrsko tudi druge lirične tenorske parte, vključno od DONIZETTIJA, ROSSINIJA do PUCCINIJA. Posebnost Dermotovega programa so slovenske opere: PRODANA NEVESTA, DALIBOR, JENUFA, ONJEGIN in KNEZ IGOR. Enako mojstrsko obvlada tudi francoski operni program, enkratna je njegova pevška interpretacija v operah MANON in HOFFMANOVE PRIPOVEDKE.

ČASTNA NALOGA OB OTVORITVI DUNAJSKE DRŽAVNE OPERE

Posebno proglašuje v prof. Dermotovi ustvarjalni umetniški karieri zabeležimo ob ponovni otvoritvi dunajske opere v letu 1955. Na otvoritveni predstavi je pripadla tenoristu Dermoti častna tenorska partija Florestana v operi FIDELIO. Poleg številnih opernih nastopov, je prof. Dermota snemal celotna dela klasičnega in sodobnega repertoarja, oratorije, samospeve in koncerte za najuglednejše evropske in ameriške gramofonske hiše (DEUTSCHE GRAMOFON, PHILIPS, DECCA, COLUMBIA) ter radijske in televizijske družbe (ABC, BBC, NBC itd.). Dermotov pevski opus je tako vseobsežen, da je danes še nemogoče naštetati vse njegove tenorske interpretacije. Morda jih za ilustracijo naštejemo samo nekaj: ČAROBNA PIŠČAL, COSI FAN TUTTE, DON JUAN, SALOMA, ARABELLA, KAVALIR Z ROŽO, MOZARTOV REQUIEM, MISSA SOLEMNIS, DEVETA BEETHOVNOVA SIMFONIJA in SCHUBERTOVI PESEMSKI CIKLI, J. STRAUSSOV NETOPIR, LEPA MLINARICA in ZIMSKO POTOVANJE. V letu 1971 je izšla tudi plošča SLOVENSKEH SAMOSPEVOV pri MLADINSKI KNJIGI v Ljubljani.

Danes najdemo v evropskih vele mestih, oziroma njih trgovinah long-play plošče prof. ANTONA DERMOTE poleg plošč RENATE TEBALDI, MARIE CALLAS, MARIA DEL MONACCA in ostalih svetovno znanih pevcev.

Vrsto let uspešno vodi, prof. Dermota na Dunaju, skupaj s soprogo, znano pianistko HILDO rojeno BERGER pl. WEYERWALD, razred za samospeve in oratorije na VISOKI SOLI ZA GLASBO IN UPODABLJAJOČO UMETNOST.

STEVIČNA ČASTNA PRIZNANJA

Prof. Dermota je za svoje izjemne umetniške uspehe prejel naslednja častna priznanja in odličja:

leta 1946 imenovan za izjemne umetniške dosežke za prvega avstrijskega komornega pevcu po drugi svetovni vojni.

leta 1955 prejme MOZARTOVO medaljo
leta 1960 prejme častni križec za umetnost I. ranga republike Avstrije
leta 1960 prejme od dunajske filharmonije NK-COLAIEVO medaljo za zasluge
leta 1961 prejme častni prstan kot solist dunajske državne opere
leta 1963 prejme prof. Dermota osebno v VATICANU od papeža Janeza XXIII. SREBRNO MEDALJO
leta 1965 prejme diplomu in imenovanje o častni profesuri
leta 1965 prejme visoko odlikovanje in medaljo KOMTURA GREGORIJEVEGA REDA
leta 1969 imenovanje za ČASTNEGA ČLANA državne dunajske opere ter podelitev ČASTNEGA PRSTANA državne dunajske opere
leta 1970 podelitev diplome in imenovanje za profesorja na VISOKI SOLI ZA GLASBO
leta 1971 prejme ZLATO ČASTNO MEDALJO glavnega mesta DUNAJA.

V času svoje dolgoletne operne in koncertne je prof. DERMOTA pel pod vodstvom svetovno svetovno znanih dirigentov kot so: ARTURO TOSCANINI, VICTOR DE SABATA, SIR THOMAS BRECHAM, ERNST ANSERMET, BRUNO WALTER, WILHELM FURTWÄNGLER, ERICH KLEIDER, HANS KNAPPERSTBUSCH, OTTO KLEMPERER, CLEMENS KRAUS, KARL BÖHM, JOSEF KRIPS, RAFAEL KUBELIX, HERBERT VON KARAJAN in številnih drugih. Kdo bi vse naštel? Prof. Dermota je ustvarjalno deloval in še sodeluje z vrsto znanih komponistov današnjega časa kot so: RICHARD STRAUSS, JOSEF MARX, PAUL HINDEMITH, FRANK MARTIN, GOTTFRIED VON EINEM ter z znanimi domačimi komponisti: FRANC KIMOVEC, STANKO PREMRL, ANTON LAJOVIC, LUCIJAN MARIJA ŠKRJANC, SLAVKO OSTERC, JANKO RAVNIK ter mnogimi slovenskimi sodobnimi skladatelji.

SISTEMATICNI ZBIRALEC UMETNISKIH UNIKATOV

Danes živi prof. Dermota v vili na robu dunajskega mesta s čudovitim razgledom na okoliške hribe. Tukaj se še vedno znova in znova navdušuje na svojem priljubljenem instrumentu — orglah. Vse življenje zbira umetniške zbirke od gotike do moderne. Prof. Dermotova zbirka je prava zakladnica, tudi po tej zbirki slovi tako doma na Avstrijskem kot v inozemstvu. Številni unikat iz te zakladnice so bili že razstavljeni v mnogih inozemskih umetnostnih salonih in muzejih. Poleg tega goji prof. Dermota posebno strast za zbiranje avtografov. V njegovi zbirki so originalna dela HAYDNA, MOZARTA, BEETHOVNA, SCHUBERTA, SCHUMANA, BRAHMSA, HUGA, WOLFA, RICHARDA STRAUSSA pa tja do današnjih veličin na področju glasbe in kompozicije.

Pomembnost kulturnega poslanstva (poleg poklicnega, ki ga opravlja prof. Dermota na tujem) je prav gotovo tudi lanskoletna razstava DERMOTOVE ZBIRKE v okviru DUNAJSKEH SLAVNOSTNIH TEDNOV — 1971. Celotna prof. DERMOTOVA ZBIRKA je bila tedaj tudi katalogizirana v izvedbi dunajske nacionalne biblioteke. Ob tej priliki je nacionalna biblioteka izdala lično opremljen katalog s prof. DERMOTOVIMI EKSPONATI.

KRI NI VODA...

Vsako leto si prof. Dermota najde čas in pride na dopust v rodno Kropo, kjer ostane vsaj nekaj dni. Nato se odpravi na naše modro morje in kot pravi sam, »brez našega modrega Jadrana ne gre in ne gre.« Znova in znova se vrača v dolino nekdanjih žebjarjev. Na vsakem koraku spoznava nov utrip življenja ter nenehne rasti rodne Kroke.

Kje so že tisti časi, ko je bil še zaposlen v nekdanji žebljarski zadrugi...? Le nenehna želja in volja po nadaljnjem izpopolnjevanju, sta privedli kroparskega mladeniča v daljni, širni svet. Toda kljub življenjskim nadlogam, je bila mladeniška volja in težnja po umetniškem udejstvovanju močnejša.

Prvi nastopi, ugodna odmevnost po nastopih v operi in na koncertih, so vedno znova in znova budili v njem nenasitno željo po uveljavitvi. V tem pogledu mu je bil glasbeni Dunaj več kot ugodno okolje za nenehno pevsko rast.

Številna gostovanja na vseh pomembnih evropskih opernih odrih, prek znamenitega TEATRO COLON v Buenos Airesu, so ga vodila daleč na peti kontinent, v Avstralijo, ter bolj in bolj potrjevala dognanost in lirično mehko slovenskega tenorja ter njegov sugestivno močan umetniški izraz.

VI
N
M
st

O si
s pr
vs
s kr
pr
z og
s pr
z os
zle
s pr
do
na
s pr
iz
ve
s sk
s pr
in
s pr
mu
s pr
in
cel
s pr
jes
s pr
in
z zla
s pr
žvi
in
s pr
vo
in
s pr
s pr
s pr
p
in
v l
s pr
s pr
se
s skr
in
s f
v c
s pr
koc
in
s pr
zvi
od
s pr
s pr
mli
in
bez

Ji
1924
življe
kemu
in dv
naivn
(Težk
tresov
Masar
social
bivan
in rev
za je
zbran

Is
NEZA
Welke
Nezva
števill
skim
na pr

Vitezslav Nezval Mesto stolpov

O stostolpa Praga
s prsti
vseh svetnikov
s krvoprisežniškimi
prsti
z ognjenimi prsti
s prsti muzikantov
z oslepjučimi prsti
zleknjenih žena
s prsti
dotikajočimi se zvezd
na računalniku noči
s prsti
iz katerih curlja
večer
s sklenjenimi prsti
s prsti dojenčkov
in koničastih bilk
s prsti
majskih pokopališč
s prsti beračic
in nekega
celotnega razreda
s prsti
jesenske brezčasnosti
s prsti Hradčanov
in postaranih harfistk
z zlatimi prsti
s prsti, na katerih
žvižgata kos
in vihar
s prsti
vojnih pristanišč
in plesnih ur
s prsti mumij
s prsti belušev
s prsti štiridesetsto-
pinjske vročice
in gozda
v ledenem srežu
s prsti, na katere
spušča
se čebela
s škrljankovimi prsti
in s prsti, segajočimi
s flageolotom
v orkester noči
s prsti
kockarskih goljufov
in blazinice za igle
s prsti
zvitimi
od revmatizma
s prsti rdečih jagod
s prsti
mlinov na veter
in grmov španskega
bezga

s prsti studenčnice
in prsti bambusa
s prsti
kostanjevih listov
in starih samostanov
s prsti iz krede
s prsti božičnega
drevesca
s prsti medijev
s pretečimi prsti
s prsti, ki se jih je
na begu
dotaknila ptica
s prsti
večernega zvonjenja
in starih golobnjakov
s prsti inkvizicije
z oroženimi prsti, ki
pogrešajo veter
s prsti gomil
z rododendrovimi prsti
s prsti grešnic
z ožganimi prsti
zorečega ječmena
s prsti
koralnih juter
s prsti, ki kažejo
v višave
z odsekanimi prsti
dežja
in bližnje cerkve
v rokavici mraka
s prsti inspiracije
s prsti, ki z njimi
pišem pesem.

Pogrezanje

Pozdrav
tvojemu drsečemu letu,
ptica smrti
Včeraj zvečer
sem hodil s prijateljico
po močvirni okolici
Tako imenujem nekatera
sveže zorana polja
Tudi nebo
marsikaterih dni
je močvirno
Prihajala je
jesen
Tako sva hodila že uro
in bilo je lepo
kakor pozabljenje
sveta
in samega sebe
lepo kakor pozaba
da živiš
in strašno
kakor utopljenca, ki se
je prebudil,
ko je nenadoma
spregovorila prijateljica
strašno
kakor oživelemu utopljenca
ki je že pozabil
da je živel

K sreči
njeni stavki
niso imeli
določenega smisla
Rekla je
kako žalostno
potem
kako strašne so te ulice
stekajoče se na polja
in nato oddaljene luči
te nedoločene
pokopališčne lučke
daljnih luči
in še
kako žalostno
je zreti v okna, ki
za njimi sedajo ljudje
k večerji
Moral bi ji odgovoriti
kakor iskri
vlažen list
kakor zvoku trobente
večer
kakor sveči
zapajčevinjeno zrcalo
kakor obroču
strjen vosek
Moral bi ji odgovoriti
a sva hodila
in molčala
Teda mi je bilo
— a samo trenutek —
kot da zemlja
bi iztirila
in padla
Padal sem
z vsemi polji
Padal z vso
močvirnato okolico
še vedno stopajoč
po trdnih tleh
padal sem
kakor omočen
in vendar
nisem bil omočen
padal sem
kakor stolp, s katerega
so vzletele njegove ptice
padal kakor človek, ki ga
zapušča spomin
padal, ne da bi čutil
bolečino
padal
kakor padajoča
dogorevajoča
a še tleča cigara
padal kakor tleč papir
s katerega plahni
pisava
padal kot dvigalo
ko se pogreza
padal kakor gugalnica
spuščajoča v loku
se navzdol
padal kakor kaplja
v sneg se vgrezajoča
kakor otrok v jezero
kakor otrok v pernico
padal in padal
v brezdačin prostor

padal z vsemi polji
z vso močvirnato
okolico
padal
in vendar bilo je vse
samo občutje pozabe
Resničnost
se je vgrezala v daljave
v vdanostnem razkroju
kakor srce ugašajoče zvezde
kakor muha opolnoči
kakor v gozdu telegram
kakor naletavanje snega
v novembri
kakor ob poldnevu
rose lesketajoči se nasmeh
padal kakor pada zemlja
v letu skozi vsemir
Pozdrav
tvojemu drsečemu letu,
o ptica smrti

Ti, ki se ji postavljajo
po robu
imajo vijolične obraze
imajo oči
krvave kakor suh
trtin list
imajo lase
razmršene od groze
imajo lesen jezik
in ude iz kamna
O da bi se ji jaz
lahko prepustil
brez postavljanja po robu
kakor bolnik narkozi
kakor ranjenec
nožu kirurga
kakor spancu trudne oči
kakor naročje semenu
kakor moja roka mislim
drsečim
z mnogobraznimi oblaki
nad razmajano zemljo.
(pr. M. Kl.)

Jiří Wolker Žetev

Sonce je velik pesnik
in napisalo je
čudovito pesem
z zlatim peresom
na naš svet.
Možje brez suknjičev,
žene z rdečimi rutami,
otroci na mamini jopi
po ves dan
samo
bero in bera in bera.
Na griču nad poljem
bi tudi jaz povedal
to pesem,
kričal,
da bi starci prišli
na prag
in slišali, kaj je
spesnilo sonce,
toda njegove besede
so tako velike,
da ne morejo skozi
moja usta
in samo čutim, da sem:
klas v redi,
črka,
klicaj!

Dijak

Učni se v gozdu,
to pomeni
peklenko potrpljenje.
Gozd ima bodljikav rep
in z njim zgečka pod
nosom, v ušesih
in v očeh.
Dijak,
ta knjiga v senci
te pita z bedakom.

Ubij jo!
Skoči
v sonce!
Sonce se smehlja, dokler
nebo ne zabobni:
»Mladed,
vse že znaš, kar je treba
znati
za tvojih dvajset let.
Vrzi svet
v moj objem,
zapri ga v svoje srce,
da ga ne zdrобиš.

Poštni nabiralnik

Poštni nabiralnik
na vogalu ulice
ni kakršna koli reč.
Modro cveti
in ljudje ga spoštu-
jejo zelo
in se mu popolnoma
zaupajo,
spuščajo vanj pisma
z dveh strani:
z ene žalostna, z dru-
ge radostna.
Pisma so bela
kakor cvetni prah
in čakajo na vlake,
ladje in ljudi,
ki kakor čmrlji ali
veter
sejejo v daljave
— tam kjer so srca —
rdeče cvetne brazde,
skrite v čaši cveta.
Ce kako pismo tjakaj
prileti,
zrastejo potem sadovi
sladki ali pa grenki.
(Pr. M. Kl.)

Jiří WOLKER se je rodil leta 1900 v Prostějovu in umrl prav tam leta 1924 še ne star polnih štirindvajset let. Po svojem pesniškem delu in kratki življenjski usodi je podoben našemu pesniku Srečku Kosovelu. Kljub kratkemu življenju je izdal v knjižni obliki knjigo dramskih poizkusov (Tri hry) in dve lirski zbirki Host do domu (1921) in Těžká hodina (1922). Prva izžareva naivnost fantovskih let, a je polna primarnih pesniških doživetij, druga (Těžka ura) pa je knjiga socialne lirike in je nastala v času socialnih pretrsov, ki so mladega Wolkerja pritegnili v krog čeških komunistov, ki v Masarykovi prvi češkoslovaški republiki niso videli resnične svobode in socialne pravičnosti za delovne ljudi. Zato se je Jiří Wolker v času svojega bivanja v Pragi, kjer je študiral pravo, spremenil v prepričanega komunista in revolucionarja. Žal, je ta talentirani in evropsko pomembni pesnik bolehal za jetiko in ji 1924. leta tudi podlegel. Po njegovi smrti je izšlo njegovo zbrano delo, prvič leta 1930/31 in drugič leta 1953.

Istega leta kakor Wolker se je rodil tudi odlični češki pesnik VITEZSLAV NEZVAL (1900 v Biskupkyju), ki pa ga doslej Slovenci nismo poznali kakor Wolkerja, ki so ga prevajali pri nas že pred vojno. Če se ne motim, doslej Nezvala naši prevajalci iz češke lirike sploh še niso prevajali in ga v tej številki Listov predstavljamo prvič jeseniškemu delavstvu kot prvim slovenskim bralcem. Prav pri Nezvalu smo v zaostanku za drugimi narodi. Rusi na primer imajo prevedeno v rusčino zajetno knjižico Nezvalovih izbranih

pesmi, srečujemo pa ga tudi v mnogih drugih jezikih, saj je zastopan s svojimi pesmimi skoro v sleherni pomembnejši antologiji evropske in svetovne moderne poezije. Njegova življenjska pot se je začela na Moravskem, kjer se je rodil v učiteljski družini. Po opravljeni gimnaziji je študiral v Pragi jezike in svetovno književnost. Nekaj časa je živel tudi v Parizu in je zaslovel nato kot prevajalec francoskih pesnikov Rimbauda, Mallarméja, Apollinairea in nadrealistov v češčino. Prav tako kakor Wolker je tudi Nezval takoj po prvi svetovni vojni postal komunist in se kot pesnik pridružil boju češkega delavskega razreda. Potoval je tudi v Sovjetsko zvezo, leta 1945 pa je postal vodja oddelka v ministrstvu za informacije v Pragi, kjer je živel vse do svoje smrti leta 1958. Njegova pesniška žetev je izredno bogata: Most (1922), Pantomima (1924), Abeceda (1926), Básne na pohlednicé (1926), Diabolo (1926), Akrobat (1927), Blíženci (1927), Menší ružná zahrada (1927); židovský hřbitov (1928), Hra v Kostky (1929); Basně noci (1930); Snidane v trávě (1930), Jan ve smutku (1930), Pět prstu (1932), Skleněný Havelok (1932), Zpátneční listek (1933), Sbohem a šáteček (1934); Žena v množném čísle (1936), Praha s prsty deště (1936), Absolutní Hrobař (1937); Pet minut za městem (1939), Historický obraz (1940), Veliký orloj (1949), Z domoviny (1950), Zpěv míru (1950), Dilo (1950—1955), Křídla (1952), Chřpy a města (1955). Bralcem Lista ga predstavljamo s pesmima Město Věží in Propadliště. Upamo pa, da to nista prva in zadnja prevoda in da bomo kdaj prihodnjic objavili še kako Nezvalovo in prav tako Wolkerjevo pesem.

M. Klínar

Roman Savinšek: Deklica s ptico

Roman Savinšek: Kompozicija I.

Jože Košir

O, svet

O, svet,
kateri vrag te jezdi?!
Kaj je z nami...?
Se psi zajokajo v lunino žalost s
sočutjem!
Kako naj človek lebdi v prostoru,
ki ga iztrebljajo norci!!!
Kako naj sprostijo svoje čute?
Možgani človeški
in kosi presitega kruha...
Boli in peče, žge!
O sočutje,
kar so dali,
je tisočkrat vzeto!
Vse kar so dali je gnusno!

O, svet,
Šel bom na pot
in sodba v očeh ljudi
s sramoto me bo gnala daleč,
daleč v zatemnjene kraje,
v srcu bom skrival podobo
močvirnate gmajne.

O, svet,
moja žalost je krotka
kakor otroka brez mame,
kakor otroka brez kruha.

O, svet,
le vrtil nas...
ne daj nam zagledati sonca
potem bomo lačni krvi,
potem bomo strašni—in—
groza nas bo gledati.

O, svet,
ne, ne daj nam svoje roke
požrli te bomo celega,
na raznju te bomo scvrli.

O, svet,
ne daj nam žarka,
le takrat posveti,
ko bomo šli z vso težo
v temno cesarstvo,
brez klavirja bomo šli,
samo lepote bomo rabili,
da pokopljemo žalostne roke.

O, svet,
lahko nam bo kopati jame
velike, globoke jame,
da bomo poginili v njih
in izginili.

Mojca Sitar

Že vrsto let

Že vrsto let
prenašam spev
in kličem te
a le odmev
le jok in krik
od sivih sten
odbija se

le tvoja dlan
le tvoj poljub
mi je izvir,
ki odžaja me
A ni te, ni...

hrepenenje v prsih žge
samota žge...
Samota žge...

Edo Tomkar

Proletarska

Ob šestih
na ših,
ob dveh
s ših
in vsak
dan, tako.
Kruh je
drag in
vsak dan
dražji,
težak je
ta križ
in vsak
dan težji.
Če bog da
se ga bom
v nedeljo
nalezel.

Čemu ta pesem

Sosedov Jošt
se je snoči
obesil.

Kako resnična
smrt,
kako žalosten
pogreb
brez pogrebcev.

Čemu ta pesem,
nepotrebna
kot križ
na njegovem
grobu,
čemu ta pesem?

Sally

Pesem

Planile so
v življenje
pomladne trave

Sonce že poljublja
dan v slovo

Šumenje Save
se prelilo je
v moj molk

In dan se splazil je
pred dver večera

Nebo prižgalo je
nešteto luči

Vrhove žalostnih dreves
pobožala je
noč

A mene je pustila
v hrepenenju
samo

Neva Mitrović

Usoda

Tema
in v njej nekdo
brez forme
samo oči
ki gledajo
in vidijo vse in nič
samo roke
s katerim je
in hodi
za seboj pušča
oblake dima
in nas duši.

Be
Iz
po
o
vz
pr

o težk
KOK-I
Kriv
Kriva
(Vzgo,
KOK-I

Ko-ko-
Res je
Kriv
Kriva
(Vsak
Ko-ko-

KOK-I
(Putka
Putke
o vzgo
in puti
Ne bo

KOK-K
Ko-ko-I

Ka

Medil j
z veliko
ki boža

Medil j
za svet
ki se n
srečuje
in kliče

Iz šep
ji je tk
in jih p
dolgin

(Spomin
kako je
pod vel
v čeladi
egel na

in to pe
psega ži
v naroč
ga je gn

Medil je
z veliko
ki boža
ker je v
da je lju
ki mora
z oči z
ta spoče

in ko je
je zastu
mu je o
ziskala
pesede z
DRAGI.

Benjamin Gracer

Iz kokošnjega posveta o težkem vzgojnem primeru

o težkem vzgojnem primeru
KOK-KOK-KOK!

Kriv ni otrok
Kriv je mama
(Vzgoja ni prava)
KOK-KOK-KOK!

Ko-ko-ko-ko...
Res je tako
Kriv ni otrok
Kriv je mama
(Vsak dan pijana)
Ko-ko-ko-ko...

KOK-KOK-KOK!
(Putkam je bog kokot
Putke uči kokodajsat
o vzgoji otrok
in putke vse pridno nabirajo v jajca...
Ne bo izumrl kokošji rod!)

KOK-KOK-KOK!
Ko-ko-ko-ko...

Kača

Medil je njeno telo
z veliko dlanjo vetra,
ki boža klasje...

Medil je njeno telo
za svetle sanje,
ki se na sončni njivi
srečujejo z resničnostjo
in kličejo k življenju

Iz šepetajočih besed
ji je tkal niti vdanosti
in jih pletel v mrežo za zibelko
z dolgimi vzdihmi neodrešenosti

(Spominjal se je
kako je nekoč
pod veliko smreko
v čeladi in s puško
legel na bele kosti jelena

in to poslednje tihožitje
osega živega
v naročju zemlje
za je gnalo k ženski)

Medil je njeno telo
z veliko dlanjo vetra,
ki boža klasje,
ker je verjel,
da je ljubezen sonce,
ki mora popiti vse grenke solze
iz oči zemlje:
za spočetje in rojstvo

in ko je pod plavicami njenih oči
že zaslutil odprto plodnico maka,
mu je ona s tenko konico jezika
všikala v uho
besede zastrupljene s smrtjo:
DRAGI, BOŠ KUPIL TISTI AVTO...

Pesem

1.

Dotrpel bom
Dotrohnel bom
Dostmrdel bom

(Total je kislina,
ki razžira svet —
in to življenje
je privajanje na umiranje)

Skozi jekleno steno
je nekdo napravil luknjico:
za sonce, za svetlobo, za zrak,
in svet ima možnosti za življenje...

S prižnic vabijo k duhovnim vajam
Na komitejih so optimistični

Upiram se s pestjo, s krikom, z ognjem
Z razpenjeno krvjo slepega klica davnin
dajem transfuzijo besedi
in zdaj mi bodo pošle moči,
trzal bom kakor slabo zaklano tele

2.

Otroci, rotim vas,
ne preklinjajte svojih očetov,
četudi bosite umirali
s krvavimi obrazi
na preletih, nedoumljeni zemlji

Kdo bo sodil?
Kdo bo povedal,
zakaj je človeško plemo
častilo zlato tele
in pozabilo na svoj zarod

3.

Ko smo doumeli večnost
in se pognali proti nji,
so se pretrgale vse zveze
in duh se samo še vrti...

Molitev

Neslišno mi drsijo usta
po žlebičku tvojega hrbta
in se pobožno ustavljajo
na vretcih hrbtenice
kakor gorečemu verniku
na jagodah rožnega venca

O, prebudi se ljuba
v to samotno noč moje duše
S krvjo bova prepojila
bele stene
v čarobni hiški najinih teles:

in zapustila naju bo teža
ustavil se bo čas
odmrle bodo misli
v nedoumljivem trenutku večnosti
bova samo še TI in JAZ

O, prebudi se ljuba...
(Odrešenje in sreča sta v nas)

Ljudska

Hoj hoj!
Moj' dušč' je lepo
Moj' dušč' je lepo:
Papa in pupa
Pupa in papa

Nažrla se bo...

Hoj hoj!
Moj' dušč' je lepo
Moj' dušč' je lepo:
Cvili
sopiha
in stoka

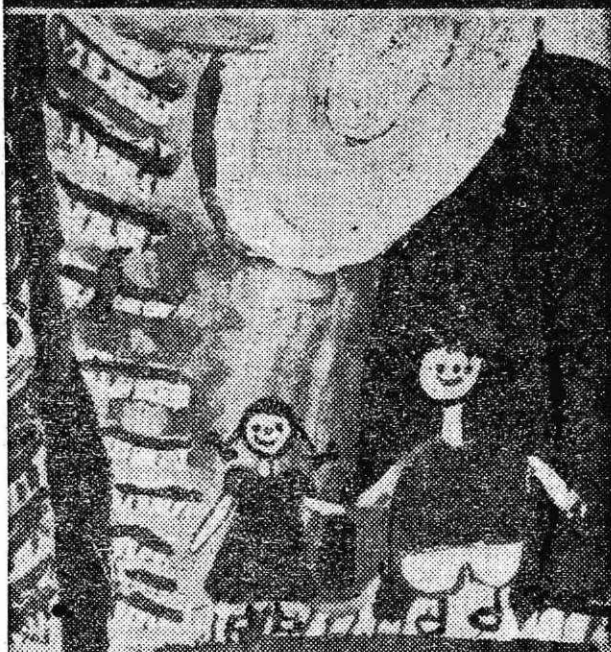
Konec je bo...

Hoj hoj!
Moj' dušč' je lepo
Moj' dušč' je lepo:
Hudič jo že snubi
s polno mošnjo

Nazaj je ne bo...

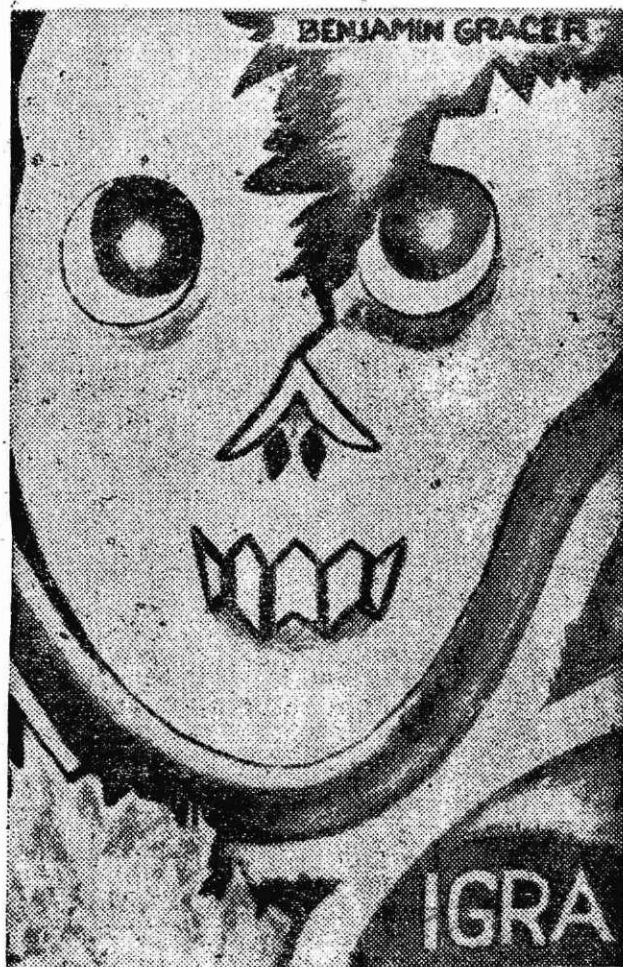
Hoj hoj!
Moj' dušč' je lepo
Moj' dušč' je lepo...

SLAVKO SAVINŠEK

POREDNI SMEH

Kulturno umetniški klub Tone Čufar, je v okviru svojega založniškega programa izdal še drugi zvezek male Čufarjeve knjižice — izbrane otroške pesmi Slavka Savinška. Pesmi je izbral, uredil in napisal uvod Črtomir Šinkovec, ilustracije pa so izdelali učenci posebne osnovne šole z Jesenic, pod vodstvom likovnega pedagoga, akad. slikarja Romana Savinška

BENJAMIN GRACER, član kulturno umetniškega kluba Tone Čufar in redni sodelavec listov, je v samozaložbi izdal zbirko svojih pesmi. Oceno bomo objavili v prihodnji številki

Janko Messner JOB

(Parabola)

Freizivski rod je kot na vrtu
ob najmanjši nepravilnosti;
spodaj konec drž v pro-
storsko negotovost, goraj ha-
nec pa, ki vodi k cilju bla-
gostanja, se da doseči le po
neumarmem, napornem pleza-
nju...

Preživov Vorzac, Prvi spo-
pad, Samorastniki

Stojim za steklom balkonskih vrat in ju opa-
zujem. Krušej bi rad pogledal Joba, vpreženega v
lojtnik, čez široki asfaltni tlak na drugo stran
ceste. Ta se imenuje Flatschacher Strasse. Po
močvirni ravni, ki so ji dali slovenski prvosekel
ledjnsko ime 'na Blažah', pri močvirju.

Zgodovina nam dokazuje hrani. Tudi ob samem
robu Celovca. Job je vitez rjav konj. Poznam ga,
edkar smo se vseli v trinadstropnico. Njegov
gospodar je po domače Krušej.

Na svetu še ni imel kdaj kak kmetič tako lepe-
ga in — tako grenkega imena. Kaj vse ti zazveni
v njem, če si zrastle na ozarh, na senožitih: bi-
serna prepelčja pesem, ko sonce vstaja, plaho-
zeleno brstenje ozimne pšenice med trdimi grada-
mi, azurne spogledljivke — plavice v nihajočem
zlatem klasovju, opojni ajdov cvet.

Dehteci ajdovi žganci, dehtece toplo mleko...

Krušej...

In zazveni ti v njem vprašujoči strah očetovih
oči, 'kje bom vzel za davek... kje bom vzel za
čevlje... kje bom vzel za tobak' — in zazveni
ti vdamo odpovedovanje in premagovanje materi-
no, prikažejo se ti njene dlani, od dela vse otekle.

Krušej...

Kar doživim v rani mladosti, kar se ti je tam
nabravo v zavest in podzavest, iz tega raste v zre-
lih letih tvoje mišljenje in čustvovanje, tvoje rav-
nanje in nehanje.

Samo za lučaj daleč od našega bloka je Kru-
šejev dom in Jobov hlev. Ob Flatschacher Strasse.
Čul sem nekega dne s pločnika, kako ga je za
živo mejo po slovensko vpregel:

— Job, se hudiči, stoj že tih, tače bajže...

Potem pa še malo po nemško, tajfel aine.

Ima samo njega pa dve kravi... Otrok nič.

Zeno na šentrupeškem pokopališču.

— Zakaj mu pravite 'Job'?

— O, hespad po svovenje znajo... Tako pač.

Ko je bil še majhen žrebi, je bil ves garjav, je
'umj hor prišel. Pa sem dejal, naj bo Job.

Blagi občutek nekakšne varstvene družnosti mi
je tisti trenutek napolnil prsi. Tiho zadoščanje,
da imam v neposredni bližini na voljo živ dokaz
naše narodne trdnosti, čeprav sem obenem še
kako občutil, da je vsaka taka misel varljiva, sa-
mo sanjaska. Je že takor: če ti je svet, v katerem
moras živeti, zoprn, si ga opremiš s slepih vsake
sorte, da ga laže prenašaš. Moj Celovec pa je ves
zmajski, samo zmajski.

Tako torej stojita tam in bi rada na drugo
stran ceste. Ob reki Sotici ima Krušej travnik in
njivo. Dobro vem, kje, saj sem mu že nekajkrat
nakosil krmo... Mimogrede, ko sem šel na zrak
pod goro.

Sonce je zlezlo že zelo visoko, toda avtomobili
Krušaja in Joba ne spustijo čez cesto, vsak poskus
se jima sproti izjalovi. Kakor jazbec obrača Kru-
šej drobno silasto glavo s štrlečimi ušesi pod tri-
kotnim klobukom zdaj na levo zdaj na desno in
premerja razdalje od bližajočih se limuzin in to-
vornjakov.

Zdaj, zdaj bi nemara šlo.

Kje pa! Že prepozno. Komaj Joba sunkovito
potegne za uzel, da se pokadi asfalt pod kreso-
čimi podkvi, ga mora že spet ustaviti. Avto
švistine mimo njiju. Job se povzpne na zadnje
noge in razdraženo zapsha. Krušej ga miri. Boža
ga in se ga oklepa pod vratom.

In čaka. In čaka.

Sonce pripeka. Juljsko sonce.

In črni asfalt žari od te pripeke.

In spet premerja Krušej razdalje do drvečih
vozil, napenja oči, vrti glavo hitreje in hitreje —
po cesti gor, po cesti dol... In spet nastavlja
korak za skok, konja trdo na uzdi, pa si spet
premisli.

In konj je že ves zmeden. Živčno se prestopa z
noge na nogo, vsaka mišica na njem se trese. To-
liko da ne čujem njegovega drhtečega hrzanja in

uklenjenega prhanja semkaj v stanovanje. Pripa-
je zelo mučen. Avtomobili so zelo hitri. Medtem
se ne ustavi, vsi švigajo mimo vprege.

Se pred nekaj leti je bila ta cesta skorajda
vaško mirna, saj je še večidel cepila njive in trav-
nike na dvoje. Nekaj gostilničarjev je bilo tu in
neki upokojeni železničarji in osameli vrtičkarji
so rešili veljavo svojega uradniškega in obrtniške-
ga stanu iz mestnih pisarn in delavnic semkaj na
rob Celovca, na privarčevane parcele, s tem da
so si tu izkopal samotnej kleti v talno vodo, jih
ponoči pri luči zacementirali, nanje postavili pri-
tilične hišice, potem pa svoje 'imetje' zamenjali z
drsečimi žičnimi ograjami.

Tedaj pred leti sem ob jesenskih večerih še
čul kašljati srnjake na deteljščih, majnika kdaj
pa je v jutranjih urah lajala lisica pod Sotnico
— v strahu za kosmate mladiče.

In sem čul še prve delavca — goste s Stajerske-
ga, utapljačice v pivu in slabem avstrijskem žga-
nju bolečino brezdomstva, gnev poniževanja —
ko so zaciagljali kdaj njihovi življenja težji te-
norji fantovsko ljubezen v celovško noč, da so
umolknil filistri in policaji, čeprav so jim pregna-
li spanec.

In sem čul šentrupeškega salezijanca, ko je
zvonil dan — glasno in vztrajno, kakor to pristaja
verskemu gorečnemu.

Zdaj vsega tega ni več.

Postavili so na južni rob Flatschacher Strasse
industrijske obrate, skladišča veletrgovcev, depoje
naft.

Zdaj škelfetajo samo še Dieslovi motorji po
tej cesti gor in dol in puhaajo in puhaajo oblake
črnega strupa nanjo.

Zdaj tudi zvestega kembeljna ne čujem več —
pri beločnih zapornicah pod našim blokom, kadar
klepije plat svojega železniškega zvoncea, svoj sva-
rilni ting — ting — ting. Tako tudi ne čujem več,
kdaj prihajajo moji dijaki iz Roža v šolo in kdaj
se zvečer vračajo domov na Žilpolje, v Sveče in
Sentjakob, kajti Dieslovi motorji škelfetajo pod
bobnečo pločevino, da gre skozi kosti in mozeg.

In njihovi sladkobni strupi se izpred zapornic
zanesljivo priplazijo vsakokrat kakor šizaste ho-
botnice skozi okenske špranje v naše stanovanje,
da se z njimi davimo na žive in mrtve.

Ob krožniku juhe.

Job in Krušej še zmeraj stojita tam na ploč-
niku in se obotavljata, oprezata, čedalje bolj vda-
no v neizprosno črno asfalta.

Saj nikoli ne bosta prečkala te ceste, nikoli ne
bosta pobasala lucerne, nakošene ob Sotnici...
Ovela bo tam v juljskem soncu, vsa cunjasta bo
in nevarna, da kravi napihne.

Koga že briga Krušajeva lucerna.

Pač, pravkar sta se zares pogledala v skoku, pa
je že treščilo. Rdeča limuzina se je zataknila v
zadnja kolesa lojtnika, zavore so zacvillile, lestve-
ni klini frlijo po zraku. Očitno jo oje udarilo
Joba po prednji nogi, da je padel kakor snop na
črni asfalt. Limuzina je v loku zaneslo na pločnik
in jo tam obrnilo na streho. Bliskovito stečem
iz stanovanja na kraj nesreče, da bi pomagal, če
bi se dalo kako pomagati.

Voznik je medtem zlezal iz razbitega avta ka-
kor iz nekakšne podmarnice, prednja šipa se je
bila razletela na tisoč kosčkov. Zdaj se mož drži
za tilnik in mrmra neprenehoma:

— Verdamnte Scheisse, verdamnte Schweine-
rei.

Krušej pa kleči zraven Joba na črnem asfaltu
in drži v naročju njegovo omahujočo glavo.

Sonce pripeka.

In črni asfalt žari od te pripeke.

Nekdo skuša konja razpreči in živčno išče ko-
nec vajeti. Avtomobili se nabirajo v koloni levo
in desno od razbite vprege. Nekateri trobijo. Voz-
niki izstopajo, se spogledujejo. Eden od njih, ši-
rokopleč rdečeličnik z zavihanimi srajčnimi ro-
kavi, sune Joba rahlo v rebra:

— Simuliert ja nur, der alte Gaul.

Nestrpen je, ker bi rad s tovrnjakom mimo.
Neznaten curek svetlo rdeče penaste krvi si išče
pot od razbite Jobove golenice k ponikovalniku.

Krušej je ves zlezal vase, njegovo telo je odre-
venelo. Oko se mu mrači in okrog njegovih koci-
nastih ust ledeni topi smehljaj neogljjenosti. Mož
ne vidi nikogar okrog sebe. Zato poklekne k
njemu na črni asfalt in ga ogovorim:

— Za božjo voljo, Krušej...

— Nče pumaha, hespad, telefonirajte po me-
sarja, da ga pahne. Jes ha ne morem več gledati,
kako trpi. Jes ha ne morem...

Zona me spreletava po hrbtu, ko drvim mimo
škelfetajočih pošasti nazaj v stanovanje telefoni-
rat. Srce mi razbija v prsih vroče in tesno, kljuva

mi v sencih. Hudo mi bo za Joba, ko nikoli več
ne bo kopitljaj ob poletnih večerih po Heinejevi
ulici mimo našega bloka. S škafo in pomije na
vozu.

Obenem pa živo zagledam pred saboj prizor iz
otroških let, ko sem tudi moral teči k sosedu in
ga prositi, da pride pahniti našo edino plemensko
svinjo, ker je imela mrtve kočaje v trebuhu. Tudi
moj oče je tedaj dejal:

— Jaz je ne morem.

In so mu privrele solze iz oči. Nikoli prej, ni-
koli pozneje. Ubogi Job, ubogi moj Krušej.

Nekdo zadaj usmerja škelfetajoče pošasti po-
časj mimo njiju.

Črne luknje puhaajo vanju oblake črnega plina.
Kadilni dar za končni počitek Jobov.

PS

Mesec dni pozneje je Krušej plačal vso škodo
na avtu. Tako je šel njegov travnik ob Sotnici.
Odkupila mu ga ni Slovenska zadruga zveza, ki
ima pisarno in skladišče v Heinejevi ulici, pač
pa neki pridobiten podjetnik iz mesta. Čisto dober
kup.

Zadruga zveza Krušaja ne pozna, Krušej pa
Zadruga zveze ne.

VALENTIN POLANSEK

ČINČEK

Ob izidu zbirke otroških pesmi ČINČEK Valen-
tina Polanskega, slovenskega pesnika iz avstrijske
Koroške, ki pridno sodeluje tudi v naših LISTIH,
je pesnik Jože Šmit napisal:

Pesnik Valentin Polansek se je v svojih otro-
ških pesmih, zbranih v tej knjigi, obrača na mla-
de koroške bralce s tisto neprisljano igrivostjo,
ki je značilna za najboljše slovenske mladinske
pesnike od Frana Levstika, Otona Zupančiča in
Iga Grudna naprej. Kot nekakšen pesniški koledar,
prilagojen za otroški svet, vodijo te pesmi mla-
dega bralca skozi letne čase in ga po novoletnem
praznovanju, v igrednem upovanju, šumenju po-
letnih trav in jesenskem zorenju spet pripeljejo
na breskrbni ples snežink.

Na tem igrivem potovanju spretno obuja pra-
stare, na srečo v zasanjanem koroškem svetu še
žive ljudske običaje, kakršno je na primer šapa-
nje, uvaaja otroka v ožji in širši živalski in rasi-
linski krog, ki se že v najnežnejšem detinstvu
povezuje s človekom, zlasti še kmečkim, v celoto,
vodi pa otroka tudi k njegovim igram in ne na-
zadnje tudi k abecedi in poštevanki.

Skratka, gre za knjigo, ki bo draga otroku, za
katerega je tudi napisana. Pomagala mu bo do-
življati njegovo otroštvo, mu potrjevala veljavo
slovenske govornice in pisane besede in mu nadalje
odpirala pot do lepote slovenske knjige. Tako
upam, ne, prepričan sem o tem, zato knjigo vsem
otrokom toplo priporočam.

An
Sa

I.
Nekd
brleči
in ost
in čen
naka
Ne sp
naka
tvoja
boleči

II.
Svet j
svet s
Kar b
to ne
to ne
Jaz bo
kar vi

III.
Zdaj,
da vse
je san
se črn
zbiraji
s priti
da me
ne zap
je v n
da z v
zavlači
nakopi

IV.
Jaz sen
samo i
ki vsri
posled
Zdaj š
poziba
kot da
da uga
vsa živ
Tiho, t
dogore
boj bo

V.
A sem
kljub
od vas
pesmi
Z njo
pomoci
ko nad

In vi,
ki slepa
čakate
Vas ča
Se smir
da bi p

Žal

Kar vik
ni opra
storili
nezasliš
Z man
žalost
s svojo
podobo
ki v ter
izgublj
V meni

se vali
dim por
Ostali b
na prag
Naj žali
zagrebe

Sanje umirajočega

plat zvona

Večje kulturne prireditve

na Jesenicah od 1. 1. do 30. 6. 1972

I.
Nekdo bo ugasnil
brlečo luč
in ostal z menoj.
In čemu sem bil,
zakaj odhajam?
Ne sprašuj,
zakaj moj dan bi je moč,
tuja beseda udarec,
bolečina pesem.

II.
Svet je moj
svet sem jaz.
Kar bo ostalo,
to ne bo moj svet,
to ne bom več jaz.
Jaz bom za nas le in,
kar vi ste meni.

III.
Zdaj, ko vem,
da vsaka želja
je samo prevara,
se črne ptice
zbirajo okoli mene
s priljubljenim strahom,
da me večni sen
ne zapusti,
je v meni še uteha
da z vsakim dihom
zavlačujem njihovo
nakopičeno veselje.

IV.
Jaz sem
samo brleča luč,
ki vsrkava svoj
poslednji sok.
Zdaj se veter
pozibava mojo žalost,
kot da hoče,
da ugasne prej, da izhlapi
vsa življenjska moč.
Tiho, tiho
dogoreva in ves predviden
boj bo le obred nemega
slovesa.

V.
A sem
kljub vsemu bogatejši
od vas, ki ne poznate
pesmi smrti.
Z njo sklenila sva zaroto:
pomočnik njen bora,
ko nad mano bo izvedla svoj
obred.
In vi,
ki slepo v zaklonu
čakate na moj poslednji dih?
Vaš čas bo laud.
Se smrt ne bo pustila,
da bi pozabili nanj.

Žalost

Kar vihar
ni opravil
storili so sodniki
nezaslišanih obredov.
Z mano je samo še
žalost
s svojo skrotovičeno
podobo,
ki v tem trenutku
izgublja svoj pomen.
V meni
se vali samo še
dim požganih trav.
Ostal bom tu
na pragu svojih dni.
Naj žalost z mano
preživi vse spomine.

Nekdo v meni umira

Nekdo
v meni umira,
nekdo v meni kliče.
Nekdo se v meni
opoteka, ihti.
Nekdo,
se vedno spet ponižuje
in prosi
trenutek svobode.
Pa mi ne pustim,
da bi pogledal
iz mojih
temnic,
ne pustim, da bi videl
moj dan.
Ne pustim, ne pustim,
ker vem,
da bi naposled
umrl in ker vem,
da bi moj prostor skrivnosti
za vedno ostal prazen.

Morda slutim

Prazno je,
prazno na tem našem svetu.
V praznini svoje tesnobe
hodim in iščem, iščem
cilj svoje poti,
čeprav vem,
kje in kako bi ga našel.
A raje blodim po svoji
samoti,
oklenjen vere,
da imam prav
in nočem, nočem do kraja
svoje poti.
In ne vem zakaj.
Morda slutim,
da sem že čisto na robu.

Stiska

Nesmisel
se je pritihovala
na tihnik mojih misli
in ubija voljo mojega
hotenja.
Zdaj me stiska že v zenicah
in blede pogled moj.
Ne morem več ustaviti
te duševne sile,
ki krči mojo bit in me
souča s smrtjo.
Previd konca koncev
je edino še resnično dejstvo.
V njem se še spoznavam
in vidim, svoj brezupni boj
z okoljem, ki me grabi vase.
Edini izhod je le še vdaja,
da pobegnem s časom in zapustim
svoj jaz na pragu prejšnjih dni
in grem v korak s silo
nemislečnih tkiv.
V izhlapeli strugi reke mojih misli
pa vendar ostaja sled hotenja.
Ali bo za tem početjem, ki polni
vsebinsko iznajdbi tega miča,
nekoč spet vzklila
kal ljubezni?
Ne vem, ne vem.
Naš čas več ne dopušča
in tudi čustvo, zadušeno
in steptano v prah,
nima več moči, veljave,
da bi vsaj videl v brezup.

Čujte, zvonovi pojo,
mrtniški zvonovi pojo
že sto let in še več
in oznanjajo našo smrt.
Grobarji
kopljejo jamo za jamo
in čakajo
belih krst,
da jih zagrnejo
s črno prstjo.
Pa je dan tako dolg,
tako strašno dolg,
da ne dočakajo
napovedanih sprevedov.

Nekomu povedati

Povedati,
nekomu povedati,
kaj je narobe,
nekomu zaupati
svoje tegobe,
je lepo,
vsak malo odleže.
Pa je hudo,
če nimaš nikogar,
je hudo,
če še zemlja molči
in v ljudeh ni odmeva
in te ni v njihovih dneh.

Naj bom pokoren

In pravijo,
naj bom pokoren:
če jo dobim po levem,
naj nastavim še desno lice.
Tako je menda prav.
Morda je res,
vsaj obraz ne bo postrani.
A kljub vsemu
častim obraze
s spahnjeno čeljustjo,
čeprav malo takih je med
nam.

GLEDALISKE PREDSTAVE:

2. januarja E. O'Neill: Strast pod bresti — režija in scena Bojan Čebulj.
Ponovitve: 3. 1., 9. 1., 16. 1., 19. 1., 26. 1. (Radovljica, 21. 1. (na Bledu), 11. 2. (četrtek);
12. februarja T. Parfijč: Naj poje čuk — gostovanje Pri-
morskega dramskega gledališča.
26. februarja P. Ustinov: Komaj do srednjih vej — pre-
mier, režija Jože Vozny, scena Bojan Čebulj.
Ponovitve: 27. 2., 4. 3., 5. 3., 18. 3., 12. 3., 25. 3. (v Podnartu),
26. 3. (na Breznici), 29. 3., 6. 4. (Boh. Bistrica), 21. 4., 23. 5.,
26. 5. (Velenje);
1. aprila Jacques Deval: Etienne Z, režija Stanek Geršak,
scena Jože Bedič.
Ponovitve: 2. 4., 8. 4., 9. 4., 16. 4., 23. 4., 14. 5. (Brezovica),
22. 5. (Gorje), 4. 6. (Dovje);
19. aprila M. Holakova: Ura pravljic Pepelka — režija Vera
Semkavec, scena Jože Bedič.
Ponovitve: 20. 4., 23. 4., 7. 5., 11. 5., 14. 5. (Brezovica), 7. 6.
(Gorje);
22. aprila B. Shaw: Pygmalion — gostovanje SNG Drams
iz Ljubljane;
21. junija F. Kozak: Vida Grantova — režija in scena Bojan
Čebulj.
Ponovitve: 22. 6., 24. 6., 25. 6.;

RAZSTAVE — Delavski dom Jesenice:

od 5. do 16. februarja DOLIK — kolektivna slikarska;
od 27. 4. do 6. maja slikar France BOLTAR;
od 19. do 27. maja razstava otroške risbe;
od 19. do 27. maja filatelistična razstava (veščka dvorana);
od 3. do 11. junija foto-reportažni zapis fotomaterja Fran-
cija Siuga — Planica 1972;
od 17. do 28. junija — akad. slikar Roman Savinšek;
od 17. do 28. junija — umetniško oblikovni kovaški izdelki
mejstra kovačije Joža Bertoničja (v čitalnici);

RAZSTAVE IZVEN JESENIC:

od 19. maja do 9. junija samostojno slikarska razstava
člana DOLIK — Toneta Tomazina v Kranju;
od 10. do 20. junija — Lo Dolikovec na republiški raz-
stavi likovnih del slikarjev amaterjev v Krškem;
PRIPOMERA: Vse razstave so v organizaciji DPO Svoboda
Tone Čufar Jesenice in jih odpirajo s kratkimi koncerti.

KONCERTI — GLASBENA MLADINA (organizacija ZKPO):

26. januarja: SWISS FESTIVAL TRIO
23. februarja: SLOVENSKI OKTET (za mladino)
23. februarja: SLOVENSKI OKTET (za odrasle)
30. marca: KONCERT OPERNIH ARIJ — izvajalci solisti
Hajdijanske Opere (za odrasle);
5. maja: srečanje z našimi zbori (nastopilo šest instrumen-
talskih in vokalnih ansamblov);
5. maja: Srečanje z našimi zbori (II. del — nastopilo šest
zborov);
16. maja: ANSAMBEL PALOMA
3. junija KONCERT DVEH HARMONIKARSKIH IN TAM-
BURASKEGA ORKESTRA IZ KARLOVCA;

OSTALI KONCERTI:

24. februarja — SLOVENSKI INSTRUMENTALNI KVIN-
TET;
24. februarja — SLOVENSKI INSTRUMENTALNI KVIN-
TET (v organizaciji SD Jesenice);
14. marca — SHOW LJUPKE DIMITROVSKE (v organiza-
ciji Slovenija koncert);
15. aprila: PRVI GLAS GORENISKE (v organizaciji Stereo
klub — Žirovnica);
19. aprila — OTO PESTNER (v organizaciji TK ZMS Žele-
zarne);
20. aprila — KONCERT mladinskega zbora Blaž Arnič in
mladinskega zbora osnovne šole Prežihov Voranc (v organi-
zaciji obek zborov);
15. junija — zaključni KONCERT učencev glashene šole
Jesenice (v organizaciji šole);

ZALOŽNIŠKA DEJAVNOST (KUK Tone Čufar):

LISTI — 7. številka kulturno umetniške priloge Železarja
— februar 1972;
LISTI — 8. številka kulturno umetniške priloge Železarja
— maj 1972;
Stavko Savinšek: POREDNI SMEH — izbrane otroške
pesmi;
Benjamin Gracer: IGRA — izbor pesni (samozaložba).

Predstavljamo tri sodelavce LISTOV - jubilate

Emil Cesar 45 - letnik

EMIL CESAR je bil rojen 16. avgusta 1927 v Ljubljani v železničarski družini. Po osvoboditvi je v Ljubljani končal tudi gimnazijo in slavistični oddelke na filozofski fakulteti. Najprej je bil profesor v Kamniku, kjer je bil med ustanovitelji Kamniškega zbornika, v katerem je objavil tudi svoja prva prispevka iz literarnozgodovinskih raziskav o pesniku Antonu Medvedu. Kasneje, ko je bil premeščen kot profesor v Ljubljano, je začel resno razmišljati o obdelavi nekega določenega obdobja. Močno pod vplivom preživelega obdobja slovenskega narodnoosvobodilnega boja, se je odzval prijateljskemu nasvetu prijatelja in tovariša Maksa Krmelja-Matiije in se lotil zbiranja in obdelave svoje prve knjige, zbrano delo Boga Flandra-Klausovega Jože, BATALJON. Že tedaj je želel kritično in celovito prikazati literarne napore v NOB in njihov pomen za slovensko zgodovino. Med prvimi, ne le med Slovenci, je hotel preiti od informativnega pisanja k temeljitejšim literarnozgodovinskim raziskavam tega obdobja. Hotel je podati z znanstvenimi merili globbo podobo in če le mogoče tudi oceno posameznih del. Avedal se je, da se je le na ta način mogoče lotiti globljih ocen in analiz posameznih literarnih ustvarjalcev. Tako delo pa je seveda zamudno in počasno, ker zahteva veliko natančnost, ki naj bo osnova za večje, trajnejše delo.

Doslej je Emil Cesar izdal sedem knjig, med katerimi so najbolj pomembne: Zbrano delo Boga Flandra-Klausovega Jože, BATALJON, Zbrano delo Karla Destovnika Kajuha (dvakrat), zlasti pomembna je zadnja izdaja (1971) z izredno obsežnimi in z dragocenimi podatki opremljenim komentarjem za predvojno napredno mladinsko gibanje, (knjiga je izšla v sredini decembra 1971, in je danes že razprodana!) ter antologija partizanske proze PREBUJENJE, z literarnozgodovinskim uvodom. Napisal je tudi nekaj deset krajših in daljših razprav, objavljenih v različnih publikacijah. Pripravljena za tisk pa je tudi knjiga z literarno in slikarsko zapuščino Viktorja Gregorčiča, za katero je zbral in uredil gradivo ter napisal uvod. Uredil je tudi Kajuhovo spominsko sobo v Šoštanju.

Za svoja dela je bil naš jubilar trikrat nagrajen: leta 1965 s Kajuhovo nagrado založbe Borec za prvo knjigo Zbranega dela Karla Destovnika-Kajuha; leta 1968 s Kajuhovo nagrado občine Velenje za prispevek k raziskavi predvojnega naprednega gibanja v Saleški dolini, za ureditev Kajuhovega zbranega dela, za raziskavo pesnikovega življenja in dela ter za ureditev Kajuhove spominske sobe v Šoštanju; leta 1972 nagrado Osvobodilne fronte slovenskega naroda občine Ljubljana Vič-Rudnik.

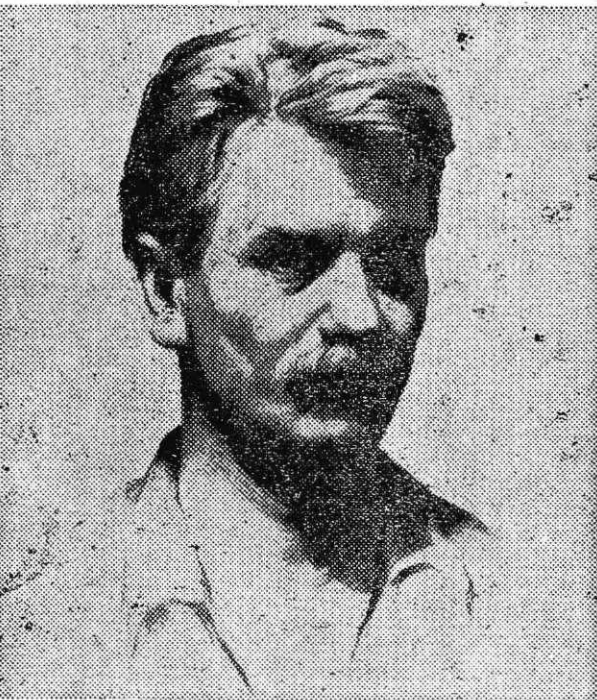
Profesor Emil Cesar je član kulturno umetniškega kluba Tone Čufar Jesenice in redni sode-

lavec in svetovalec kulturno umetniške priloge Železarja — LISTI. V načrtu ima še velika dela — med drugim ima v zamisli antologijo slovenske partizanske in taboriščne-izseljeniške poezije, nadalje antologijo evropske poezije odpora in še in še. Naš jubilar sodi med vidnejše jugoslovanske literarne zgodovinarje določenega obdobja, zato smo toliko bolj ponosni, da je tudi naš sodelavec in prijatelj.

Jaka Torkar 40 - letnik

JAKA TORKAR je bil rojen 23. julija 1932 v Lescah, sedaj pa živi in dela kot svobodni umetnik na Jesenicah. Po diplomu na akademiji za likovno umetnost v Ljubljani in specialnem študiju grafike pri Božidarju Jakcu, je nekaj časa služboval kot likovni pedagog na jeseniških šolah, kasneje pa je postal svobodni umetnik.

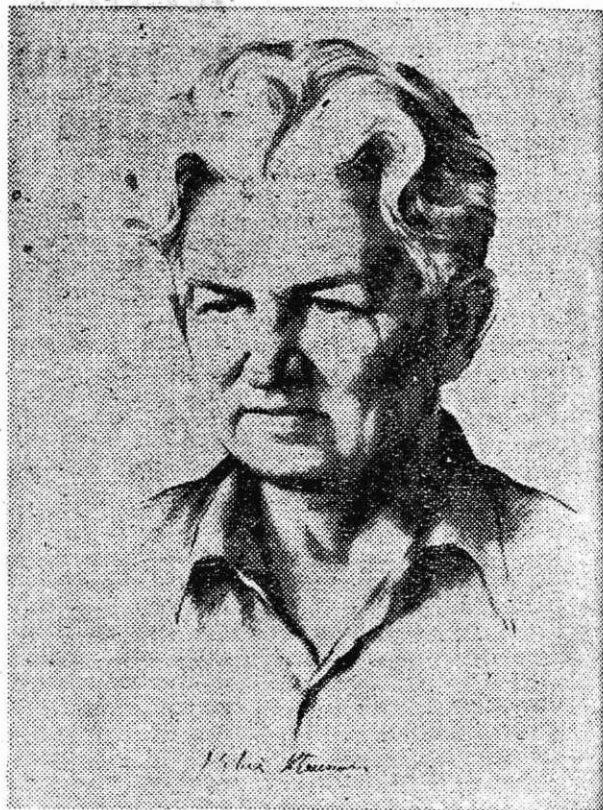
Prvo obdobje v svojem svobodnem poklicu, se je predvsem uveljavil kot oblikovalec panoramsko-geografskih slik za turistične prospekte, kar je bilo še izrednega pomeni za Gorenjsko. Med njegove najbolj kvalitetne sodijo: turistični prospekt treh dežel (Gorenjska, Koroška, Karnija), turistični prospekt Kranjske gore, Maribora in slovenske obale. Izkazal pa se je tudi kot imeniten oblikovalec plaket in spominskih značk — Finžgarjeva bralna značka in plaketa, Čufarjeva plaketa, Gregorčičeva plaketa, plaketa železarja itd. V tem prvem obdobju njegovega umetniškega ustvarjanja pa nedvomno pomeni višek relief — umetniško plastična upodobitev poti, razvoja in borbe delavstva — na pročelju sejne dvorane občinske skupščine na Jesenicah. Relief, ki je dolg skoraj osem metrov in visok čez en meter v svoji kompoziciji zajema 43 figur. Prikaz njegovega ustvarjanja v tem obdobju pa ne bo popoln, če ga ne omenimo kot imenitnega ilustratorja ilustrirane povesti o železu po besedilu dipl. inž. Avgusta Karbe, slikarice Od fužin do železarne, za katero je vsebino napisal dr. Aleksander Rjazancev in povesti Tonea Čufarja Tovarna. Kot samostojna umetnina je njegova ilustracija Klinarjeve Kantate. Kljub takemu delu, ki je zahtevalo ogromno časa, pa je večkrat sodeloval s svojimi slikami na kolektivnih slikarskih razstavah Društva slovenskih likovnih umetnikov. Na eni od teh razstav, so bila tudi njegova dela izbrana za razstavo v Beogradu in Subotici.

Vsa ta pestra in obsežna ustvarjalna pot slikarja in kiparja, je bila za njega velika likovna šola, ki je od njega zahtevala ogromno časa in napora. V zadnjem času pa se Jaka Torkar vedno bolj uveljavlja kot odlični portretist (vsi trije portreti jubilarov so njegovo delo), uspešno se vključuje tudi v različne slikarske kolonije in nemalo krat nas preseneti tudi z umetniškimi slikami v različnih grafičnih tehnikah ali olju ali akvarelu, kar nedvomno kaže, da se vedno bolj nagiba k individualnemu umetniškemu izpovedovanju.

Za svoje umetniške dosežke, predvsem pa za relief v sejni sobi občinske skupščine na Jeseni-

cah, je v letu 1971 prejel Prešernovo nagrado gorenjskih občin. Tudi on je član kulturno umetniškega kluba Tone Čufar in sodelavec LISTOV.

Miha Klinar 50 - letnik

MIHA KLINAR, svobodni književnik, je bil rojen 13. julija 1922 na Jesenicah. Po osvoboditvi je opravljal razna uredniška oziroma publicistična dela, kasneje pa je postal svobodni umetnik — književnik. Vsa ta leta je uspešno deloval kot pesnik, pisatelj, prevajalec in publicist. Zelo zavzeto pa se je ukvarjal tudi s proučevanjem in zapisovanjem zgodovine naprednega delavskega gibanja in narodnoosvobodilne borbe na Jesenicah in Gorenjskem.

Že od gimnazijskih let dalje oblikuje pesmi in krajša ali daljša prozna dela. Njegove pesmi že od vsega začetka izražajo odpor in obsodbo krivic in zatiranja, še prav posebno pa z vso začetniško preprosto izrazno močjo, v času okupacije obsodi teror in nasilje. Tudi kot partizan je marljivo ustvarjal partizanske pesmi in krajša priložnostna prozna dela. S svojo partizansko liriko se uvršča med najbolj plodne pesnike tega časa.

Po osvoboditvi je nadaljeval s svojim literarnim ustvarjanjem in je napisal številne pesmi in prozna dela, razen tega pa je ogromno delal pri zbiranju in zapisovanju zgodovine. Uspešno se je uveljavil tudi kot prevajalec napredne poezije (Bertolt Brecht, Pablo Neruda, Jiří Wolker, Vitezslav Nezval). Svoje pesmi, krajša in daljša prozna dela in zgodovino je objavljaval v številnih revijah in časopisih. Prve njegove pesmi so izšle pod naslovom BATALJON leta 1945, zbirka ZELENI TORZO pa leta 1958. V sam vrh njegove pesniške ustvarjalnosti pa sodi RDEČA KANTATA, ki jo je spesnil za 20-letnico vstaje in ki jo je za pevski zbor in pihalni orkester uglasbil Radovan Gobec. V tem času pa pripravlja svojo tretjo pesniško zbirko. Med daljša prozna dela — zgodovinske romane sodijo: CAS NA BREZCESTJU; SIVO MESTO; TIGROVEC ŽEF; CESTA, CESTJA IN RAZPOTJA. Njegovi verzi tudi krasijo številna spominska obeležja iz NOB in delavskega gibanja. V novjšem času je bil med pobudniki in ustanovitelji kulturno umetniškega kluba Tone Čufar, katerega predsednik je od ustanovitve. Kot literat soureja kulturno umetniško prilogo Železarja LISTI in kot mentor-svetovalec veliko deluje med mladimi besednimi ustvarjalci.

Kot zelo ustvarjalni književnik, zgodovinar, prevajalec, mentor-svetovalec in kulturni delavec, je naš jubilar letos kandidat za občinsko Čufarjevo plaketo, hkrati pa kandidat za Prešernovo nagrado gorenjskih občin za leto 1973.

VSEM TREM JUBILANTOM ISKRENO ČESTITAMO K NJIHOVEMU ŽIVLJENSKEMU JUBILEJU IN JIM ŽELIMO VSE NAJLEPŠE TER SE MNOGO USTVARJALNOSTI V KORIST SLOVENSKE KULTURNE TVORNOSTI.

za

Čr

V
zajce
s šap
hu z
lisjak
»In
dan ti
Li
poten
Za
vale i
stari
je po
proti
»Pe
Zaj
»Ni
srečal
mu o
na mo
mi to
»K
Zaj
in mu
»Li
In
— se
ni zna
Zaj
nazna
prired
tako g

Po
poti iz
jih lep
»Pri
Grejen
»Nil
je, da
in spo
žen, m
»Do
vil? M
dim ra
ter vso
in peče
Prej
Sonce
»Pol
izmed
Hop
vpraša:
»Po
lepo po
Kme
»Ko
greješ
Zim
»Net
zdrava
Kme
»Za
ne. Tuc
zabil, k
Vete
vendar
»Kaj
pa si p
trebno
Kme
»Lju
prijetn
in žito
Zima; r
dar so
zmleti
ter, tebi
Teda
je stara
preganj
lačne lju

Črtomir Šinkovec Kako je zajec ukanil lisjaka

V Trnovskem gozdu je živel lisjak. Neusmiljeno je davil zajce in mrazil po kokošnjaki, ugnobil je vse, kar je dosegel s šepami in zobmi. Zajci in pernatina so živeči v večnem strahu za življenje. Zato so se zbrali, posvetovali in svetovali lisjaku:

»Imej usmiljenje in nehaj s krvoločnim pobijanjem. Vsak dan ti bomo posneli po eno žival, da se boš maskiral.«

Lisjak je obliževal se poslušal zaitjo in pernatu srečje, potem pa pristal na ponudbo.

Zajci in kukci so za čeno varnosti in miru vsak dan iztrovale iz svoje anke po eno žival. Tako je prišel na vrsto tudi stari zajec. Nič preveč se mu ni mudilo v lisjakovo žrelo, zato je počasi skakljal — malo naprej, malo nazaj — po gozdu proti lisjakovemu brlogu. Premišljeval je, kako bi se rešil.

»Pozno prihajati!« je bevsnil lisjak.

Zajec pa mu je odgovoril:

»Nisem jaz kriv, da prihajam tako pozno. Na poti sem srečal najbolj krvoločnega lisjaka. Izpustil me je šele, ko sem mu obljubil, da se umaknem vrnem. Lisjak namreč čaka na mojo vrnitev in, ker nočem pojesti besede, te prosim, da mi to dovoliš.«

»Kdo je ta prismođa?« zarenčal lisjak. »Tako mi ga pokaži!« Zajec, stara buča, je odpeljal lisjaka do globokega tolmama in mu dejal:

»Lisjak naj izvolijo samo pogledati!«

In res je lisjak ugledal v tolmamu lisjaka — lastno podobo — se s silno jero zaklet vanj in štrbunknil v tolmam. Plavati ni znal, pa ga je hitro požrla globina.

Zajec pa je veselo odskakljal med zajce in perjad in jim naznanil, kako je ukanil pogotnega lisjaka. Takoj nato so priredili veliko veselico in slavili zajčovo zmago in svobodo tako glasno, da je odmevalo daleč po gozdu.

Potovali so Sonce, Zima in Veter

Po svetu so odšli trije prijatelji: Sonce, Zima in Veter. Na poti iz vasi na polje so srečali kmeta. Ta se jim je odkril, jih lepo pozdravil in odšel dalje.

»Prijazen človek,« reče Sonce. »In prav mene je pozdravil. Grejem mu njive in travnike, zato mi je hvaležen.«

»Nikakor ne!« pravi Zima. »Mene je pozdravil, hvaležen mi je, da mu pokrijem zemljo s snežno odejo, da se odpočije in spomladi znova ozeleni. Nedvomno je meni najbolj hvaležen, meni velja njegov pozdrav.«

»Domisljavost pa taka!« prhne Veter. »Vaju da je pozdravil? Meni, vem, je najbolj hvaležen. V sončni pripeki mu hladim razpaljena polja in oznojeno čelo, sušim mu seno in žito ter vso dolgo zimo poganjam mlin na veter, da si melje žito in peče kruh.«

Prepirali so se precej časa in niso se mogli zediniti. In je Sonce reklo:

»Pohitimo, da kmetiča dohitimo. Vprašali ga bomo, komu izmed nas je veljal njegov pozdrav.«

Hop-hop, švrk-švrk, hu-hu — dohite kmeta. Sonce ga brž vpraša:

»Povej nam, preljubi kmet, koga izmed nas si prejle tako lepo pozdravil?«

Kmet se dobrovoljno nasmehe.

»Koga naj bi lepše pozdravil kot tebe, Sonce? Vse leto mi greješ njive in travnike, da zelene, cveto in zore.«

Zima, ki je bila nevoščljiva, se je namrdnila in dejala:

»Nehvaležen si, kmet! Mar jaz nisem vredna tvojega pozdrava za vse, kar ti storim dobrega?«

Kmet je pomislil in se v zadregi popraskal za ušesom:

»Za božjo voljo, Zima, tebe naj bi bil pozabil? Tega pa že ne. Tudi tebe sem lepo pozdravil. Niti za trenutek nisem pozabil, koliko dobrega storiš meni in moji zemlji.«

Veter, ki je stal ob strani in vse slišal, se je napihnil, vendar še za trenutek zataji, jero ter kmeta povprašal:

»Kaj pa jaz? Ali ti nisem prav jaz storil največ dobrega, pa si pozdravil Sonce in Zimo, mene pa spregledal kot nepotrebnost?«

Kmeta je za hip obšla zadrega, vendar veselo pravi:

»Ljubi Veter, zares sem tebe najiskrenejše pozdravil, saj me prijetno hladiš, kadar nima usmiljenja Sonce, sušiš mi seno in žito ter odnašaš sneg, kadar ga na poti na debelo nanese Zima; najbolj pa sem ti hvaležen, ker mi poganjaš mlin, kadar so zamrznjene vode. Če bi sredi najhujše zime ne mogel zmelati žita, bi mi utegnili otroci pomreti od gladi. Zares, Veter, tebi sem najbolj hvaležen!«

Tedaj pa se je Sonce od zavisti razgelo in ržalo, vihrala je stara Zima, Veter pa je zapihal od veselja, hladil vročino, preganjal mraz, poganjal mlin, da je bilo dovolj kruha za vse lačne ljudi.

Valentin Polanšek Sinica je zapela Zlata pesem

Sinica je zapela
še v zimskem molku vsa vesela,
na moje okno se je usela,
kot bi mi pravil priletela.
Cuj, konec bo gladi, trpljenja,
pomlad bo zdaj vsega življenja!

Sinica je zapela,
iz duše mi boleš je vzela,
srce prijetno pa ogrela,
ko je radostno žvrgolela:
v bližini tvoji bom živela,
v zahvalo ti ljubó žgolela.

Sinica je zapela,
na bližnjo vejo odletela,
iz srca pesem je privrela
in moja duša je želela:
Ljudi naj bi povsod učila
hvaležnosti ta pesem mič!

Pevavodja kukavica,
Pevci: koši in penice,
pa kraljiček in sinice,
lastovka, škrlanček —
in sosedov Franček.
Glej, spominčica zapleš!
Jurčki, zvončnice sledijo,
se marjetice smejiyo,
ker je naša Metka
ljubka kakor cvetka!

Rad jo vam prinesem
tole zlato pesem,
da bi zdaj spomladi
se imeli radi!

Spričevalo

Otroci veseli
domov so hiteli,
tam lepe rede iz spričevala
staršem našeli.
A mati je dejala
in zraven se smejala:
»Koliko bi bilo drugače,
ako naloge domače
bi sami naredili!«
Po očeta so otroci stekli
in obema rekli:
»bolj pridni bomo vsi
bodoče dni!«

Prvič na morju

Bil je sinček
zdaj veliki za čimček
dolge noči,
dolge dni,
tedne tri
na Jadranu tam
brez staršev — sam.
Vrnil domov se je rjav,
nasmejan in zdrav.
Temu, kar pripoveduje,
vse začudeno prisluškuje:
Večja, kot so sosedovi hribi,
priplavala je velikanska barka,
večja, kot je bajta, kjer je Zarka.
Sonce se zvečer kar v morje skrije,
da se od vročine spočije.
Nebo in morje se skupaj držita,
da se ne zgubita.

Čebela

Res, pomlad se je začela,
ker čebela
vsa vesela
iz panja je zletela
tja nablížnji breg,
kjer se stara sneg.
Z zalih lic
prvih cvetic
je zabrnela:
Ti si tudi zdrav in mlad,
pojdi spet veselo
na vsakdanje delo,
da bo vsak imel te rad,
tudi zate je pomlad!

Ples metuljev

Mi nismo balončki,
smo mladi citrončki,
se v soncu vrtimo,
presrečno živimo.

Mi nismo zvončki,
smo mladi citrončki,
se v soncu igramo,
se radi imamo.

Smo Tinčki, smo Tončki,
živahni balončki,
začarani zvončki —
smo mladi citrončki!

Črtomir Šin- kovec

Potica

Na sam prvi maj z novico
presenetil nas je ded:

»Spekla mati je potico
sladko kakor ajdov med.
Malčki, kdor jo hoče jesti,
naglo, naglo k nam v gosti
avtopstop po tisti cesti,
koder vozi polž z rognji.«

Strašna jih prevzame nuja,
hrup je v hiši in živčav,
zadnji v kotu se obuva,
že jo cvrejo prek dobnav,
koder majski veter veje,
polž vozari mimo hiš;
končno ded se jim zasmaje:
»Snedla je potico miš!«

Mačja abeceda

Mucke tri je te pomladi
naša muca odgojila,
črni so kot močerad,
lačni bolj od krokočila.

— Daj nam, mama, pupe,
pape!

nenasitni so mrmjavi,
kremplje brusijo ob cape
v toplem gnezdu na otavi.

Preden se na lov odpravi,
muca jim marljivo streže,
gnezdo skrbno jim pospravi,
špranje zamaši in reže.

V lovu vadi jih na miši,
vadi v skakanju in teku,
vadi v hoji jih po hiši,
pravi pravljice o mleku.

Za uspavanko jim prede,
greje s toplim jih kožuhom,
mačje uči jih abecede,
da, ko bodo šli za kruhom,

mačja jim modrost bo znana:
kaj je spreten lov na miši,
kaj je krt in kaj podgana,
kakšni so ljudje pri hiši.

Le kje se mudita

Le kje se mudita
lisica, lisjak
in sline cedita,
ko ves kokošnjak
za hišo od gaju
vprašuje po vaju
in pitke in putke
in pure in race
spet videlo rade
bi vajine tace.
Zakaj bi glad predla,
nič pila ne jedla,
v brlogu dremala
in z repom bingljala,
odkar naš Čuvaj
je hud kakor zmaj
in piknil — pum-pum!
bi vaju naš kum.

Roman Savinšek

Roman Savinšek: Slikar privatno

V mali dvorani Delavskega doma na Jesenicah se je predstavil s prvo samostojno razstavo akademski slikar Roman Savinšek.

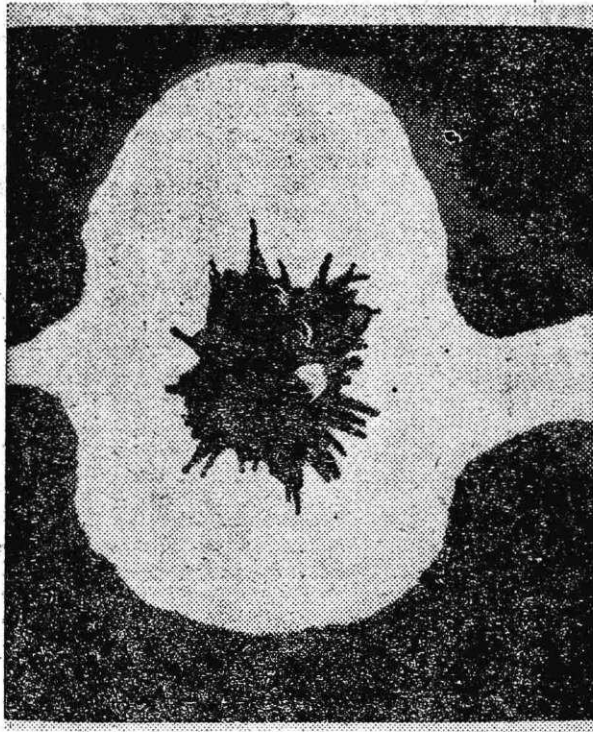
Razstavljena dela sodijo v glavnem v čas avtorjevih likovnih prizadevanj zadnjih štirih let in nam predstavljajo mladega slikarja kot nemirnega iskalca v svetu sodobnih slikarskih struj. Medtem ko nekatera starejša dela delno še kažejo vplive Akademije (Marij Pregelj, Maksim Sedej), je v večini del Savinšek samostojen in svoboden izpovedovalec svojega notranjega sveta. Iz najbolj zrelih del je čutiti slikarjevo težnjo izraziti se v nekaj potezah. Sam si predstavlja slikanje kot eksplozijo čustvene napetosti. Morda prav zato slika zelo naglo. Poleg čopiča uporablja lopatico, slika z obema rokama, si pomaga z lahtmi, poleg olja uporablja mešano tehniko, vse z namenom, da bi se lahko izrazil kar neposredneje, v kar najkrajšem času, da bi ne zbledela predstava, ki jo nosi v sebi. O barvah in kompoziciji v teh delih ne razmišlja zavestno. Slika je spontan umetnikov izraz. Zdi se, da se je temu hotenju najbolj približal v sliki, ki nosi naslov Don Kihot in sodi med slikarjeva zadnja dela. Odkriva nam slikarja, katerega glavno izrazno sredstvo je barva. S sestavljanjem barvnih ploskev nastaja kompozicija, ki je polna notranje dramatične napetosti. Naslovi del dokazujejo, da se Savinšek vsaj vsebinsko nikoli ne oddalji od stvarnosti, čeprav se zde nekatere slike povsem abstraktne.

Slediti slikarjevemu logičnemu razvoju je ob razstavljenih delih težko, ker posamezna obdobja v razvoju niso predstavljena. Vendar nam slike kot Poljub, Nastajanje, Nosečnost, Deklica s ptico, Slikar privatno itd., vse do Don Kihota kažejo slikarja, ki počasi opušča realistično opisovanje na račun neposrednejšega izraza svojega poudarjenega čustvenega odnosa do sveta. Sam pravi, da ne želi biti niti enoten niti moderen, temveč resničen in neposreden.

Poleg teh izrazito ekspresivnih kompozicij je zanimiva skupina stilno enotnih del vezanih na železarno. Slike Žlindra, Ohlajajoče jedro, Železarjevo srce in Taltina sodijo slogovno v strukturalizem, vendar jih slikar zavestno opredeljuje v realistično sfero, saj so nastale ob opazovanju pojavov, ki jih umetnik vsak dan srečuje v svojem okolju. V nasprotju s slikami, v katerih slikar teži za tem, da bi se izrazil z »enim zamahom«, je zanje značilna intelektualna kontrola, kompozicija in barvni kolorit sta preštudirana, slikanje dopušča predah. Slikar jemlje te vrste slikanje kot aktivni počitek.

Tretja skupina slik nam predstavlja Savinška kot slikarja, ki s skupimi linijami, v toplih barvah beleži vtise iz zunanjega okolja. Zdi se, da je to, manj bistvena poteza zelo raznolike in nemirne slikarske osebnosti, ki se z linijami in barvami tudi igra in v igri pogosto naleti na slikarski problem, na katerem gradi dalje.

Skop pregled skozi razstavljeno gradivo nam predstavi Savinška kot nadarjenega slikarja, ki se izraža v velikih platnih, v olju in mešani tehniki in mu je najboljša figuralka, čeprav pogosto

Roman Savinšek: Ohlajajoče jedro

močno abstrahirana. Odlikuje ga izostren posluh za barvni izraz in kompozicijo, s katero poudarja zdaj čustveno napetost, zdaj harmonično sožitje barvnih gmot oz. pomembnost figur v slikarskem prostoru.

Savinšek ne koketira z nobeno trenutno moderno smerjo, temveč sledi svoji intuiciji, ki ne dopušča nelogičnih skokov, kakor tudi ne zlaganega vztrajanja pri enkrat odkriti obliki, ki bi utegnila biti deležna priznanja kritikov. Vztraja v svoji pravici iskanja in izražanja v prav takih linijah in barvah, ki mu jih narekuje njegova slikarska narava. Trdno verjame, da samo oblika, ki je posledica polne umetniške notranje angažiranosti more najti pot do gledalca.

Savinšek tako v nekem smislu ne hodi v korak s svojim časom, ne skuša »iznajti« v slikarstvu nekaj novega, žene ga predvsem potreba po izražanju, vsebina mu narekuje obliko.

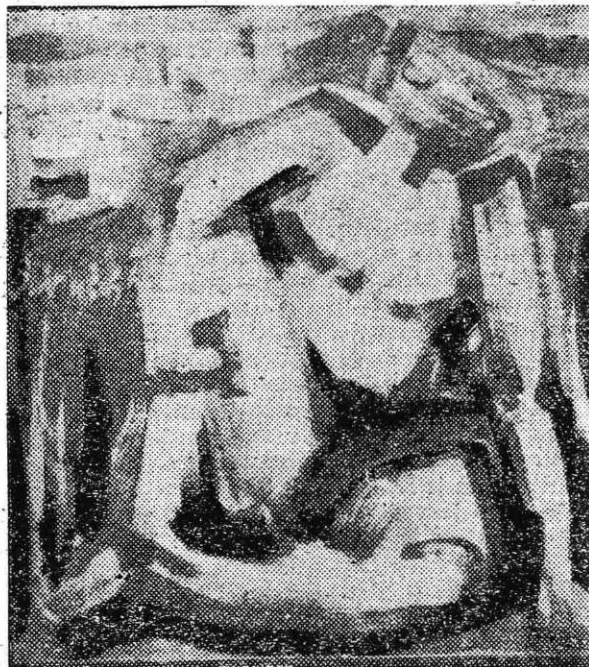
S samostojno razstavo se nam Jeseničan Roman Savinšek predstavlja sedem let po diplomi. Čeprav vseh let ni porabil za slikanje, je razstava

vendarle nastajala tudi v tem na videz mrtvem času.

Dela zadnjih let so povsem neodvisna od šole, njihova slogovna heterogenost je posledica njegove nemirne, v več smeri razgibane slikarske narave, ki si je že v času študija poiskala take delovne pogoje, ki so dopuščali kar največ lastne iniciativnosti.

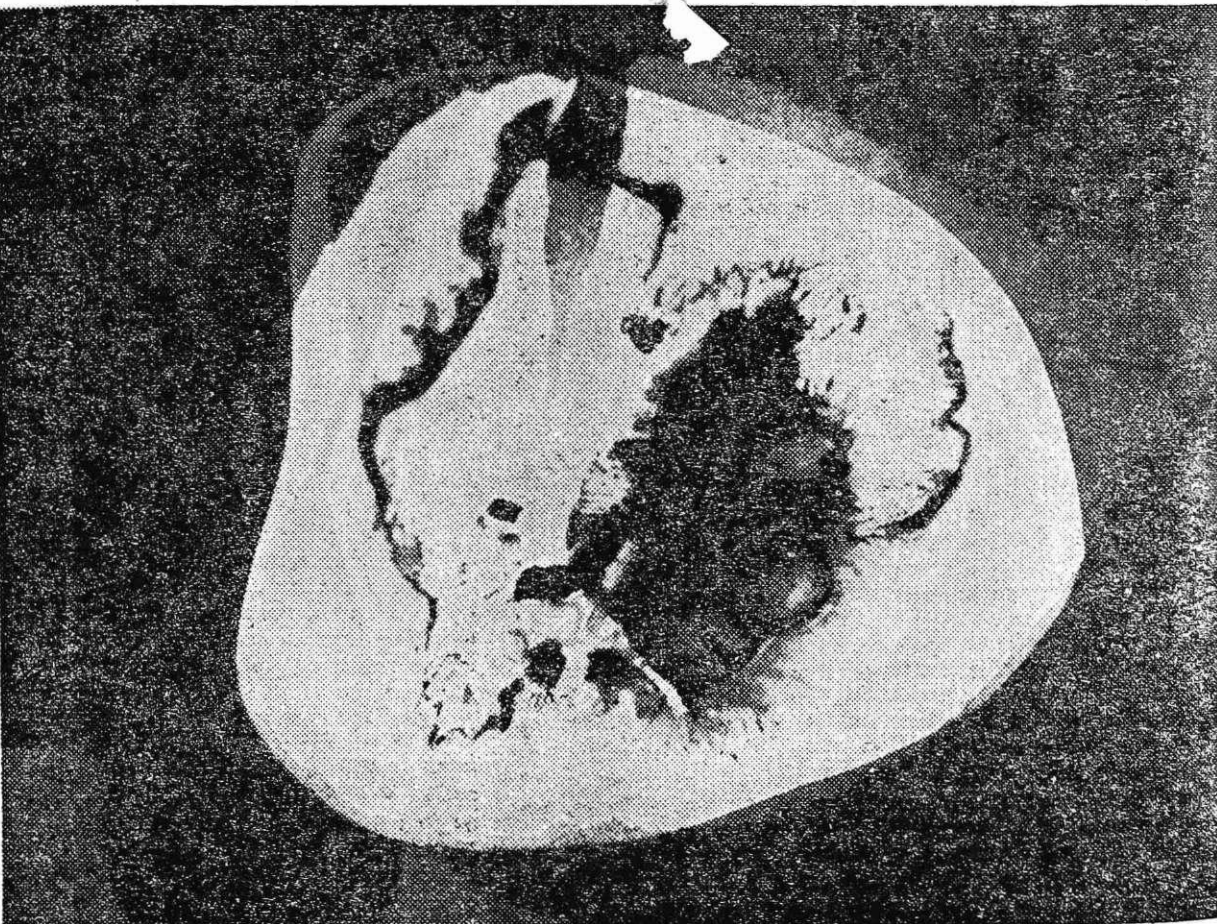
Razstava na Jesenicah je razkrila široko polje slikarjevih sposobnosti in hotenj in prepričani smo, da se bomo s Savinškovimi deli kmalu srečali tudi drugod.

Maruša Avguštin

Roman Savinšek: Kopalec

Roman Savinšek je bil rojen 1. 6. 1939 na Jesenicah, kjer je obiskoval osnovno šolo in nižjo gimnazijo. Srednjo šolo je končal v Beogradu, Akademijo za likovno umetnost pa je obiskoval v Ljubljani, kjer si je izbral za profesorja akademskega slikarja profesorja Maksima Sedeja. Diplomiral je l. 1965. Po diplomi se je izpopolnjeval na študijskih potovanjih v Parizu. L. 1967 se je zaposlil na Posebni osnovni šoli na Jesenicah kot likovni pedagog. V l. 1971 se je povezal z jeseniškimi slikarji amaterji, združenimi v društvu Dolik, kjer uspešno deluje kot likovni svetovalec.

Roman Savinšek: Železarjevo srce

LI
2
K
ur
vr
že
lja
483

Mag
i

Zr
de
p
d

Na
lija, je
TER F
najodg
to ne j
v njeg
prizna
v preb
odgov
Železa
ložaju.
v letu,
jev izg
pa se
zastavi
stvom
lovnega

To
mikov
nje in
nje. Že
drugim
obdelat
v tehn
ozirom
nega d
hladne
boljšar
darda.
uresnič
ustvarj
družbe
nje del
celotne
je doda
bičnost
nost in
jalne si

Mag
novega
družini
jetju le
jektivn
uspešno
je bil i
terja —
gospod
nega di
nicah j
upravni
v občin
ter dru
nih fun

OB M
ČESTIT
USPEH
NIH ZA
SE HIT
LEKTIV
VENSK